RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937. Andra kammaren. Nr 39.

Onsdagen den 2 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidna maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 189—192, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1—3, bankoutskottets utlåtanden nr 74 och 75 första lagutskottets utlåtande nr 67 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 51—54.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets memorial, nr 55, angående arvode åt byråchefen C. Romberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 56 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 92 och 93.

§ 5.

Härefter föredrogs herr *Lundqvists* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa spörsmål angående förläggningen av Svea flygflottilj; och blev ifrågavarande anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Fortsattes den vid gårdagens sammanträde avbrutna behandlingen av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner med mera; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Andersson** i Rasjön, som anförde: Herr talman! Det är med en viss tvekan jag tar till orda i denna debatt. Jag befarar nämligen, att vad jag än säger, så kommer det att tolkas som ett försök att komma regeringen och jordbruksministern till livs. Men detta är så långt ifrån förhållandet, att jag snarare kommer att förorda en vidsträcktare fullmakt för regeringen i ett visst avseende än vad utskottet har velat ge, alltså, om man så vill, ett förtroendeuttalande för regeringen och chefen för jordbruksdepartementet. Jag nödgas

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
emellertid därvid i någon mån åberopa de resolutioner, som i dagarna ha kommit riksdagsmännen till handa från jordbrukarorganisationer ute i orterna, resolutioner, däri man påyrkar mera vittgående åtgärder till stöd för jordbruket än de, som ha föreslagits i det sammansatta utskottets utlåtande. Nu har ju betydelsen av dessa resolutioner förringats, därför att de skulle vara beställda från någon viss central, ett förhållande, som jag inte närmare skall ingå på. Jag skall överhuvud taget inte alls ingå på någon värdesättning av vare sig dessa resolutioner eller mer eller mindre spontana opinionsyttringar i allmänhet. Det är ju, som någon konstaterade här i går, i alla fall så, att historien upprepas. Under tiden omkring 1930, 1931 och 1932 kom det också resolutioner från jordbrukarmöten i orterna, men dessa resolutioner tillmättes då en mycket stor betydelse från det håll, där man i dag vill förringa värdet av vad som nu sägs utanför de politiska kretsarna. Men det lär väl ändå inte gå att helt och hållet frånkänna de opponerande organisationerna sakkunskap på det område, varom här är fråga, ty de som dagligdags arbeta ute i det praktiska livet veta nog lika bra som politikerna var skon klämmer.

I här berörda resolutioner ingår det som ett genomgående krav önskemålet, att mjölkavgiften måtte bibehållas vid 2 öre, och man polemiserar mot utskottets förslag att mjölkavgiften skulle successivt sänkas för att vid ett väntat smörpris av kronor 2:75 nedgå till 1 öre. Jag kan därvid särskilt åberopa mig på en skrivelse, som kommit mig och mina kamrater på länsbänken till handa från Dalarnas mejeriförening, däri man anför att en dylik sänkning av mjölkavgiften kommer att favorisera utanför mejeriorganisationerna stående personer på ett sätt, som kan bli ödesdigert för föreningarnas sammanhållning och verksamhet, därigenom att föreningarnas betalningsförmåga för mjölk kommer att nedsättas, varjämte risk föreligger för att mejerihanteringen ej kan hållas på det höga plan, till vilket såväl föreningarna som statsmakterna ha syftat. Föreningen framhåller alltså behovet av en jämförelsevis hög mjölkavgift som ett hjälpmedel för organisationsarbetet bland mjölkproducenterna. Givetvis kan behovet av ett dylikt hjälpmedel vara större eller mindre i olika orter, beroende på vilken position respektive mejeriorganisationer ha lyckats erövra.

Om jag fattade departementschefen rätt i hans yttrande här i går, så rekommenderade han organisationerna att i hithörande förhållanden, d. v. s. i fråga om önskvärdheten av att få så många producenter som möjligt med i mejeriföreningarna, ta saken i egna händer och därvidlag inte lita till statsmakternas hjälp. Men om han därmed avsåg, att organisationerna borde vidtaga ekonomiska stridsåtgärder för att tvinga de osolidariska in i sammanslutningarna, så äro vi därutinnan av helt och hållet motsatt åsikt. Jag vill vida hellre behålla en relativt hög mjölkavgift som ett incitament för jordbrukarna att ansluta sig till mejeriorganisationerna än jag vill bevittna dessa osmakliga förföljelser mot de s. k. pytsåkarna, som då och då ha etablerats på skilda orter i landet.

Utan att ge mig in på någon debatt med jordbruksministern eller hans sekundant från handelsdepartementet angående den eller den verkan, som en högre mjölkavgift kan komma att få i ett visst läge, så förefaller det dock alldeles onödigt att så bestämt som skett i utskottsutlåtandet binda sig för en sänkning till 1 öre vid det angivna smörpriset av kronor 2:75. Erfarenheten beträffande jordbruksregleringen har ju gång på gång givit vid handen behovet av stor smidighet, d. v. s. mycket stor möjlighet för dem, som ha att tillämpa regleringsåtgärderna, att handla efter behovet i varje särskild tid, och utskottets ärade ordförande yttrade just i går i debatten här, att det är angeläget att de, som ha hand om tillämpningen av jordbruksregleringen, ha rela-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

tivt fria händer. Men här på denna speciella punkt inbjudes nu riksdagen att binda Kungl. Maj:t inom snäva gränser, således att handla rakt tvärt emot vad herr Johansson i Uppmälby rekommenderade. Nu har ju regeringen tilllagts ganska stora befogenheter i andra avseenden, exempelvis beträffande tillämpningen av författningen om utförselbevisen, och det förefaller, som om Kungl. Maj:t skulle kunna tilläggas en något vidsträcktare fullmakt även med avseende å bestämmandet av mjölkavgiftens storlek.

I den reservation, som har avgivits av herr Anderson i Norrköping m. fl., har man också föreslagit en sådan smidigare anordning. Skillnaden mellan denna reservation och utskottsutlåtandet i här förevarande avseende är ju den, att under det att utskottsutlåtandet bestämt förklarar, att mjölkavgiften bör successivt nedgå för att stanna vid 1 öre vid ett smörpris av kronor 2:75, så lämna reservanterna detta till Kungl. Maj:ts bedömande. Jag har svårt att förstå, att någon egentligen skulle ha något emot, allra minst herr statsrådet själv, att riksdagen lämnade denna större fullmakt, som reservanterna ha ansett lämplig.

Nu varnade utskottets ordförande och jämväl departementschefen för att fatta skiljaktiga beslut med avseende å uttalanden i motiveringen. Ja, den risken anser jag för min del inte vara så stor, ty även om motiveringen i riksdagens skrivelse skulle falla bort på grund av skilda beslut i kamrarna, står i varje fall kvar departementschefens uttalande i propositionen. Han förklarade själv här i går, att han kommer att handla ungefär som utskottsutlåtandet angav, även om kamrarna skulle genom skilda beslut låta motiveringen falla.

Jag vill alltså, herr talman, framställa det yrkandet, att det stycke i utskottets motivering på sidan 34, som börjar med orden »Vad departementschefen anfört» och slutar med orden »verkligen upprätthålles», måtte utbytas mot motsvarande stycke i den reservation, som har avgivits av herr Anderson i Norrköping m. fl., eller det stycke på sidan 48, som börjar med orden »Vad departementschefen anfört» och slutar med orden »de mindre jordbrukarna».

Vidare yttrade:

Herr **Herou:** Herr talman! Forceringen av riksdagsarbetet gör, att jag näppeligen kan gå in på någon uttömande behandling av detta ärende, ej heller lämpar sig ögonblicket för någon längre programförklaring. Jag vill endast göra den reflexionen, med anledning av vad som förekommit under behandlingen av detta ärende — de resolutioner, som inskickats, och högerns ståndpunktstagande — att åsikten om riksdagens möjlighet att bestämma jordbrukets inkomster och lönsamhet, d. v. s. att fastställa ett visst fast prisläge, är fantastiskt överdriven. Högerns krav och yrkanden skatta åt en sådan uppagiterad villfarelse. Dessa överdrivna förhoppningar ha säkerligen fått näring genom partipolitisk självberömmelse om resultatet av hela den politik, som vuxit fram ur krisuppgörelsen, liksom också dessa förhoppningar ha fått viss näring genom en fantastiskt ovederhäftig motagitation.

Jag tror det bör sägas, att alla förväntningar om att riksdagen skall kunna göra gyllene tider för jordbruket komma att gäckas, och jag ger gärna jordbruksministern erkännande för hans maning till varsamhet i propositionen, ett avsnitt på sidan 97, ur vilket jag citerar endast följande: »I den mån vederbörande mejeriorganisationer äga avgörande inflytande å denna prisbildning, anser jag mig kunna förvänta, att sparsamhet iakttages. En minskad efterfrågan å konsumtionsmjölk kan nämligen få betänkliga följder både för folkhälsan och jordbrukets lönsamhet.»

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Det är kloka och modiga ord, som jag anser böra nå så långt som möjligt. Jag uttalade vid ett föregående tillfälle till den föregående jordbruksministern, att när jag måste konstatera att farhågorna för sammanbrott för hela denna regleringsverksamhet på jordbrukets område icke hade besannats, berodde det möjligtvis på att vi då hade en så skicklig jordbruksminister, och jag gav uttryck åt den farhågan, att om det skulle komma en borgerlig efterträdare — jag tror jag uttryckte det så — som vore mera klumpig och stack sin käpp i detta ömtåliga maskineri, skulle det hela kunna gå sönder. Jag gör herr Skölds efterträdare ingen orätt, om jag säger, att han är en borgerlig man. Men jag är skyldig att säga, att han har varit lika skicklig som sin företrädare och har lika bra som denne kunnat klara detta maskineri. Jag är kanske skyldig att säga detta på grund av att jag tidigare uttalat sådana farhågor. Mina farhågor ha icke besannats, och jag ser till och med i det nuvarande regeringsförslaget vissa förtjänster, som man nu måste ge erkännande åt och hälsa med tillfredsställelse.

Detta är ingen senkommen insikt, beroende på den här jordbruksdebatten, utan detta ha vi uttalat redan i vår motion. Vi ha tidigare starkt hävdat nödvändigheten av kompensation åt jordbruket. Vi ha reagerat mot att margarinaccisens medel helt använts såsom de tidigare ha använts. Vi ha sagt, att de skulle ges till billiga livsmedel åt fattiga folkgrupper. Vi ha gått in för upphävande av stödköp av spannmål. Vi ha velat lättnader i och befrielse från vissa mjölkavgifter. Vi ha krävt bättre åtgärder för att hjälpa Norrlands jordbrukare. Och om allt detta måste jag ju säga, att vi med tillfredsställelse finna, att den nuvarande jordbruksministern har i dylika frågor närmat sig småböndernas naturliga önskningar genom det förslag, som har framlagts i denna proposition. Vi ha också sagt ifrån, att de föreslagna åtgärderna till stöd åt det norrländska jordbruket i allt väsentligt ha vårt fulla erkännande. Vi se i detta ingen full rättvisa, långt därifrån. Vi se i detta ett första litet steg i god riktning, och vi föreställa oss, att när erfarenhet har vunnits, när vissa utredningar ha slutförts, skall det bli möjligt att gripa in betydligt starkare i samma riktning till hjälp för småbruket och det norrländska jordbruket, och i större utsträckning gå in för sådana saker som billigare gödningsämnen, billigare utsäde, fodermedel, redskap o. s. v. Vi hoppas gärna, att det må bli — för att använda ett modernt uttryck — folkfront i riksdagen för fullföljande av dessa våra gamla önskemål. Vi reservera oss fortfarande mot vissa saker i det förslag, som nu har ställts. Vi reservera oss exempelvis mot tanken på importavgift på hö.

Vad beträffar den så mycket diskuterade frågan om riktlinjerna för en prisreglering på jordbrukets produkter ha priserna angivits böra röra sig mellan 85 och 115 % av 1925—1929 års nivå med strävan efter att uppnå 100 % av sagda nivå. Jag är medveten om att man kan göra gällande, att storjordbruket uppnår räntabilitet i flertalet fall vid en prisnivå av 90 %, men vi ha redan i vår motion sagt ifrån, att vi motsätta oss icke i detta läge den prisreglering, som här är ifrågasatt, då den politiskt och ekonomiskt — framför allt politiskt — har varit nödvändig för att genomföra lagen om en reglerad arbetstid för lantarbetarna och för att genomföra att deras lönestandard inte därigenom minskar utan man kan vidtaga åtgärder för att den må öka. Vi hoppas, att organisationsarbetet skall med de yttre betingelser, som därmed ges till en lönerörelse för lantarbetarna, få den omfattningen, att lantarbetarna kunna taga huvudparten av den ökning av jordbrukets inkomster, som genom riksdagens beslut kan åstadkommas.

Genom ett sådant förfarande, varigenom sålunda arbetarna inom jordbruket taga allt större del av jordbrukets inkomster och man kommer fram till ett läge,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

då jordbruket endast uppnår skälig räntabilitet, minskas och försvinner den tendens, som hittills rått i jordbrukspolitiken, tendensen att favorisera storjordbruket. Genom en sådan politik, genom att lantarbetarna få bättre levnadsvillkor, höjer man också småbrukarnas nivå och hjälper dem. Jag tror, att man kan säga kort och enkelt på det sättet, att under varje tidsskede ha småbrukarna här i landet ungefär samma möjligheter och samma levnadsstandard som lantarbetarna.

Det är dock uppenbart, att de stegrade levnadskostnaderna måste väcka misstänksamhet bland lönearbetarna, som inte få sina löner höjda i proportion med levnadskostnadernas stegring och som äro bundna av fleråriga, i många fall mycket ofördelaktiga avtal. Men jag skall inte göra mig skyldig till ensidig agitation på den punkten. Rättvisan kräver, att man medgiver, att sett på längre sikt jordbruket inte är skuld till denna levnadskostnadsökning i det väsentliga. Om man går till socialstyrelsens uppgifter och jämför levnadskostnadsindex nu och 1914, finner man med utgångspunkt från siffran 100 år 1914 följande siffror i april 1937: för livsmedel 137, för bostad 195, för bränsle och lyse 143, för beklädnad 174, för skatter 166, för övriga utgifter, som ingå i levnadskostnaderna, 176. Det gemensamma index för samtliga levnadskostnader uppgick i april 1937 till 161. Det är alltså väsentligen andra poster än livsmedel, som åstadkomma levnadskostnadernas höjd. De intaga en mycket blygsam roll och hålla sålunda inte ens nivå med det fallande penningvärdet.

När man på visst håll talar om brödfördyrare i samband med den bedrivna jordbrukspolitiken, vill jag lika ärligt säga ut, att man skall vara bra okunnig om de rådande förhållandena, om man gör gällande, att det är de priser, vilka de svenska jordbrukarna få för sina produkter, som göra brödet dyrt. Ser man på den officiella statistiken, skall man finna, att medan rågmjölspriset exempelvis ökats med 5 öre, priset på spisbröd av rågmjöl ökats med inte mindre än 23 öre, vidare att medan vetemjölspriset under tidsperioden 1918—1937 stigit med 10 öre priset på skorpor av vetemjöl stigit med inte mindre än 59 öre. De som av ren okunnighet eller tankelättja talat om brödfördyrare i samband med jordbrukspolitiken och om ett attentat mot folkförsörjningen, ha sålunda gjort sig skyldig till oerhört orättvisa överdrifter.

Det är två tendenser, som vi alltid vänt oss emot. Den ena är favoriseringen av storjordbruket i den jordbrukspolitik, som bedrivits. Jag har nyss förklarat, att däri kan under vissa betingelser ske en förändring därhän, att vår avgörande, starka invändning i det hänseendet bortfaller. Den andra tendensen är den, att man delvis lagt kostnaderna för denna prispolitik på fattiga konsumenter, såsom t. ex. när det gäller margarinaccisen, på de fattigaste och barnrikaste familjerna. Denna olyckliga tendens kvarstår ännu. Vi ha sagt, att vi ingenting ha emot, att man åstadkommer åtgärder för att öka smörförbrukningen. Vi se gärna, att man i varje familj får sådana förhållanden, att man kan äta smör i stället för margarin. Jag hänvisar till alla de andra argument, som kunna anföras i den riktningen, och till vissa näringsfysiologiska uttalanden. Jag tror, att man skulle kunna komma längre än som nu föreslås i den kungl. propositionen och kunna använda en liten del av de medel, som uppbringas genom margarinaccisen, till att förbilliga livsmedlen för fattiga folkgrupper i landet. Det vore önskvärt, att riksdagen i fortsättningen i det hänseendet ginge in för en politik, som innebär, att det väsentliga av vad som flyter in genom margarinaccisen kommer tillbaka till de folkgrupper, som ha olägenhet av denna extra beskattning av margarin.

Det är under dessa förhållanden, herr talman, som jag nu nöjer mig med att yrka bifall till vår motion nr 565 i andra kammaren.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Sedan jag i går middag begärde ordet, har från jordbruksministerns liksom också handelsministerns sida på ett utomordentligt sätt klarlagts en hel del av de frågor, som jag annars hade tänkt att mera ingående beröra, och jag skulle därför egentligen inte behöva uppehålla mig något närmare vid dem. Då jag emellertid deltagit i utskottsbehandlingen av föreliggande ärende och uppenbarligen också har min del av ansvaret för vad som skrivits i utskottets utlåtande, kan jag inte underlåta att här säga min mening.

När jag i går satt och lyssnade till herr Liedbergs anförande här i kammaren, fick jag en stark känsla av att herr Liedberg gjorde mycket aktningsvärda bemödanden att konstruera upp en stor skillnad mellan å ena sidan utskottets utlåtande och å andra sidan högerreservationen. Jag kunde inte undgå att göra den reflexionen, att vad herr Liedberg anförde stod i ganska dålig överensstämmelse med den samklang som egentligen råder mellan utskottets synpunkter och såväl högermotionen som högerreservationen. Jag tror, som jag här skall försöka visa, att när allt kommer till allt, det i själva verket förhåller sig på det sätt herr Liedbergs egen partiledare i första kammaren nödgades erkänna. Herr Domö började nämligen sitt anförande i första kammaren med att förklara, att det egentligen var en mycket liten skillnad mellan utskottsmajoritetens utlåtande och högerreservationen. Om herr Liedberg hade varit i tillfälle att höra sin partichef i första kammaren, kanske det hade varit ägnat att i någon mån lugna herr Liedbergs varma känslor. Herr Domö sade i slutet av sitt anförande, att man på högerhåll hade mycket väl klart för sig, att det inte gick att under nuvarande förhållanden komma avsevärt längre med de olika prisregleringsåtgärderna på jordbrukets område. Jag tror, att om herr Liedberg hade hört just den meningen, skulle det ha verkat som en kalldusch på honom, och det kanske hade behövts.

Jag skall försöka att med några ord klarlägga, varför det enligt min mening inte kan med fog göras gällande, att det föreligger någon större skillnad mellan vad utskottet skrivit, när utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, och vad högerreservanterna anfört. Medan utskottet i sin allmänna motivering talar om att de prisförhöjningar på jordbruksprodukter, som man nu söker åstadkomma, främst äro betingade av den förändrade arbetstidslagstiftning man gått in för genom beslut vid årets riksdag, kommer man från högerhåll och vill göra gällande — och herr Carlström var även inne på den saken i går — att man inte tillräckligt skulle ha tryckt på att jämväl andra omständigheter kunde föranleda, att produktionskostnaderna ytterligare ökats. Ja, herr Carlström gick ett steg längre och sade, att när man vid justeringen av utskottsutlåtandet ändrade motiveringen något och fick in ordet »främst», detta skedde först sedan han begärt ordet och yrkat på en ändring av utlåtande i berörda del. Detta är riktigt, men herr Carlström må beakta, att de av oss, som stå för utskottsutlåtandet, befunno oss i det hänseendet precis i samma läge som herr Carlström, när vi skulle justera utlåtandet. Herr Carlström hade erinringar att göra mot det sätt, varpå förslaget till utskottsyttrandet i vissa hänseenden var formulerat. Det hade även vi som stå för utskottet, och med den erinran herr Carlström i nu berörda avseende gjorde, tror jag, att man i själva verket inte visar upp någonting.

Vad sedan beträffar de allmänna synpunkter på jordbruksregleringens handhavande under det kommande budgetåret och den prisnivå, som man i det hänseendet vill eftersträva, så har utskottet enligt mitt förmenande mycket kraftigt understrukit vad Kungl. Maj:t uttalat. Kungl. Maj:t har nu nämligen föreslagit, att de olika stödanordningarna skola utformas med utgångspunkt från att de medelpris man hade på jordbruksprodukter under femårsperioden

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

1925—1929 böra eftersträvas. Vidare har det också sagts i propositionen, att man skall tillåta prisnivån på jordbruksprodukterna att röra sig tämligen fritt mellan 85 och 115 % av dessa priser, och utskottet har ju för sin del mycket kraftigt understrukit, att så bör bli fallet. I det hänseendet föreligger ingen som helst meningsskiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och högerreservanterna.

I utskottet hade man därjämte att taga ståndpunkt till det i högermotionen framförda önskemålet, att därest det allmänna prisläget beträffande produktionsfaktorer, varmed jordbruket hade att räkna, komme att ytterligare höjas, en häremot svarande höjning av den genomsnittliga prisnivån borde genomföras. Rörande den saken kan det vara lämpligt att först påpeka, att det är något som departementschefen i sin proposition själv varit inne på, då han förklarat, att det är uppenbart, att i den mån de priser å förnödenheter m. m., varav produktionskostnaderna inom jordbruket äro beroende, och den allmänna prisnivån undergår höjning, det är rimligt, att jordbruksprodukternas pris tillåtas att följa med. Vad har nu utskottet uttalat rörande den saken? Utskottet säger: »I likhet med motionärerna finner utskottet det angeläget, att jordbrukarna erhålla högre produktpriser i den mån de sammanlagda omkostnaderna för jordbruket stiga, men anser det erbjuda stora praktiska svårigheter att anpassa regleringsanordningarna efter varje mindre förändring av jordbrukets produktionskostnader. Skulle däremot en mera betydande stegring av den allmänna prisnivån inträffa, finner utskottet, i enlighet med vad tidigare anförts, det naturligt, att de såsom eftersträvansvärda angivna priserna i motsvarande mån höjas. Utskottet vill i detta sammanhang understryka departementschefens förut återgivna uttalande, att — och här kommer det inte minst viktiga — »det bör tillkomma Kungl. Maj:t att vidtaga de jämkningar i regleringsanordningarna, som för ernående av det med regleringen avsedda syftet kunna befinnas nödvändiga på grund av ändrade förhållanden».

Om jag då går till högerreservationen och gör en jämförelse i det hänseendet, vill jag, som jag inledningsvis gjorde gällande, påstå, att jag inte kan finna någon större skillnad mellan vad utskottet uttalat och högerreservationen. Högerreservanterna säga nämligen: »Även om det erbjuder praktiska svårigheter att anpassa regleringsanordningarna efter varje mindre förändring av jordbrukets produktionskostnader, torde nu berörda prisförhållanden böra noggrant följas och beaktas vid regleringsanordningarnas handhavande. Skulle, såsom nu synes vara fallet, en fortlöpande stegring av jordbrukets omkostnader ske, eller en mera betydande stegring av den allmänna prisnivån inträffa, finner utskottet följaktligen, i enlighet med vad tidigare anförts, det angeläget, att de såsom eftersträvansvärda angivna priserna i motsvarande mån höjas.» Ja, man skall verkligen, herr Liedberg, vara mycket skicklig, om man med hänsyn till dessa enligt min mening mycket små skiljaktigheter i fråga om formuleringen kan göra gällande, att någon större sakskillnad mellan utskottsmajoritetens uttalande och reservationen föreligger. När utskottet å sin sida sagt, att det naturligtvis möter svårigheter att anpassa de olika stödåtgärderna efter varje mindre förändring i produktionskostnaderna, har utskottet gjort det utan att på något sätt söka förringa önskvärdheten av att man i ett förändrat läge uppnår bättre priser på jordbrukets produkter. Men vi ha inte kunnat undgå att säga ut vad som är ett faktiskt förhållande, nämligen att stödanordningarna till hela sin natur äro sådana, att det praktiskt taget inte låter sig göra att ändra dem så att säga i smått. Först då en mera påtaglig ändring i ena eller andra riktningen gör sig gällande kan en förnyad avpassning av stödanordningarna efter det nya läget med fördel ske.

Går jag sedan litet längre och kommer in på det avsnitt i utlåtandet, som

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
avser mjölkregleringen, så råder ju även i det hänseendet en fullständig överensstämmelse mellan såväl propositionen och utlåtandet som högermotionen och högerreservationen i fråga om det smörpris, som departementschefen har föreslagit, att man bör inrikta sig på under det år, som ligger framför oss. Det är emellertid i ett hänseende, som en erinran har gjorts ifrån högerrepresentanterna inom utskottet och ifrån högermotionärerna. Jag vill också i detta sammanhang nämna, att jämväl herr von Heland i första kammaren väckt en motion avseende mjölkavgifternas storlek. Som kammaren vet, förhåller det sig så, att Kungl. Maj:t har i sin proposition föreslagit, att mjölkavgiften skall utgå med 2 öre vid ett smörpris av 2 kronor 50 öre, varefter denna mjölkavgift skall successivt sänkas för att vid ett smörpris på 2 kronor 75 öre utgå med 1 öre. I herr von Helands motion har föreslagits, att denna mjölkavgift skulle utgå med 2 öre intill ett smörpris av 2 kronor 75 öre, och från högerhåll har man ju såväl inom utskottet som sedermera reservationsvis yrkat, att det skulle överlämnas åt Kungl. Maj:t att även vid ett smörpris, som är högre än 2 kronor 50 öre, fixera mjölkavgiften till det belopp, som skulle kunna anses erforderligt.

När vi behandlade detta avsnitt av stödanordningarna i det sammansatta utskottet, anförde jag för min del — och jag skall tillåta mig att i huvudsak anföra detsamma här — att det är klart, att så länge vi inte haft ett smörpris och därpå grundat produktmjölkpris, som gått över 2 kronor 50 öre, finnes det mycket grundad anledning att bibehålla en mjölkavgift av 2 öre. Men det är också klart, att i samma mån som smörpriset på sätt som i propositionen föreslagits stiger till 2 kronor 75 öre och vi utvinna ett därpå och av andra anledningar t. ex. den högre margarinaccisens uttagande grundat högre produktmjölkpris, så finns det inte på samma sätt som tidigare anledning att i det läget upptaga samma mjölkavgift som tidigare. Och jag anförde vidare: Ehuru under en sådan förutsättning det inte i och för sig påkallas ett bibehållande av mjölkavgiften vid 2 öre, kunde jag mycket väl tänka mig, att det under andra förutsättningar kunde befinnas nödvändigt med en högre mjölkavgift än 1 öre vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre. Den ena av dessa anledningar, som jag anförde, var, att därest produktionen av mjölk ökades i sådan omfattning, att det nödvändiggjorde en ökad export av smör, eller också att världsmarknadspriset på smör ytterligare sänktes, så kunde endera av dessa förutsättningar åstadkomma ett sådant läge, att i det nu berörda hänseendet Kungl. Maj:t måste använda sig av den befogenhet, varom Kungl. Maj:t nu gjort framställning, nämligen att anpassa de olika stödåtgärderna efter ett förändrat läge.

Jag skall bara tillägga ett par ord för att söka klargöra, varför jag menar, att i det av mig nyss antydda läget en högre mjölkavgift än 1 öre vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre kan vara erforderlig. Går världsmarknadspriset på smör ner eller ökas produktionen av smör, så innebär dessa båda omständigheter var för sig, att större belopp av de medel, som annars skulle stå till förfogande för prisutjämningsbidrag till produktmjölken, komma att åtgå som pristillägg på exportsmör. I det läget finner jag för min del — och det lämnades oemotsagt i utskottet — att det kan vara behövligt, att mjölkavgiften utgår med ett högre belopp. Det är detta, som vi varit angelägna att understryka, då utskottet säger i utlåtandet — självfallet böra regleringsanordningarna avpassas på sådant sätt, att den avsedda prisnivån så långt detta är möjligt verkligen upprätthålles.

När vi sedan komma till det avsnitt av det föreliggande förslaget, som avser fodermedelsregleringen, så ha ju inte heller där några större erinringar gjorts vare sig mot propositionen eller mot utskottets utlåtande. Visserligen

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
förhåller det sig på det sättet, att under det att man vid föregående års riksdag uttalat sig för en prisnivå å hemmaproducerade fodersädesslag på 15 öre och på importerad majs på omkring 16 öre, så innebär utskottets utlåtande såväl som Kungl. Maj:ts förslag i vad gäller fodersäden ett pris på 14 à 15 öre och vad gäller majsen ett pris på 15 à 16 öre. För min del vill jag säga, att jag inte har fattat Kungl. Maj:ts förslag i nu berörda hänseende på det sättet, att man avser att konstruera fram en annan och lägre prisnivå å fodermedel än vad man i stort sett uttalade sig för vid föregående års riksdag, men att man har velat ange två olika siffror, för att man på det sättet skall ha litet större möjlighet att smidigt anpassa de olika avgifternas storlek. För min del är jag benägen att härutöver fästa det allra största avseende vid vad departementschefen i detta sammanhang uttalat, nämligen att därest det skulle inträffa att vi finge en mycket rik foderskörd här i landet, kunde denna omständighet föranleda, att man i möjligaste mån minskar importen av fodermedel och att man i det hänseendet inte heller får undandraga sig att majspriset når en något större höjd än som i annat läge förutsatts. Jag tror, att tyngdpunkten ifråga om prisnivån å fodermedel ligger i detta statsrådets uttalande, och jag är också mycket angelägen att understryka, att vad som i det fallet sagts från departementschefens sida också uppmärksammats i all den utsträckning som är möjlig. Jag skulle på denna punkt vilja tillägga, att jag tror, att det vore synnerligen önskvärt, om man så fort som det är möjligt under innevarande skördeår kunde försöka utläsa tendensen ifråga om skördeutfallets storlek, så att man i så god tid som möjligt kunde anpassa de olika avgifternas storlek för att hålla den prisnivå å fodermedel, som i det läget kan befinnas nödvändigt.

Jag skulle också, innan jag lämnar detta avsnitt av regleringsanordningarna, kanske kunna tillåta mig att säga det, att i den mån man från herr Carlströms och herr Liedbergs och andras sida gör gällande, att det inte är möjligt att med de nu föreslagna stödåtgärderna utvinna den kompensation åt jordbruket, som detta har rätt att kräva, så hänger det i mycket hög grad intimt samman med — jag understryker det — fodermedelsregleringen. Men herr Carlström må erinra sig, att han har genom tidigare inlägg här i kammaren, exempelvis under remissdebatten vid föregående års riksdag, gjort vad han har kunnat för att söka nivellera prisnivån när det gäller fodermedel. Och herr Carlström kan inte komma ifrån, att i den mån han lyckas därmed har han också kommit ett stycke på vägen, när det gäller att rycka undan möjligheterna för jordbrukarna att uppnå den prisnivå på de animala produkterna, som även han förmenar sig vilja medverka till att ge åt jordbrukarna.

Går jag sedan över till det avsnitt, där man från högerhåll något mera påtagligt har kunnat konstruera upp en skillnad mellan å ena sidan vad som föreslagits i propositionen och i utskottets utlåtande samt å andra sidan högerreservationen, så är det när det gäller brödsädesregleringen. Där inskränka sig emellertid högermotionärerna och högerreservanterna till att yrka, att de lägsta priserna å brödsäd, som skola stödjas, skola ligga 50 öre pr kg högre än vad av Kungl. Maj:t föreslagits. Ja, jag vill bara säga, att denna sak är ifråga om sin storleksordning i själva verket så liten, att man ju rent av skulle kunnat vara med om förslaget, om det inte hade varit på det sättet, att all vår tidigare erfarenhet, när det gäller dessa regleringar, säger oss, att lyckas vi inte skapa jämvikt mellan å ena sidan priserna å fodermedlen och å andra sidan priserna på brödsäden, så få vi större svårighet än vi annars skulle få, då det gäller att upprätthålla prisnivån på jordbrukets produkter och anpassa de olika stödåtgärderna för att vinna det med dem avsedda syftet. Jag vill här inom parentes säga det, att det skulle inte vara behagligt, om det skulle bli på det sättet, som det varit en tendens till under de gångna åren, att brödsädesodlingen i vissa

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
delar av vårt land skulle nå en sådan omfattning, att snart sagt inte några stödanordningar skulle förslå för att upprätthålla det prisläge å brödsäden, som jordbrukarna även enligt min mening otvivelaktigt ha rätt att kräva. Dessbättre kunna vi nog våga hoppas att brödsädespriserna komma att, på grund av världsmarknadsläget, bliva väsentligt högre än det lägsta pris som skall stödjas.

Jag såg häromdagen i en tidningsnotis en redogörelse för kontrollföreningarnas verksamhet i Malmöhus län, det län, som herr Liedberg främst representerar här i kammaren. Jag fann då, att inom dessa kontrollföreningar hade man använt cirka 22 à 23 % kraftfoder i foderstaten. Om detta förhållande i och för sig är inte så mycket att säga. Men vad som var ägnat att frappera var den omständigheten, att praktiskt taget hela denna fodermängd — jag tror att det var cirka 21 % — utgjordes av oljekakor, d. v. s. importerade fodermedel. Det är anmärkningsvärt, att man inte inom de bygder, där man har det bästa och mest rikt producerande jordbruket, kan — såsom vi jordbrukare i andra och mera karga delar av landet måste se saken — säga sig, att man får lov att i någon mån inrikta sig på fodersädsproduktion för att jämväl åstadkomma fodermedel för de egna husdjuren. Skulle vi, litet var av landets jordbrukare följa det exempel, som kontrollföreningarna i Malmöhus län givit, skulle det enligt min mening sannerligen inte vara lätt, herr Liedberg, att upprätthålla några som helst stödanordningar för vårt svenska jordbruk. Och jag vill säga, att herr Liedberg, som har en flödande vältalighet, skulle använda sin ställning mycket bra, om han hemma i sitt eget län sökte göra klart för våra kolleger i jordbrukarnas led, att man måste försöka begränsa användningen av de importerade fodermedlen, och säga sig, att jämväl någon del av den spannmål, som växer på jorden där nere, bör komma till användning, då det gäller utfodringen av hästar och nötkreatur.

Jag kanske håller på alldeles för länge, men jag skall strax sluta. Jag vill bara säga beträffande de stödåtgärder, som föreslagits för det norrländska jordbruket, att jag har under de senare åren velat vara med om att ge det norrländska jordbruket en kompensation för de förändringar i prisläget på vissa produktionsfaktorer, som man har behov av och inte i tillräcklig utsträckning kan producera inom det norrländska jordbruket. När vi för några år sedan med anledning av en motion av herr Johansson i Tväråselet gingo in för att frikoppla den norrländska mjölkproduktionen från att av sina mjölkavgiftsmedel betala pristillägg på exportsmör, var det för mig synnerligen sympatiskt. Det har också varit tilltalande, att vi under senare riksdagar kunnat gå med på ytterligare förbättring av priset för produktmjölken i de norrländska länen. Och vad som föreslagits i det avseendet i Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition är också av den art, att jag för min del gärna går med på, att riksdagen på det sättet ger de norrländska jordbrukarna ett ytterligare handtag. Herr Nilsson i Antnäs tycktes visserligen i sitt anförande i går ge erkännande åt värdet av de ytterligare medel man ställer till förfogande för prisutjämningsbidrag å produktmjölken i övre Norrland, men han tycktes förmoda, att det inte var tillräckligt, så att han inte kunde vara fullt nöjd. Jag vill dock säga, att med det förslag, som nu föreligger ifråga om produktmjölkprisets höjd i översta Norrland, kan jag för min del inte finna annat än att jordbrukarna i Norrbotten kommit i det läget, att de fått en ganska bra kompensation, och den bör norrlandsjordbruken hava därför att de inte ha samma nytta av en del andra stödanordningar på jordbrukets område, som kanske jordbrukarna i andra delar av landet ha. Med det nu sagda har jag på intet sätt velat göra gällande, att de inte borde få vad som nu är föreslaget. Jag har tvärtom givit uttryck för att jag finner det sympatiskt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Jag har antecknat en blank reservation, då det gäller frukt- och trädgårdsodlingen. Jag har med denna inte avsett något annat än att få tillfälle att här i kammaren uttala, att otvivelaktigt befinner sig den svenska frukt- och trädgårdsodlingens utövare i ett sådant läge, att även de kunna ha rätt att göra anspråk på statsmakternas uppmärksamhet och stöd. Vi befinna oss ju emellertid — vilket såväl departementschefen som utskottet påpekat — i det läget, att en utredning nu pågår, som syftar till att klarlägga, på vad sätt man skall kunna lämna ett sådant stöd åt trädgårdsodlingen. Nu har det ju förelegat motioner, som behandlats i samband med stödanordningarna för jordbruket, och högerreservanterna begära ett visst organisationsanslag att redan under det kommande budgetåret utgå till föreningarna på trädgårdsodlingens område. I själva verket skulle jag inte ha något emot att detta anslag beviljas, och jag kommer också, därest det blir votering om den saken, att rösta för herr Wolgasts motion i det fallet. Men då jag förutser, att det kanske inte är möjligt att vid årets riksdag få ett bifall till denna motion, skulle jag i detta sammanhang endast vilja uttala önskvärdheten av att Kungl. Maj:t tar under övervägande att till nästa års riksdag framlägga icke blott förslag om ett organisationsanslag för stödjande av de föreningar, som arbeta på trädgårdsområdet, utan också andra förslag, som efter utredning kunna befinnas nödvändiga för att stödja denna näringsgren.

Med anledning av att utskottets ärade ordförande i sitt anförande i går underströk, att utskottet uttalat, att det anslag på 50,000 kronor, vilket skulle utgå som organisationsbidrag till skogsägareföreningarnas riksförbund, vill utskottet betrakta som ett engångsanslag, så vill jag säga: Jag gjorde inom utskottet försök att få bort denna del av utskottets motivering. Det gick emellertid inte att samla någon majoritet för den saken. Jag ansåg mig heller inte böra reservera mig på den punkten, men jag skulle även i det hänseendet vilja uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t, därest det i fortsättningen befinnes nödigt, kommer att överväga, huruvida inte jämväl under någon tid ett visst belopp kan föreslås att utgå för här berörda ändamål.

Ja, med vad jag nu anfört, har jag egentligen gått igenom vad som har föreslagits från utskottets sida. Jag vill i det hänseendet sluta med att säga, att så vitt jag förstår finns det ingen meningsskiljaktighet därom, att jordbruket i denna tid behöver allt det stöd för prisnivån å dess produkter, som är möjligt att åvägabringa. Och vad jag här har anfört har inte i något hänseende avvikit från denna min uppfattning. Det finns emellertid både praktiska och, som jag tror, även politiska svårigheter, när det gäller att omedelbart och i ett sammanhang komma till vad som — därom torde vi kanske på de flesta håll vara eniga — borde vara en inte bara ur jordbrukarnas utan även ur andra medborgargruppers synpunkt rimlig prisnivå på jordbrukets produkter.

Gårdagens debatt fördes på ett ganska underligt sätt från en del håll här i kammaren. Jag skall inte så mycket tala om herr Liedbergs förlöpningar under gårdagen. Det är tillräckligt att om den saken säga, att jag tror, att herr Liedberg vid närmare eftertanke i lugn och ro kommer på det klara med, att på det sättet uttrycker man sig näppeligen mot den enklaste ledamot av kammaren och mycket mindre mot det håll, dit herr Liedberg i all sin impulsivitet riktade sig, vid ett tillfälle t. o. m. utan att av talmannen ha erhållit ordet.

Vad återigen gäller herr Carlström, sökte han här ställa ett måtto för jordbruksministerns kunnande. Han talade om hur doktor Mårten Luther på sin tid stod i Worms och sade: »Här står jag och kan inte annat», och undrade om jordbruksministern för sin del ville tillägga: »Gud hjälpe mig, amen». Jag tror, att herr Carlström genom sina anföranden här i kammaren vid åtskilliga

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
tillfällen har visat, att detta motto i mycket hög grad kan tillämpas på honom själv. Jag tror, att det är en mycket utbredd uppfattning här i kammaren, att herr Carlström genom sina av aggressivitet mättade anföranden har givit vid handen, att han har stått här och inte kunnat annat. Om han sedan för sin egen del vill tillägga: »Gud hjälpe mig, amen», är mig egalt. Jag tror emellertid, att de goda makterna inte äro så välvilligt inställda mot en argumentation av det slag, som herr Carlström vid detta och andra tillfällen har framfört. För herr Carlströms anföranden såväl i går som vid så många tidigare tillfällen skulle kunna sättas som motto: »Så jag målar, ty så jag älskar att måla.» Det ges numera inte en debatt i vilken herr Carlström deltager, utan att herr Carlström kommer upp och anmäler sitt missnöje med vad som sker, men han slutar ofta med att yrka bifall till vad han kritiserat. Så skedde även i går. Herr Carlström var tydligen icke heller omedveten om det orimliga i den position, han på detta sätt kommit att intaga. Han yttrade nämligen, att mot hans ståndpunktstagande kunde invändas, att han själv icke komme med andra och längre gående förslag. Men han skyndade sig att på förhand parera en sådan anmärkning, som han möjligen väntade skulle komma, med att helt enkelt förklara, att det icke ginge att komma längre.

Ja, det är ju mycket möjligt att detta är herr Carlströms skäl. Men det kan ju också tänkas, att på djupet eller kanske rättare sagt på höjderna inom det parti, som herr Carlström företräder, det finnes en hel del valmän av den typ, som har sitt språkrör i Dagens Nyheter. I Dagens Nyheter klagas över Bramstorpspriser, och priset på den del av våra livsmedel, som utgöres av jordbruksprodukter, skulle enligt samma källa ha höjts med 7 procent. Det är ju möjligt, att även dessa omständigheter ha kunnat lägga litet sordin på herr Carlström, så att han inte kunnat komma till något annat yrkande än bifall till utskottet.

Herr Carlström talade i går om löftespolitik och gjorde gällande, att man från det håll, som jag i någon mån företräder, skulle ha avgivit löften, som det icke är möjligt att infria, och att vi nu fått svaret på denna överdrivna löftespolitik i form av de resolutioner, som han tillät sig att läsa upp i går. Detta uppträdande är ganska genomskinligt. När herr Carlström resonerar på det sättet, är det nog egentligen endast därför, att han tror, att han på detta sätt skall kunna samla poäng för det politiska parti, som han själv tillhör.

Herr Carlström sade sig förstå, att jordbruksministern icke på grund av bristande vilja utan på grund av omständigheternas tvång icke kunnat gå längre än vad han i sin proposition har föreslagit. Ja, herr Carlström tillade, att han icke ville klandra jordbruksministern just av den anledningen, att det sakligt sett icke hade varit möjligt att gå längre än denne föreslagit. Men herr Carlström skall icke tro, att hans uttalanden utan vidare godtagas, därför att de äro litet inlindade och beledsagade av så kallade ursäkter. Det skiner tydligt och klart igenom, som jag nyss sade, att syftet med dessa utläggningar är att söka bidraga till att skapa misstämning bland jordbrukarna mot det parti, som jordbruksministern i högsta grad företräder. Jag tror emellertid, att upplysningen på vår svenska landsbygd numera är så stor, att man även där mycket väl förstår att uppskatta den goda viljan och har synnerligen klart för sig, att även om den goda viljan i mycket hög grad är tillfinnandes, det trots detta icke alltid är lätt att helt förverkliga vad man helst skulle önska.

Om det nu skall anses, herr Carlström, att vi bedriva löftespolitik, vill jag passa på tillfället att erinra om att vi icke äro ensamma om detta. Herr Carlström kan skriva sig till minnes den löftespolitik, som från hans partis sida har bedrivits, när det gällt t. ex. lärarlönefrågan. Kungl. Maj:ts förslag i

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

denna fråga stannade på 19.8 miljoner kronor i årliga kostnader, men från herr Carlströms håll kommer man och föreslår cirka 35 miljoner. Herr Carlström kan icke komma ifrån att även detta är löftespolitik.

Ja, herr talman, jag ber om överseende, att jag har uppehållit tiden så länge. Jag brukar i allmänhet vara mycket kortfattad här i kammaren. Jag har emellertid ansett, att det vid detta tillfälle har förelegat anledning att något utförligare syssla med arten av den politik, man från vissa håll här i kammaren söker föra.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Södergård, *Johansson* i Mysinge, *Närlinge*, *Pettersson* i Dahl, *Andersson* i Dunker, *Wallén*, *Ryberg*, *Johanson* i Hallagården, *Werner* i Höjen, *Andersson* i Vigelsbo, *Andersson* i Ovanmyra, *Gustafsson* i Lekåsa, *Johansson* i Norrfors och *Johansson* i Tväråselet.

Herr talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Carlström**, som anförde: Det är underligt, att herr Gustafson i Vimmerby behövt använda tre kvarts timme för att spela regeringsadjutant, trots att han sagt, att försvaret från jordbruksministerns sida har skötts på ett »utmärkt sätt». Jag skall inte uttala mig om hur försvaret har skötts ifrån herr Gustafsons i Vimmerby sida. Instämmandena här i kammaren ge ett ganska klart belägg för hur läget är på den kant, där herr Gustafson hör hemma. Det är tydligen på det sättet, att det dåliga samvetet måste ta sig vissa uttryck, som ju även har skett. Jag beklagar bara, att jag skall vara anledningen till att herr Gustafson skall behöva syssla så mycket med saker, som han för sin del helst skulle önska, att han sluppe syssla med.

På samma gång herr Gustafson berömmer regeringen för det utomordentliga sätt, på vilket den lagt upp saken, går han in på kritik i fråga om fodermedelspriserna. Denna kritik framfördes ju redan i utskottet och har ytterligare understrukits genom herr Gustafsons anförande. Detta har ju också givit vid handen, att herr Gustafson kanske själv i likhet med alla Sveriges jordbrukare innerst inne är missnöjd med regleringsanordningarna.

I detta sammanhang har jag velat framföra en synpunkt. Det borde vara slut med den bluff- och fördummelsepropaganda, man på en del håll i riksdagen har fört för att inbilla Sveriges jordbrukare, att de kunna få vad de vilja bara de komma och begära det av riksdagen. Jag vill även i dag understryka vad jag sade i går, nämligen att det är en mycket angelägen uppgift, icke bara från det ena eller andra hållet utan från alla partiers sida, att försöka åstadkomma en ärligare upplysningspolitik — om jag så får uttrycka mig — på detta område för att på detta sätt komma ifrån det missnöje, som håller på att växa sig allt starkare ute i landet.

Herr **Gustafson** i Vimmerby, som nu, likaledes för kort genmäle, erhöll ordet, anförde: Med anledning av herr Carlströms yttrande, att jag i mitt anförande skulle ha ingått på en kritik av åtskilliga av de föreslagna stödanordningarna, vill jag endast påpeka, att detta ingalunda är fallet. Jag har endast sökt att så starkt det varit mig möjligt understryka, att jordbruksministern i ett visst läge, som kan tänkas uppstå, bör ha möjlighet att avpassa stödåtgärderna i fråga om fodermedelsregleringen på det sätt, som han själv har ansett att de borde avpassas.

Herr Carlström har ånyo talat om det missnöje, som har kommit till uttryck i resolutioner från olika delar av landet. Jag kan hugna herr Carlström med

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
att säga, att de som skickat dessa resolutioner — de må ha vilka önskemål som helst — icke älska den typ av jordbrukare, som har litet eller intet sinne för ekonomisk organisation och de möjligheter en sådan erbjuder att komma till rätta med jordbrukets ekonomiska problem.

Härpå yttrade:

Herr **Liedberg:** Herr Gustafson i Vimmerby har gjort mig den äran att syssla ganska mycket med vad jag hade att säga i går. Jag får bekänna, att jag vid flerfaldiga tillfällen under hans anförande tänkte anknyta till vad han skulle sluta med, men sedan jag upprepade gånger missräknat mig, är det kanske lika bra att börja där han började i stället.

Han började med att säga, att jag i går hade försökt konstruera upp en skillnad mellan utskottsmajoritetens utlåtande och reservationen. Han var alltså inne på samma linje som chefen för jordbruksdepartementet i går. Därefter övergick han till att ur sin synpunkt förklara dessa skiljaktigheter. Ja, herr Gustafson i Vimmerby, det är ju möjligt att skillnaderna äro så små, som herr Gustafson i Vimmerby tror, men högerreservanterna ha icke den uppfattningen. Skulle verkligen utskottsutlåtandet inrymma de befogenheter, som vi anse att Kungl. Maj:t bör ha, så är det så mycket bättre. Vi få kanske anledning att återkomma till denna sak, när något år har förflutit.

Jag har därför kanske ingen anledning att till närmare bemötande upptaga de uttalanden, som herr Gustafson i Vimmerby gjorde. Jag vill bara konstatera, att han sagt, att det var dålig samklang mellan högerreservationen och mitt anförande. Han tillade, att han skulle ytterligare motivera detta i sitt anförande, men det glömde han, såvitt jag kunde höra, fullständigt bort. Men det är kanske inte så underligt; man kan ju inte hinna med att säga allting här i kammaren. Vad han sade gick emellertid ut på att om jag varit närvarande i första kammaren och åhört min därvarande partiledares, herr Domös, anförande, hade jag fått en mycket kraftig kalldusch. Det är ju möjligt, fastän jag tror det knappast. Jag tror att herr Gustafsons i Vimmerby omdöme i detta stycke skulle ha blivit betydligt annorlunda, om herr Gustafson i Vimmerby hade följt debatten i första kammaren även i dess fortsatta skede.

Det är klart att man skulle kunna tolka och utlägga reservationen på samma sätt, som herr Gustafson i Vimmerby har tolkat och utlagt utskottsmajoritetens högmässotext. Jag tror emellertid, att kammaren snart har hört tillräckligt om denna sak. Jag skall endast ta upp till behandling ett par saker, som herr Gustafson i Vimmerby särskilt har velat poängtera.

Han framhöll vikten av att Kungl. Maj:t bör ha rätt och möjlighet till jämkningar i förordningarna vid inträffade förändrade förhållanden. Ja, om det finns möjligheter att åstadkomma detta, så är ju det så mycket bättre. Efter förstakammardebatten ha vi emellertid för vår del ansett det vara så mycket större anledning att betona differensernas betydelse mellan vårt förslag och utskottsmajoritetens. Men jag säger fortfarande, att om utvecklingen skulle visa, att Kungl. Maj:t och chefen för jordbruksdepartementet kunna sköta regleringen och leda den därhän, att den når avsett resultat, skulle ingen vara gladare än jag. Jag kan emellertid icke finna att man främjar ett uppnående av detta mål, om man låter binda sina händer i fråga om det viktigaste regleringsområdet, nämligen mjölkregleringen. Därvidlag säger herr Gustafson i Vimmerby, att han finner, att man vid ett smörpris av 2 kr. 50 öre har grundad anledning att behålla mjölkavgiften vid 2 öre men, fortsätter han, vid ett smörpris av 2 kr. 75 öre och, om samtidigt ett högre produktmjölkpris utvinnes, finns ingen anledning till en högre mjölkavgift än 1 öre. Ja, är herr Gustafson i Vimmerby fullt säker på att det högre produktmjölkpriset *kan*

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

utvinnas? Voro vi lika säkra på den saken, skulle vi icke vidhållit det yrkande, som vi gjort, nämligen att Kungl. Maj:ts händer icke böra bindas, utan Kungl. Maj:t bör ha möjlighet och rätt att anpassa icke blott smörpriset, margarinaccisen och kraftfoderacciserna utan även mjölkavgiften på ett sätt, som säkerställer regleringens ändamål.

På den punkten, i fråga om möjligheten därvidlag för Kungl. Maj:t med stöd av det utlåtande, som är utskottsmajoritetens, tror jag, att om herr Gustafson i Vimmerby varit inne i första kammaren och verkligen följt debatten där icke blott i dess början utan även till slut, att det varit herr Gustafson i Vimmerby, som fått den verkliga kallduschen!

Jag skall icke taga upp något långt resonemang om brödsädsprisen. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angav i går i sitt debattinlägg vad vår inställning därvidlag är, nämligen en fullt logisk följd av vår inställning till fodermedelsprisen.

Sedan kom emellertid min ärade vän herr Gustafson i Vimmerby in på frågan om användningen av kraftfoder, och då lät det nästan, som om han skulle velat göra mig på något sätt ansvarig för att skåningarna, såsom framgår av de skånska kontrollföreningarnas räkenskaper, använda så mycket kraftfoder och framför allt importerade oljekakor. Det förvånar mig då, att icke herr Gustafson i Vimmerby opponerat sig mot det uttalande i frågan, som återfinnes i propositionen på sid. 100, där Kungl. Maj:t säger: »I fråga om fodermedel, vilka till övervägande del användas för mjölkproduktion» — det är väl oljekakor, herr Gustafson i Vimmerby — »anser jag i likhet med jordbruksnämnden det icke vara önskvärt, att någon viss prisnivå fastställes i förväg. Denna bör i stället anpassas efter mjölkproduktionens omfattning, varvid dock andra ändringar än sådana, som äro betingade av mera avsevärda förskjutningar i marknadsläget, böra undvikas.» Varken herr Gustafson i Vimmerby eller jag ha haft något att invända mot den formuleringen, men det förefaller, som om herr Gustafson i Vimmerby så småningom fått andra tankar, som kommit fram i dag, och det hade kanske varit skäl, att han i så fall givit uttryck åt dem litet tidigare. Under alla förhållanden kan jag försäkra herr Gustafson i Vimmerby, att jag för min del skall villigt underkasta mig de restriktioner i fråga om användningen av kraftfoder, som med hänsyn till det helas väl och till mjölkregleringens genomförande äro lämpliga och önskvärda. Jag vågar emellertid samtidigt försäkra herr Gustafson i Vimmerby, att det är lättare att göra denna anpassning på de stora jordbruken än på södra Sveriges alla småbruk. Herr Gustafson i Vimmerby kan gärna ta' ett litet resonemang med vederbörande på den punkten.

Herr Gustafson i Vimmerby har, såsom bekant, ett brett register när det gäller, icke blott ordvalet utan även tonfallet, och det var icke blott av rörelse — utan jag skulle vilja säga — med av både rörelse och indignation vibrerande röst, som han omnämnde mina s. k. förlöpningar i går. Såvitt jag förstår, riktade han sig icke blott mot mina uttalanden mot herr statsrådet utan även emot att jag gjort ett inpass i debatten utan att först hava hos herr talmannen begärt ordet. I fråga om mitt inpass utan att ha begärt ordet är det givet, att jag vilket ögonblick som helst inför talmannen gör avbön för detta brott mot den parlamentariska ordningen. Men i fråga om mitt svar till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ligger saken icke likadant till. Här är det jag, som närmast anser mig vara den anfallne. *Detta* säger jag icke alls för att draga upp saken på nytt. Saken har förevarit. Vi ha sagt varandra, vad vi hade att säga. Men, å andra sidan, torde det kanske vara önskvärt, att vad som ligger bakom verkligen blir klarlagt. Det blev icke tillfälle därtill i går under den knappa treminutersrepliken. Men när det gäl-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

ler saker och ting, vilka, såsom jag anser, tangera icke blott olika meningar i vanlig politisk bemärkelse utan också den gränsen, där man talar om sanning och rätt och dylikt, kan jag inte fullständigt bagatellisera en sådan sak. Jag skall därför be att få till kammarens protokoll än en gång fästa icke blott vad den s. k. kompensationsutredningen sagt på sid. 87 och 88, och som har ett direkt samband med denna sak, utan även, herr talman, vad jag sagt i mitt debattinlägg. Jag har nämligen en viss erfarenhet av att man så lätt kan bli missförstådd här i världen. Här står på sid. 87 i nedersta stycket: »Efter att hava lämnat en redogörelse för arbetstidsbegränsningens omfattning och storlek för olika slag av jordbruksarbetare på grundval av bestämmelserna i 1935 och 1936 års kollektivavtal för lantarbetare och i gällande lag om arbetstid i jordbruket ha utredningsmännen företagit vissa beräkningar beträffande den produktprisstegring, som skulle erfordras för bibehållande av skälig räntabilitet inom jordbruket sedan en reglering av lantarbetarnas arbetstid i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen nr 230 till 1936 års riksdag genomförts. Utredningsmännen ha vid dessa beräkningar använt vissa uppgifter från de räkenskapskontrollerade jordbruken. Såsom utgångsläge ha utredningsmännen valt bokföringsåret 1935—36 (1 juli—30 juni), vilket är det senaste år, för vilket räkenskapsresultat finnas tillgängliga. Utredningsmännen ha alltså icke tagit någon hänsyn till den sedan nämnda bokföringsår inträffade prisstegringen. Lönehöjningen enligt 1936 års kollektivavtal har däremot beaktats vid utredningen. Resultaten av beräkningarna framgå av en inom departementet på grundval av i betänkandet lämnade uppgifter gjord sammanställning, där erforderlig produktprisstegring angives särskilt för jordbruk i södra Sveriges vete- och sockerbetsdistrikt och för jordbruk i mellersta Sverige.» Sedan kommer ett avsnitt »Kostnadsökning i kronor per hektar etc.», som jag förmodar sakna aktualitet i detta sammanhang, och så fortsätter man: »Den för kompensation av arbetskostnaderna erforderliga produktprisstegringen utgör enligt beräkningarna inom södra Sveriges vete- och sockerbetsområde 11.3 procent av 1935/36 års prisnivå, varav å 1936 års kollektivavtal belöper 4.8 procent för lönestegringen och 1.6 procent för arbetstidsbegränsningen, samt å kollektivavtal byggt på prop. nr 230/1936 3.2 procent för arbetstidsbegränsningen och 1.7 procent för beräknad kostnadsökning för rykt m. m.»

»Enligt samma beräkningar utgör inom mellersta Sverige behovet av produktprisstegring sammanlagt 14.1 procent.»

Jag skall härefter be att få återge, vad jag sade i denna fråga under debatten i går, och vilket sedan gav anledning till epitetet icke blott »frihandstecknare» utan något ännu värre. Jag sade följande: »Beträffande den förra frågan — kompensationen — redogör departementschefen på sid. 86—89 i propositionen för resultatet av den företagna utredningen. Enligt densamma skulle för södra Sveriges intensiva jordbruksdistrikt erfordras en produktprisstegring av 11.3 % och för mellersta Sveriges del av 14.1 % för såsom utredningen godtyckligen sagt — »bibehållande av skälig räntabilitet inom jordbruket, sedan en reglering av lantarbetstiden i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen, nr 230, till 1936 års riksdag genomförts». Detta innebär alltså ett rent citat från min sida. Sedan har jag fortsatt efter ett par avsnitt, som icke direkt höra hit — jag kunde mycket väl draga dem, men jag menar, att vi icke skola tynga protokollet — och säger: »I alla händelser är klarheten knappast framträdande, då jag förgäves måste leta efter departementschefens eget ställningstagande till kompensationsutredningens resultat.

Jag hoppas, att departementschefens inlägg i dagens debatt kommer att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

komplettera yttrandet till statsrådsprotokollet och mer klargöra inte blott vad Kungl. Maj:t anser därom utan också etc.»

Detta är vad som sagts i frågan. Kammarens närvarande ledamöter och de, som en gång läsa protokollet, få döma oss emellan. Jag tillät mig efterlyssna herr statsrådets inställning, och så fingo vi så småningom ett svar, att det just står 4.9 %. När jag på grundval härav vågade tolka statsrådets inställning såsom identisk med herr Johanssons i Djursnäs, återkom herr statsrådet med den uppgiften, att det borde vara 7.4 resp. 9,8 %. Ja, herr talman, jag har i detta fall, som sagt, efterlyst herr statsrådets egen mening i saken, och vi ha också så småningom fått svar på den frågan.

Om jag sedan, herr talman, går in på herr statsrådets inlägg i gårdagens debatt, utgick han ifrån, vilket även jag tillåtit mig säga, att det var ingen djupgående principskillnad, och så fortsatte han precis som herr Gustafson i Vimmerby med att säga, att jag försökt konstruera fram en dylik skillnad. Herr statsrådet har kanske nu icke funnit någon skillnad överhuvud. Nej, det är möjligt, men det är också möjligt, att ett noggrannare genomläsande skulle klargöra den saken. Det kan också hända, att när någon tid förflutit, det kanske blir lättare att förstå, att här föreligger en skillnad, även om jag hoppas för jordbrukets skull, att ett sådant läge icke må inträffa.

Sedan ställde herr statsrådet den frågan: Hur skall man överhuvud taga det högre priset? Såvitt jag förstår, kombinerade han detta med det resonemanget, att nu löpande regleringsår gav ingen dylika möjligheter. Han nämnde ett smörpris, som skulle svänga mellan 2 kr. och 2 kr. 50 öre i år etc. Ja, herr statsråd, jag skulle kunna erinra om alla de möjligheter utöver dem, som använts och tillgripits, som regeringen under nu löpande år kunnat använda. Jag skulle kunna erinra om den sänkning av mjölkavgiften, som sattes i kraft i höstas och återtogs i våras. Jag skulle kunna erinra om följderna därav. Jag skulle också kunna erinra om den prisnivå beträffande mjölken, som i fjol angavs till mellan $11^1/_2$ och $13^1/_2$ öre, och som endast ungefär till den undre gränsen uppnåtts, utan att, såvitt jag förstår, herr statsrådet kunat leda i bevis, att icke ett annat prisläge kunnat uppnås. Jag skall emellertid icke fördjupa mig i detta. När herr statsrådet kritiserade fjolårets riksdagsbeslut, vill jag erinra därom, att herr statsrådet den gången icke var jordbruksminister. Herr statsrådet hörde, om jag minns rätt, till den s. k. oppositionen, och herr statsrådet talade själv i debatten för det utskottsutlåtande med åtföljande motivering, som herr statsrådet nu finner så otillfredsställande. Ja, ärade kammarledamöter, reflexionerna göra sig väl själva.

Sedan ha vi varit inne på animaliereglerinngen, och såväl från jordbruksministerns som från utskottets ärade ordförandes sida har påtalats, att högern icke reserverat sig mot utlåtandet i fråga om andra animaliska ämnen än mjölken — det skulle naturligtvis speciellt gälla fläsk — och detta trots vissa uttalanden i vår motion och trots att regleringens utfall varit sämst kanske just på detta område. Om vi icke gjort det, herr talman, må det icke tydas, som om vi ansågo allt vara gott och väl på den punkten trots en viss under utskottets överläggning åstadkommen förbättrad formulering på sid. 35 i utlåtandet. Men vi befinna oss här på ett område, där vi mer än väl veta, att hänsynen till de mest olika intressen måste vägas mot varandra, och där Kungl. Maj:t icke bör finna anledning till anmärkning över att vi ålagt oss den största möjliga moderation.

När det talas om dessa exportsiffror rörande jordbrukets produkter såsom ett bevis för vad som åstadkommits, har jag här framför mig några sammandrag, som utvisa följande. I fråga om svin exporterade vi år 1934 för 0.1 mil-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

jon kronor, år 1935 ingenting och år 1936 för 1.9 miljoner kronor. Av fläsk, färskt, exporterade vi år 1934 för 0.09 miljon kronor — här är det små siffror — och ingenting i fjol. Av fläsk, saltat, exporterade vi år 1934 för 0.9 miljon kronor och för år 1936 för 0.7 miljon kronor. Ja, det är alldeles tydligt, att jordbrukarna ha all anledning att vara erkännsamma för vad som därvidlag gjorts, och som till en del åtminstone berott på statsmakternas åtgärder och ingrepp. Det kan emellertid ha sitt intresse att jämföra dessa siffror med andra exportsiffror. 1936 års siffror finnas icke i detalj ännu, men de grova totalsummorna finnas. Det visar sig då, att vi exporterade t. ex. järnmalm till Tyskland år 1934 för 59 miljoner kronor, år 1935 för 65 miljoner kronor och år 1936 för 98 miljoner kronor. Jag säger detta icke såsom någon kritik, ty tydligen böra vi ha all anledning att vara glada över en sådan export, men siffrorna här visa betydligt gynnsammare utveckling än när det gäller jordbruket.

Om jag förstod herr statsrådet rätt, sade han, att skillnaden mellan utskottets och vår ståndpunkt i avseende på fodermedelsprisen skulle utgöra den väsentliga skillnaden mellan utskottet och oss. Så är nog ingalunda fallet. Den väsentliga skillnaden är och förblir alltjämt frågan om mjölkavgifterna. Det är den verkliga kärnpunkten.

Herr statsrådet fortsatte att tala om en fixering av fodermedelsprisnivån och menade, att man icke kan låsa sig vid t. ex. 15 öre, och icke vid 16 öre, utan att det är mycket bättre att säga 15 à 16 öre eller 14 à 15 öre. Det är ju klart, att man kan lägga resonemanget på en sådan basis. Man kan föredraga att ha två ledstjärnor i stället för en, men det är att bemärka, att *vi* aldrig talat om att låsa priserna, utan vi ha talat om *det riktmärke*, kring vilket allt detta skall röra sig, och mot vilket man bör sikta. Jag kan fortfarande icke förstå, att klarheten blir större, om man sätter upp två riktmärken i stället för ett, mot vilket man syftar.

Jag tillåter mig att anföra, vad herr statsrådet sade i fjolårets debatt på denna punkt. Enligt protokollet för lördagen den 6 juni 1936 yttrade herr statsrådet: »Därmed äro vi inne på spörsmålet, vilket för övrigt endast är en omdömesfråga, huruvida majsen skall kosta 15 eller 16 öre per kilogram. Icke finns det någon principiell skillnad mellan statsrådets uppfattning och utskottsmajoritetens uppfattning därvidlag. Förhållandet är helt enkelt det, att om majsen kostar 15 öre per kilogram, så inträffar det lättare, att det blir överproduktion på fläsk vid ett relativt bra fläskpris än om majsen kostar 1 öre mera per kg. Dessa producenter få bättre betalt för den spannmål, de producera i det egna jordbruket, därest fläskpriset blir högre, och det blir en omdömesfråga, när det gäller att avgöra, hur långt konsumenterna skola få vara med om att betala prisstegringen.» Ja, detta är ett uttalande, som vem som helst kan skriva under. Vi hade den meningen i fjol, och vi ha bibehållit den i år. Det är väl egentligen skillnaden.

Till slut påpekades, att om nu utskottets motivering föll i denna kammare efter att hava blivit godtagen av första kammaren, skulle riksdagens beslut komma fram utan någon motivering. Ja, herr statsråd, jag har ett så fullständigt uppriktigt förtroende för statsrådets önskan att göra det bästa, så jag får säga, att jag verkligen kan reflektera på att motiveringen på vissa punkter, där den icke är tillfredsställande, fölle bort, just för att ge Kungl. Maj:t så fria händer som möjligt för att kunna genomföra det, som är nödvändigt.

Herr statsrådet var inne på frågan om mjölkavgiften i fjolårets debatt, och jag skall tillåta mig att även här citera honom: »Men nu frågar jag — sade statsrådet — varifrån skola vi få pengar? Minskar man mjölkavgiften, får

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

man in mindre pengar. Är det herr statsrådets mening» — frågade herr Pehrsson-Bramstorp den gången — »att öka margarinaccisen för att få tillräckligt med pengar till att höja produktmjölkpriset? Så länge vi ha fonder går det, men fonderna komma ju att taga slut. Om man gått in för en sådan riktlinje, är det ganska svårt att ändra direktiven ett kommande år.» Ja, den gången var herr statsrådet enig med oss. Jag beklagar, att han icke är det fortfarande.

Beträffande herr Anderssons i Rasjön yttrande vill jag endast konstatera — detta vare sagt utan att i övrigt vilja draga upp någon polemik mot herr Carlströms yttrande — att han fann mera innehåll i vår reservation än herr Carlström, som talade om, att ifall man kramade den, blev det ingenting kvar. Jag tror, att hur mycket herr Carlström än vill krama den, så finns där i alla fall kvar, som herr Andersson i Rasjön talade om, uttalandet om mjölkregleringens och mjölkavgifternas anpassande efter syftemålet. *Det* finns kvar under *alla* förhållanden.

Herr Andersson i Rasjön ställde också yrkande om bifall till vår reservation i vad den avsåg Kungl. Maj:ts befogenheter att avväga smörpris, mjölkavgift och acciser. Om ett verkligt resultat kunde uppnås, låt vara endast i ett uttalande från andra kammarens sida, skulle jag för min del gärna reflektera på att biträda herr Anderssons i Rasjön yrkande, eftersom detta, som jag sagt flera gånger, träffar kärnpunkten och den viktigaste delen av reservationen. Förutsättning för ett positivt resultat förefinnes emellertid knappast utan att åtminstone bondeförbundet också har tillkännagivit sin anslutning till samma ståndpunkt, och så länge så icke har skett — och därav har jag icke hört något — finns det ingen anledning att frånfalla det yrkande, som jag förut har ställt, nämligen om bifall till den reservation, som har avgivits av herr Anderson i Norrköping m. fl.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag har icke begärt ordet i anledning av det anförande, som herr Liedberg nyss har hållit, utan jag begärde ordet för att replikera herr Andersson i Rasjön. Han befann sig i kammaren, när jag begärde ordet, men har tydligen tröttnat under herr Liedbergs jättereplik och är därför tyvärr icke här just nu. I så fall kanske jag kan ägna något litet intresse åt herr Liedberg.

Jag skulle först vilja säga, att nog känner jag människor, som kunna bli upphetsade och som i sin upphetsning kunna använda uttryckssätt, som icke äro lämpliga, men det förekommer mera sällan, att människor med sådant hetsigt temperament fortsätta att föra process nästa dag såsom herr Liedberg här har gjort.

I sak vill jag endast taga upp en punkt för att belysa vederhäftigheten i ett avsnitt av högerns opposition. Såsom alla känna till, finns i högerns motion ett angrepp på regeringen för att regeringen icke skulle på det handelspolitiska området ha tillbörligt tillgodosett jordbrukets intresse. Nu har herr Liedberg talat om vad som menas med detta. Herr Liedberg läste upp vissa siffror, av vilka framgår, att det har varit en ökad svinexport, och det säger han är ju bra, men, fortsätter han, om man jämför detta med den våldsamma ökning av malmexporten, som har ägt rum, så ser man, att det finns andra områden, där exporten ökats ännu mera och, herr Liedberg menar väl, där regeringen gjort mera för att gynna exporten än när det gäller jordbruksprodukter. Om herr Liedberg är okunnig på den punkten, kan väl icke högerns ledning vara det. När det gäller fläsk, är det fråga om en produkt, där vi få tigga och be utlandet att köpa, men när det är fråga om malm, gäller det en produkt, som utlandet tigger och ber oss att få köpa. Jag antar, att det är litet skillnad i fråga om möjligheterna på dessa båda områden.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Jag begärde emellertid som sagt ordet för att sysselsätta mig något med det anförande, som hölls av herr Andersson i Rasjön. Först och främst upprepade han och underströk en synpunkt, som har kommit fram från andra oppositionstalares sida, nämligen att regeringen har begärt, att riksdagen skulle binda regeringen, och det tycker man är märkvärdigt. Det är det väl ändå inte. Här lägger regeringen fram ett förslag, vari hemställes, att riksdagen skall godkänna regeringens ståndpunkt i fråga om brödsädespriset, i fråga om fodermedelspriset och i fråga om smörpriset. Är det då något osedvanligt, att man också intager den ståndpunkten rörande mjölkavgiften och hemställer om riksdagens uttalande på den punkten? Det ligger ju fullständigt i stil med hela denna frågas behandling, att regeringen för att ha tillräckligt stöd för sin fullmaktspolitik lägger fram huvudgrunderna för riksdagen och begär dess tillstyrkande. Jag kan icke finna annat än att det måste vara ett riksdagens intresse, att så sker.

Vi komma så till den stridsfråga, som högern och folkpartiet driva fram, nämligen frågan om mjölkavgiftens höjd. Det är ett faktum, att under något så när med nu likartade förhållanden behövs det icke mer än 1 öres mjölkavgift vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre för att ge jordbrukarna ett produktmjölkpris, som är lika med priset under femårsperioden 1925—1929. Den saken ha vi räknat på. Den saken veta vi. Den är ett faktum. Det kommer man icke ifrån.

Nu säger herr Gustafson i Vimmerby, att det kan uppstå två fall, där man kan tänka sig behovet av en högre mjölkavgift. Det ena är, om exportpriset faller hastigt tillbaka, och det andra är, om mjölkproduktionen ökar mycket starkt. Vad man emellertid kan säga i det fallet, herr Gustafson i Vimmerby, är, att om man skall kunna uppehålla ett produktmjölkpris i det läge, som är avsett, får man i dessa fall se till att mjölkregleringen tillföres mer pengar än med de nu föreslagna och tänkta åtgärderna. Däremot är det icke alls nödvändigt, att dessa pengar skola komma just från mjölkavgiften. Det är ju likgiltigt, varifrån pengarna komma, men helt naturligt måste regeringen i ett sådant förändrat läge överväga på vilket sätt man skall kunna tillföra mjölkregleringen denna medelsökning. Därom är jag fullt övertygad. Jag vill endast understryka, att det är icke nödvändigt, att detta skall ske genom en höjd mjölkavgift.

Behövs då denna 2 öres mjölkavgift vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre för att upprätthålla konsumtionsmjölkpriset vid 1925—1929 års nivå? Naturligtvis icke. Det behövs icke, ty redan nu äro vi uppe i denna nivå. Vi ha 2 öres mjölkavgift och 2 kronor 50 öre i smörpris. 2 kronor 75 öre i smörpris och 1 öres mjölkavgift motsvarar fullständigt nuvarande läge, och följaktligen kan konsumtionsmjölkpriset också upprätthållas. Det finns alltså icke något behov av en höjd mjölkavgift för att upprätthålla den nivå, som alla tycks vara ense om.

Man kan då kanske i stället ställa den frågan: Behövs en högre mjölkavgift för att skapa sammanhållning bland jordbrukarna och för att hindra uppkomsten av s. k. pytsåkare? Nej, ärade kammarledamöter, det behövs icke heller, såvida mellan konsumtionsmjölkpris och produktmjölkpris hålles en normal marginal. Om man till produktmjölkpriset lägger en normal marginal för konsumtionsmjölkprisets fastställande, blir det icke heller någon påfrestning inom organisationerna. Påfrestningen kommer, när man med hjälp av en hög mjölkavgift försöker skapa en onormal marginal mellan produktmjölkpriset och konsumtionsmjölkpriset. Det är däri, det ligger.

Konsumtionsmjölkpriset är nu uppe i 1925—1929 års nivå. Enligt regeringens mening bör man icke vidtaga ytterligare åtgärder från statens sida för

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

att ytterligare pressa upp detta pris. Vi säga, att nu har regleringen fyllt sin uppgift på detta område, och vi lämna därför prisbildningen fri. Det får bli organisationernas sak att fastställa detta pris efter marknadsläget och med hänsyn till gällande produktmjölkpris.

Det är emellertid i detta läge fullkomligt klart, att om jag vidhåller en mjölkavgift, som i realiteten är 1 öre högre än den är i dag, så uppkommer ett tryck uppåt på konsumtionsmjölkpriset, och alltså skulle staten på samma gång som staten säger, att nu reglera vi icke längre konsumtionsmjölkpriset, bibehålla en anordning, som åstadkommer ett tryck uppåt. Det anser jag vara orimligt, och samma uppfattning har regeringen haft. Jordbruksministern säger ju i propositionen, att en sådan stegring av konsumtionsmjölkpriset bör man akta sig för, ty den framkallar minskad omsättning och skadar därigenom också jordbruket. Man kommer alltså fram till detta, att om man till varje pris vill bibehålla mjölkavgiften vid 2 öre samtidigt med att man har ett smörpris av 2 kronor 75 öre, kan det icke finnas annat skäl för detta än att man önskar med statens hjälp pressa upp konsumtionsmjölkpriset över 1925—1929 års nivå.

Naturligtvis får man ha den uppfattningen, att så bör ske, både herr Andersson i Rasjön och folkpartiet och högern, men då skall man också säga ut det. Man skall tala om att det är just detta man vill, men man skall icke försöka framställa saken så, att denna höjning av den reella mjölkavgiften behövs för att upprätthålla den mjölkprisnivå, som här är föreslagen. Så är det verkliga läget. Jag skulle för min del mycket förvåna mig, om andra kammaren skulle falla på den idén att här försöka göra ett opinionsuttalande i den riktning, som herr Andersson i Rasjön och herr Liedberg tänkt sig. Jag tror, att det skulle vara att ådraga riksdagen ett ansvar, som det är ganska onödigt att taga.

Med vad jag här har sagt har jag alltså understrukit, att om en onormal situation uppkommer på det sätt, som herr Gustafson i Vimmerby har antytt, måste regeringen överväga att skaffa ökade medel, men regeringen har då möjlighet att använda olika källor för att skaffa dessa medel och kan avgöra, om det skall vara mjölkavgiften eller något annat. Därtill lämnar utskottets uttalande fullständigt tillräckliga direktiv. Det är icke tal om annat.

Jag skall icke fortsätta längre, men jag kan dock icke annat än intressera mig för en annan ståndpunkt hos folkpartiet i denna fråga. Lika väl som folkpartiet sålunda tycks gå i bräschen för att med skärpta statliga åtgärder pressa upp konsumtionsmjölkpriset över 1925—1929 års nivå, lika väl hävdar både herr Carlström och herr Andersson i Rasjön, att mjölkavgiften kan vara bra som ett statligt tvångsmedel för att hålla jordbrukarna organiserade. Jag har ingenting emot den synpunkten i och för sig, men nog är det intressant och underligt att se folkpartiet, denna medborgarfrihetens självkorade kämpe, här framträda såsom det statliga tvångets företrädare.

Herr talmannan gav nu för kort genmäle ordet till herr **Gustafson** i Vimmerby, som yttrade: Herr talman! Jag har endast velat begagna detta tillfälle för att säga herr Liedberg, att det icke skall lyckas honom att göra gällande, att jag skulle ha uttalat, att det under alla förhållanden kunde vara tillräckligt med en mjölkavgift på 1 öre vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre. När det tryckta protokollet över debatten föreligger, skall herr Liedberg säkerligen komma underfund med att så föllo icke mina ord. När herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet just på denna punkt anknöt till mitt anförande, så visar även detta, att herr Liedberg icke har rätt i sitt påstående.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Inom parentes vill jag säga, att jag har icke någon som helst invändning mot vad herr statsrådet Sköld här anförde gentemot vad jag skulle ha sagt i fråga om mjölkavgiftens storlek. För mig är det ganska egalt, om 1925—1929 års prisnivå å mjölken upprätthålles med hjälp av en högre mjölkavgift eller med medel, som i annan ordning genom de olika regleringsanordningarna kan åstadkommas för ändamålet.

När herr Liedberg sedan var inne på vad jag hade sagt rörande användningen av kraftfoder i Malmöhus läns kontrollföreningar, är det att märka, att jag icke hade någon som helst erinran emot vad som i propositionen har uttalats rörande avvägningen av prisnivån på de s. k. mjölkkraftfodermedlen, men jag ansåg mig böra påtala kraftfodersammansättningen vid jordbruken inom edra kontrollföreningar och det må observeras att medlemmarna i dessa i allmänhet äro större jordbrukare.

Vidare erhölls, jämväl för kort genmäle, ordet av

Herr **Liedberg,** som anförde: Herr talman! Tiden tillåter mig icke att upptaga något resonemang med herr Gustafson i Vimmerby. Jag är emellertid mycket glad över att herr Gustafson i Vimmerby konstaterat vad han har sagt därvidlag, ty det är snarast i för vår uppfattning gynnsam riktning. Jag skulle i stället vilja vidröra herr statsrådets och chefens för handelsdepartementet anförande.

Jag är fullkomligt övertygad om herr statsrådets oerhörda sakkunskap på detta område och om min mycket bristfälliga. Jag vet också, herr statsråd, att det är lätt att sälja malm men f. n. svårt att sälja fläsk, men jag vet också, att efterfrågan på malm vid ett tillfälle i vintras eller våras från tysk sida var *så* stor, att om de kunnat få 10,000 ton mer än vad de fingo och hade kontrakterat, hade de varit villiga att köpa för flerdubbla summan livsmedel eller fläsk. Det ligger nog till så ändå, herr statsråd!

Sedan var herr statsrådet inne på mjölkavgiften. Hans resonemang om att mjölkavgiften trycker konsumtionsmjölkpriset uppåt är på sitt vis alldeles riktigt, men det resonemanget gäller *lika väl* vid ett smörpris av 2 kronor 30 öre som vid 2 kronor 50 öre eller 2 kronor 75 öre. Detta resonemang kan appliceras på vilket som helst prisläge.

Vi ha aldrig yrkat, att mjölkavgiften absolut skall vara 2 öre vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre, men vi ha yrkat, att olika möjligheter att nå nettopristillägget och därmed produktmjölkpriset skall Kungl. Maj:t kunna förfoga över. Den uppfattningen och det yrkandet tillåta vi oss att vidhålla.

Härpå yttrade:

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna diskussion, men ett par saker, som i går yttrades av herr Carlström, ha gett mig anledning att gå in på ett bemötande.

Herr Carlström återgav i sitt anförande ett citat från en högertidning av ett yttrande, som jag skulle ha fällt vid ett jordbrukarmöte i Enköping. Jag skulle där ha sagt, att om vi organisera oss tillräckligt, skulle vi kunna ta 30 öre litern för mjölken. Jag vill här understryka först som sist, att detta är en fullständig vantolkning av mitt uttalande vid Enköpingsmötet. Jag har icke haft tillfälle att se artikeln i fråga rörande Enköpingsmötet, men vad vi resonerade om på detta möte var icke det pris, som bönderna skulle kunna få för mjölken, utan i stället minutpriset i Stockholm, som för närvarande är 25 öre. Det uttalades förhoppningar om att man i en ej alltför långt avlägsen framtid skulle kunna höja konsumtionsmjölkpriset i Stockholm till 30 öre. Man

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

påvisade, att man i Köpenhamn och Oslo hade betydligt högre minutpriser än i Stockholm. Huruvida det är riktigt, känner jag ej till. Jag har ej undersökt den saken. Men jag svarade på Enköpingsmötet, att i nuvarande läge med den bristfälliga organisation vi ha, kunna vi ej taga ut detta pris av 30 öre. Jag pekade på att hur det skulle kunna bli i framtiden berodde på hur starka våra organisationer bleve. Jag har ej uttalat mig om huruvida det ur andra synpunkter skulle vara lyckligt att taga ett pris på 30 öre. I den punkten har herr Carlströms resonemang alltså intet värde.

Jag tycker, att det är egendomligt, att när man citerar sådana mötesreferat och för övrigt även när tidningarna ha referat från sådana möten, man ej återgiver mötets gång i dess helhet. Det var en högerman, som på samma möte yttrade, att om bönderna ej i riksdagen finge till punkt och pricka, vad de ville, skulle de ta sin hatt och sin rock och åka hem. Det kan man säga. Det gjorde högern år 1935, då det gällde lagstiftning om skydd för tredje man, och vi veta resultatet. Vi vilja ej taga ett sådant resultat i denna fråga. Vi bondeförbundare anse det vara med vårt ansvar förenligt att i riksdagen söka i samförstånd förskaffa oss det mesta möjliga, som står att få.

Man kan i detta sammanhang peka på en hel del andra förhållanden. Det inträffade år 1932 under den värsta jordbrukskrisen, att en jordbrukare fick 7 öre för mjölken och 55 öre för fläsket. Det var en jordbruksriksdag, som hölls här i Stockholm, och denna utsåg en deputation, som skulle uppvakta den dåvarande frisinnade regeringens statsminister, herr C. G. Ekman, för att inför honom framlägga jordbrukarnas nödläge. Han svarade, att den frisinnade regeringen mycket väl förstod jordbrukarnas intressen och behjärtade jordbrukarnas tryckta ställning. Men vad skola vi överhuvud taget göra, sade han. Deputationen gjorde en förfrågan, huruvida det ej vore möjligt att tillämpa en margarinskatt, men man hade ej tänkt sig närmare in i saken. Då svarade herr C. G. Ekman, det frisinnade partiets ledare och statsminister i den frisinnade regeringen, att man måste tänka på allas ekonomi och att man därför ej kunde taga margarinskatten. Man hade ingenting att göra. Han anvisade ej en enda väg. Den väg, som slutligen blev beträdd, har man klandrat från frisinnat håll och även från högerhåll. Men det visade sig likväl, att man ej vare sig från det ena eller från det andra hållet hade några bättre vägar att anvisa, som skulle på ett bättre och mera effektivt sätt åstadkomma ekonomisk balans i jordbrukets ekonomi.

Skulle man söka med ljus och lykta för att utgrunda, vad herr Carlströms långa anförande i går för övrigt innehöll, så skulle man säkert komma till samma resultat, som herr Carlström gjorde, när han bedömde högerns utskottsreservation. Kramar man ihop densamma, är det ingenting, bara luft alltsammans. Det är herr Carlströms egna ord, som jag anser även kunna tillämpas på hans inlägg i gårdagens debatt och även på vad han anförde i dag. Det gällde för herr Carlström att balansera mellan utskottets förslag och högerns reservation, att sönderriva dem bägge, men han kunde själv ej vare sig på den ena eller den andra punkten anvisa någon väg. Detta är herr Carlströms intetsägande politik. Det är bara buller i tomma tunnor. Det kunde säkert vara av intresse för kammaren att höra herr Carlströms åsikt om t. ex. mjölkavgiften. Är den enligt utskottets förslag för hög eller för låg? Vilken åsikt har herr Carlström om spannmålspriset? Är det för högt eller för lågt räknat i utskottet? Vad tror herr Carlström om utskottets ställning till slaktmarknaden? Erbjuder där regeringens förslag tillräckligt stöd eller icke? Jag framställer dessa frågor till herr Carlström och önskar dem besvarade av honom.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Sjögren:** Herr talman! Jag skall börja med att glädja kammarens ledamöter med att jag kommer att bli mycket kortfattad.

Frågan om formerna för jordbruksstödet har i år tilldragit sig större uppmärksamhet i landet än tidigare, väsentligen av två skäl. Det ena skälet är, att allt vad jordbrukarna behöva för sin produktion undergått och alltjämt är föremål för en rätt väsentlig prisstegring. Det andra skälet är, att man ställt i utsikt, att jordbruket skulle få kompensation för dessa ökade utgifter i form av förbättringar i prisläget för jordbruksprodukterna.

Jag tror, att man ej skall bagatellisera den oro, som i dessa dagar kommit till uttryck i vidsträckta jordbrukarkretsar. Jag skall ej ingå på frågan, huruvida de många jordbrukarmötena landet runt kommit till stånd spontant eller ej, men den stora anslutningen till dessa möten har säkerligen varit ett kännetecken på den nyss omnämnda och fullt förklarliga oron. Det är ej tvivel om att många se mörkt på situationen. Andra näringar äro inne i en högkonjunktur, som väl å ena sidan underlättar jordbrukets avsättningsförhållanden men å andra sidan fördyrar allt vad jordbrukarna skola köpa och framför allt lägger beslag på jordbrukets arbetskraft. Kommer så härtill den för några dagar sedan beslutade ytterligare inskränkningen av arbetstiden. Man har sagt, att den endast skulle gälla ett mindretal av landets jordbrukare på grund av bestämmelsen om tre arbetare. Men man bör nog göra klart för sig, att den säkerligen kommer att tillämpas för alla jordbruksanställda, antingen de ha en eller flera på varje gård. De mindre gårdarna få säkerligen ej arbetskraft, om ej lagen blir normerande även för dem, och om den nu en gång *skall* gälla, kan det väl vara rimligt, att den tillämpas för alla. Den saken är emellertid nu klar, och skall ej vidare ordas om. Vad jordbruket har att räkna med, är, att svårigheterna torna upp sig och att kostnaderna öka. Jag brukar gärna sälla mig till optimisterna, men den här gången kan jag det icke. Nu återstår att se, vilka möjligheter propositionen och utskottsutlåtandet kunna giva jordbrukarna att få debet och kredit att gå ihop.

Jag vill från början säga, att jag väl förstår den synpunkten, att bågen ej får spännas för högt och att det konstlade prisinstrumentet är ett mycket känsligt instrument, som måste behandlas varsamt. Men å andra sidan befinna vi oss i en högkonjunktur, där de övriga näringarna arbeta för fullt och konsumenterna i stort sett ha det bra, medan jordbrukarna ha bekymmer. Man måste då fråga sig, vad som kommer att hända, om och när en lågkonjunktur inträder med svårigheter för både näringar och konsumenter. Borde man ej *nu* försöka stödja jordbrukets prisnivå något starkare, än som här kommit till synes? Alla tyckas vara överens om att medelprisnivån för 1925—1929 bör vara utgångspunkten, men när det gäller t. ex. mjölkpriset, är det ingalunda så säkert, att denna nivå kan upprätthållas. Jag för min del har haft svårt att förstå, varför herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vill ha ett uttalande av riksdagen, att mjölkavgiften skall sänkas vid stigande smörpris, hellre än att själv få ett bemyndigande att laga efter lägligheten. Med den kännedom, jag har om jordbruksministerns både vilja och förmåga att taga ansvar, har detta synts mig svårförklarligt. Den situationen *kan* dock inträda, att accismedlen ej räcka till och att en sänkning av mjölkavgiften medför en sänkning av produktmjölkpriset och därmed frångående av den normerande prisnivån.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har nu sagt, att därest en sådan situation skulle inträda, finge man taga medel från annat håll. Allt fortfarande kvarstår dock utskottets uttalande om mjölkavgiftens sänkning vid förhöjt smörpris.

Beträffande kött- och fläskmarknaden har den stora produktionen inom landet medfört betydande svårigheter för en reglering och även en rätt kraftig

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

prissänkning. De åtgärder, som departementschefen vidtagit för export, äro värda allt erkännande, men man har dock ej på långt när kunnat hålla den avsedda prisnivån. Det är mot bakgrunden därav man får bedöma önskan att ej mjuka upp fodermedelspriserna, ty alla ha ju dock varit överens om det nära sambandet mellan fläskproduktionens storlek och priserna på fodermedel liksom också om önskvärdheten av att i möjligaste mån hålla tillbaka fläskproduktionen.

Ja, jag har, herr talman, här blott velat framhålla några synpunkter på den föreliggande frågan och skall ej förlänga debatten.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Det finns anledning för mig att bemöta några uttalanden som gjorts här från vissa håll. Jag börjar med den siste ärade talaren.

Herr Sjögren har ej varit med i politiken så länge, men han tycks på den korta tiden ha lärt sig att läsa jordbruksutskottets betänkande och propositionen ur de politiska synpunkter, ur vilka man skall läsa dem. Det vittnar om att han kunnat anpassa sig rätt snabbt efter de politiska idéer, som göra sig gällande.

Herr Sjögren säger, att jordbruksstödets behandling i riksdagen innevarande år tilldragit sig större uppmärksamhet än tidigare, och finner förklaringen härtill ligga i de stigande omkostnaderna för jordbruksnäringen. Det är precis, vad jag sagt i propositionen. Jag sade i går, att när propositionen skrevs, utgick man från de dåvarande förhållandena och de kalkyler, som då förelågo. Man räknade med det dåvarande ränteläget och med de andra produktionskostnaderna, som då förefunnos, och man kom så fram till den nivå, i fråga om vilken Kungl. Maj:t begärt fullmakt av riksdagen. Men såväl i den kungl. propositionen som i utskottets betänkande har det klart och tydligt sagts ifrån, att en ökning i kostnaderna för produktionen skulle, därest jordbruksstödet skulle få den effektivitet, som avsetts i den kungl. propositionen, medföra, att denna ökning beaktades och kompenserades. Efter mitt sätt att se står detta alltså lika klart och tydligt utsagt i den kungl. propositionen och utskottets betänkande som i reservationen. Jag tror, att herr Sjögren ej alls behöver draga detta i tvivelsmål. En kollega i regeringen sade i anledning av ett uttalande av herr Gustafson i Vimmerby, att det var självfallet, att man, därest förhållandena skulle utveckla sig i ogynnsam riktning på ett eller annat sätt, måste skaffa pengar för att stödja produktmjölkpriset och därmed upprätthålla den avsedda nivån.

Herr Sjögren nämnde även de ökade kostnaderna genom arbetstidsregleringen. De äro medräknade här. Jag har sett spörsmålet, precis som herr Sjögren nämnde, nämligen att organisationerna, såväl arbetsgivarorganisationerna som lantarbetarorganisationerna, långt innan vi behandlade en reglering av arbetstiden för lantarbetarna, redan i 1935 års avtal tillämpade en viss begränsad arbetstid. Denna begränsade arbetstid gäller sannerligen ej allenast det större jordbruket eller dem, som tillhörde organisationer av den ena eller andra kategorien, utan den som ville ha arbetare, fick tillämpa denna arbetstid även om han icke tillhörde någon organisation eller hade ett mindre jordbruk. Då anser jag det självklart ur jordbrukets egna intressesynpunker, att det är bättre att försöka åstadkomma en anordning, där jordbruket med statsmakternas medverkan kan kompenseras för ökade kostnader, än att det skall tvingas fram ökade kostnader för de mindre jordbrukarna, därför att möjligen de större jordbrukarna kunna gå med på ökade kostnader och förkortad arbetstid på grund av rationaliseringar i det ena eller andra fallet.

Vad herr Liedberg beträffar, skall jag ej gå in på något bemötande i sak av vad han anfört. Jag fick närmast det intrycket, att antingen *vill* herr Lied-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
berg ej förstå, vad jag skrivit och sagt, eller också är det något annat, som gör, att herr Liedberg ej *kan* förstå. Herr Liedbergs argumentering var densamma i dag som i går. I går sökte han konstruera fram något, som ej står att läsa i propositionen eller utskottets betänkande. Han försökte i dag försvara den konstruktion, som han gjorde under gårdagen. Då jag i går tillät mig att karakterisera herr Liedbergs framställning som en ganska vid frihandsteckning, så har herr Liedberg uppfattat det, som att jag skulle mena, att han höll sig litet grand ifrån sanningen. Det är hans egen tolkning av mitt uttalande. Jag vill säga, att hans frihandsteckning är precis likadan i dag som i går. Herr Liedberg citerade, vad utredningsmännen sagt, och läste upp sid. 87 och 88 i propositionen. Så sade han, att utredningsmännen kommit fram till respektive 11.3 och 14.1 procent. Men herr Liedberg glömde dock att nämna, att utredningsmännen på sid. 87 säga: »Utredningsmännen ha alltså icke tagit någon hänsyn till den sedan nämnda bokföringsår inträffade prisstegringen.» De siffror, som utredningsmännen utgå ifrån, avse bokföringsåret 1935/1936, och det är följaktligen de priser, som gällde efter 1935 års riksdagsbeslut, och alltså ej de priser, som gällde efter 1936 års riksdags beslut. Jag menar därför, att detta mitt omdöme under gårdagen om frihandsteckning fortfarande står kvar. Sedan får herr Liedberg bedöma det, som herr Liedberg själv vill.

Om jag sedan skulle till herr Lundqvist, som är specialist på trädgårdsodling, säga några ord, kan jag inskränka mig till att säga, att jag har den bestämda uppfattningen, att trädgårdsodlarna behöva en bättre genomförd organisation, än de ha. Jag har sagt det till trädgårdsodlarna, innan propositionen skrevs, att det från min synpunkt vore önskvärt, att de kunde sätta i gång en bättre organisation, och att det ej vore uteslutet, att statsmakterna skulle kunna reflektera på att lämna ett handtag vid organisationens genomförande. Men jag fick aldrig något klart svar på den frågan. Jag fick i går eller förrgår ett besök av en av trädgårdsodlingens främste män, som erkände, att malören med gurkorna, då det kom in sju vagnslaster till Stockholm, hade kunnat undvikas. Hade de haft en bättre genomförd organisation, såsom importörerna ha, hade prisfallet ej behövt bliva, som det blev. Men där fingo de enskilda trädgårdsodlarna taga prisfallet för att visa importörerna, att de ej uteslutande kunna tjäna pengar. Importörerna förlorade minst 30,000 kronor på den importen. Hade trädgårdsodlarna haft en ordentlig organisation, hade importörerna säkert dragit sig för att vidtaga sådana affärstransaktioner, som de gjorde den gången.

Vad sedan beträffar tullen på vindruvor, så föreligger ju här ett förslag om införande av dylik tull. Det är ej så, som någon sade i går, att man vill vidtaga åtgärder mot det ena eller andra landet, utan man menar, att fruktodlingen behöver det stöd, som den förhöjda tullen medför. Sedan nämnde herr Lundqvist något om motionerna förra året. Jag förmodar, att herr Lundqvist ej glömt, att förra årets riksdag på grund av motioner rörande trädgårdsodlingen fattade vissa beslut om förhöjda tullar för att därigenom stödja denna näring. Det är mig lika angeläget att beträffande trädgårdsodlingen som andra näringar söka åstadkomma förbättrade förhållanden. Samtidigt som jag förklarade detta för trädgårdsodlarna, sade jag, att jag ansåg det angeläget, att en verklig undersökning ägde rum. Det har nu från utredningsmännen skickats ut omkring 3,000 frågeformulär. Det är avsikten, att det skall göras en verklig undersökning om i vilken utsträckning det hastiga prisfallet i det ena eller andra avseendet är föranlett av trädgårdsodlarnas mindre rationella sätt att föra sina varor i marknaden eller om det är genom importen, som detta prisfall uppstått. Det är osäkert, och man får undersöka det.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Blir detta undersökt och får man klarhet därom, förmodar jag, att riksdagens representanter från olika partier skola vara besjälade av ett intresse att stödja trädgårdsodlingen i samma utsträckning, som vi äro besjälade av intresse att stödja andra näringsgrenar.

Beträffande herr Andersson i Rasjön vill jag säga, att han ägnade sin mesta tid och uppmärksamhet åt de inkomna resolutionerna. Det är glädjande, att det kommit sådana resolutioner. För varje år sedan någon tid tillbaka har man varit mer och mer sympatiskt inställd, när det gällt att vidtaga åtgärder för jordbrukets stöd. Men jag har ej förut hört, att man bedömer läget efter trycket utifrån. Dessa resolutioner ha ändå gjort en viss nytta. Man har fått, som jag efterlyst i många år, en praktiskt taget enhällig anslutning till stöd åt jordbruksproduktionen.

Herr Andersson i Rasjön hänförde sig särskilt till en skrivelse från Dalarne, som jag själv läst. Dalarnes mejeriförening säger, att sänkt mjölkavgift skulle rendera Dalarnes mjölkleverantörer en förlust på 600,000 kronor. Jag trodde, att herr Andersson i Rasjön åtminstone var så inne i dessa ekonomiska problem, att han visste, att då pristutjämningsbidraget för hela detta område Värmland och Dalarne är detsamma, så komma, om detta uteblir som inkomst att dela för mjölkproducenterna från konsumenterna i Dalarne, samtidigt mjölkproducenterna att spara avgifter. Icke kan man betrakta det som en förlust. Mjölkavgiften är naturligtvis till för att stödja konsumtionsmjölkpriset.

Nu säger man — jag tror det var herr Sjögren: »Varför har jordbruksministern velat hava ett uttalande om, att ett öres mjölkavgift stämmer med ett smörpris på 2 kronor 75 öre?» Med den inriktning för stödet, som är ifrågasatt i propositionen, komma vi till 1925—1929 års priser för landet i dess helhet såsom genomsnitt. Jag kan tillägga, att då det gäller att bygga upp produktmjölkpriset, kan det ske, även om mjölkavgiften skulle gå ned. *Även om*, säger jag, därför att det kan inträffa sådana förhållanden, att man får skaffa mera pengar. Om det då blir högre avgifter eller ökade inkomster genom margarinaccisen utöver vad man kalkylerade, då man uppgjorde planerna, är en sak, som Kungl. Maj:t får taga ståndpunkt till. Utskottsmajoriteten har även bemyndigat Kungl. Maj:t att taga ståndpunkt till detta.

Om jag alltså går ut från det område, som herr Andersson i Rasjön närmast representerar, och vi få ett smörpris på 2 kronor 75 öre och produktutjämningsbidraget blir vad det varit i februari och mars — om jag drar ifrån mjölkavgiften har det varit netto 2.2 öre motsvarande ett smörpris av 55 öre per kilo — så blir det sålunda 2 kronor 75 öre plus 55 öre eller tillsammans 3 kronor 30 öre per kilo. Om jag därtill lägger ett öres mjölkavgift, är jag uppe motsvarande ett smörpris av 3 kronor 55 öre per kilo. Alltså kan man på detta område — utan att jordbrukarna själva begripa nödvändigheten av solidaritet — basera konsumtionsmjölkpriset på ett smörpris av 3 kronor 55 öre, sålunda 50 öre högre smörpris än 1925—1929. Skulle man vilja hava ytterligare ett öres mjölkavgift, kan man basera konsumtionsmjölkpriset på ett smörpris av 3 kronor 80 öre per kilo.

Nu uttalar jag den förhoppningen i propositionen, att våra jordbrukarorganisationer skola vara medvetna om att handlingssättet och tillämpningen inom olika områden kan vara avgörande för hela det svenska jordbrukets prisnivå. Ty jag har den tilliten, att jordbrukarorganisationerna komma att göra halt, när det gäller att vidtaga mått och steg, som gå för långt enligt andra människors bedömande och sålunda förhindra minskning av mjölkkonsumtionen. Det är självfallet, att kan man basera konsumtionsmjölkpriset på ett smörpris av 3 kronor 55 öre per kilo, då kan det ifrågasättas, om man icke, som vissa av herrarna vilja, spänner bågen för högt om man baserar konsumtionsmjölkpriset

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
på ett smörpris av 3 kronor 80 öre. Skulle man genom dessa åtgärder minska konsumtionen, innebär det för hela det mjölkproducerande jordbruket i vårt land en direkt förlust. Det går icke att uppbringa medel att övervinna denna förlust, om mjölkkonsumtionen skulle minskas mera avsevärt. Den ökade från 1934 till 1936 med i runt tal 135 miljoner kilogram.

Då herr Andersson i Rasjön ville bibehålla mjölkavgiften för att öka anslutningen till organisationerna, vill jag säga, att då skulle aldrig jordbrukarnas solidaritetskänsla sättas på prov. Jag tror, att de komma att svetsas samman mycket mera, om de äro ense om att icke taga ut högre pris än vad som är rimligt med hänsyn till föreliggande förhållanden. Då kommer solidariteten att växa, och anslutningen till organisationerna kommer att ske i högre grad, om icke statsmakterna i alltför stor utsträckning lämna bidrag på det ena eller det andra sättet genom fastställandet av mjölkavgifter, som kunna försvaras under vissa förhållanden men icke under andra.

Jag vill icke underlåta att uttala min förvåning, när jag hörde vad värde man från visst håll själv fäster vid sina uttalanden. Det väckte min förvåning, att för några år sedan sades icke en gång utan många gånger från det hållet: »vi skola icke krusa statsmakterna för att nå vare sig det ena eller det andra målet, utan vi skola visa, att vi kunna taga saken i våra egna händer. När statsmakterna icke vilja vidtaga några åtgärder, så att vi icke behöva sälja våra varor till priser hur låga som helst, skola vi visa, att vi kunna reda oss själva.»

Skall detta till sist vara ett nödrop? Har man kommit underfund med, att man icke kan på lämpligt sätt åstadkomma den organisation, som är behövlig, då beklagar jag verkligen, om utvecklingen gått dithän.

Herr talman! Jag skall icke längre uppehålla mig vid detta. Jag har försökt att framlägga de synpunkter, som varit avgörande för mig. Då jag säger, att man kan basera konsumtionsmjölkpriset efter det smörpris, som rådde 1925—1929, kan man göra det utan en väl genomförd organisation. Har man en väl genomförd organisation, kan man, påstår jag — om det är rådligt under alla förhållanden, är en annan sak — överskrida det konsumtionsmjölkpriset. Följaktligen tillföres jordbruket ökade inkomster. Här föreligger intet uttalande från statsmakterna, att icke konsumtionsmjölkpriset får handhavas av organisationerna. Samtidigt som man överlåtit detta åt dem, har man emellertid uttalat den förväntan, att de, som bära ansvaret för det svenska jordbrukets ekonomiska framåtskridande till mycket stor del, nämligen de ekonomiska organisationerna, också komma — vilket jag tror — att handla i känsla av ansvar både för organisationerna som sådana och för samtliga jordbrukare.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Liedberg,** som nu erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag nödgas begära ordet därför att herr statsrådet påstod i fråga om ett citat av mig, att jag utelämnat en viktig passus. Jag vill bara rätta detta och påpeka, att det herr statsrådet läste upp *är* av mig citerat.

Vidare nödgas jag ännu en gång komma in på frihandsteckningen och min tolkning av vad statsrådet sade. Jag frågade statsrådet från talarstolen till statsrådsbänken tidigare, om statsrådets uttalande var liktydigt med, att jag avlägsnat mig från sanningen. Jag är personligen ganska ömtålig för det angreppet, även när det gäller det politiska. Såvitt jag förstår statsrådet, svarade statsrådet, att så där hade statsrådet icke sagt eller menat den saken. Om statsrådet bekräftar, att så är förhållandet, är jag omedelbart beredd att taga konsekvenserna.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

På grund av förfall för undertecknad övertogs nu protokollsföringen, jämlikt herr förste vice talmannens förordnande, av tjänstemannen hos kammaren, kammarrättsrådet S. Norrman.

In fidem
Per Cronvall.

Vidare anförde:

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Jag begärde ordet i går, när herr Carlström talade för bifall till reservationen. Han behandlade då bondeförbundet som han brukar göra och använde missnöjesresolutionerna som vapen. Det är många bondeförbundare, som önskat gå längre i prisregleringsåtgärder. Det kunde man önska litet var. Men jag är viss om, att vi i den nuvarande situation, som vi befinna oss uti, hava nått så mycket som är möjligt.

Herr Carlström frågade bondeförbundet, vad herrarna fått. Han menade, att vi fört fagert tal till valmännen. Jag svarar, att vi hava fått det intrycket — trots att herrar Liedberg och Carlström i dag vilja ställa sig som beskyddare för jordbrukarna — att det för bondeförbundet varit bättre möjligheter att föra positiv jordbrukspolitik med socialdemokraterna än med högern och folkpartiet med den inställning de alltid haft i fråga om jordbrukspolitiken. Vi hava anledning att vara tillfredsställda med de resultat vi kommit till denna riksdag i den situation vi befinna oss.

När herr Carlström säger, att han är missnöjd, uttalar han knappast, om han ställer sig på producenternas eller Dagens Nyheter-falangens sida. Han säger icke, om han talar på producenternas eller de missnöjda konsumenternas vägnar. Vi ha också konsumenter som förstå läget. Han anvisar inga vägar. Man frågar, vad han menar. När statsrådet Pehrsson-Bramstorp påpekade i går, att Carlström står utanför organisationerna, förnekar han detta. Jag kan instämma med statsrådets uppfattning, att han står utanför alla organisationer så när som på andelsmejeriet. Det var med stort motstånd som han gick in i den andelsföreningen.

Alltså finnas inga andra vägar än de möjligheter, som givas i riksdagen. Jag tror, att det resultat, vi uppnått, utgör svar på vad vi lovat valmännen i bygderna. Både i propositionen och utskottsutlåtandet har åt regeringen givits bättre möjlighet att följa de konjunkturväxlingar, som komma att ske. Vi få hoppas att de priser, som angivas i propositionen, skola kunna upprätthållas. Därmed kunna vi vara tämligen nöjda med det beslut utskottet kommit till.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Westman.*

Herr **De Geer** i Lesjöfors: Herr talman! Jag skall liksom herr Sjögren lova att fatta mig kort, till och med kortare än han. Jag vill bara beröra en detalj i detta stora komplex, nämligen druvtullen. Den motiveras med att utgöra skydd för avsättningen av frukt för de svenska fruktodlarna. Det är svårt att bestrida att den är ett skydd, men jag tror dock, att man överdriver skyddets betydelse. Konsumtionen av frukt har ökats enormt i landet under senare år, däribland av druvor. De komplettera den svenska frukten men utträngа den icke. Bortsett från Skåne är det endast ett fåtal jordbrukare, som hava något vitalt intresse, när det gäller försäljning av frukt. Således, något större producentintresse gäller det icke.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

När man skall taga ställning till skälen för och emot en tull, bör man också se på konsumenternas intresse. När det gäller dessa senare skäl äro de framför allt — om jag får använda uttrycket — av näringsfysiologisk art. Druvor äro icke längre någon lyxvara utan ett livsmedel, som finnes på allas bord. Man kan icke utbyta druvorna mot äpplen och säga: Ät inhemska äpplen i stället för druvor! Druvorna äro den nyttigaste av alla frukter. Till och med långt avancerade magsårspatienter hava tillåtelse att äta druvor. Det är omvittnat, att druvorna på grund av sin prisbillighet under senare år hava spritt sig över allt i landet. Det är en kost, som till och med förekommer i lappkåtorna långt i norr. För de norrländska barnen har det varit tillfredsställande att få äta dessa frukter friska och icke endast torkade som russin i gröten som det skedde förr.

Nu säges det, att tullen gäller bara andra halvåret. Det är sant. Men det är ju det andra halvåret som druvorna stå till förfogande till så billigt pris.

Dessa konsumentintressen anser jag vara det väsentliga i skälen mot tullen. Härtill kan man också lägga vissa synpunkter av handelspolitisk och valutapolitisk art. Ett av de väsentliga importländerna för druvor under senare tid har varit Holland. Detta förslag har väckt mycken irritation för att icke säga bitterhet i Holland. Holland är anslutet till Oslokonventionen. Här säger man: Hur är det med denna Oslo-anda? Det är tyvärr bara en anda. Ty när vi få ett aktuellt fall, måste man med beklagande konstatera, att vi vid möten och konferenser deklarera anslutning härtill, men vårt handlande går i regel tvärtemot. Det borde var starka skäl att bryta mot Oslo-andan men det är det icke i detta fall.

Andra länder, från vilka vi importera druvor, såsom Italien och Balkanländerna, äro i många fall sådana, med vilka vi slutit clearingavtal. Importen till oss från dessa länder befordrar vår export till dem. Vi veta säkert, att med varje krona, som vi köpa druvor för, skapa vi motsvarande exportmöjlighet för Sverige.

I slutet av gårdagens sammanträde betonade handelsministern, att druvtullen tidigare varit en integrerande del av ett handelsavtal, som nu upphört att gälla. Det skulle vara ett motiv för att man nu skulle kunna återinföra den. Det bör betonas, att vi i dag icke debattera denna fråga ur handelspolitiska synpunkter utan ur jordbrukets synpunkter. Vi, som icke äro anhängare av tullen, annotera med tillfredsställelse handelsministerns meddelande, ty det betyder, att när detta avtal ånyo skall avslutas, kommer denna tull automatiskt bort. Men därför är det intet skäl att nu återinföra den, då det endast är fråga om en tillfällig sak, som skapar irritation både på konsumenthåll och i andra länder.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka avslag på denna detalj i utskottets förslag.

Herr **Lundell:** Herr talman! Det är närmast min avsikt att tala något om den kompensation och kompensationsberäkning, som i går föranledde ett sådant animerat samtal mellan jordbruksministern, herr Liedberg och statsrådet Sköld. Det har ju även i dag förekommit vissa efterdyningar till det meningsutbytet.

Men först skulle jag vilja gå in på ett debattinlägg, som förekom dessförinnan i går, nämligen från det sammansatta utskottets ärade ordförande, herr Johansson i Uppmälby. Han påpekade, att jordbruket har icke blott varit utsatt för höjda produktionskostnader, utan det hade också fått minskade kostnader på andra håll. Han påminde om det sänkta ränteläget och sade, att räntorna äro nu 1—1½ procent lägre än tidigare.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Jag vill gentemot detta påpeka, att av den utlåning, som hypoteksbanken för närvarande har till hypoteksföreningarna, är det icke mindre än 37 procent av den sammanlagda utlåningen — den sammanlagda utlåningen vid utgången av 1936 var 480.5 miljoner kronor — där räntan fortfarande är 4½ procent, medan icke mindre än 28 procent äro 4 procents lån. Därefter är det 33 procent 3½ procents lån. Men något lån, som ännu kommit ned till en sänkning ända till 1½ procent under det förutvarande läget, varmed man måste avse 4½ procentsläget, finnes icke utsläppt. De lägsta lånen äro 3½ procentslån, som då nyligen börjat på att utgivas men ännu icke uppnått mer än 2 procent av den samlade utlåningen.

Alltså det sänkta ränteläget är visserligen ett faktum men har icke slagit igenom i fråga om jordbrukets primärkredit på långt när ännu.

Jordbruksministern, som hade ett animerat meningsutbyte med herr Liedberg, ville ju som sin mening om kompensationen säga, att utredningsmännen hade medräknat lönestegringen hösten 1936, vilken till en del eller helt eller mer än helt — jag vet icke hur han menade — kan anses kompenserad genom prisstegring under löpande budgetår. Det står något sådant också i propositionen. Där står på sidan 87, där den här saken beröres, att »utredningsmännen ha alltså icke tagit någon hänsyn till den sedan nämnda bokföringsår inträffade prisstegringen». Om den stegring, som sedan dess inträffat, alltså sedan åren 1935—1936, veta vi ju, att den visserligen icke är så obetydlig på mjölk men att på fläsk och kött har den gått baklänges. Vidare ha vi haft viss stegring på spannmål. Vi veta dock, att den betingas av den lägre skörden hösten 1936 och ej uppväger det dåliga skördeutfallet.

Emellertid är det så enligt mitt förmenande, att vi behöva icke alls syssla med frågan, i vad mån kompensation har ernåtts för den fördyring, som står upptagen under punkten 1 i tabellen på sidan 88 och som där alltså står under rubriken »Enligt 1936 års kollektivavtal». Vi behöva icke alls sysselsätta oss med, om den punkten för närvarande är kompenserad eller icke. Vi ha ju, och det är väl det riktiga, att utgå från priserna under det basår, som utredningsmännen räknat med, alltså bokföringsåret 1935—1936, och sedan beräkna vi kompensationspriserna från den utgångspunkten. Jag skall litet senare komma tillbaka till den beräkningen.

Jordbruksministern talade också om nödvändigheten av att jordbrukarorganisationerna nådde tillräcklig styrka, och det lät, som om han förmenade, att om de hade en sådan tillräcklig styrka, skulle de kunna klara dessa prisförhållanden själva. Men det är väl en något för optimistisk inställning till saken; vi böra väl knappast göra oss några illusioner i den riktningen. Man kan naturligtvis säga, att mjölkregleringen är beroende på mjölkavgifterna, och mjölkavgifterna kunna nog ordnas upp av jordbrukarorganisationerna, om de äro tillräckligt starka. Men jordbrukarorganisationerna kunna ju icke på något sätt förhindra, att en riksdag, om den tycker, att priserna på jordbruksprodukter gå upp för högt, tar sig till och öppnar landets gränser för import, t. ex. av danskt eller baltiskt smör, och i sådant läge är det ju givet, att vi få katastrofala prisfall. Likadant är det naturligtvis i fråga om kött, fläsk, brödsäd, fodersäd, potatis o. s. v., — jordbrukarorganisationerna kunna icke där behärska prisläget i allo gent emot statsmakterna. — Det kan ju vara skäl i att i det avseendet lägga på minnet, att det är samma förhållande med arbetarnas organisationer, med landsorganisationen och fackförbunden, — de kunna naturligtvis icke behärska arbetsmarknadens priser, om statsmakterna skulle falla på den idén att öppna gränserna för import av utländsk arbetskraft. — Nu är det emellertid så, att en riksdag med så gott som en socialdemokratisk majoritet faller icke på den idén att öppna landets gränser för import av ut-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
ländsk arbetskraft, men om den tycker, att jordbrukarorganisationerna driva upp priserna för högt, lärer det nog kunna komma den dagen, att de tycka: nu öppna vi gränserna för utländska jordbruksprodukter. Alltså menar jag, att lantbrukets organisationer äro i det faktiska politiska läget sämre ställda än organisationerna på arbetsmarknaden.

Statsrådet Sköld ingrep ju i går i denna animerade diskussion med herr Liedberg, och han kom då med ett efter mitt förmenande särdeles egendomligt uttalande. Han ville påstå, att det som här skulle kompenseras är i mycket stor utsträckning ännu så länge ett antagande och ingen realitet, och man kunde därför icke säga, vad som egentligen bör kompenseras. Nu är det naturligtvis så, att 1936 års kollektivavtal — alltså vad som står här under punkt 1 — är en realitet och icke ett antagande, och jag förmodar, att han menar, att kompensation på den punkten obestridligen skall lämnas. Vad sedan beträffar punkt 2, där det står »enligt kollektivavtal byggt på prop. 230/1936», bör ju framhållas, att arbetstidens begränsning ju är beslutad för någon vecka sedan. Man kan ju säga, att denna arbetstidsbegränsning är ett antagande, om man så vill, ända till dess att förordningen blivit utfärdad och den träder i kraft, men det är väl ett antagande i alla fall, som har hundraprocentig sannolikhet för sig. Sedan kan man ju säga, att det är icke så alldeles säkert, att jordbrukets produktionskostnader stiga till följe den förkortade arbetstiden. Det låter teoretiskt säga sig, att jordbrukarna sänka statlönerna i proportion till den förkortade arbetstiden, och det låter tänka sig att timlönerna för de timavlönade få bli oförändrade, och att alltså årsförtjänsten för vederbörande arbetare blir förminskad i proportion till arbetstidens förkortning. Är det detta som statsrådet Sköld skulle vilja tänka sig som en möjlighet, när han säger, att vi här röra oss endast med antaganden och icke med realiteter? Från alla håll har ju ändock uttalats under behandlingen av lantarbetstidslagen — och där det icke öppet uttalats har det mer eller mindre öppet förutsatts — att det icke skulle bli någon levnadsstandardssänkning för lantarbetarna som följd av den förkortade arbetstiden. Det är ju ganska otänkbart, om man vill se saken som den verkligen är, att icke denna beslutade skärpning av lantarbetstidslagen också med full säkerhet, hundraprocentig säkerhet, betyder en ökning av lantbrukets produktionskostnader. Under sådana förhållanden förstår jag icke, vad statsrådet Sköld menade med att tala om, att man här rör sig med antaganden och icke med realiteter. Utom denna inställning från alla partiers sida i fråga om lantarbetarnas levnadsstandard ha ju lantarbetsgivarna emot sig det allmänna konjunkturläget på arbetsmarknaden — det är ju ont om arbetskraft, och det förhållandet gör det väl ännu omöjligare att tänka sig, att årsförtjänsten skulle komma att reduceras i proportion till arbetstiden. — Då skulle man ju lika väl kunna säga, att hela denna sylwanska utredning vilar på tomma antaganden och därför icke var någon mening med.

Jag skall emellertid lämna detta statsrådet Skölds inlägg i debatten i går och övergå till vad jordbruksministern sade under sitt andra anförande. Han var ju uppe ännu en gång och uppläste då siffra för siffra denna tabell om kostnadsökningen, som vi ha på sid. 88 i propositionen, och han menade på något sätt, att det skulle vara oriktigt att som herr Liedberg gjorde summera och få fram de siffror, som stå som slutsiffror — 11.3 och 14.1. Vad som låg bakom hans resonemang var väl samma tankegång, som jag nyss berörde, nämligen att han menade, att en del av detta är redan kompenserat genom de priser vi för närvarande ha. Ja, men det rätta är ovillkorligen, att vi alldeles gå förbi det prisläge vi för närvarande ha och utgå ifrån de produktionskostnader, som vi hade under bokföringsåret 1935—1936. Så räkna vi ut på

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

dem, huru stor kostnadsökningen blir per hektar ända till det nuvarande läget, genom såväl den förkortade arbetstiden som de ökade lönerna, och det gör ju denna sylwanska utredning. Naturligtvis kan man göra detta i två etapper, om man så vill, — först räkna sig fram till det nuvarande läget och så ta detta under punkt 2, som skall komma först i höst. Men icke innebär det någon större klarhet och icke leder det till annat resultat, utan det går ju till sin slutsumma ut på precis samma sak. Man kommer alltså fram till dessa erforderliga produktprisstegringar över produktpriserna 1935—1936 på 11.3 och 14.1 %, som finnas anförda som slutsummor i denna tabell. Men till dessa procenttal kommer ju sedan den fördyring, som förorsakas genom att redskap och maskiner och diverse material, som jordbrukarna behöva, ha fördyrats åtskilligt sedan bokföringsåret 1935—1936. I den sylwanska utredningen beräknas denna fördyring till 9 kronor 40 öre per hektar i södra Sveriges vete- och sockerbetsområde, som det kallas, och 6 kronor per hektar i mellersta Sverige. Detta hänför sig till det fjärde kvartalet i fjol, och sedan dess har ett halvår förflutit med synnerligen starka prisstegringar i fråga om materialier. Räkna vi med det nuvarande läget, lära vi nog komma fram till en fördyring på denna punkt på bortåt det dubbla, eller 20 kronor per hektar i södra Sverige och omkring 15 kronor i mellersta Sverige. Man kommer då fram till den behövliga produktprisstegringen, om man lägger till dessa tal, och räknar man dem i procent, kommer man fram till en total behövlig produktprisstegring av 15 à 15½ % i södra Sverige och 18 à 18½ % i mellersta Sverige.

Huru få vi nu fram denna kompensation för kostnadsfördyringarna? Ja, läsa vi igenom propositionen, finna vi, att där påstås ingenstans, att någon bestämd kompensation erhålles för dessa fördyringar. Det påminnes bara om denna utredning, det visas upp vad den har kommit till för resultat, men det finns ingen uträkning, som visar, att vi verkligen få denna kompensation, som dock i mycket bestämda ordalag har ställts i utsikt. Tvärtom säger propositionen, att den vill uppnå 1925—1929 års priser, men där står icke eller göres genom beräkningar sannolikt, att om vi uppnådde 1925—1929 års priser, det skulle innebära full kompensation. Och vill man räkna på saken, finner man, att 1925—1929 års priser icke heller innebära kompensation för den fördyring av jordbrukets produktionsfaktorer, som ha förekommit sedan detta basår, från vilket utredningen utgått, nämligen 1935—1936. Vill man räkna på detta, skall man finna, att de kompenserande priser, som man räknar fram med de procenttal, jag nyss nämnde, ligga på så gott som alla punkter över 1925—1929 års priser, och ett uppnående av 1925—1929 års priser innebär alltså icke full kompensation för jordbrukets fördyrade produktionskostnader.

Vidare är det att märka, när man räknar fram sådana kompenserande priser, att de måste i hög grad bero på skördeutfallet det år de tillämpas. Om man räknar rent schematiskt med detta procentiska tillägg på 1935—1936 års salupriser, så innebär det, att man kommer fram till kompensation endast i den mån jordbruket i det nya tänkta räkenskapsåret har produkter att sälja i ungefär samma mängder, som man hade att sälja bokföringsåret 1935—1936 — alltså under förutsättning i huvudsak att skörden blir lika god som den var 1935—1936. Det är då att märka, att det var ingen rekordskörd hösten 1935, den var sämre än 1934, men det var en ofantligt mycket bättre skörd än vad vi fingo hösten 1936, och jag måste säga, att det var en skörd som låg betydligt över medelmåttan.

Jag har redan nämnt, att propositionen icke säger, att kompensation erhålles, och utskottet, som tillstyrkt propositionen, utsäger, såvitt jag kan se, icke heller någonstans, att kompensation erhålles, om nu dessa priser uppnås, som man säger sig vilja uppnå. Jag får lov att säga, att jag tycker det skulle

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
vara mycket intressant, om någon av majoritetsblocket här i kammaren skulle vilja uppträda och med någon beräkning styrka, att om vi uppnå de priser, på vilka utskottets utlåtande inriktat sig, vi då skola ha vunnit kompensation för produktionsprisernas fördyring. Skulle t. ex. herr Gustafson i Vimmerby, som för en stund sedan talade här med ganska stora bokstäver, kunna lägga fram en sådan beräkning, eller skulle jordbruksministern kunna lägga fram en sådan beräkning, som visade att kompensation erhålles, om man realiserar vad utskottet vill komma fram till?

Vidare kan man fråga sig: finns det någon sannolikhet för att man ens kan komma fram till det, som utskottet föreslår? Såvitt jag förstår, sätter utskottet icke de medel i händerna på Kungl. Maj:t, som skulle kunna behövas för att komma fram ens till 1925—1929 års priser, på vilka man inriktat sig. Jag vill t. ex. påminna om, att 1925—1929 var det effektiva smörpriset i parti 3 kr. 5 öre, vilket var medeltalet för den femårsperioden, under det att man nu inriktar sig på 2 kr. 75 öre. På den punkten inriktar man sig således icke alls på 1925—1929 års priser. Och i fråga om svin vill jag påminna om, att de åren var medelpriset 1 kr. 10 öre per kilogram levande vikt, om herrarna vilja se efter i dessa tabeller, som finnas intagna i propositionen. Med de medel som nu sättas i Kungl. Maj:ts hand är det icke sannolikt, att vi uppnå ens 1 kr. 10 öre per kilogram för slaktad vikt. Vetet hade under dessa år ett medelpris på 22 kr. 66 öre. Det är icke sannolikt, att om vi i höst få en medelskörd, vi komma upp till ett vetepris på 22: 66 kronor. Alltså, för det första inriktar sig utskottet på ett mål, som icke innebär kompensation, och som det icke heller påstår innebär kompensation, och sedan för det andra visas det icke föreligga någon som helst sannolikhet för att uppnå det mål, på vilket man inriktat sig.

Jag måste säga, att det är ganska egendomligt, att Kungl. Maj:t och utskottet lagt saken på den bogen. Jag vill påminna om hur det var i fråga om sockerbetodlingen. Där låg saken ganska annorlunda till. Där påpekades i propositionen, att man skulle ha kompensation både för de högre betskötarlönerna och för fördyringen genom höstens kollektivavtal och även för den eventuella skärpningen av lantarbetstidslagen, och utskottet gick med på detta. Där kan man ju anmärka, att den skärpta lantarbetstidslagen kunde väl icke gärna komma att påverka detta års betodling. Alltså, sockerbetodlingen låg jordbruksministern och ställföreträdande jordbruksministern, om jag får kalla statsrådet Sköld så, så nära om hjärtat, att där lämnades kompensation även för en sak som omöjligen kunde komma att påverka kostnaderna, men när det gäller andra produktionsgrenar, vill man icke lämna kompensation för sådant, som med all säkerhet kommer att verka i hög grad fördyrande på produktionen.

Nu kan man väl kanske fråga sig, om det kan gå att komma längre än propositionen och utskottet föreslå. Finns det möjlighet att lägga i Kungl. Maj:ts händer medel, som medge att komma längre än de föreslå? Den reservation, som avgivits av herr Anderson i Norrköping m. fl. ger ju något litet mera ehuru icke särdeles mycket, som här från flera håll framhållits. Troligen skulle man ha kunnat komma något längre, om man hade gått in för att reglera upp foderprisen något mera och därigenom fått en minskad produktion av animalier och fått odlingen något mera inriktad på foder än på brödsäd. Det är ju ganska viktigt ändå, att vi i det nuvarande läget icke handla så, att jordbruket får ytterligare en gång gå igenom den lidandes historia, som det gått igenom under den föregående krisen. Det är då viktigt, att man icke håller foderprisen så lågt, att det blir dels överskott på brödsäd och dels överskott på animalier, med påföljd att vi finge gå igenom denna cirkel igen

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

på 4—5 år och ta det hela da capo al fine, som det brukar stå på musiknoterna.

Naturligtvis kan man komma ännu längre i vårt land i fråga om jordbrukspriser, om man skulle inrikta sig på dem. Vårt land är i den lyckliga ställningen att ha en kraftig industri och andra kraftiga näringar vid sidan om jordbruket. Och då går det att komma längre, i fall man inriktar sig på att man skall ordna med produktionen så, att export av livsmedel icke behövs. Jag vill minnas, att jordbruksministern själv för någon tid sedan har påpekat, att det behövs en så liten konsumtionsökning av smör som 3 hektogram per invånare och månad i detta land för att vi icke skulle behöva exportera något smör alls. Och komma vi upp till en merkonsumtion inom landet på 20—25 miljoner kilogram, så är det vad som behövs för att man icke skall behöva exportera något. En sådan konsumtionsstegring går naturligtvis att genomföra antingen på det sättet, att margarinet skall trängas tillbaka ännu mer än nu, eller så att totala fettvarukonsumtionen ökas med dessa 0.3 kilogram per månad och individ, eller eventuellt på den vägen, att produktionen av mjölk minskas så mycket, att man får bort dessa 0.3 kilogram smör per individ och månad. Det är säkerligen möjligt att komma till avsett resultat på en eller flera av dessa vägar.

När man så har frigjort sig från behovet att exportera t. ex. smör, går det då sedan också att höja priset på smör utöver det pris, som nu fastslås till 2:75 kronor? Ja, vi veta alla, att då man resonerar om sådana saker, brukar man säga, att köpkraften hos den stora massan konsumenter icke kan följa med; den räcker icke till för att köpa samma smörmängd till det förhöjda priset. Då vill jag för det första påminna om att 1925—1929 hade vi ett högre smörpris nämligen, som jag redan nämnt, 3:05 kronor som medelpris under dessa fem år. Det betyder alltså, att det under ungefär halva denna tid var ett högre partipris på smör än 3:05 kronor, och alltså räckte då köpkraften till för detta. Sedan den tiden har köpkraften stigit åtskilligt hos konsumentmassan genom att penninglönerna stigit inom så gott som alla lager av befolkningen.

Men utom detta vill jag påpeka, att det där resonemanget om att köpkraften icke skulle räcka till är ett resonemang, som är skäligen oriktigt. När en vara säljes, t. ex. ett kilogram smör, vare sig det säljes för 2 kronor 50 öre eller för 3 kronor 50 öre, så få ju alla de, som deltaga i produktionen och försäljningen, tillsammans just den köpkraft, som behövs för att köpa den försålda varan. Man kan ju nu säga, att lantbrukarna skola icke köpa tillbaka detta smör. Men de få sådan ökad köpkraft att köpa andra varor av i andra näringar sysselsatta personer, att det blir precis samma förhållande, som om de skulle transportera sin köpkraft på sådana, som äro sysselsatta i andra näringar. Alltså följer automatiskt med denna prisstegring en köpkraftsstegring, som gör det möjligt för vederbörande konsumenter att köpa till dessa högre priser. Man kan säga, att konsumenterna automatiskt få den köpkraft, som behövs för att köpa det dyrare smöret. Jag vill i detta sammanhang påminna om att vi under de senaste åren ha haft rätt så kraftigt stigande smörpriser, och konsumtionen har ändå ökats. Detta visar, att köpkraften har räckt till. Ett sådant resonemang, som jag här fört om smöret, kan naturligtvis föras även om andra lantbruksprodukter. Jag vill framhålla, att det är icke någon anledning att just i fråga om jordbruksprodukternas pris köra med det här bromsande köpkraftsargumentet mera, än man kör med samma argument, då det är fråga om annat, som tillverkas av industrien eller hantverket. Man skall icke föra fram något speciellt återhållande argument just i fråga om lantbrukets produkter, därför att det finns ingen logisk grund för att ställa dessa i någon sådan särställning.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Jag skall icke uppehålla mig mera vid dessa saker. Jag vill bara sammanfatta vad jag sagt sålunda, att varken i jordbrukspropositionen eller utskottsutlåtandet påstås det på något sätt, att fullvärdig kompensation erhålles för jordbrukets fördyrade produktionskostnader. Och när man framställer 1925—1929 års priser såsom ett mål, visas det icke på något sätt upp, att det finns någon möjlighet att nå detta mål genom de medel, som man vill sätta i Kungl. Maj:ts hand. När kompensationen är så ytterligt bristfällig, att det är ett avbrott på två eller tre led i bevisföringen om denna kompensation, så måste man väl säga, att det riktiga hade varit, att man hade låtit anstå med den ytterligare fördyring, som skall påbörjas i höst genom den lantarbetstidslag, som vi för någon tid sedan beslöto. Dessa samlade fördyringar av jordbrukets produktionskostnader, varom den sylwanska utredningen handlar, bliva icke kompenserade ens till hälften eller en tredjedel genom de åtgärder som möjligen kunna bliva följden av ett bifall till jordbruksutskottets utlåtande. Och jag skulle, som jag redan sagt, anse det vara mycket intressant, om någon av majoritetsblocket, t. ex. herr jordbruksministern eller herr Gustafson i Vimmerby, som jag tidigare apostroferat, eller herr biträdande jordbruksministern Sköld, som jag kanske får kalla honom, här kunde lägga fram en beräkning och säga, att härav syns det, att vi få en fullvärdig kompensation. När läget är sådant är det ganska egendomligt, att bondeförbundets representanter i såväl regeringen som riksdagen kunna avge en förklaring, att de i det stora hela äro nöjda med det, som föreslagits, och det, man kan vänta skall kunna åstadkommas genom det föreslagna.

Herr talman! I brist på bättre har jag icke något annat yrkande än om bifall till den reservation, som har avgivits av herr Anderson i Norrköping m. fl.

Herr **Wallén:** Herr talman! I årets jordbruksproposition och utskottets utlåtande äro ju intagna flera prisreglerande åtgärder, åtgärder som äro avsedda att stödja olika näringsgrenar. Det är emellertid en grupp av näringsföretagare, nämligen trädgårdsodlarna, som ha fått synnerligen litet. Det är också därför, som jag jämte 44 andra motionärer ha avgivit en motion i denna kammare med yrkande om fullmakt för regeringen att vidtaga åtgärder till denna näringsgrens stödjande, intill dess nästa riksdag hunnit samlas.

Om man ser till trädgårdsodlingens ställning, är det odisputabelt så, att densamma för närvarande icke bara har det svårt utan också att, om icke särskilt goda konjunkturer ifråga om växtlighet och dylikt inträda, stor fara föreligger för att mången trädgårdsodlare skall nödgas gå ifrån det ställe, som han byggt upp. Det är allvarligare än någonsin inom trädgårdsodlingen för dess företagare. Och läget har ju ytterligare skärpts, såsom i går framhölls, genom de dyra priser vi ha på nödvändighetsvaror, såsom t. ex. kol, och även på grund av de höga arbetspriserna. Trädgårdsodlingen har tidigare behandlats ganska illa här i Sverige. Jag erinrar om den första stöten, som den fick av den Lindmanska regeringen, när denna tog bort tullen på torkad frukt. Det var ett hårt slag, som vi den gången fingo från högerhåll, och det har fortsatt sedan regering efter regering. Jag erinrar om huru man tog bort tullen på apelsiner, huru man sänkte tullen på blommor till förmån för »surtaxen» i Frankrike, alltså till förmån för skogsprodukterna. Och jag minns särskilt, huru man här i kammaren var ganska enig, åtminstone från visst håll, i att fördöma den opposition, som jag och några andra då vågade framföra. Man fortsatte och avskaffade vindruvstullen. Så gjorde man Oslo-avtalet, som förhindrar oss att på det sätt, som vi skulle önska, återinföra skydd för den svenska trädgårdsnäringen.

Det är därför med glädje man i dag kan konstatera, att ifråga om hjälp-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

åtgärder för trädgårdsodlingen är det icke bara regeringen och dess jordbruksminister, om vilken vi veta, att han har ett levande intresse för nämnda näring, utan även ledamöter av denna kammare från alla partier — jag bortser från kommunisterna, som jag icke tillfrågat, — som hava varit med om att vilja vidtaga åtgärder för trädgårdsodlingens främjande och underskrivit min motion. Jag erkänner även med tacksamhet, herr talman, att man under de senaste åren vidtagit vissa åtgärder i samma syfte. Man har under de år, som gått, höjt tullen på exempelvis gurkor, tomater, plommon, körsbär och lök. Och man har i år föreslagit återinförande av en vindruvstull på 35 öre. Man kan alltså hoppas på en viss ljusning för trädgårdsodlingen för framtiden. Men för närvarande hava dessa åtgärder ännu icke hunnit verka, och situationen är mycket mörk för ögonblicket.

Om man alltså kan se en viss ljusning och hysa vissa förhoppningar för framtiden, så måste jag dock säga, att det också finns exempel på oförståelse för våra krav. I denna talarstol uppträdde nyss liberalismens idéers riddare, herr De Geer i Lesjöfors, med ett anförande, vari han nästan övertrumfade Dagens Nyheter. Vi veta ju, huru Dagens Nyheter för någon tid sedan hade en ledare, där man bokstavligen talade om, huru Norrlandsbarnen tack vare att det icke fanns vindruvstull hade möjlighet att smörja kråset med vindruvor. Jag har ju själv rest något i Norrland men har icke sett så många Norrlandsbarn få äta vindruvor, trots att det icke var någon tull. Det är väl endast på Lesjöfors, som de fattiga barnen ha tillfälle därtill, förstår jag. Men herr De Geer på Lesjöfors gick ett steg vidare och sträckte sig ända upp till lappbarnen i kåtorna där uppe och hoppades, att vindruvorna skulle få ätas även där. Det är med tacksamhet som jag såsom trädgårdsodlare icke bara noterat, att en högre järnvägstjänsteman här i diskussionen talat för trädgårdsodlingen, utan också, att framstående representanter för folkpartiet skrivit under motionen till trädgårdsodlingens förmån. Men det är med sorg jag konstaterat, huru liberalismen sticker upp huvudet för att reagera emot den billigaste rättvisa för trädgårdsodlingen. Gud ske lov torde herrn till Lesjöfors emellertid vara en av de få brukspatroner i Sverige, som våga komma med sådant och ha så litet förståelse för andra.

Till herr De Geer i Lesjöfors skulle jag vilja säga, att förra året såldes det i Sverige mycket vindruvor. Och vindruvsimporten har ökat från att 1933 vara i runt tal 1,700,000 kilogram till att 1936 gå upp till 7,100,000 kilogram — alltså en ökning av över 5,000,000 kilogram. Och jämför jag endast de två sista åren, har ökningen i vindruvsimporten från 1935 till 1936 utgjort över 2,300,000 kilogram. Det är därför icke så förvånande, om vi äro betänksamma. Jag kan även nämna ett exempel, som kanske kan tala sitt tydliga språk. I Mälardalen ha vi en god fruktodling, och även i Värmland börjar man ha fruktodling. I en av de stora fruktaffärerna i Stockholm såldes under en fruktmånad i fjol icke mindre än 100,000 kilogram vindruvor. Under samma månad såldes det 20,000 kilogram svensk frukt. Jag undrar, vad herr De Geer från Lesjöfors, liberalismens förkämpe i denna kammare, skulle säga, om järnhanteringen skulle behandlas på samma sätt. Jag skulle vilja fråga herr De Geer, som går in för frihandeln, om herr De Geer också är med om att slopa truster och karteller inom järnhanteringen och andra liknande näringar. Ty man bör icke vara blind för att hela svenska folket bör ha rätt att existera och icke bara en del, som har möjlighet att genom truster och karteller och på liknande sätt skydda sig.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Men jag kan dock icke underlåta att ännu en gång påpeka nödvändigheten av att åtgärder vidtagas på detta område. Och jag är alldeles övertygad om att så blir förhållandet, icke minst med hänsyn till jordbruksutskottets välvilliga motivering vid behandlingen av

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
årets motioner. Jordbruksutskottet säger nämligen, att utskottet »*vill understryka behovet av snara och verksamma åtgärder*». Jag hyser också såsom trädgårdsman den bestämda tilliten till regeringen, att åtgärder snarast bliva vidtagna, och jag kommer med anledning av detta icke att göra något yrkande om bifall till motionen som sådan.

Jag skulle emellertid, innan jag slutar, vilja passa på tillfället att understryka en annan sak, som det mera tillkommer statens järnvägar att reglera. Och jag skulle vara herr Lundqvist synnerligen tacksam, om han ville taga upp den frågan inom det verk, där han arbetar. Det är den illojala dumping av utlandets produkter, som förekommer i de s. k. järnvägstullarna, där man för in utländska varor, som under två dagar utan lokalhyra få stå i järnvägsvagnarna. Vederbörande ha därefter endast att betala 4 kronor pr dag; man betalar ingen skatt till stat eller kommun, man har inga dragarlag, som man behöver betala för varornas transport. Man för sålunda en illojal dumping emot alla Mälardalens trädgårdsodlare. Det är ett gebit, som jag gärna rekommenderar i herr Lundqvists åtanke.

För övrigt har det rörande propositionen sagts så mycket, att jag skall tillåta mig att tiga. Och jag ber, herr talman, att få sluta mitt anförande med en vädjan till regeringen om skyndsamma och effektiva stödåtgärder.

Herr **Skoglund:** Herr talman! Den föregående ärade talarens, herr Lundells, anförande vittnade ju om att han synnerligen grundligt inträngt i det föreliggande ärendet. Jag skall inte bli så utförlig. Redan då vi för någon vecka sedan här i kammaren behandlade arbetstidslagen var jag i tillfälle att i ett anförande redogöra för mina synpunkter på jordbruksfrågan. Jag skall nu bara helt kortfattat understryka dem. Prisstegringen på jordbrukets förnödenheter har vållat jordbruket stor kostnadsökning och skapat en viss oro. Jordbrukets arbetskostnader ha ökats, och jag skulle mycket misstaga mig, om icke även distributionskostnaderna för jordbruksprodukter stegrats. Det senare sammanhänger med konsumenternas krav på förstklassiga lokaler för distribution av livsmedel och att det fordras bättre utbildad men också högre avlönad personal i livsmedelsdistributionen. Konsumenterna ha i många fall ändrat sina vanor. De vilja, när gäller vissa varor exempelvis av kött, bara köpa särskilda kvalitéter o. s. v. Allt detta har medfört, att distributionen blivit dyrare. Jag tror, att det hitintills i stort sett varit producenterna, som fått bära merkostnaden. Jordbrukarnas belägenhet därigenom har blivit allt svårare och svårare.

Jordbruksministern yttrade i förra årets debatt, att han icke hade någon särskilt överdriven tro på kostnadsberäkningar och andra kalkyler. Jag måste erkänna, att jag åtminstone delvis instämmer i detta hans yttrande. Mina slutsatser beträffande jordbrukets framtidsutsikter bygger jag först och främst på personliga iakttagelser och på vad jag hört från yrkesbröder, som deltaga i praktiskt jordbruksarbete. Vad man framför allt bör lägga märke till är, att de mindre jordbrukarna ha svårare att anpassa sig i det nuvarande läget än de större jordbrukarna därför att de mindre jordbrukarna icke kunnat rationalisera lika mycket som de större. De ha icke kunnat i samma utsträckning lägga om driften och nedbringa driftskostnaderna.

Jag tillät mig härom dagen att säga, och det vidhåller jag alltjämt, att jag tror att starka krafter arbeta för att hålla en jämn prisnivå för livsmedel och inte tillåta någon stegring. Jordbrukets produktionskostnader ha ökats, men man söker hindra livsmedelspriserna att följa efter. Det är fullt förklarligt, att så är förhållandet, och jag skall icke utan vidare benämna de där krafterna för onda krafter. Det är i en sådan situation, som jag för min del anser, att jordbruksministern, när han försöker tillvarataga jordbrukets in-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

tressen, bör ha allt det stöd, som är möjligt att åstadkomma. Jag tror och vet, att reservanterna ha velat giva jordbruksministern en starkare och bättre plattform att stå på än den kungl. propositionen utgör. Det är särskilt beträffande mjölkavgiften som reservanterna ha haft särskilt yrkande. Herr Andersson i Rasjön har därvidlag i stort sett samma uppfattning som högerreservanterna. Skulle det hos bondeförbundet visa sig finnas bättre förståelse för herr Anderssons i Rasjön säryrkande, är jag för min del villig att låta tala med mig. Herr Carlström gav i sitt anförande i stort sett uttryck åt samma uppfattning, som högerreservanterna kommit till, men framställde icke det yrkande, som man skulle väntat sig som slutföljd av anförandet. Jag skulle i detta sammanhang önska ställa en fråga till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Han är icke närvarande, och därför kanske det tillåtes mig att i stället rikta frågan till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet. Handelsministern har ju under debatten i viss utsträckning och icke utan framgång uppträtt som biträdande jordbruksminister. Min fråga är denna: Har jordbruksministern, om smörpriset stiger till 2 kronor 75 öre eller därutöver, rätt att sätta mjölkavgiften högre än till 1 öre? Jag hörde ett anförande i första kammaren av en av regeringspartiets medlemmar, som är ledamot av jordbruksutskottet. Om jag uppfattade hans anförande rätt, så ansåg han, att jordbruksministern icke vore befogad att bestämma mjölkavgiften till högre belopp än 1 öre vid ett smörpris på 2 kronor 75 öre per kg eller däröver. Jag vore tacksam för ett svar. Jag begär intet långt svar. Ju mer kortfattat och koncentrerat svaret kan ges, desto tacksammare blir jag.

Beträffande fodermedelsavgiften yttrade den nuvarande jordbruksministern i förra årets debatt i denna fråga: »Förhållandet är helt enkelt det, att, om majspriset är 15 öre per kilogram, så inträffar det lättare, att det blir överproduktion på fläsk vid ett relativt bra fläskpris än om majsen kostar 1 öre mera per kg.» Det är väl en likartad uppfattning, högermännen även i år givit uttryck åt i sin reservation.

Detta var, herr talman, några synpunkter på jordbrukets läge. Jag tror, att jordbrukarna på grund av ökade produktionskostnader komma att få det ganska svårt under de närmaste åren. I detta läge ha vi velat giva jordbruksministern ett gott stöd, för att han skall kunna hävda jordbrukets intressen. Det förefaller, som om han vore missbelåten över att vi velat giva honom ett sådant förtroende. Jag hoppas, att han vid litet närmare övertänkande icke skall vara missbelåten utan tacksam.

Det var framför allt jordbruksministerns uttalande med anledning av herr Sjögrens anförande, som gav mig anledning konstatera, att han föreföll missbelåten. Jag tyckte det var oförklarligt, att jordbruksministern efter det sakliga och lugnt framförda anförande, som herr Sjögren höll, föreföll så irriterad.

Herr Andersson i Vigelsbo talade om »tomma tunnors buller ute i terrängen». Herr Andersson i Vigelsbo, det är icke utan att jag, när jag hörde herr Andersson tala här i kammaren, tyckte det var som om något gav eko ute ifrån terrängen.

Herr Pettersson i Norregård ville göra gällande, att folkpartiet och högern hade negativ inställning till jordbruksfrågan. Jag tror icke, att herr Pettersson i Norregård efter vad som skett på detta område under de senast gångna åren med skäl kan vidhålla, att högern haft en negativ inställning till jordbruksfrågan. Snarare förefaller det väl för närvarande som om till och med jordbruksministern ansåge, att vi haft för stark vilja, när det gällt att hävda jordbrukets intressen.

Herr *Gustafson* i Kasenberg instämde häruti.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Carlström:** Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Andersson i Vigelsbo i ett anförande nyss sökte klara upp sin ställning till mjölkpriset. Jag citerade i går ett uttalande, som han haft på den punkten vid ett möte i Enköping torsdagen den 19 april. Jag gjorde det därför, att jag ansåg, att det missnöje, som tagit sig uttryck i resolutioner vid möten ute i bygderna, haft sin rot i den överdrivna agitation, som bedrivits från visst håll, och i den överdrift, varmed man målat ut vad jordbrukarna verkligen skulle kunna få, bara de krävde sin rätt. Herr Andersson i Vigelsbo sökte att komma ifrån detta genom att påstå, att tidningsreferatet icke vore riktigt o. s. v. Jag ber om ursäkt, om jag citerat ett felaktigt referat, men jag tror inte, att referatet är felaktigt, ty en liten stund senare kröp det fram i herr Anderssons anförande, att det var ett mjölkpris i Stockholm på 30 öre, som det var fråga om. Jag ber att utan vidare få remittera saken till handelsminister Sköld, som nyss varit uppe och talat om, hur angeläget det är att icke överanstränga sig på den punkten. Herr Andersson i Vigelsbo tog upp gamla saker och konstaterade liksom bondeförbundet gärna gör, att folkpartiet och högern ingenting velat, då det gällt att hjälpa jordbruket. Det där taga vi med ganska stort lugn. Jag tror, att den, som vill studera riksdagens protokoll från den tiden, då bondeförbundet icke var så starkt varken här i kammaren eller ute i landet, kan få reda på, hurudan min inställning till jordbrukets folk var på den tiden, men jag har aldrig för den skull sagt, att jag i fickan haft 10 bullar, som jag velat dela ut, om jag bara haft en. Jag har försökt hålla mig litet på marken. Herr Andersson talade om hur motigt det var att få den Ekmanska regeringen att lämna jordbruket någon hjälp. Skulle inte herr Andersson vilja erinra sig, hur det var med socialdemokraterna på den tiden. Herr Andersson, läs riksdagens protokoll från år 1932! Omvändelsen är visserligen stor sedan dess. Om den är sann, skall jag icke försöka gå in på.

Sedan framställde herr Andersson i sitt anförande till mig en del frågor. Han sade, att det skulle vara roligt att få höra herr Carlström inför kammaren uttala sin åsikt, om mjölkskatten enligt utskottsförslaget är för hög eller för låg. Vilken åsikt har herr Carlström om spannmålspriset? Är det för högt eller för lågt beräknat i regeringspropositionen? Vad tror herr Carlström om utsikterna på slaktdjursmarknaden? Erbjuder där regeringsförslaget tillräckligt skydd eller ej? Dessa frågor har herr Andersson i Vigelsbo ställt till mig. Som jag redan i går i debatten framhöll, är jag visserligen inte belåten med regeringsförslaget, men jag anklagar icke jordbruksministern, ty han har gjort så gott han kunnat. Därför instämde jag också i utskottets uttalande. Men varför ställer icke herr Andersson i Vigelsbo dessa frågor till departementschefen? *Det är ju han*, som bör besvara dem. Men det kanske inte är så trevligt. Det är den där mentaliteten på det håll, där herr Andersson i Vigelsbo hör hemma, som är litet besvärlig. Man kan ju förstå, att personer, som under agitationer ute i landet tala om hur dåliga andra äro, lida av vad man skulle kunna kalla »politisk valpsjuka», men jag trodde icke, att den åkomman skulle behöva demonstreras i riksdagen. Den brukar gå över, när herrarna komma hit upp. I varje fall tycker jag den borde gå över i det läge, vari vi nu befinna oss. Jag skall icke mera syssla med herr Andersson i Vigelsbo. Han kommer naturligtvis att hädanefter som hittills säga precis vad han vill, och det har han ju rätt att göra ute i periferien. Det unnar jag honom också så gärna. Jag tycker bara synd om dem som höra honom.

Min gode vän och granne herr Pettersson i Norregård fann anledning att jungfrutala. Hans jungfrutal rörde icke saken utan mig personligen. Han fann liksom herr Andersson i Vigelsbo angeläget att konstatera, att folkpar-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

tiet icke är intresserat av jordbruket. Man har ju, som jag nyss sade, hört det så ofta, att man knappast förvånar sig. Vad som skedde år 1932 och tidigare, då den frisinnade regeringen satte i gång med den jordbruksreglering, som man sedan fullföljt, det talas det aldrig om. Herr Pettersson i Norregård talade också om att jag icke tillhörde någon annan organisation än mejeriföreningen. Det ansåg han tydligen vara förkrossande. Jag tänkte, att herr Pettersson skulle nöjt sig med att i fyra, fem år ha rest omkring i Jönköpings län och talat om det för allt folket. Det har icke hjälpt bättre än att jag och mitt parti kommit tämligen oskadda undan, men att allt detta skulle sägas i riksdagen hade jag icke trott. En sak han *inte* talade om, det var, att då det var fråga om att välja ordförande i mejeriföreningen, blev jag ordförande och inte han, trots att bondeförbundet där har stor majoritet.

Jag förstår, att man på bondeförbundshåll tagit ganska illa vid sig och blivit förargad på mig därför att jag konstaterat det faktum, att det ute i landet råder missnöje med regeringens politik. Jag medger, att regeringen icke bör lastas för det, utan att skulden fastmera bör läggas på dem, som på bondeförbundshåll under de gångna åren bedrivit en flitig »upplysningsverksamhet i stil med Vigelsbo». Jag har försökt poängtera, att det är nödvändigt att meddela folket ute i bygderna och även jordbrukarna, hurudant läget är. Och jag konstaterar, att man på bondeförbundshåll icke är så taktfast längre, då man går fram i dessa frågor. Det låter, som om man ginge ikring med spruckna träskor. Jag avundas dem icke situationen, men jag vill inte heller glädja mig över den, ty här gäller det tyvärr hela jordbruket och dess folk.

Jag skulle också vilja säga ett par ord till handelsministern angående mjölkavgiften. Han konstaterade, att det uträknats, att det icke behövdes mer än 1 öre vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre per kg. Jag sade i går, att jag litade så mycket på jordbruksministern, att jag tror, att han gör vad han kan även i detta avseende för att vi, även om mjölkavgiften icke sättes högre än till 1 öre, skola komma upp till det smörpris, som beräknats. Då hade jag ingen anledning att framställa något yrkande, fastän jag gärna skulle se, att man icke då och då ändrar mjölkavgiften, ty det kommer icke att gå på det sättet, som jordbruksministern här flera gånger försökt undervisa oss om, att vid en eventuell sänkning av mjölkavgiften det blir en följsam sänkning av konsumtionsmjölkpriset i städer och samhällen. Även för en medlem av en mejeriförenings styrelse är det ej heller förenat med vissa svårigheter att för producenterna klargöra att det här gäller att gå fram med viss försiktighet.

Statsrådet och chefen för handelsdepartementet passade på tillfället att påstå, att även vi på folkpartihåll ville vara med om att »pressa upp» konsumentmjölkpriset. Med anledning därav vill jag förklara, att jag aldrig varit synnerligen intresserad av den saken. Man kan ha olika uppfattning om mjölkavgiften. Jag har den inställningen, att det torde bliva svårare att hålla efter de s. k. pytsåkarna, om man sänker mjölkavgiften. De få bättre möjligheter att konkurrera eftersom mjölkpriset troligen icke, som jag nyss påpekat, sänkes även om mjölkavgiften sänkes. Någon talare lät påskina, att han icke visste, om jag talade för producenternas eller konsumenternas räkning. Ärade kammarledamöter, jag är visserligen bonde och jag har aldrig stampat på min klass, men jag tillåter mig att tänka inte bara på producenterna utan också på konsumenterna, och jag undrar, om icke regeringen, med den sammansättning den har, nödgas taga hänsyn åt båda hållen. Jag räknar det som en ära att kunna se något längre än bara på mina egna intressen, även då det gäller denna sak. Jag har i riksdagen under många år försökt propagera för att andra befolkningsgrupper skulle taga hänsyn till förhål-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
landena på jordbrukets område och till priserna på jordbruksprodukter. Det har aldrig lyckats. Man har slagit in på en annan bog, och då måste jag naturligtvis följa med. Staten skall också reglera våra inkomster. Av debatten har framgått, hur besvärligt det är för staten att reglera »lönerna» för jordbruket, så att de bliva följsamma och anpassa sig efter de löner, som under stigande konjunkturer förekomma på andra områden.

Jag medger gärna, att jag ibland tar i litet hårt. Det vore emellertid bra, om vi kunde lära oss att förstå, att saken icke är så enkel som man på visst håll låter påskina. Vi böra försöka att upplysa Sveriges folk, både producenter och konsumenter, om problemens svårigheter. Då kan det hända, att förståelsen på olika håll blir litet större än den för närvarande är.

Herr **Lundqvist:** Herr talman! Jag har verkligen suttit alldeles ovanligt träget på min bänk under denna långa debatt, och jag är därför så mycket mera ledsen, då jag det oaktat var ute just när jordbruksministern ägnade mig några ord i sitt anförande. Om jag emellertid icke blivit alldeles fel underrättad, tror jag mig veta, att statsrådet i sitt anförande icke ställde i utsikt några omedelbara positiva åtgärder, alltså vad jag i min motion tillåtit mig uttala såsom ett önskemål.

Herr statsrådet hade visst också sagt, att det var så dåligt ställt med organisationen inom trädgårdsodlingen, och att i den omständigheten till stor del låg orsaken till att trädgårdsodlarna inte kunde uppnå bättre priser. Jag vill inte alls bestrida att så är fallet, men nog förefaller det mig då litet underligt, herr talman, att då man från olika hålla motionerat och petitionerat om att få ett handtag av staten för att försöka få organistionen på fötter, herr statsrådet och regeringspartierna här i kammaren inte ens vilja vara med om denna blygsamma åtgärd. Jag är ganska förvånad över detta, och jag blir så mycket mer förvånad, när jag tänker på vad utskottets ärade ordförande här i debatten yttrade om skogsägareföreningarna, då han nämnde, att dessa under en *högkonjunktur* såsom den nuvarande för organisationsändamål hade fått 50,000 kronor. Trädgårdsodlingen, som sannerligen inte kan tala om någon högkonjunktur för närvarande, den åter lämnas utan hjälp.

Herr statsrådet hade sedan med anledning av vad jag yttrade om den »masspetition», som avgavs i andra kammaren i fjol, påpekat, att denna motion i vart fall föranlett riksdagen att fatta vissa beslut om tullhöjningar o. s. v. Ja, detta är naturligtvis riktigt, herr talman, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att den där massmotionen, eller, som jag brukar kalla den, masspetitionen, därför att det var så många namn under den, denna masspetition, föranledde bevillningsutskottet att utöver det förslag till tullhöjning, som framlades, säga, att utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t jämväl i övrigt hade uppmärksamheten riktad på frukt- och trädgårdsodlingens behov av erforderligt stöd, samt att Kungl. Maj:t, när anledning därtill gåves, skulle vidtaga av omständigheterna påkallade åtgärder för tillgodoseende därav. Detta var alltså ett direkt uttalande av bevillningsutskottet, som sedan också godkändes av en enhällig riksdag. Såvitt jag kan förstå måste det konstateras, att detta enhälliga uttalande inte har lett till några mera påtagliga resultat. Därför förvånar det mig även litet, att herr Gustafson i Vimmerby t. ex. ansåg sig kunna tillfredsställande tillgodose trädgårdsodlingens intressen genom att här inskränka sig till en *personlig* vädjan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att göra ungefär vad en *enhällig riksdag* i fjol begärde, utan att detta föranlett något resultat.

Jag skulle för min del beträffande herr Gustafsons i Vimmerby anförande dessutom gärna velat ha sagt, med tanke på den ton, som han ansåg sig böra

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

använda gentemot åtskilliga kamrater här i kammaren, att han föreföll mycket anspråkslös, då det gällde för honom att själv ge ett positivt stöd åt trädgårdsodlingen.

I ett anförande här helt nyss uttalade vidare herr De Geer i Lesjöfors sina mycket starka betänkligheter emot det återinförande av vindruvstullen, som ju Kungl. Maj:t och utskottet här föreslagit. Jag misstänker, att herr De Geer icke får så förfärligt många med sig av befolkningen i sitt eget län, då han förfäktar den mening, som han här uttalade. Men det är ju en sak, som närmast rör honom själv och som jag inte behöver bekymra mig om. Men när herr De Geer så kategoriskt ville göra gällande, att det här inte på något sätt skulle vara fråga om något vitalt intresse för de svenska fruktodlarna, skulle jag vilja uttala en hemställan till herr De Geer, att han vänligen ville sätta sig i förbindelse med dem, som äro fackmän på detta område, att han ville vända sig till några av de opolitiska organisationer, som finnas bland de svenska frukt- och trädgårdsodlarna. Då skulle han få belägg för, att den uppfattning han här uttalade är ohållbar. Herr De Geer talade om vikten av att de norrländska barnen kunna få äta vindruvor. Vetenskapen har numera tillräckligt tydligt visat, att för de norrländska barnen den svenska frukten är väl så nyttig och värdefull som de utländska vindruvorna. Herr De Geer beklagade vidare med tanke på Oslokonventionen, att man på detta sätt gick in för ett återinförande av en tull. Herr De Geer uttalade också den meningen, att tullen måste slopas, när det härnäst bleve tillfälle för den svenska regeringen att sluta ett handelsavtal med Spanien, och att det därför inte var någon idé att nu införa en tillfällig tull. Jag vill gärna uttala den förhoppningen, att de handelspolitiska förhållandena inte skola tvinga någon regering till att ännu en gång ta bort vindruvstullen, åtminstone i vart fall inte förrän man kunnat sätta någonting annat i dess ställe. Det skulle nog också ha varit utomordentligt värdefullt, ifall herr De Geer, när han så kraftigt reagerade emot det enda stöd, som nu från riksdagsmajoritetens sida kommer att lämnas frukt- och trädgårdsodlingen, velat med ett enda ord nämna något om de medel, som han i stället för denna tull skulle vilja sätta i statsmakternas händer. Jag vill nämligen inte förutsätta, att herr De Geer menar, att vi skola lämna trädgårdsodlingen vind för våg och alltså låta hela denna näringsgren gå över styr.

Till min kollega på länsbänken herr Wallén skulle jag vilja uttala min glädje över, att han överhuvud deltar i debatten i dag. Jag saknade honom verkligen, herr talman, mycket när vi i onsdags i förra veckan sysslade med lantarbetstidslagen. I dag har emellertid herr Wallén velat deltaga, och det är jag glad över. Herr Wallén fann anledning att gå långt tillbaka i tiden för att ge ros och ris — kanske mest ris — både åt höger och vänster. Jag konstaterade, att han var mycket angelägen att i första hand betona, att högern därigenom att dess regering föreslagit borttagandet av tullen på torkad frukt hade givit trädgårdsodlingen här i landet ett mycket hårt slag. Herr talman! Det är ju dock så, att *riksdagen* beslutar om tullar, och att denna högerregering följaktligen icke avgjorde frågan. För övrigt skulle jag nästan tro, att läget på den tiden för trädgårdsodlingens vidkommande icke var fullt så bekymmersamt, som det blivit på grund av senare betydligt mera ingripande åtgärder. Men det nyttar icke mycket till, tycker jag, att tala om åtgärder, som vidtogos för så många år sedan och under helt andra förhållanden än de nuvarande. Nu var emellertid herr Wallén till min stora förvåning mycket glad över, att det trots allt låg så bra till som det gjorde för trädgårdsodlingen här i landet. Herr Wallén sade, att det inte bara var regeringen och jordbruksutskottet som hade ett levande intresse, utan att det fanns

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
en massa andra också, som hyste samma intresse. Jag är ledsen, herr Wallén, att jag inte så där reservationslöst kan skriva under på detta. Hittills åtminstone ha vi knappast sett något mera levande intresse för trädgårdsodlingen från den nu sittande regeringens sida. Jag kan sålunda inte delta i denna herr Walléns glädje.

Visst har det motionerats! Som jag tidigare sade har här petitionerats av minst hundra av kammarens ledamöter. Ja, jag har för övrigt kunnat konstatera, att den siffran var för låg. Jag har därför icke gjort mig skyldig till någon överdrift. Visst har det alltså motionerats, men jag säger som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet sade den 26 maj här i kammaren, alltså samma dag som vi överlade om lantarbetstidslagen, att man måste göra något mera än bara motionera för att förbättra landsbygdens förhållanden. Jag antecknade detta uttalande, ty jag tyckte, att det var väldigt bra, och jag ber att få göra detta uttalande till mitt eget i denna fråga. Det gäller alltså att försöka i handling omsätta det som man motionerar om. Den ljusning, som herr Wallén tyckte sig skönja, det måste jag för min del säga, ter sig, åtminstone ur de synpunkter som jag anlägger på denna fråga, inte så överväldigande. Det vore ju glädjande, ifall herr Wallén därvidlag såge bättre än jag.

Jag skulle dessutom vilja säga, att när herr Wallén, fullkomligt riktigt enligt mitt förmenande, med skärpa vände sig emot herr De Geer i Lesjöfors därför att han hade motsatt sig återinförandet av vindruvstullen, därunder framhävande det utomordentligt svåra läge, vari trädgårdsodlingen för närvarande befinner sig, men likväl kunde sluta sitt eget anförande utan att ens framställa något yrkande, så tycker jag, att herr Wallén inte handlade konsekvent. Har herr Wallén den uppfattningen, att denna näring befinner sig i ett så svårt trångmål — och den uppfattningen tror jag att han har — då hade jag också väntat mig, att herr Wallén här i riksdagen skulle ha sökt hjälpa dem, som syfta till att ge ett bättre stöd än vad utskottsmajoriteten här velat vara med om.

Herr Wallén vände sig sedan till mig i min egenskap av järnvägsman och påkallade mitt stöd till förhindrande av att den utländska frukten framdeles skulle kunna försäljas direkt från järnvägsvagn här på Stockholms bangård. Herr Wallén vet lika väl som jag, att jag tyvärr icke intar en sådan ställning vid statens järnvägar att jag äger något sådant avgörande inflytande på dispositioner av denna art. Jag beklagar alltså, att jag därvidlag icke kan utlova någonting. Jag trodde emellertid ej, att herr Wallén i det fallet skulle behöva vända sig till mig, eftersom jag ju vet, att hushållningssällskapet på hans initiativ redan för flera månader sedan avlåtit en framställning till den sittande regeringen i frågan. Under sådan förhållanden skulle man väl våga tro, att saken ligger i goda händer. Kanske man kan förvåna sig över, att det inte har framkommit några positiva resultat. Men kan inte regeringen åstadkomma något, får herr Wallén ursäkta, att jag anser det för mycket begärt, att jag skulle kunna åstadkomma något i den vägen.

Och så, herr talman, ett par ord om ett inlägg, som gick litet vid sidan av ämnet. Jag skulle med andra ord vilja säga något ord om det anförande, som hölls av herr Pettersson i Norregård. Herr Skoglund har redan varit inne på det. Jag fäste mig också vid, att herr Pettersson i Norregård så tvärsäkert talade om, att högern alltid haft en negativ inställning i denna fråga. Jag fäster nu icke alls, herr talman, så förfärligt stort avseende vid dylika uttalanden. Jag log emellertid invärtes, då jag tänkte på, hurusom jordbruksministern i går varmt vädjade till alla, och jag förmodar även till sina egna partikamrater, att ändå försöka lyfta denna fråga om jordbruksstödet över

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

partilinjerna, och uttalade att vi borde försöka se litet sakligt på dessa frågor. Jag förstår ju, att herr Pettersson i Norregård är så ny i kammaren, att han ännu inte kunnat skaka av sig de takter, i vilka han arbetade ute på valfältet. Men det där, herr talman, går nog snart över, skulle jag tro, när han blivit litet äldre här.

Det sades också, om det är sant vet jag inte, att jordbruksministern begagnat tillfället att säga en liten elakhet mot mig. Jag tillhör inte dem, som ta illa upp sådant. Såvitt jag fattade referatet rätt, hade han ironiserat över, att jag stod här som någon främste talesman för trädgårdsodlingen. Visst kan man skämta över detta, om man tycker, att det är lämpligt. Jag skall inte på något sätt söka värdesätta mina egna insatser på detta område; det tillkommer inte mig. Jag är alldeles säker på, att det för trädgårdsnäringens vidkommande hade varit mycket bättre, att den hade fått en förnämligare talesman, att till exempel chefen för jordbruksdepartementet hade velat här i riksdagen uppträda som talesman för denna näring. Men när han inte gjort det, och när inte heller någon annan talesman för majoritetspartierna, hittills i varje fall åtminstone, mera tagit sig an trädgårdsodlingen, så tror jag, att man på trädgårdsodlarehåll håller till godo ännu en tid med den insats, jag är mäktig göra. Jag kan ju ändå ha glädjen konstatera, att ännu så länge ha varken jordbruksministern eller handelsministern eller någon annan av regeringskoalitionen kunnat slå mig på fingrarna därför att jag skulle ha kommit med något ovederhäftigt tal. Och det räcker ju en god stund, herr talman.

Herr förste vice talmannen gav härefter ordet för kort genmäle till herr **Wallén,** som yttrade: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag skall bara besvara den första anmärkningen, som herr Lundqvist riktade mot mig. Han påtalade att jag icke uppträdde här i onsdags i debatten om lantarbetstidslagen. Jag ansåg emellertid, att man inte bör uppträda och tala i onödan här i kammaren. Jag tycker, att vi haft nog prat i riksdagen.

Slutligen vill jag upplysa, att jag hade verkligt fog för vad jag sade, när jag påpekade, att regeringen visat *ett levande intresse för trädgårdsodlingen.* Jag kan bevisa detta med att peka på det förhållandet, att huvudmotionär vid förra årets riksdag i andra kammaren i denna fråga var just nuvarande jordbruksministern, statsrådet Pehrsson-Bramstorp.

Vidare erhölls, likaledes för kort genmäle, ordet av

Herr **Lundqvist,** som anförde: Herr talman! Jag vill bara säga herr Wallén, att han inte ovillkorligen hade behövt uppträda och bara prata. Han hade endast behövt säga ett par ord för att ge tillkänna sin från partiet avvikande mening i den fråga, det då gällde.

Härefter yttrade:

Herr **Sjögren:** Herr talman! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gjorde efter mitt anförande här på förmiddagen ett inlägg i fråga om vad jag sagt, som var i någon mån oklart, men vari han gav uttryck åt den meningen, att jag läst utskottsutlåtandet politiskt. Jag vädjar till de av kammarens ledamöter, som voro här närvarande, om mitt anförande hade någon politisk bismak. Jag anlade enbart sakliga synpunkter på frågan, och så kommer jag att göra i fortsättningen liksom hittills. Jag skulle livligt beklaga, om det inte i andra kammaren allt fortfarande skulle finnas plats för sakliga anföranden.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Holmbäck:** Herr talman! Jag har naturligtvis inte begärt ordet för att ge mig in på de olika regleringar, som återfinnas i utskottsutlåtandet, utan endast för att motivera mitt instämmande i vad herr De Geer i Læsjöfors yttrade för någon timme sedan om vindruvstullen.

Tankegången i hans anförande var att man genom införandet av en vindruvstull skulle strypa åt en nyttig import utan att därmed gagna trädgårdsodlingen. Det har nu av herr Lundqvist påståtts, att detta resonemang skulle vara ohållbart. Jag har emellertid inte sett något som helst bevis för att resonemanget skulle vara ohållbart. Det är nog så, som herr De Geer sade, att vindruvsimporten beror därpå, att folk i allmänhet äter mer frukt nu än förr, och inte så, att vindruvorna konkurrera så mycket med den svenska frukten. Det finns några siffror härvidlag. Om vindruvorna konkurrerade med äpplen och päron, borde väl importen av utländska äpplen och päron ha sjunkit under de två senaste åren, då vindruvsimporten varit så stark. I stället har den emellertid stigit, nämligen för äpplen från 12,000 till 13,800 ton. För päronen har stegringen procentuellt sett varit vida starkare.

I fråga om vindruvstullen är att observera, att man här lägger en tull på en vara för att främja konsumtionen av en annan vara. Tror emellertid någon att, om man nu lägger tull på vindruvor, vilket jag förmodar att man kommer att göra, de pengar, som nu användas för att köpa vindruvor, komma att användas i större utsträckning än hittills till inköp av svenska äpplen och päron? Nej, dessa pengar komma att gå till inköp av bananer, apelsiner, choklad, vin, biobiljetter m. m., men så mycket äpplen och päron tror jag inte att det blir fråga om.

Det ligger en motsättning mellan å ena sidan den synpunkt, som jag hört här i debatten, nämligen att man vill göra propaganda för att folk skall äta frukt, och å andra sidan, att man vill göra frukten dyrare. Denna motsättning vore det roligt att få se, hur försvararna av tullåtgärderna vilja motivera.

Och så till sist, herr talman, en fråga: Vad finns det egentligen för skäl för att vindruvstullen också skall omfatta december månad, då den svenska frukten till väsentlig del är konsumerad?

Jag vet mycket väl, att det av formella skäl är omöjligt att yrka avslag på förslaget om höjning av tullen å vindruvor, enär regeringens förslag formellt framträder som ett förslag om borttagande för ena halvåret av den 1929 beslutade tullen. Jag skulle emellertid vilja hemställa till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att han till ett följande år ville ta under övervägande, huruvida icke tullen i vart fall skulle kunna så inskränkas att den icke omfattade december månad.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag nödgas konstatera, att mitt försök här på förmiddagen att vara vänlig mot regeringen inte har rönt någon vidare uppskattning. Här har såväl jordbruksministern som handelsministern i skilda anföranden funnit anledning ta upp till bemötande vad jag då sade. Jordbruksministern framförde därvidlag — för vilken gång i ordningen vet jag icke — den insinuationen, att vi inom folkpartiet ej tidigare skulle ha visat något intresse för stödåtgärderna åt jordbruket. Detta försök att spela valrörelsens melodier här i riksdagen föranleder mig att till jordbruksministern ställa denna direkta fråga: Vid vilket tillfälle och i vilken fråga har folkpartiet här i riksdagen — eller dess föregångare i svensk politik sedan låt mig säga 1933 — nekat medverka i något av de beslut, som statsmakterna fattat för att stödja jordbruket? Jag ställde samma fråga till herr statsrådet i radio-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

debatten, men han blev då svaret skyldig. För min del hade jag därför hoppats, att dessa insinuationer icke vidare skulle återkomma.

Jag hade inte tillfälle att höra handelsministerns hela anförande, men enligt vad som refererats för mig skulle han i anledning av mitt yttrande ha uttalat sig ungefär så här: Folkpartiet, som dock säger sig vara ett frihetens parti, vill använda mjölkavgiftsystemet som ett tvångsmedel mot jordbrukarna för att få dem att tillhöra mejeriorganisationerna. Vad jag sade innebar i själva verket, att jag hellre tog mjölkavgifterna som tvångsmedel härvidlag än sådana medel, som bestå i förföljelser mot de osolidariska s. k. pytsåkarna.

För övrigt är handelsministerns upptäckt beträffande vår inställning i förevarande hänseende inte så särdeles epokgörande. Han borde dock erinra sig, att mjölkavgiftsystemet infördes av en folkfrisinnad regering i syfte bland annat att främja organisationssträvandena på mejerihanteringens område. Handelsministerns upprepade inlägg i denna debatt ge mig anlednig konstatera, att man inom regeringen följer en gammal god tradition, nämligen att när föräldrarna inte längre kunna ta vård om sina barn, så träda faddrarna in.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr Anderssons i Rasjön senaste anmärkning föranleder ingen invändning från min sida. En sådan vore också ganska meningslös, ty en regering är alltid kollektivt ansvarig för sina förslag. Det kommer väl också den regering att bli, som herr Andersson i Rasjön eventuellt kan komma att inträda i. Att en regeringsledamot deltar i behandlingen av en fråga, som han i någon mån behärskar, bör väl inte vara så förfärligt märkvärdigt. Vad jag yttrade om folkpartiets intresse för den statliga tvångsanslutningen var ju bara ett konstaterande av att herr Andersson i Rasjön vidhåller sin mening. Han kan väl heller inte bestrida, att han anfört som en särskild fördel hos sitt förslag, att detta skulle komma att få just denna verkan.

Det som emellertid mest intresserar mig här är att herr Andersson i Rasjön icke vidrörde vad jag yttrade därom, att en mjölkavgift av 2 öre vid ett smörpris av 2 kronor 75 kronor i realiteten är detsamma som en mjölkavgift av 1 öre vid ett smörpris av 2 kronor 50 öre, och att en höjning av mjölkavgiften därför i nuvarande läge faktiskt inte kan ha någon annan betydelse än att utgöra ett medel för mejerierna att, om de så vilja, pressa upp priset på konsumtionsmjölken över 1925—1929 års nivå. Jag konstaterade också, att folkpartiet genom sin ledare sålunda gått in för en åtgärd, som inte kunde ha en annan mening än denna.

Jag begärde ordet också för att svara på en direkt fråga av herr Skoglund. Hans fråga hade följande lydelse: Har regeringen rätt att höja mjölkavgiften vid ett smörpris av 2 kronor 75 öre per kilogram? Jag svarar på den frågan, att enligt mitt förmenande har regeringen i vissa onormala situationer utan tvivel en sådan rätt enligt utskottets förslag, men att regeringen i och med ett bifall till utskottets förslag är skyldig försöka genomföra en mjölkreglering sådan som den här avsedda med alla andra rimliga medel, innan en sådan höjning tillgripes.

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Jag fick en erinran av herr Skoglund med anledning av mitt förra anförande. Som ny riksdagsledamot är jag givetvis mycket glad och tacksam för alla de erinringar jag kan få, om de nämligen kunna vara till lärdom för framtiden. Samtidigt som jag tackar herr Skoglund vill jag emellertid framhålla för honom, att den erinring han gjorde gent emot mig möjligen också skulle kunna riktas mot annat håll, nämligen mot hans eget parti, såsom jordbruksdebatten nu förts på det hållet.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Herr Carlströms svar på frågorna ger ju ett mycket talande belägg för hans stora förtroende för regeringen. Han anser sig fullständigt urståndsatt att svara på frågorna, och han överlämnar i stället åt mig att gå till jordbruksministern för att få ett svar, ty jordbruksministern känner till detta och kan svara, men det gör inte herr Carlström. Detta var så vitt jag förstår en ytterligare rekommendation av regeringens proposition och att utskottsförslaget är det bästa och en anvisning på att vi där kunna utläsa svaret.

Vidare talade herr Carlström något om politisk valpsjuka. Jag vet nu inte, huruvida jag är behäftad med den sjukdomen. Och riksdagen skulle vara en anstalt, där man kunde finna bot för den sjukan. Jag hoppas, att så är fallet, men jag är inte så alldeles säker på den saken. Man har åtminstone inte något exempel i det avseendet för herr Carlströms vidkommande.

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Här ha nyss två talare vänt sig mot mig och försökt vantolka vad jag sagt. Det är helt naturligt att jag som yngre riksdagsman är tacksam för en sådan uppmärksamhet ifrån de äldres sida.

Anledningen till att jag begärde ordet är närmast den, att herr Carlström sade, att denna verksamhet inte är rätt organiserad. Han menade sig kunna bevisa detta genom att framhålla sin erfarenhet såsom ordförande i en mejeristyrelse. Jag vidhåller emellertid vad jag tidigare yttrade. Det mötte mycket stort motstånd att få herr Carlström med i denna förening. Han reserverade sig ensam för ett merpris på 4 öre. Detta visar ju hans inställning till dessa organisationer. Anledningen till att vi, trots att bondeförbundet hade majoritet, satte honom till ordförande, var helt enkelt den, att vi ansågo det vara mycket lämpligt att binda honom på ordförandeplatsen, när han ändå ingenting kunde uträtta emot majoriteten i styrelsen.

Herr Carlström nämnde vidare på tal om vallöftena, att vi skola akta oss för att dela ut 10 bullar, när vi inte ha mer än en i fickan. Men herr Carlström vill naturligtvis säkert icke dela med sig av den enda bulle han har!

Herr Skoglund och herr Lundqvist vände sig i sina anföranden emot bondeförbundet och sade, att jag sagt, att i fråga om jordbruksstödet högern intagit en negativ ståndpunkt. Jag har emellertid i det avseendet konstaterat det faktum, att vi blivit förvissade om, att det gick lättare att samarbeta med socialdemokraterna, när det gällde åstadkommande av positiva hjälpåtgärder åt olika samhällsgrupper än det tillförne hade gått att samarbeta med högern och folkpartiet. Så yttrade jag mig, och jag anser detta vara riktigt.

Herr Skoglund blandade vidare ihop lantarbetstidslagen med jordbrukarnas nödläge. På tal härom vill jag bara säga, att lantarbetstidslagen inte drabbar de mindre jordbrukarna, som själva utföra det nödiga arbetet med hjälp av hemmavarande söner och döttrar. Dessa få ju själva njuta frukterna av sitt arbete. Jag anser detta vara någonting, som verkar i mycket gynnsam riktning för de mindre jordbrukarnas vidkommande. Genom denna lagstiftning inträder en utjämning till det mindre jordbrukets favör. Jag anser sålunda, att denna lagstiftning icke kommer att skada småbrukarnas ställning i detta avseende.

Herr talman! Jag konstaterar ännu en gång faktum, nämligen att vi ha lättare att vinna gehör för våra önskemål hos socialdemokraterna än vi hade i den borgerliga samlingen.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Lundells anförande. Jag var tyvärr inte i tillfälle att höra mer än ett mindre avsnitt av vad han hade att säga, men det har sagts mig,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

att han rätt länge höll på med att söka leda i bevis, att den kompensation, det föreliggande förslaget avser att ge jordbruket bland annat för den förkortning av arbetstiden, som nyligen beslutats, i själva verket inte skulle vara någon kompensation.

I den del av herr Lundells anförande, som jag åhörde, drev herr Lundell, det måste jag säga, en argumentering, som lindrigt sagt måste betecknas som en mycket långt driven förenkling av fakta. Herr Lundell konstaterade, att ett smörpris av 2 kronor 75 öre inte kunde ge samma kompensation som smörpriset under perioden 1925—1929, nämligen 3 kronor 5 öre. Ja, det är klart att om man ställer så pass nakna siffror emot varandra som herr Lundell gjorde, så kan man komma fram till en bevisföring, som passar ens syften. Men skall man, herr Lundell, i fråga om exempelvis produktmjölkpriset kunna klarlägga både för sig själv och för andra, huruvida en kompensation kommer till stånd eller inte, får man allt gå ett steg längre. Jag har varit i tillfälle att under hand säga herr Lundell vad jag här vill framhålla, nämligen att till ett smörpris på 2 kronor 75 öre jämväl skall läggas den del av mjölkavgiften, som inte tas i anspråk som pristillägg på exportsmöret. Därtill bör också läggas den del av margarinaccisen, som inte tas i anspråk som pristillägg på exportsmöret. Därtill skall också slutligen läggas hela beloppet av kraftfoderskatten, som utgår som prisutjämningsbidrag till produktmjölk. Gör man detta kommer man till ett annat resultat än herr Lundell gjorde i detta avsnitt av sin undersökning av frågan om kompensation eller icke kompensation. Skulle herr Lundell för att få klarhet på denna punkt behöva ytterligare uppgifter, rekommenderar jag honom att i kammarens protokoll över dagens debatt läsa jordbruksministerns sista anförande. Där finner han på ett vederhäftigt sätt framställt det siffermaterial, som han uppenbarligen är i behov av, för att han skall kunna komma till ett resultat, som något så när överensstämmer med verkliga förhållandet.

Herr andre vice talmannen **Magnusson:** Herr talman! Herr Wallén ansåg sig på förmiddagen böra konstatera, att ett levande intresse för trädgårdsodlingen förefanns icke endast hos regeringen utan också hos flera av riksdagens partier. — Ja, därest trädgårdsodlingen kunde leva enbart på förhoppningar, sympatier och talesätt, då skulle denna odling ha det synnerligen väl ställt i närvarande stund.

Man blir emellertid litet tveksam om detta intresse är så levande, när regeringen visat sig helt kunna glömma bort trädgårdsodlingen i ett fall, där den haft alldeles särskild anledning att komma ihåg densamma, nämligen då det gällde att utreda den fördyring av omkostnaderna, som kommer att följa med den skärpta lantarbetstidslagstiftningen. Det fanns så mycket större anledning att i detta fall komma ihåg trädgårdsodlingen, i stället för att helt enkelt glömma bort den, då den arbetstidslag, vi genomfört, både i sin föregående form och i sin numera betydligt skärpta form avsevärt hårdare drabbar trädgårdsodlingen än det egentliga jordbruket. Regeringen tillsatte som bekant på sin tid en kommitté med uppdrag att verkställa utredning angående den fördyring som skulle inträda för jordbruket på grund av den föreslagna skärpningen av lantarbetstidslagen. Det förvånade oss på trädgårdsodlarehåll, att trädgårdsodlingen då blev helt förbigången. Först åtskilliga månader senare, då tiden var så långt framskriden, att något förslag till årets riksdag icke kunde vara att förvänta, erinrade sig regeringen, att trädgårdsodlingen existerar, och igångsatte en utredning angående trädgårdsodlingens ekonomiska förutsättningar. Därför får nu trädgårdsodlingen vänta i bästa fall åtminsto-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

ne ett år innan denna på grund av arbetstidslagen m. m. mer än väl behövliga kompensation möjligen skall kunna förväntas.

Det har här endast bjudits på en enda liten åtgärd för trädgårdsodlarna, nämligen höjningen av vindruvstullen. Jag har begärt ordet för att konstatera, att vad som därvidlag ges kommer att visa sig ganska verkningslöst. Om man vet, att vindruvor under förliden höst såldes i minut till ett pris av ända ner till 50 öre per kilo, är det lätt att räkna ut, att en höjning av tullen med 35 öre, även om denna höjning i dess helhet skulle kunna utnyttjas, likväl inte blir tillräcklig för att verksamt kunna hejda importen av vindruvor och därav orsakade konkurrens med svensk frukt och bli ett verksamt skydd åt den svenska fruktodlingen. — Nu ha ett par talare från folkpartihåll bestritt nyttan och nödvändigheten av detta skydd. Herr De Geer menade, att den svenska fruktodlingen, om man undantar Skånes, skulle ha en ganska liten ekonomisk betydelse, och herr Holmbäck uttalade, att han inte kunde förstå, att ett tullskydd behövdes under december månad. Den som litet försökt sätta sig in i den svenska fruktodlingens förhållanden vet fuller väl, att det inte är enbart till Skåne, som denna odling är förlagd och att den icke enbart där har ekonomisk betydelse, utan att den för vidsträckta delar av landet har stor betydelse och då inte minst för det mindre jordbruket, ävensom att svenska äpplesäsongen varar igenom december.

Vindruvor ha i mycket hög grad trängt ut den svenska frukten, särskilt då äpplena, detta beroende därpå att vindruvorna komma som mest och bäst och billigast samtidigt med de svenska äpplena. Det är näppeligen möjligt att på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt driva fruktodling här i landet till någon mera betydande omfattning och att kunna tillhandagå den svenska allmänheten med svensk frukt, därest inte åtminstone något verksamt skydd beredes denna odling under den tid som här åsyftas. — Jag har undertecknat en motion om tullskydd för den svenska fruktodlingen, nämligen framställning om en tull på vindruvor av 70 öre per kilogram. Det är nämligen lätt att räkna ut, att man för åstadkommande av ett verksamt skydd måste ha en betydligt högre tullsats än den regeringen nu föreslagit.

Slutligen blott en erinran till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som visserligen nu inte är närvarande, men den — som han förut i dag nämnts — »biträdande jordbruksministern herr Sköld» är ju närvarande, och jag hoppas därför att min erinran skall komma till den ordinarie jordbruksministerns kännedom. Denne yttrade bl. a. att den svenska trädgårdsodlingen måste skaffa sig en bättre organisation, ty utan en sådan skulle alla åtgärder till trädgårdsodlingens skydd visa sig verkningslösa.

Jag skall ingalunda bestrida att även för trädgårdsodlingen en bättre organisation är nödvändig, men jag skulle vilja dra en parallell emellan trädgårdsodlingen och lantbruket och göra den frågan: är det någon som vågar påstå att organisationen inom lantbruket skulle ha förmått skapa avsevärt bättre förhållanden för det svenska jordbruket, därest icke statsmakterna samtidigt vidtagit åtgärder, vilka reglerade importen och gjorde det möjligt att, inom och tack vare detta stöd och detta skydd, utnyttja de möjligheter som organisationen kunde ge? Hur stark och fullkomlig organisation vi än kunna åstadkomma inom den svenska trädgårdsodlingen, så kommer det inte att bli möjligt för oss att åstadkomma drägliga och hållbara förhållanden för drivande av vår produktion, därest icke statsmakterna ge den svenska trädgårdsodlingen motsvarande stöd och hjälp som jordbruket fått, d. v. s. främst att vi skyddas gent emot en konkurrens utifrån, mot vilken vi på grund av klimatiska och andra förhållanden icke förmå att utan skydd konkurrera. Härtill kommer därjämte,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

icke minst genom den senaste skärpningen av arbetstidslagen, att våra arbetarförhållanden ställa sig betydligt dyrare än våra konkurrenters utomlands.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Handelsministern tolkade mitt första anförande så som om jag under alla förhållanden rekommenderade en mjölkavgift på 2 öre. Ingalunda! Vad jag avsåg och yrkade var ju allenast att ge regeringen en något större fullmakt än utskottet velat ge och regeringen velat ha, i syfte att nå en smidigare tillämpning av mjölkavgiftsystemet. På detta mitt yttrande och yrkande bygger nu herr statsrådet upp ett antagande att jag talar på folkpartiets vägnar och rekommenderar en anordning, som skulle innebära en höjning av konsumtionsmjölkpriset. Även om man är partiledare har man någon gång rätt att tala på egna vägnar. Skulle här bli votering, antar jag att mina önskemål härvidlag icke skulle vinna gehör bland alla mina partianhängare, då jag i detta avseende i mycket letts av lokala intressen. Ja, herr statsrådet skakar på huvudet, men han kan själv ibland ta plats på Skånebänken och tala som enskild riksdagsman och då skall väl även en partiledare ha den rättigheten, även om han står i talarstolen.

Konsekvensen av det yrkande jag ställde kan ju inte helt överblickas. Jag förutser mycket väl att, även om riksdagen skulle gå in för det yrkande jag ställde, samma utveckling och samma läge kan uppstå som därest riksdagen går in för utskottets förslag, och därmed har jag ju också medgivit, att den väg kan beträdas som propositionen rekommenderat. Jag tror dock att ingen i denna kammare, allra minst jordbruksministern, kan vara blind för att det kan uppstå ett läge då det blir önskvärt ur prisbildningssynpunkt att man inte är så strängt bunden som regeringen faktiskt blir, om utskottets hemställan i detta avseende bifalles.

Herr **Carlström:** Jag ville bara ge en replik till min granne herr Pettersson i Norregård med anledning av hans senaste yttrande. Detta var så fullständigt i stil med hans politiska förkunnelse i övrigt, att det är tillräckligt att konstatera detta för att värdesätta detsamma.

Jag skulle också vilja tillägga, att det ju är tråkigt att man i en styrelse väljer in personer som »ingenting kunna», då man har tillgång till så utomordentliga krafter som herr Pettersson i Norregård.

Herr **Johansson** i Tväråselet: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord om den motion jag avgivit rörande åstadkommandet av en fond för Norrbotten till om- och nybyggnader av mejerier och maskinanskaffning.

Denna motion är ju av utskottet avslagen, vilket jag här vill beklaga och detta på grund därav att en höjning av produktmjölkpriset i Norrbottens län efter utskottets förslag endast blir $^{2}/_{10}$ öre per liter. Detta är mindre än vad vi norrbottningar väntat.

Jag vill emellertid här uttala min glädje över att, ehuru denna motion avslagits, regering och riksdag dock nu synas, mer än som förut varit fallet, beakta att jordbrukshjälpen behövs även för den sämre jorden, den med sämre klimatiska förhållanden, och icke endast för den bättre jorden med goda klimatiska förhållanden. Jag skall därför, herr talman, icke framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lundell:** Herr talman! Jag nödgas begära ordet på grund av den invändning som herr Gustafson i Vimmerby gjorde gent emot mig alldeles nyss. Han opponerade på en bestämd punkt mot vad jag hade sagt och ville väl sedan ha uttalat ungefärligen, att om det andra är lika välgrundat som

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
ifrågavarande uttalande, skulle det förekomma ganska mycket felaktigheter i mitt resonemang.

Jag tog mig för att jämföra vad propositionen och utskottet inriktat sig på i fråga om smörpriset, nämligen 2.75 i parti, med vad man fick under perioden 1925—29, nämligen ett effektivt partiprismedeltal på 3.05. Då säger herr Gustafson i Vimmerby, att en sådan jämförelse är felaktig, ty herr Lundell bortser från prisutjämningstillägget som kommer utom detta smörpris. Ja, det där kan ju låta nog så bestickande i första ögonblicket, men jag vill säga herr Gustafson att saken inte är fullt så enkel, och om herr Gustafson vill kritisera mig, så får han först räkna efter ganska noga, ty det brukar jag göra.

Om nu herr Gustafson tar det lugnt, kan han resonera på följande sätt. Låt oss säga att vi ha 100 kg. mjölk — vart tar detta vägen i medeltal över hela landet? Ungefär 30 kg. gå till direkt konsumtion — det verkliga medeltalet är kanske 27 eller något sådant, men låt oss säga 30 för enkelhetens skull — och sedan gå 70 kg. till produktberedning, för enkelhetens skull kunna vi säga till smör. Vad får då mejeriet in? Jo, dels likviden för dessa 30 kg. konsumtionsmjölk och dels betalningen för de 70 kg. man tillverkar smör av.

Låt oss då betrakta först konsumtionsmjölken. Den har inte stigit i pris, och det avses inte att den skall stiga, enligt den tabell som finns i propositionen, där står 22 öre för perioden 1925—29, och det är samma medelpris fortfarande. Får då mejeriet nu för tiden dessa 22 öre? Nej, därav skall först mjölkavgiften betalas. Alltså, mejeriet får visserligen in nominellt detsamma för de 30 kg., men reellt icke, ty mjölkavgiften går därifrån. Utav de 70 kg. som man gör smör utav får mejeriet in reellt 2.75 mot förut reellt 3.05. Men så tillkommer prisutjämningsbidraget. Ja, men mejeriet har i stället redan betalat mjölkavgiften. — Det som nu ingår i mjölkregleringen är ju tre olika saker, dels mjölkavgiftsmedel, dels margarinaccisen och dels oljekaksskatten. Och utav dessa olika poster är mjölkavgiften den allra största. För de elva månader under 1936, som här stå omtalade i propositionen, går den till 51 miljoner kronor eller något sådant, under det att samtidigt av margarinaccisen influtit ungefär 11 miljoner kronor och av skatten på oljekakor ungefär 8 miljoner kronor.

Vi ha alltså först mjölkavgiften — som mejerierna redan betalat. Inte kunna vi tala om att de få detta som ett tillägg. Margarinaccisen är ju verkligen något som flyter in utifrån, men skatten på oljekakor är återigen något som tages ur lantbrukarens egen ficka. Av de medel som användas i mjölkregleringen betalar alltså lantbrukaren själv både mjölkavgiften och skatten på oljekakor, det är endast margarinaccisen som är en verklig inkomst.

Vartill användas sedan dessa medel som flyta in till mjölkregleringen? Jo, dels till exportbidrag och dels till dessa produktmjölkstillägg och dessutom till litet utdelning av mjöl, till skötande av mjölkkontrollen och dylikt. Om herr Gustafson räknar igenom allt detta, skall han finna, att det är mindre som lantbrukaren får in än han betalar ut. Margarinaccisen är ju det enda som kommer till utifrån, men det är ju mer än margarinaccisen som går åt till exportpristillägget, vilket erfordras för att lantbrukaren överhuvud taget skall få dessa 2.75 som beräknats för smöret. Om alltså herr Gustafson i Vimmerby gör en noggrann beräkning angående detta skall han finna, att den jämförelse jag gjorde snarare är fördelaktig för regeringen och dem som stå bakom regeringen i detta fall än ofördelaktig.

Om man således vill försöka bevisa, att dessa 2.75 äro lika mycket som de 3.05, man fick förut, vill jag be att få se en klar uppställning rörande mjölkregleringsfonden, om vi få kalla den så. Av en sådan skulle herr Gustafson

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

få se, att det nog inte tar sig ut på så sätt att man skall kunna visa att de 2.75 är lika med 3.05 i medeltal för hela landet. — Sedan återstår för övrigt att visa att därmed också kompenserats produktionskostnadsfördyringen från bokföringsåret 1935/36, och den saken talar ju inte propositionen eller utskottsutlåtandet något om; den framlägger ej någon uträkning som kunde visa något i det fallet. Jag tycker det hade varit önskvärt att propositionen eller utskottet kunnat syssla med och lagt fram en sådan där uträkning, så att det funnits klara papper i detta avseende. Jag skulle tro, att man då skulle kommit till det resultatet, att vad som utlovas kompenserar ungefär en tredjedel eller möjligen hälften av produktionskostnadsfördyringen.

Jag skall inte säga något mera — ja, var inte glad för tidigt! — åt herr Gustafson i Vimmerby, men skall säga ett ord också till herr Pettersson i Norregård. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att det föreföll av hans anförande här nyss som om han gått in för skärpningen av lantarbetstidslagen med den tysta beräkningen, att själv hade han inga arbetare, så han träffades inte av densamma. Jag undrar nu om den inställningen är karakteristisk för någon större del av bondeförbundet.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Jag skulle bara i anledning av vad herr Sjögren i en replik yttrade vilja säga, att jag med tillfredsställelse hälsar alla sakliga argument som kunna framkomma, men jag har anledning betvivla att hans argument voro så alldeles sakliga, ty herr Sjögren ville tolka utskottsutlåtandet på ett annat sätt än det enligt mitt förmenande bör tolkas. Men det är klart, att jag skulle vara tillfredsställd mera än någon annan, ifall det uteslutande vore sakliga argument som framställdes.

Jag nödgades emellertid begära ordet då jag nu hörde herr Lundell, och jag vill gärna hemställa att särskilt de, som ha hand om ledningen av det parti herr Lundell tillhör, ge honom en lektion åtminstone i mjölkregleringsfrågan. Ty när man kan tala om 51 miljoner kronor i mjölkavgifter såsom varande den största posten av mjölkregleringsmedlen, då är man ju fullkomligt bakom i denna fråga, ty av de 51 miljonerna är det 16.5 à 17 miljoner som gäller konsumtionsmjölk. Resten debiteras och krediteras produktmjölken, alltså beloppet endast bokföres. Det är således någonting som mejerierna varken betala ut eller få tillbaka — eller möjligen skulle man våga uttrycka det så, att de både betala ut dessa pengar och få dem tillbaka. Dessutom vill jag upplysa herr Lundell om att ett smörpris av 2.75 med en produktionsmjölkstilldelning av 2.2 öre innebär, som jag nämnde i ett tidigare anförande, detsamma som ett smörpris på 3.35, det är detsamma som om man hade fått ett smörpris netto på 3.35 kronor.

Jag har anledning lämna den upplysningen, ty det är ju inte underligt att man blir litet vilseledd ute i bygderna, då man far så vilse inom riksdagen, som skall fatta beslut i frågan.

Herr **Lundell:** Då herr jordbruksministern opponerade mot mina siffror så vill jag genmäla, att de äro hämtade ur propositionen. Jag har inte påstått att dessa 51 miljoner skulle fördela sig på något sätt som avviker från vad jordbruksministern här framhållit; om de verkligen inbetalas eller bara debiteras eller krediteras har ju inte någon som helst betydelse i detta fall. Men man kan inte komma ifrån att mjölkavgifterna äro något som faktiskt avgår ifrån kon-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
sumtionsmjölkspriset. Om alltså konsumtionsmjölken behålles vid samma pris i det kommande som under perioden 1925—1929, få ju mjölkavgifterna dragas därifrån, såväl beträffande mejerierna som beträffande lantbrukarna. Sedan kommer det tillbaka en del såsom produktmjölkstillägg. Det skulle naturligtvis sättas upp en ordentlig beräkning över varifrån dessa medel komma och vartill de gå, om man skall kunna uttala något bestämt om, huruvida det pris på 2.75, som nu är tänkt, är lägre eller likvärdigt eller högre än de 3.05 som vi hade som effektivt smörpris under perioden 1925—1929.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr talmannen given proposition biföll kammaren utskottets hemställan i punkten A).

Herr talmannen gav vidare propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten B), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt, dels ock på avslag å ifrågavarande hemställan; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande det förslag, som innefattades i andra delssatsen under B) av den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Anderson i Norrköping m. fl., nämligen dels på bifall till berörda förslag, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lundqvist, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det förslag, som innefattas i andra delssatsen under B) av den vid sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 fogade reservationen av herr Anderson i Norrköping m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit ifrågavarande förslag.

Härpå gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten C) första delssatsen 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda del, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med den förra propositionen.

På av herr talmannen därå given proposition biföll kammaren härefter utskottets hemställan i punkten C) i övrigt.

Beträffande utskottets hemställan under punkten D) framställde herr talmannen först propositioner i fråga om motionen II: 565, nämligen dels på bifall till berörda motion, dels ock på avslag å densamma; och blev ifrågavarande motion av kammaren avslagen.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande motionen II: 569, nämligen dels på bifall till förevarande motion, dels ock på avslag å motionen i fråga; och blev jämväl denna motion av kammaren avslagen.

På av herr talmannen given proposition biföll kammaren vad utskottet i övrigt hemställt under punkt D).

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Slutligen framställde herr talmannen beträffande motiveringen propositioner på 1:o) godkännande av utskottets motivering, 2:o) godkännande av den motivering, som innefattades i den av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, utom i vad densamma avsåge frukt- och trädgårdsodlingen, 3:o) godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Lövgren m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 4:o) godkännande av utskottets motivering, med den ändring däri, som innefattades i det av herr Andersson i Rasjön under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Skoglund begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffade kontrapropositionen äskade likväl herr Baeckström votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition i voteringen om kontrapropositionen i huvudvoteringen antagits den under 4:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående motiveringen i sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 1 antager yrkandet om godkännande av den motivering, som innefattas i den av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna reservationen, utom i vad densamma avser frukt- och trädgårdsodlingen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som innefattas i det av herr Andersson i Rasjön under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren godkänner motiveringen i sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering, som innefattas i den av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, utom i vad densamma avser frukt- och trädgårdsodlingen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering.

§ 7.

Herr talmannen meddelade, att följande interpellationer komme att vid kammarens sammanträde den 4 innevarande juni besvaras, nämligen

herr *Jonssons* i Skedsbygd interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående vissa kassors för fastighetskredit verksamhet m. m.;

herr *Hagbergs* i Luleå interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående främjande av inhemsk malmförädling.

§ 8.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagen skrivelse, nr 340, till Konungen angående central bearbetning av de vid inskrivningsförrättningarna inhämtade hygieniska uppgifterna.

Kammarens ledamöter åtskildas härefter kl. 4.29 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem

Sune Norrman.

Onsdagen den 2 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 13 mars 1937 till riksdagen avlämnad proposition, nr 233, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Enligt Kungl. Maj:ts berörda proposition skulle 4 § andra stycket första punkten av lagförslaget erhålla följande lydelse:

Tillstånd till förvärv enligt andra eller tredje punkten må ej utan särskilda skäl förvägras bolag, förening eller stiftelse, som under de före ansökningens ingivande senast förflutna tio åren genom överlåtelse till enskild person av skogsmark eller till jordbruk tjänlig fastighet med efter ortens förhållanden erforderlig skogstillgång eller ock genom sådan överlåtelse till enskild person

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. (Forts.)
av odlad jord eller odlingsområde, som prövas gagnelig för befolkningens näring i orten, avhänt sig egendom, vilken vid värdering, verkställd i den ordning och efter de grunder Konungen föreskriver, finnes i värde ungefär motsvara den egendom som med förvärvet avses.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft dels fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 263 av herr *Tjällgren*, nr 264 av herr *Tamm m. fl.* och nr 267 av herr *Lindhagen* samt motionen i andra kammaren nr 527 av herr *Strindlund m. fl.*, dels ock en inom sistnämnda kammare väckt motion nr 270 av herr *De Geer* i Lesjöfors såvitt där ifrågasatts ändringar i ovannämnda lag.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen;

B) att motionen II: 270, såvitt den blivit föremål för behandling i detta utlåtande och i den mån den icke beaktats genom vad utskottet ovan under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna I: 263, I: 264, I: 267 och II: 527 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

1) av herrar *Tamm, P. Sandström, Knut Z. Petersson, Sandström* i Sollefteå, *Thorell* och *Barnekow*, vilka hemställt, att i 4 § andra stycket första punkten av lagförslaget orden »egendom, vilken vid värdering, verkställd i den ordning och efter de grunder Konungen föreskriver, finnes i värde ungefär motsvara den egendom som med förvärvet avses» måtte utgå och ersättas med följande: »mark av ungefär samma taxeringsvärde som med förvärvet avses; skolande vid beräkningen av den avhända egendomens värde frånräknas värdet av förbättringar, som verkställts efter avhändelsen.»; samt

2) av herr *Nyblom*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Sandström:** Herr talman! Vid förevarande betänkande är fogad en reservation av sex utav utskottets ledamöter. Jag vill med några få ord motivera, varför denna reservation blivit avgiven.

Anledningen till att detta ärende har kommit upp har varit ett initiativ av den sociala jordutredningen. Den sociala jordutredningen har vid sina resor runt om i landet, då den studerat kartorna över våra bolags skogsinnehav, funnit, att på dessa kartor finnas vissa fläckar, som respektive skogschefer bruka kalla skönhetsfläckar. Men sociala jordutredningen, som gått djupare i saken, har konstaterat, att dessa fläckar utgöras i allmänhet av avsides belägna skogskomplex, som äro i enskild ägo och sålunda icke kommit i bolagens händer. Nu förhåller det sig så, att dessa små skogskomplex i allmänhet ha sådant läge, ligga så långt bort från bygden, att ägaren till skogen har så långt till sin skogstrakt, att han har oändligt svårt att bruka denna skog. Så gärna han än skulle vilja har han ännu svårare att där driva sådan skogsvård, som man numera önskar att våra skogar skola bli föremål för. Då har den sociala jordutredningen ansett, att man skulle tillskapa ett instrument för möjliggörande av att sådana skogskomplex skola kunna övergå i bolags ägo, för att man på det sättet skall där kunna få bättre och mer betryggande skogsvård på lång sikt. Detta är så mycket mera angeläget, som man numera konstaterat en alltmer begynnande brist på råvaror för vår träindustri. Man

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. (Forts.) fann slutligen ett sätt att gå tillväga på, varigenom ett dylikt projekt bör kunna utan våda realiseras. Man föreslog nämligen, att ett bolag skulle kunna få köpa sådan skog till ett värde, motsvarande värdet å den mark, som samma bolag tidigare sålt bort av sitt innehav, och sociala jordutredningen föreslog därvidlag ett visst datum såsom gräns. Det skulle gälla sådan jord som ett bolag försålt under tiden efter den 1 juli 1925. För ett värde, motsvarande vad ett bolag sålt jord för efter nämnda tid, skulle det då få rätt att köpa dylik skog i stället. Det nya skogsförvärvet skulle dock i varje fall prövas i vanlig ordning av Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t skulle alltid meddela tillstånd till sådant utbyte. Nu har detta sociala jordutredningens förslag givit anledning till en kungl. proposition till årets riksdag, och det är just denna proposition som behandlas av andra lagutskottet i detta utlåtande nr 49. Enligt mitt förmenande har vid utformandet av den kungl. propositionen skett ett par försämringar av det ursprungliga förslaget. Det är på två sätt som jag anser att det blivit en försämring, varigenom man inte kan vinna samma effekt med denna förändrade lagstiftning, som man kunnat ernå, om den haft sin ursprungliga ordalydelse. Den ena försämringen är den, att vederbörande departementschef ändrat tiden för dessa försäljningar, som skola berättiga till inköp av skog till motsvarande värde, från »den 1 juli 1925» till »efter lagens ikraftträdande». Då det här är fråga om ganska små arealer och denna ändring inte har så förfärligt stor betydelse — det rör sig om vida mindre områden än kanske somliga, som inte äro insatta i frågan, kunna tänka sig — tycker jag för min del att det var att gå litet för långt att vänta ända till ikraftträdandet av den nya lagens bestämmelser för att de försäljningar, som först därefter skedde, skulle berättiga till sådant utbyte som föreslås i lagen. Emellertid ha reservanterna på den punkten resignerat och vi ha inte framställt något yrkande i denna del. Vi ha nämligen fäst oss vid en bestämmelse i förslaget som säger, att Kungl. Maj:t har ändå att taga hänsyn till sådana försäljningar som skett även mellan den 1 juli 1925 och till ikraftträdandet av lagens bestämmelser. Vi mena, att då sådana ansökningar om eventuellt förvärv skola prövas av Kungl. Maj:t, kommer därvidlag i första hand statsnyttan att sättas i förgrunden. Då hoppas vi att det åtminstone i många fall skall finnas anledning att taga den hänsyn till dessa tidigare försäljningar, som man har rätt förvänta.

Den andra delen, där vi anse, att den sociala jordutredningens förslag blivit försämrat, gäller en bestämmelse som tillkommit i den kungl. propositionen. Sociala jordutredningen hade för sin del föreslagit, att taxeringsvärdet skulle vara värderingsgrunden, d. v. s. om ett bolag sålt jord för ett visst belopp, skulle det få tillgodoräkna sig taxeringsvärdet för den sålunda försålda jorden och sålunda kunna erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att i stället inköpa skog till motsvarande värde. Det har nu ändrats på det sättet, att det alltid skall ske en uppvärdering av det jordområde som bolaget försålt. Taxeringsvärdet skall inte längre vara grundläggande utan det värde man kommer till vid denna värdering. Nu är det ju alldeles givet, att ett sådant värderingsförfarande medför åtskilliga besvär och kostnader, och vi tycka, att dessa skulle vara ganska onödiga och att man i stället kunde ha gått på den andra linjen. Vidare följer härav något mera betänkligt, nämligen att, då i den kungl. propositionen bestämmes, att vid uppvärdering av de försålda områdena själva åbyggnadernas värde skall frånräknas, så betyder det, att ett bolag kan få så mycket mindre skogsmark i utbyte genom att det inte får inköpa skog till fulla värdet av det försålda. Det anse vi vara ett fel i denna proposition, och vi anse, att det kommer att ytterligare försvåra sådana bytesaffärer som det är fråga om. I detta sammanhang kan jag erinra om att beträffande de skogs-

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. (Forts.)
komplex, som ett bolag skulle ha rätt att köpa i stället för vad det försålt, skall åbyggnadernas värde tilläggas. Det är således icke i det fallet full reciprocitet mellan det man sålt och det man får köpa.

Herr talman! Jag skall icke förhala tiden längre med detta utan ber med denna korta motivering att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Tamm m. fl.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! I anledning av det föredragna utlåtandet och i anledning vad en av reservanterna här anfört ber jag att få säga några ord.

Det nu behandlade ärendet har som nämnts varit föremål för utredning, och i anledning av den utredningen har Kungl. Maj:t framlagt denna proposition, som i huvudsak tillstyrkts av andra lagutskottet. Propositionen har enligt mitt förmenande byggt på erfarenheter, som man gjort sedan bolagsförbudslagen genomfördes här i landet. Jag skulle tro att vi inom utskottet i huvudsak samstämmigt kommit till den uppfattningen, att det lagförslag, som framlagts av Kungl. Maj:t och nu föreligger till behandling i kammaren, är ett förslag som bör vinna riksdagens bifall. Den föregående talaren nämnde, att ärendet varit föremål för behandling av sociala jordutredningen och att sociala jordutredningen har kommit med ett förslag, från vilket Kungl. Maj:t i viss mån har avvikit. Den del Kungl. Maj:t avvikit från sociala jordutredningens förslag gäller värderingen av mark, när utbytesprincipen skall tillämpas. Sociala jordutredningen har, som här omnämnts, föreslagit att värde mot värde skulle gälla vid utbyte av mark, och då skulle taxeringsvärdet i huvudsak vara avgörande vid värderingen. Men nu är det på det sättet, som kammarens ledamöter ha sig bekant, att när bolagen förvärva mark, förvärva de i regel mark med skog på. Det är ytterst sällan det kan påvisas, att bolag köpa mark med tillhörande hus eller där den större delen av värdet ligger i husen. Men de byta gärna och i regel byta de bort mark med hus och byggnader och byta till sig skog. Skall då taxeringsvärdet vara avgörande, är det mycket vanligt, jag kan nästan säga regel, att det större värdet i den mark, som är föremål för byte, ligger i husen. Alltså, om nu bytesprincipen skall tillämpas här, kommer ett bolag, som eventuellt sålt en jordbruksegendom med så pass mycket skog, att den överhuvud taget kan avsöndras, att få tillgodoräkna sig ett rätt stort mervärde i skog och mark, därför att det större värdet ligger i husen. Då skall detta bolag äga rätt att köpa mark utan hus till motsvarande värde. Där har Kungl. Maj:t ansett, att sociala jordutredningens förslag inte var sakligt bärande, utan att det riktiga vore att man utgår ifrån att värdet av mark å båda sidor skall vara avgörande vid utbytet. Andra lagutskottet har inte kunnat finna annat än att denna Kungl. Maj:ts ståndpunkt är riktig och en ståndpunkt som kunde försvaras under alla förhållanden. Sakligt är den stark, och i de motioner som väckts gent emot Kungl. Maj:ts förslag, har utskottet icke funnit anledning att frångå detta förslag.

Den föregående ärade talaren nämnde, att sociala jordutredningen kommit med detta förslag, och han var i viss mån litet missnöjd med att Kungl. Maj:t avvikit därifrån. Men jag vill i detta sammanhang erinra därom, att av sociala jordutredningens ledamöter tre sitta i andra lagutskottet. Och sociala jordutredningens ordförande sitter i regeringen. Jordbruksministern har framlagt propositionen med bifall av en enhällig regering och propositionen har bifallits av de ledamöter i sociala jordutredningen, som sitta i andra lagutskottet. Av dessa tre ledamöter ha två anslutit sig till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, medan den tredje av dem står som reservant. Herr Sand-

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. (Forts.)
ström, om man överhuvud taget skall åberopa sociala jordutredningen i det fallet, så är det vi, vilka stå på utskottets linje. Vi ha kommit till den ståndpunkten, att Kungl. Maj:ts förslag är det riktiga och starka. Jag kan icke finna, att de farhågor äro grundade som yppas i reservationen: att värderingsförfarandet kommer att bli komplicerat och kostsamt, när det gäller att värdera husen. Jag kan inte finna annat, än att det mycket väl kan gå att praktiskt realisera detta.

Med vad jag nu i korthet anfört, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Det nu förevarande spörsmålet har enligt mitt förmenande en väsentligt större räckvidd och väsentligt större betydelse för hela mellansvenska och nordsvenska jordbruket än som ligger till grund för den tankegång, som är den bärande för reservanterna, trots att de prutat av på den punkten och inte yrkat på någon avvikelse från förslaget. Den ärade talare, som förde reservanternas talan, framhöll, att här finns råvarubrist i vissa fall för trävarubolagen, och man menar nu från vissa håll, att detta måste ordnas på det sättet, att respektive bolag skola komma att disponera eller äga så stora skogsområden inom vårt land, att de skola kunna bli självförsörjande. Många mena t. o. m., att de i vissa fall skola kunna bli oberoende av det virke som säljes från enskilda skogar. Jag vågar påstå och har sagt många gånger förut, trots att jag inte har den sakkunskap på skogsområdet som många andra ha, att vi ha redan kommit för långt på den vägen, att stora skogskomplex samlats i bolagens händer och t. o. m. i statens händer på vissa ställen, där bondejordbruket enligt min mening haft för litet skog till sitt förfogande för att drivas självständigt och därmed giva utkomst åt den familj, som skall existera på detta jordbruk. Om alltså reservanterna vidhållit sin ståndpunkt i reservationen rörande förvärvet, som bygger på vad som sålts från bolagen fr. o. m. den 1 juli 1925, då menar jag, att vi varit inne på vägar, som jag för min del inte kunnat godkänna. Då herr Sandström menar, att i propositionen uttalas ändå, att Kungl. Maj:t kan taga hänsyn därtill vid blivande försäljningar, bör herr Sandström läsa vad det står i propositionen. Det står där: »under förutsättning att de försäljningarna fylla det ändamål, som enligt nya jorddelningslagen är avsett att de skola fylla.» Om ett bolag styckar ifrån inägojorden och tilldelar denna egendom eller bondejordbruket så liten skogsareal, att den inte utgör ett verkligt stöd för detta jordbruk är detta enligt min mening icke en försäljning, som fyller det avsedda ändamålet.

Nu kan man självfallet se saken rent ekonomiskt, och då vill jag erkänna, att bolagen skött sina skogar utmärkt. Kronan har också skött sina skogar mycket bra — särskilt när det gäller de större områdena — och det kan hända, att bondeskogsbruken äro sämre skötta. Men då vi diskutera, på vilket sätt man skall kunna åstadkomma försörjning och existensmöjligheter för den självvägande bondebefolkningen, för dem som ha ett jordbruk, på vilket de inte kunna existera, och som äro utestängda från andra arbetsmöjligheter på grund av rationaliseringen, måste vi gripa oss an med problemet. Då ha vi ingen annan möjlighet än att se till, i vad mån man kan komplettera dessa jordbruk och göra dem bärkraftiga. Enligt min mening måste man då inom de skogrika områdena, där jordlapparna inte äro stora, försöka utöka den skogsareal, som hör till dessa jordbruk. Men, som jag sade, då jag besvarade herr Lindhagens interpellation, den frågan får undersökas ytterligare, ty därmed sammanhänger spörsmålet, huruvida man skall ha möjlighet att belåna växan-

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. (Forts.)
de skog med en så effektiv kontroll som är behövlig utan att det hela blir för invecklat.

Jag menar alltså, att även om man skulle kunnat gå med på att det skall tagas hänsyn till vad som sålts före lagens ikraftträdande, ligger saken så till, att man nödgas i fråga om de flesta försäljningar fordra vissa kompletteringar, om de skola fylla de villkor, som äro fastställda enligt den nya jorddelningslagen. När den proposition blev framlagd, som vi nu behandla, tänkte jag mig, att dessa båda lagförslag måste vara beroende av varandra, så att om inte jorddelningslagen antoges, inte heller den nu ifrågavarande lagen skulle kunna tillämpas i det praktiska livet.

Vad reservanterna egentligen vänt sig mot är värdet av byggnaderna. Vi diskuterade i första kammaren tidigare i dag taxeringsförfarandet. Det är ju ett känt faktum, att man skall taxera olika fastigheter med hänsyn till det värde de ha, och självfallet måste man taga hänsyn till byggnadernas värde i förhållande till den areal, som en fastighet har. Det innebär i vissa fall, att byggnadernas bruksvärde i realiteten inte är detsamma som det värde de upptaxerats till. Med tanke på utvecklingen av skogsinnehavet hos enskilda och andra, torde det inte vara lämpligt att tillämpa ett sådant förfarande, att byggnaderna räknas in i det värde, som skall ligga till grund för bytet i detta fall.

Nu säga reservanterna, att det blir omgång och besvär med värderingen. Ja, men det är väl ändå så, att enligt nya jorddelningslagen måste en förrättning ske, varigenom resp. egendomar, som skola avstyckas, tilldelas en skogsareal, som svara mot lagens bestämmelser. Det bör alltså inte bli så betungande att göra en värdesättning vid dessa avstyckningar, att det behöver medföra några större kostnader. Jag går ut ifrån att man anlitar praktiskt folk för deltagande i dessa förrättningar, personer som se saken ur både den ena och den andra synpunkten, då det gäller att göra en lämplig avvägning vid de byten, som skola ske i anslutning till denna lag.

Jag har för min del sökt få fram ett förslag, som tager hänsyn till den jordpolitiska och den socialpolitiska utvecklingen på detta område, ett förslag, som avser att tillgodose kravet, att när det gäller dessa bytesprinciper man inte får hurudana fastigheter som helst avstyckade utan fastigheter, som framdeles kunna bli bärkraftiga såsom bondejordbruk. När detta krav är uppfyllt, bör byte medgivas i det fall, då det verkligen finns skog tillräckligt eller överloppsskog, som kan överlåtas till bolagen utan att förefintligt behov av komplettering av intilliggande jordbruk åsidosättes.

Jag tror, att om kammaren bifaller det föreliggande utskottsbetänkandet, har man kommit ett stycke på väg till att stimulera bolagen i de fall, då så erfordras, att avstycka jord från sina fastigheter och därmed tillgodose ett länge närt önskemål att skapa självständiga jordbruk, vilka kunna motsvara sitt ändamål att vara självständiga jordbruk och ingenting annat.

Herr **Sandström**, som nu erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag talade i mitt anförande om sådana skogstrakter, som ligga långt ifrån bygderna och inte kunna brukas med förtjänst eller skötas efter rationella metoder, skogstrakter som sålunda inte äro lämpliga att fortfarande vara i enskild ägo. Om nu dylika skogstrakter ligga inklämda i ett stort bolagsskogskomplex, är det inte bättre då att införliva dem med den omkringliggande bolagsskogen? Inte skall man väl driva en sådan skogspolitik, att man tvingar vederbörande att ha kvar sådan skog. Det är väl bara bra att bli av med den. Jag undrar, om man inte bör genom dylikt förfaringssätt söka intensifiera skogsvården just på sådana avlägset belägna skogskomplex, vilka

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. (Forts.)

icke kunna skötas av hemmansägarna. Jag vill verkligen fråga herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om ej denna min tankegång är riktig?

Härefter anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Det är väl just det både propositionen och utlåtandet innehåller, detta att man skall åstadkomma byte på ett sådant sätt. Reservationen skiljer sig bara på en punkt, då det i densamma föreslås, att man skall utgå från ett taxeringsvärde, som inte har någon realitet utan bara är en chimär, i många fall ett övervärde. I så fall skulle bolagen få litet mera skog eller behöva sälja litet mindre — det är hela skillnaden.

Herr **Molander:** Herr talman! Efter herr Petterssons i Hällbacken och statsrådets anföranden är det kanske onödigt att vidare orda i denna fråga, men då jag varit ledamot av sociala jordutredningen, kanske jag ändå får säga några ord.

Jag vill då först erinra om att riksdagen 1933 skrev till Kungl. Maj:t och hemställde om en utredning, »huruvida och på vad sätt vissa jämkningar i den tekniska utformningen av de dispensbestämmelser, som stadgats i 4 § andra och tredje punkterna, samt i den därmed sammanhängande 5 § av 1925 års lag, kunde vidtagas i syfte att, utan att lagens sociala och jordpolitiska verkningar försvagades, möjliggöra att vid lagens tillämpning mera hänsyn toges till de omständigheter, som förelåge i det särskilda fallet».

Sociala jordutredningen införskaffade till en början alla akter från vederbörande departement, som handlade om de dispensansökningar, vilka bolag hade gjort om att få förvärva fast egendom. Det visade sig då, att i så gott som samtliga fall hade Kungl. Maj:t avstyrkt dessa ansökningar om dispens från lagens bestämmelser beroende på att det fanns stödskogsbestämmelser. För mitt eget läns vidkommande stadgades, att »till helt mantal skall höra 1,500 hektar stödskog». Vad som därutöver var, var överloppsskog och kunde av bolag få förvärvas. Nu är det ju så, att dessa mantalsbestämmelser av alla myndigheter, som blivit hörda, ansetts vara synnerligen föråldrade. Vid sociala jordutredningens undersökningar i ämnet fann man t. ex., att från själva mantalet hade fråskilts all inägoskog i ett visst fall, så att mantalet åvilade en liten skogssjö, och till denna hörde sålunda 1,500 hektar — 3,000 tunnland — skogsmark. Sjön behövde detta stöd för att kunna existera som fullständigt mantal. Man förstår, att detta är ganska orimligt. Först måste man sålunda gå att avskaffa själva stödskogsbestämmelserna och införa andra bestämmelser rörande det stöd, som kan erfordras för ett självständigt jordbruk.

Om kammarens ärade ledamöter se på andra sidan av detta betänkande, skola ni finna, att i 4 § tredje momentet är stadgat, att såsom villkor för att ett bolag hädanefter skall få dispensköpa skog eller skogsmark skall gälla, »att egendomen utgör sådan del av en fastighets avrösningsjord med impedimenter, vilka med hänsyn till ortens förhållanden och i övrigt föreliggande omständigheter prövas icke vara erforderlig för att återstående del av fastigheten skall äga skogstillgång, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för drivande av självständigt jordbruk (stödskog), och icke heller vara att hänföra till sådana till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande av självständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanslås med andra brukningsdelar (odlingsområde)». Om sålunda ett bolag vill köpa överloppsskog och en lantmätare eller annan förrättningsman finner, att det finns odlingsbar mark på hem-

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. (Forts.)
manet till sådan myckenhet, att man kan odla upp en självständig jordbruksfastighet, skall det då tagas hänsyn till att det även till den framdeles brukade jordbruksfastigheten skall finnas stödskog. Här äro således dessa nya lagbestämmelser så restriktiva, att jag undrar, huruvida bolag hädanefter skola få köpa någon skog alls.

Vad man här tvistar om är ju de bestämmelser, som införts i 6:e stycket av 4 § och som innebära, att om det visar sig, att bolag har försålt jord till viss myckenhet, bolaget skall kunna få tillgodoräkna sig detta inte såsom någon rättighet utan såsom en rekommendation, när bolaget hädanefter vill hos Kungl. Maj:t begära dispens för att få köpa överloppsskog. Då mena lagstiftarna nu, att det bolag, som visar sig ha sålt mest, skall kunna åberopa sig på vad det sålt under en tioårsperiod. Och vilken tidsperiod? Jo, den som börjar med den 1 januari 1938. Först 1948 skall sålunda ett bolag kunna komma och säga till Kungl. Maj:t: vi ha nu sålt så mycket jord och skogsmark till arrendatorer och andra, att om det över huvud taget finns någon överloppsskog att köpa, måste vi få förhandsrätt till denna. Detta anser jag för min del rimligt, och det har sociala jordutredningen och Kungl. Maj:t varit eniga om.

Nu hade emellertid sociala jordutredningen föreslagit, att man skulle få beräkna tioårsperioden redan från och med 1925. Detta hålla inte ens reservanterna med om. Sociala jordutredningen hade vidare föreslagit, att man skulle vid jordförsäljningar taga hänsyn till taxeringsvärdet å de försålda jordbruksfastigheterna. Jag kan ju avslöja, att därvidlag förelåg på sätt och vis en kompromiss. Vi menade, att det inte var så mycket att bråka om, ty när bolag försälja en arrendefastighet, få de väl i regel inte betalt för mera än antingen byggnaderna eller jordvärdet. De få inte ersättning sålunda för både byggnader och jord. Så är det väl kanske över huvud taget alltid, när jordbruksfastigheter försäljas. Kungl. Maj:t har emellertid inte velat vara med på annat än att man skulle taga hänsyn till själva jordvärdet. Jag kan i likhet med herr Pettersson i Hällbacken och statsrådet intyga, att sociala jordutredningens majoritet inte för sin del tillmätt denna lilla detalj större värde än att den ansett sig kunna gå med på vad Kungl. Maj:t här föreslagit. Jag tror, att herr Sandström i Nyland också kan medgiva, att det i alla fall är en ganska obetydlig detalj i det hela. Man kanske mera håller på det såsom en principsak.

Jag är övertygad om att ingen kommer att taga skada till vare sig kropp eller själ, om man här röstar för bifall till utskottets och därmed till Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring i det ifrågavarande lagförslaget, som föreslagits i den under 1) antecknade, av herr Tamm m. fl. avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sandström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i det ifrågavarande lagförslaget som föreslagits i den under 1) antecknade, av herr Tamm m. fl. avgivna reservationen.

Ang. förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Ang. ändring av §§ 23 och 50 i riksdagsordningen.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 23, med förslag till ändrad lydelse av §§ 23 och 50 riksdagsordningen.

Inom konstitutionsutskottet hade framställts förslag, att utskottet med stöd av § 38 riksdagsordningen måtte föreslå sådan ändring i riksdagsordningen att riksdagsmannaarvodets belopp skulle bestämmas i den särskilda stadga, som enligt gällande rätt kompletterar grundlagen i fråga om ersättningar till riksdagens ledamöter.

Utskottet hemställde, att riksdagen ville såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 23 och 50 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse.)	*(Föreslagen lydelse.)*
§ 23.	§ 23.
1. Ledamot av riksdagen äger av statsmedel åtnjuta arvode och reseersättning under de villkor och i enlighet med de särskilda föreskrifter, som meddelas i en av Konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga om ersättnings utgående för riksdagsmannauppdragets fullgörande.	1. Ledamot av riksdagen äger av statsmedel åtnjuta arvode och reseersättning under de villkor och i enlighet med de särskilda föreskrifter, som meddelas i en av Konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga om ersättnings utgående för riksdagsmannauppdragets fullgörande.
2. För lagtima riksdag, som ej enligt § 5 upplöses, innan den varit fyra månader tillsammans, så ock för sådant senare sammanträde av lagtima riksdag, som i § 5 avses, utgår till ledamot av riksdagen, som är bosatt å ort där riksdagen hålles, arvode med tre tusen kronor samt till annan riksdagens ledamot arvode med fyra tusen kronor.	2. För lagtima riksdag, som ej enligt § 5 upplöses, innan den varit fyra månader tillsammans, så ock för sådant senare sammanträde av lagtima riksdag, som i § 5 avses, utgår till ledamot av riksdagen fast arvode, beräknat för hela den tid riksdagen är samlad.
Vid urtima riksdag utgår till ledamot av riksdagen för den tid riksdagen är samlad arvode med ett belopp motsvarande, för månad räknat, en fjärdedel av det för lagtima riksdag utgående arvodet, dock högst med nämnda arvodes hela belopp.	Vid urtima riksdag utgår till ledamot av riksdagen för den tid riksdagen är samlad arvode med ett belopp motsvarande, för månad räknat, en fjärdedel av det för lagtima riksdag utgående arvodet, dock högst med nämnda arvodes hela belopp.
3. Ledamot av riksdagen åtnjuter ersättning för resa till och från riksdagen. Besöker ledamot under lagtima riksdag efter beviljad ledighet hem-	

Ang. ändring av §§ 23 och 50 i riksdagsordningen. (Forts.)

(Nuvarande lydelse.)

orten, äger han jämväl undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för fem resor fram och åter.

§ 50.

Val av — — — sina befattningar. Inträffar ledighet — — — nämndens sammanträden.

Konungen sammankallar — — — förordnar Konungen.

Skulle minst — — — nämnden sammankallad.

Ledamot av nämnden åtnjute ej någon ersättning under den tid riksdagen är samlad. För inställelse vid sammanträde, då riksdagen ej är samlad, utgår ersättning enligt de i § 23 för urtima riksdag bestämda grunder.

(Föreslagen lydelse.)

§ 50.

Val av — — — sina befattningar. Inträffar ledighet — — — nämndens sammanträden.

Konungen sammankallar — — — förordnar Konungen.

Skulle minst — — — nämnden sammankallad.

Ledamot av nämnden åtnjute ej någon ersättning under den tid riksdagen är samlad. För inställelse vid sammanträde, då riksdagen ej är samlad, utgår ersättning enligt de för urtima riksdag bestämda grunder.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Bergman* och *Hagström*, som inom utskottet yrkat, att det i fråga om initiativ från utskottet uti förevarande ämne väckta förslaget såsom framlagt vid en så sen tidpunkt under riksdagen icke borde föranleda någon åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Lithander:** Herr talman! I föreliggande betänkande har konstitutionsutskottet gjort en framställning enligt § 38 riksdagsordningen och föreslagit en rätt ingripande förändring när det gäller en bestämmelse som under en lång tidsrymd varit grundlag. Förslaget kommer rätt sent under riksdagen, då ju allting forceras och då man kanske inte har den tid att överväga frågan, som man egentligen borde ha. Man vill alltså till en särskild stadga hänföra frågan om riksdagsmannaarvodets storlek, något som hittills bestämts i grundlagen. Kammaren skulle nu taga ståndpunkt till frågan, och beslutet skulle sedan efter nyval konfirmeras.

Det är en rätt väsentlig skillnad mellan att fastställa själva beloppet i en stadga och att ha det fastslaget i grundlag. Det går vida lättare att ändra en sådan stadga, även om denna inte är fullt jämförlig med ordningsföreskrifter och andra detaljerade bestämmelser, som man inte velat taga in i grundlagen. Man motiverar förslaget med att i främmande länders rätt regleras inte rätten till arvode på samma vis som hos oss. Men den svenska riksdagen och det svenska samfundet ha levat sitt eget liv och gått sina egna vägar, och jag kan inte för min del se, att det föreligger något vägande skäl för oss att följa efter utlandet. Det huvudsakliga motivet till en ändring är emellertid, att under en fyraårsperiod en förändring av de ekonomiska förhållandena kan inträffa, som gör, att man kan vilja höja arvodet. Men man säger sig då, att en bestämmelse av sådan art, att den ansetts böra stadfästas i grundlag, väl i alla fall inte är av samma beskaffenhet som bestämmelser om andra avlöningar, vilka följa ett index. För övrigt inträffa väl icke så stora rubbningar under en 4-årsperiod, att man icke såsom hittills kan vänta över ett val, om det skulle vara behövligt att lägga fram ett ändringsförslag i slutet av en period. Jag tror

Ang. ändring av §§ 23 och 50 i riksdagsordningen. (Forts.)
för min del, att det är alldeles tillfyllest, och då blir frågan hänskjuten till den väljande svenska allmänheten på ett helt annat vis än om nu dessa bestämmelser skulle överföras till stadgan. Det heter nämligen i motiveringen till förslaget: »Tillräckliga garantier häremot torde ligga såväl däri, att stadgan om ersättnings utgående för riksdagsmannauppdragets fullgörande beslutas samfällt av Konungen och riksdagens båda kamrar etc.» För min del tror jag, att det kommer att leda till att om en riksdagsmajoritet vill fatta ett sådant beslut, är det den, som avgör saken, och Kungl. Maj:t sanktionerar sedan beslutet. Jag vet icke, om vi haft något exempel på att Kungl. Maj:t sagt nej till vad riksdagen beslutat. Jag tror för min del icke, att riksdagen kommer att följa några växlingar i annan mån än att, om prisindex går upp, arvodet blir höjt, men jag tror icke, att riksdagen tar initiativet till en sänkning, om index går ned. Jag skulle knappast föreställa mig, att så kommer att äga rum.

Här står också, att en garanti ligger däri, att den förevarande frågans natur är sådan, att den gör riksdagen obenägen att besluta ändringar i densamma. Det skulle icke förvåna mig, om det icke snarare skulle bli motsatsen, nämligen att denna möjlighet kan göra riksdagen benägen att däri vidtaga en ändring. Jag tror, att det vore välbetänkt, om vi i fortsättningen såsom hittills bibehålla det fördröjande moment, som ligger däri, att valmännen skola taga ställning till detta. Riksdagsmannauppdraget är icke någon påtvungen sak, utan är det någon, som anser, att ersättningen därför icke är sådan, att det går i lås för honom, blir det, såsom det heter, den resandes ensak.

Jag erinrar mig ett uttryck, som fälldes av den gamle hedersmannen Larsson i Kroken, en vithårig man och ledamot av denna kammare, vilken talade mycket sällan. Det var en debatt här rörande höjning av riksdagsmannaarvodet, det gällde den gången från 10 till 15 kronor. Då begärde han ordet genom att, såsom han brukade göra, höja blyertspennan och fick sedan ordet. Då yttrade han: »Herr talman! Jag är ett barn i politiska frågor, och jag borde egentligen icke yttra mig. Men jag tycker som så, herr talman, att lagen om tillgång och efterfrågan skall göra sig gällande. Jag tycker, herr talman, att så länge vi kunna få riksdagsmän, som vilja vara det för 10 kronor om dagen, skola vi icke betala 15 kronor.» Ja, den gången föll frågan, men den kom sedan tillbaka, och det blev en ökning. Det ligger kanske litet grand i det, som herr Larsson i Kroken sade. Det är enligt min mening icke annat än välbetänkt, om vi behålla den ordning beträffande arvodesbeloppets bestämmande, som vi för närvarande ha och hittills haft under en mycket, mycket lång tidsperiod.

Jag ber, för mitt vidkommande, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Fast:** Herr talman! Den ärade talaren sade, att denna fråga kommit i riksdagens sista timme, och att man därför icke haft tid till det övervägande, som kunde vara nödvändigt med hänsyn till frågans vikt. Till detta vill jag blott säga, att vad utskottet beträffar har det haft mycket god tid på sig till övervägande. Frågan har behandlats icke blott vid ett utan vid flera sammanträden, och utskottet har sålunda kunnat taga sig en grundlig funderare. Efter denna grundliga funderare har utskottet kommit till det resultatet, att det finns ingen reservant inom kammaren. Det tycks därför, som om en diskussion skulle kanske vara överflödig. Jag tror emellertid icke, att det skulle vara värdigt det svenska folket att välja riksdagsmän så att säga på entreprenad, med hänsyn till billigheten. Det kan bli för dyrt för svenska folket att ha en sådan riksdag.

Det är emellertid icke den saken, vi nu skola diskutera, utan det gäller helt enkelt frågan, huruvida själva arvodesbeloppet skall stå i grundlagen. Det

Ang. ändring av §§ 23 och 50 i riksdagsordningen. (Forts.)

förslag, som här föreligger från utskottet, föreskriver, att arvodet skall utgå med ett fast belopp och själva arvodesbeloppet tagas in i en särskild stadga, såsom andra bestämmelser rörande riksdagsmannaarvodets utgående redan förut äro intagna i en stadga. För egen del — och jag tror, att den meningen delas av åtskilliga — anser jag, att det skulle vara en verklig skönhetsfläck på vår förnäma grundlag, om i densamma skulle stå angivet, hur stort arvode varje riksdagsman skulle ha. Detta är grundlagen ganska främmande för, och därför bör en sådan bestämmelse så fort som möjligt tas bort. När sedermera denna grundlagsändring konfirmeras av riksdagen, blir det nog eventuellt med hänsyn till då föreliggande förhållanden tillfälle att diskutera, vilket belopp som skall utgå. Den saken är nu icke aktuell. Jag tror därför det varit önskvärt, om utskottet tagit detta initiativ. Detta är en fråga, som lämpligast borde komma till riksdagen genom utskottets eget initiativ och icke framföras i en enskild motion.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Lundqvist, Holmbäck* och *Lindskog.*

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial, nr 24, i anledning av visst stadgande i tryckfrihetsförordningens § 2 mom. 5 stycket 1, sådant det kommer att lyda, därest riksdagens beslut av den 22 maj 1937 vinner Kungl. Maj:ts godkännande.

§ 4.

Till avgörande företogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor m. m.; och

nr 91, i anledning av väckta motioner angående anslag till fraktlindring för svensk frukt m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Till avgörande förelåg härefter andra lagutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m.

Ang. översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m.

Punkten A beträffande frågorna om rationalisering av socialvården m. m. föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Jag har tillsammans med några kammarkamrater framfört en motion beträffande vår fattigvårdslagstiftning och i samband därmed frågan om den sociala omvårdnaden. En del av de synpunkter, som framförts i motionen, ha av andra lagutskottet välvilligt beaktats, och man har förklarat, att en översyn av dessa frågor snarast måste ske. Några

Ang. översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m. (Forts.)

av de punkter, som vi framfört i motionen, har man emellertid icke tagit med i denna allmänna översyn, och jag ber därför att få säga endast några ord om dessa speciella frågor.

Först och främst har utskottet förklarat, att frågorna rörande rationalisering av socialvården, lagstadgad rätt till hjälp för alla ofrivilligt nödlidande, principerna för behovsprövningen i fattigvårdslagen, former för fattigvårdsunderstöd, avskaffande av återbetalningsskyldighet i fråga om erhållen fattigvård samt avskaffande av beteckningen »fattigvård» skola gå in i denna allmänna översyn, som utskottet i skrivelse till regeringen nu föreslagit. Ett par av de viktigaste frågorna av själva socialvården har man däremot icke tagit med. Det gäller avskaffande av eller ändring i hemortsrättsbestämmelserna i fattigvårdslagen och fattigvårdens centralisering eller, om jag så får säga, dess förstatligande. Dessutom har man heller icke tagit med frågan om barns försörjningsplikt mot föräldrar, som nu stipulerats i den gällande fattigvårdslagen.

Vad då gäller i första hand frågan om hemortsrättsbestämmelserna, kan det synas, som om densamma skulle sammanhänga med frågan om hela den sociala omvårdnaden eller hjälpåtgärdernas centralisering och förstatligande. Om den principen vunnit beaktande inom andra lagutskottet och man tagit med den i den allmänna översynen, kunde man kanske icke ha behövt syssla så mycket mera med själva hemortsrättsbestämmelserna, ty dessa skulle då ha blivit överflödiga genom den allmänna centraliseringen av den sociala omvårdnaden. Såsom saken nu emellertid ligger till, är det ett ganska allvarligt problem, som sätter en mycket ful fläck på hela det svenska samhällets sociala omvårdnad om dels sjuklingar, dels på annat sätt arbetsoförmögna, dels åldringar och dels också sådana, som äro ofrivilligt arbetslösa och icke kunna erhålla understöd genom arbetslöshetspolitiken. Det inträffar ju nästan dagligen fall, då kommuner ligga i öppet krig med varandra om vem som är skyldig att hjälpa den fattige, och det inträffar också mycket ofta, att en kommun, där den hjälpbehövande bor, utan vidare skickar hem, såsom det heter, den hjälpbehövande till hemortskommunen. Det har också inträffat, att hemortskommunen icke tagit emot den hemskickade utan skickat honom tillbaka igen, och på det sättet kan det uppstå en för den hjälpbehövande synnerligen pinsam situation. Jag vill i detta avseende blott taga ett enda exempel, som för icke så länge sedan inträffade, där det gällde Stockholms kommun och Solna socken. Det gällde ett fattigvårdsfall, där hemortsrätten var Solna. Man beslöt att lämna pengar för resa till hemortskommunen, d. v. s. flyttningsbidrag. Den familj, varom det här är fråga, hade en lastbil med sitt lilla bohag och kom ut till Solna. Där fanns emellertid ingen möjlighet för familjen att bli mottagen just vid den tidpunkten, med det resultatet, att hela flyttlasset under en åtminstone för de hjälpbehövande pinsamt lång tid blev stående på landsvägen. Det har också många gånger inträffat, att kommunerna själva legat i process med varandra om vem som skulle understödja den hjälpbehövande, och jag anser för mitt vidkommande, att just de i fattigvårdslagen stipulerade hemortsrättsbestämmelserna i det avseendet vållat kommunerna själva synnerligen stort besvär och trassel samt också berett de hjälpbehövande åtskilliga pinsamma stunder och timmar.

Om man vill komma bort ifrån detta och till en för vårt vidkommande mera förnuftig anordning eller lagstiftning, borde man, såvitt jag förstår, göra ett ganska djärvt ingrepp genom att centralisera hela den sociala hjälpverksamheten på det sättet, att staten tar hand om de skyldigheter, som kommunerna nu ha i det avseendet. Det är i detta fall som i så många andra en sak, som bott-

Ang. översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m. (Forts.)

nar i de olika förhållanden, som äro rådande inom skilda kommuner. I en kommun exempelvis är det kanske liten fattigdom och liten arbetslöshet, medan det däremot i andra kommuner kan vara stor fattigdom och också vara stor arbetslöshet. Den ena kommunen drabbas mycket hårt och tungt, medan däremot en annan kommun kommer undan ganska lindrigt eller i varje fall relativt lindrigt. Därefter kommer också självfallet själva hjälpbehovet att prövas. I en kommun med många skattekronor och därav följande liten hjälpverksamhet har man möjlighet att pröva det enskilda behovet kanske på ett helt annat sätt än vad som sker eller kan ske i en kommun, där arbetslösheten och fattigdomen äro betydligt större, och där det utdebiterade beloppet också svällt ut till orimliga proportioner. Här blir hjälpbehovet stort och för kommunen mycket betungande, medan det däremot i andra kommuner kan bli litet och för kommunen ganska ringa betungande.

Vi ha i vår motion angivit några siffror som visa, hur utvecklingen gått under de senaste åren i det avseendet. Jag skall be att få anföra ett par siffror. Under 1931 uppgingo fattigvårdskostnaderna inom landskommunerna, sedan inkomsten genom återbetalningar, ersättningar och andra inkomster — dock ej skatter — frånbragits, till ett sammanlagt belopp av 41,781,404 kronor. Motsvarande belopp för städerna uppgick samma år till 35,540,972 kronor. Under år 1932, det sista året, för vilket statistik föreligger, sjönk motsvarande summa för landskommunerna till 35,958,813 kronor, medan den däremot för städerna steg till 39,159,275 kronor. Om man vill få ett riktigt begrepp om vad dessa summor betyda, måste man ställa dem i relation till själva skattebeloppet. Under år 1931 uppgingo landskommunernas fattigvårdskostnader till 33.8 %, således till mer än en tredjedel av hela skattebeloppet, medan utgifterna i städerna stannade vid 16.8 % av den utdebiterade skatten. År 1932 gingo landskommunernas fattigvårdskostnader ned till 29.3 % av den utdebiterade skatten och städernas till 15.9 % av skattebeloppet.

Det är naturligt, att då förhållandena mellan kommunerna växla på det sätt, som dessa siffror ange, är det icke lyckligt att fortsätta med en decentralisering av den sociala omvårdnaden. Man kommer härigenom att hamna i ungefär samma läge, som, om jag gör en jämförelse, det varit inom vårt vägväsende, där vägstyrelserna i en del distrikt, där man varit förutseende och haft litet mera medel att röra sig med, ha byggt stora och utmärkta landsvägar, vilka emellertid, när man kommer in i andra vägdistrikt, helt plötsligt få ett helt annat utseende. Då är det slut med den goda landsvägen och börjar i stället en liten slingrande, krokig och backig väg. Det ligger till på ungefär samma sätt i fråga om den sociala omvårdnaden, beroende på kommunernas olika möjligheter att sköta denna verksamhet. Det är därför nödvändigt med en centralisering, att hela frågan överföres från kommunerna till staten, som bör taga hand om det hela.

Man bör avskaffa hela den s. k. fattigvård, som det nu är fråga om, och lägga upp verksamheten efter andra linjer, där den sociala omvårdnaden uppdelas efter det klientel, som det gäller att hjälpa. Är det fråga om arbetslösa, som ha blivit oförvållat utan arbete, måste det bli fråga om en försäkring, som kan ge vederbörande vad han behöver för sin försörjning. Är det fråga om sjuka, bör det ordnas på annat sätt. Är det fråga om hjälpbehövande åldringar, är det återigen en annan sak, som vi stöta på. Enskilda kommuner kunna icke lösa detta problem, utan det måste ske centralt, och man måste också så småningom arbeta fram en lagstiftning, som ersätter den nuvarande föråldrade fattigvårdslagstiftningen, och som bör få ett helt annat innehåll.

Ang. översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m. (Forts.)

En annan punkt, som utskottet icke heller har önskat få med i den allmänna översynen, gäller barns försörjningsplikt gentemot föräldrar, vilken nu stipuleras genom våra fattigvårdslagar. Det är ett ganska allvarligt problem, eftersom denna plikt kan verka hämmande för unga framåtsträvande människor. Jag vill också i detta avseende anföra ett exempel, som på ett ypperligt sätt karakteriserar just vad detta spörsmål innebär. Här i Stockholm finns en familj, bestående av man, hustru och sex barn. Mannen har haft lungtuberkulos och är förbjuden av läkare att utföra tyngre arbete. Han måste för sin hälsas skull endast sysselsättas med lättare arbete. Ett sådant har emellertid varit svårt att uppbringa, och han har därför tvingats vända sig till stadens hjälpmyndigheter, i detta fall fattigvårdssamhället. Han har två pojkar, som ha inkomster. Den ene har en inkomst av 57 kronor i veckan och den andre en inkomst av 18 kronor i veckan. Båda pojkarna äro således arbetsföra, och de ha blivit ålagda av fattigvården att återbetala en del av de utgifter, som fattigvården har haft för den stora familjens uppehälle och försörjning. Då man på detta sätt genom fattigvårdslagen har möjlighet att ålägga barnen återbetalningsskyldighet för föräldrar, är det klart, att dessa barn, som hålla på att bygga sin framtid, se denna i allt annat än ljus dager. De ha varje månad att betala en viss summa i återbetalning för föräldrarnas uppehälle genom fattigvården.

Jag tror för min del, att om de bestämmelser, som här gälla, tillämpas allt för hårt och strikt, som nog sker i en del kommuner, så hjälper man icke utan stjälper i stället. Dessa unga, som ha att träda in som försörjningspliktiga för sina föräldrar, få sedermera stora svårigheter den dag, då de själva bilda familj, att kunna hålla det hela någorlunda flytande och hålla sig uppe utan hjälp.

I detta sammanhang dyker också frågan om hjälp till självhjälp upp, ett kapitel som också borde ha tagits med i den allmänna översynen. Om en person, som är i behov av hjälp, kunde få ett extra tillskott eller låt mig säga en extra hjälp på en gång genom fattigvårdsmyndigheternas försorg utan den s. k. individuella behovsprövningen, kunde han kanske genom detta extra handtag få möjligheter till utkomst och försörjning, och fattigvårdssamhället skulle icke i fortsättningen behöva träda hjälpande emellan. Nu tillämpar man strikt den s. k. individuella behovsprövningen, och följden härav blir, att hjälp till självhjälp träder alltmer i bakgrunden, varigenom man också på denna punkt mera stjälper än hjälper de behövande, varom här är fråga.

Allt detta, herr talman, är ur mina synpunkter så viktiga problem, att jag anser, att när man nu från utskottets sida har gått med på en skrivelse till Kungl. Maj:t om en allmän översyn, dessa spörsmål också borde ha tagits med i denna allmänna översyn. Jag är emellertid glad över att andra lagutskottet så välvilligt har behandlat den motion, som jag och mina kamrater ha väckt, i det att en hel del av vad vi begärt har tagits med, men skall man göra en översyn, borde man icke stanna på halva vägen utan också taga med alla de problem, som våra fattigvårdssamhällen och våra kommuner i dag ha att brottas med. Det kommer i alla fall med all sannolikhet att bli nödvändigt att ganska snart taga upp även dessa andra frågor. Därför borde de nu ha tagits med i den översyn, som ställts i utsikt.

Som frågan nu ligger till, herr talman, har jag intet yrkande utan vill endast framställa det önskemålet till socialministern och regeringen, som väl skall utarbeta riktlinjer för denna översyn i anslutning till andra lagutskottets förslag, att vid denna översyn också taga med de spörsmål, som jag här i dag har pekat på.

Ang. översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m.
(Forts.)

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Jag vill med några ord be att få uttrycka min tillfredsställelse över utskottets förslag och den behandling, som har givits vår motion i här berörda ärende. Det var för några dagar sedan en tidning, som i några punkter sammanfattade rätt graverande anmärkningar mot det svenska fattigvårdsväsendet och slutade artikeln med att säga, att det svenska fattigvårdssystemet är redo att läggas i sin grav. Jag tror, att en sådan uppfattning börjar bli allt mer och mer allmän. Jag hoppas också, att den utredning, som utskottet har begärt, skall arbeta så snabbt som möjligt för att råda bot på det nuvarande systemets missförhållanden.

Om jag alltså är glad över utskottsbehandlingen och utskottets förslag, kan likväl icke heller jag undgå att anse, att det varit överflödigt av utskottet att låsa fast den eventuella utredningen genom att rycka bort ett par mycket viktiga punkter från densamma. Jag anser för min del, att man borde ha lämnat vägen öppen för utredningen att taga itu med alla frågor, som beröra fattigvårdssystemet i dess helhet. Jag hoppas emellertid, att de utredningar, som enligt utskottet redan pågå rörande punkterna B och C, vilka punkter gälla hemortsrättsbestämmelserna och fattigvårdens förstatligande resp. barns försörjningsplikt mot föräldrar, skola tillsammans med den eventuellt nya utredningskommittén verkligen komma fram till att bädda en grav åt det gamla fattigvårdssystemet och i stället låta oss få ett nytt system.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Österström:** Herr talman! De båda föregående talarnas yttranden grunda sig på en missuppfattning och ett missförstånd. De ha tydligen icke observerat, att andra lagutskottet så långt ifrån har undanskjutit de problem, som ligga dem båda varmt om hjärtat men som utskottet av formella skäl icke har ryckt in i sitt förslag, att utskottet i stället pekat på, att båda dessa stora saker, som de båda talarna omnämnde, redan äro föremål för utredning och bearbetning av sakkunniga, och i varje fall har riksdagen tidigare skrivit på ett mycket uttrycksfullt sätt i dessa ärenden.

Jag kan också försäkra både herr Olsson i Stockholm och herr Nordström i Kramfors, att det förefinns icke den ringaste risk för att, om de intentioner, som andra lagutskottet har angivit för utredningen, bli följda av Kungl. Maj:t, någonting som är angeläget i detta sammanhang skall bli försummat eller undanskjutet.

Om riksdagen som jag hoppas bifaller andra lagutskottets förslag, är det ett mycket stort och betydelsefullt beslut, som fattas. Jag anser, att kammaren har all anledning att följa utskottet, till vars yrkande jag ber att kammaren måtte ansluta sig.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och anförde därvid *Ang. anslag till statlig lagerhållning m. m.*

Ang. anslag till statlig lagerhållning m. m. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag föreställer mig, att inom kammaren näppeligen råda delade meningar angående det berättigade och det ändamålsenliga i det förslag, som här framlagts av Kungl. Maj:t och tillstyrkts av statsutskottet. Att man inom den meningsriktning, som jag tillhör, känner en speciell tillfredsställelse med denna proposition är ju lätt begripligt, då som känt och som utskottet också påpekar, propositionen i väsentliga delar ligger i linje med de framställningar, som från vår sida ha gjorts i början av riksdagen.

Principen i detta för våra förhållanden rätt ovanliga och särdeles omfattande förslag är ju, att den ifrågavarande upphandlingen skall avse varor, som erfordras för näringslivet vid tillfällen av avspärrning men som icke kunna frambringas i tillräcklig mängd inom landet. Det förhåller sig ju tyvärr på det sättet, såsom erfarenheterna från krigsåren gåvo vid handen, att vi lida brist på en del råvaror av väsentlig betydelse, ifall vi bliva avspärrade från tillförsel utifrån. Det gäller vissa råvaror av betydelse för jordbruket såsom konstgödsel och kraftfoder. Det gäller råvaror av mycket stor betydelse för industrien såsom vissa metaller. Vi ha ju rätt ont om koppar, och tenn och nickel sakna vi helt. Det gäller slutligen den kanske allra viktigaste varugruppen, nämligen bränsleprodukter, brännoljor och smörjoljor. Speciellt beträffande denna sista grupp tillkommer ju den omständigheten, att vi kanske äro rätt illa försedda med lagerutrymmen.

Om denna princip och om de varugrupper, som man har tänkt sig, är naturligtvis intet annat än gott att säga. Nu förhåller det sig emellertid på det sättet, att en upphandling av denna mycket betydande omfattning — det gäller ju ett belopp av ej mindre än 70 miljoner kronor — naturligtvis kan komma att föranleda vissa olägenheter inom näringslivet och en viss irritation för den enskilda handeln. De myndigheter, som hava yttrat sig i detta ärende, äro naturligtvis icke heller blinda för den sidan av saken. Såväl rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap som kommerskollegium ha ju också pekat på de risker, som härvidlag föreligga. Båda dessa myndigheter hava ju också framhållit, att de förråd, som på detta sätt skola uppläggas, böra få karaktären av reservlager i så måtto, att desamma icke ingå i den normala lagerhållningen i landet. Detta är naturligtvis riktigt. Men olägenheter kunna icke förväntas uppkomma enbart i samband med denna import utan kunna även stå i samband med en annan omständighet. Det rör sig ju här i betydande omfattning om varor, som man icke kan lagra hur länge som helst, utan vilka efter viss tid måste omsättas. I annat fall löpa de fara att förstöras.

Nu hava ju dessa myndigheter pekat på nödvändigheten av att, när en dylik omsättning skall ske, den måtte äga rum under försiktiga former och på det sättet, att den icke verkar onödigt prispressande på den enskilda marknaden. Jag vill gärna understryka detta uttalande och hoppas, att man icke måtte gå så till väga, att dessa omsättningstransaktioner få karaktären av något slags realisationsföretag med därav följande oregelmässighet i fråga om den prisbildning, som annars är till finnandes på varumarknaden.

Myndigheterna hava ju också på ett enligt min mening riktigt sätt framhållit vikten av att man i den stora upphandlingsapparaten tillgodogör sig den enskilda företagsamhetens erfarenheter, och pekat på lämpligheten av att såväl upphandling som lagerhållning i betydande utsträckning ombesörjas av de privata näringsidkarna för den centrala organisationens räkning. Härigenom tillgodogör man sig naturligtvis de erfarenheter, de affärsförbindelser o. s. v., som de i vederbörande bransch arbetande firmorna äga, samtidigt som man ju avlastar en del arbete från denna ifrågasatta statliga upphandlingsmyndig-

Ang. anslag till statlig lagerhållning m. m. (Forts.)

het. Allt detta är riktigt. Min tillfredsställelse blir naturligtvis ännu större, när jag erfar, att departementschefen för sin del utan reservation godtagit dessa allmänna principiella resonemang.

Jag uttalar endast den förhoppningen, att, när man nu skall igångsätta denna betydande apparat, man icke måtte glömma bort dessa deklarationer, som här äro intagna och understrukits även av statsutskottet, utan att denna apparat, när den skall föras ut i det praktiska livet, måtte få en sådan gestaltning, att den i minsta möjliga mån generar eller irriterar den enskilda verksamheten.

Jag har, herr talman, givetvis intet annat yrkande än hemställan om bifall till vad statsutskottet i förevarande ärende har föreslagit.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Ang. löneregling för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneregleringen för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Fröken **Andersson:** Herr talman! Jag vill endast helt kort uttala min tillfredsställelse över den åtminstone relativt välvilliga behandling, som kommit min motion i kuratorsfrågan till del. Visserligen måste jag samtidigt beklaga, att den icke utan vidare kunnat bifallas. Å andra sidan förstår jag de skäl, som anförts för detta avslag för närvarande.

Då emellertid utskottet i princip helt och odelat har anslutit sig till de i motionen framförda synpunkterna, hoppas jag, att frågan i en nära framtid skall bringas till sin lyckliga lösning. Jag ber därför att få rikta en vädjan till chefen för ecklesiastikdepartementet att snarast möjligt beakta de i motionen framförda önskemålen.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Nilsson** i Göteborg: Herr talman! Jag ber om överseende, om jag tar kammarens tid i anspråk en kort stund i sammanhang med detta spörsmål. Vi hava ju i år behandlat en rad lönespörsmål för statsanställda, där man skulle kunna säga, att rätt betydande löneförbättringar åstadkommits. Jag syftar närmast på den stora folkskollärarkåren, som för några dagar sedan fick sin lönefråga tillfredsställande ordnad.

I det löneregleringsärende som nu föreligger, har jag väckt en motion, vari jag dels hemställt, att viss lägre personal vid löneregleringen vid serafimerlasarettet icke skulle behöva vidkännas löneminskning, dels begärt uppflyttning i högre lönegrad av vissa befattningshavare. Genom vår behandling av en annan lönefråga för några dagar sedan har det blivit löneförbättring för samma slag av personal. I detta fall, för den händelse min motion i vissa delar icke bifalles, blir det löneminskning.

Nu är det så, att statsutskottet tillstyrkt motionens förra del. Jag är tacksam därför, men för dess avstyrkande i den andra delen kan jag givetvis icke så vara. Jag har nämligen föreslagit, att eldare skulle placeras i B 6, sjukbärare och gårdskarlar i B 5 och vaktmästare i B 6. Utskottet har visserligen placerat två eldare, benämnda förste eldare, i B 6, medan fem av de övriga eldarna placerats i e. o. 5, vilket ju betyder, att de ingalunda komma

Ang. lönereglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m. (Forts.)

i den löneställning, som deras arbete berättigar dem att vara i. Det är nämligen på det sättet, att dessa sistnämnda eldare utföra ett arbete, vari ingår nattarbete, skiftarbete överhuvud taget, medan de, som äro uppförda i B 6 som förste eldare, utföra egentligt reparatörsarbete och sålunda borde varit placerade i en högre lönegrad, nämligen i B 7.

Det är en annan grupp av arbetstagare vid serafimerlasarettet, som jag också i detta sammanhang fäst uppmärksamheten vid och som enligt min mening fått en i hög grad oförmånlig löneplacering. Sjukbärarna och gårdskarlarna ha nämligen placerats fyra stycken i B 4, medan sex sjukbärare och gårdskarlar placerats i e. o. 4. Det gäller här befattningshavare vid sjukhuset, som varit där i åtskilliga år, upp till 7, 8, 10, 14 år o. s. v. och som bildat familj men som nu kommit i denna oförmånliga löneplacering. Såvitt jag kan finna finnes det icke något annat område inom statens verk, där man placerat motsvarande befattningshavare i en så låg lönegrad.

Jag vill erinra om, att ifrågavarande personal, som jag här har nämnt, ingalunda kan vara tillfredsställd med denna löneplacering. Jag vill dessutom tillägga, att om jag sedan tar den lägre kvinnliga personalen, som uppgår till ett 170-tal befattningshavare, hänföres denna kvinnliga personal till en särskild löneplan, U-planen, som den heter. Under förutsättning att ifrågavarande personal skulle placeras på den statliga löneskalan, hade personalen själv genom sin fackorganisation, Svenska kommunalarbetareförbundet, uttalat, att den rätta placeringen för ifrågavarande personal skulle vara i löneplanen e. o. och icke i den löneplan, som man nu har placerat dem i.

Man har sålunda icke beaktat personalens framställning. Det är ju självklart — det vill jag säga ut här — att denna löneplacering har väckt ett missnöje, som jag anser vara berättigat. Den enda skymt av möjlighet, som man kan spåra för ifrågavarande personal att komma fram till bättre förhållanden, är, att de få rättighet till att liksom övriga arbetstagare träffa kollektivavtal med sin arbetsgivare, alltså vara meddelaktiga vid upprättandet av avtal om sina arbets- och lönevillkor; på det sättet skulle man kunna komma fram till ett bättre löneläge.

Jag vill erinra kammaren därom, att vid en jämförelse mellan lönerna, som de utgå och komma att utgå vid serafimerlasarettet för den lägre personalen, och de löner, som i motsvarande fall personalen i Stockholms stads förvaltning åtnjuter, befinnes det, att serafimerlasarettets personal kommer i ett sämre läge än den övriga här av mig nämnda personalen.

Jag vill bara kort och gott förklara, att personalen kan icke acceptera de lönevillkor, som här bjudas dem, men att man må förvänta, att de komma fram till de självklara rättigheter, som äro beredda annan personal inom den kommunala förvaltningen, och att de få träffa kollektivavtal med sin arbetsgivare och på så sätt kanske lyckas komma fram till bättre förhållanden.

Jag skulle haft åtskilligt annat att tillägga i denna sak, men jag vill icke uppehålla kammaren längre. Jag har, herr talman, i den förvissningen, att frågan om rätt för ifrågavarande personal att sluta kollektivavtal ganska snart skall gå i fullbordan, intet yrkande.

Fröken **Hesselgren:** Herr talman! I denna fråga har jag väckt en motion vari hemställes, att de underordnade läkarna vid serafimerlasarettet skulle bliva extra ordinarie. Orsaken är, att dessa läkares tjänsteförmåner icke upptagits i själva deras löneavtal utan kommit till genom speciella förordningar från Kungl. Maj:t och därigenom blivit ganska oregelmässiga, ibland litet bättre och ibland litet sämre än deras egentliga tjänsteställning bort föranleda.

Ang. lönereglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m. (Forts.)

Bland annat hava de icke någon rätt att bibehålla viss del av lönen i händelse av sjukdom. De hava rättighet till fri vård på lasarettet, men deras lön blir under denna tid indragen. Det är någonting, som sjukvårdspersonalen i allmänhet kan tillgodoräkna sig, att få behålla viss del av lönen. Man har därför ansett, att om de bli räknade som extra ordinarie, skulle denna sak ordna sig utan vidare. Motionen går därför ut på att de skulle bli extra ordinarie med bibehållande av nuvarande semesterförmån men utan pensionsrätt. Det ligger i detta naturligtvis, att det blir ett något extraordinärt förhållande.

Nu har statsutskottet avstyrkt denna motion. Det finnes emellertid en reservation angående denna sak. Men, herr talman, jag anser mig icke behöva yrka på denna reservation, därför att utskottet här ganska starkt framhåller, att denna oegentlighet kan rättas på annan väg. Utskottet säger, att det anser, att dessa läkare böra kunna bibehålla viss del av lönen under olika slag av ledigheter. Såvitt jag förstår måste under de olika slagen av ledigheter även komma sjukledighet. Härmed skulle avsikten med motionen i det stora hela vara vunnen.

Jag har endast med detta velat understryka statsutskottets uttalande på denna punkt. Jag har i övrigt intet yrkande.

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Gång på gång i denna kammare har man föreburit sjukvårdspersonalens dåliga lönesättning som motiv för att andra personalgrupper skulle stå på samma låga nivå. När det gällt löneregleringar förut under denna riksdag har denna dåliga lönesättning framhållits just som motiv. Man hade därför haft anledning antaga, att, när nu tillfälle gavs, denna lågt placerade personal skulle bli uppflyttad på en högre och naturligare lönenivå än här har föreslagits.

Jag skall icke företaga någon detaljbehandling av vare sig propositionen eller de anmärkningar, som personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset är berättigad att ställa på propositionen och utskottets förslag. Jag vill bara säga, att det är anmärkningsvärt, vad herr Nilsson i Göteborg just nyss sade. Han sade, att därest hans motion om att man skulle giva kompensation icke skulle bifallas, denna lönereglering faktiskt skulle betyda en lönereducering för denna personal. Det är rätt betecknande, att man här måste genomföra någon sorts kompensation för de nuvarande befattningshavarna för att det icke skall bliva en direkt minskning av lönen för dem, som för närvarande äro anställda. Men från fackföreningshåll — och andra kammaren har ju ändå en hel rad fackföreningsmänniskor — måste man säga, att det ter sig rätt underligt, när man går in för en lönepolitik, där man betalar den nuvarande innehavaren viss kompensation för eventuell förlust, men när han en dag av en eller annan anledning slutat, kommer alltså automatiskt denna lägre löneplacering att bli gällande. Här ha utskottet och Kungl. Maj:t faktiskt föreslagit, att personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset skall få sina löner reducerade, trots att både sakkunniga och direktionen flerfaldiga gånger i sina uttalanden påvisat, att personalen vid serafimern och karolinska sjukhuset står i särskilt dålig ställning, när det gäller att jämföra den med liknande grupper i Stockholm i övrigt. Man hade verkligen med hänsyn härtill haft anledning antaga, att detta redan förut dåliga läge icke skulle ytterligare försämras vid årets riksdag av statsutskottet och Kungl. Maj:t.

Jag skall, som sagt, icke gå in på någon detaljbehandling. Jag vill bara peka på ett par saker. Enligt vad jag vet finnes det i den statliga löneplanen

Ang. lönereglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m. (Forts.)

förut inga manliga statstjänare, som avlönas så lågt som i B 4. Jag har fått den uppgiften av statstjänare. Alltså, här genomför man en ny princip. Man flyttar en manlig arbetargrupp till en sådan löneplan, att de komma under alla övriga statstjänare i hela landet.

De sakkunniga hava beräknat att placera cirka 100 sköterskebiträden i löneplanen U, men i e. o. 5. Icke ens detta har Kungl. Maj:t och statsutskottet kunnat godkänna, utan man har också här reducerat. De sakkunniga byggde på, att dessa borde placeras i e. o. 5 enligt U-planen, om de skulle komma på en något så när jämbördig nivå med övriga sjuksköterskebiträden i landet. Trots de sakkunnigas uttalande har både Kungl. Maj:t och statsutskottet flyttat ned dessa sköterskebiträden ytterligare en grupp och flyttat ned dem delvis till extra i 4 lönegraden enligt U-planen och en del till e. o. 4. Alltså, man har flyttat ned dem ytterligare en grupp under vad de sakkunniga ansågo att de behövde hava för att komma på jämbördig nivå med andra liknande kårer i Stockholm. Både Kungl. Maj:t och statsutskottet ha således föreslagit en reell löneminskning.

En annan grupp befattningshavare, som enligt min mening också är tämligen orättvist och mycket nyckfullt behandlad är den, som man kallar för vaktmästare. Statsrådet är ju visserligen tveksam om vad de skola heta, om de skola kallas förste vaktmästare eller gårdskarlar, eller om det skall vara någon annan benämning på dem. I varje fall finns inom denna grupp tre befattningshavare, som kallas portvakter. Av dessa tre portvakter ha Kungl. Maj:t och utskottet placerat en i lönegraden B 7 och de båda andra i B 5, trots att de ha samma tjänstgöring och automatiskt avlösa varandra dygnet om. Jag kan inte förstå skälen till en sådan godtycklig löneplacering, och det är helt naturligt, om en sådan s. k. lönereglering mottages med missnöje av den personal det här gäller.

Man har försökt jämföra vaktmästarbefattningarna med andra liknande tjänster i Stockholm och sagt, att vaktmästarna därför inte skulle kunna placeras i B 7. Jag skulle därför vilja peka på vad dessa vaktmästare på serafimerlasarettet ha att göra. Deras tjänstgöring berättigar dem faktiskt till en löneplacering i B 7 i stället för B 5. Vaktmästarna vid serafimerlasarettet ha till uppgift att utfråga inkommande patienter om fullständigt namn och födelseår, civilstånd, yrke, kyrko- och mantalsskrivningsort, medlemsskap i sjukkassa o. s. v., inkassera avgifter av patienterna, föra register över in- och utskrivna patienter, varje dag lämna rapport till hälsovårdsnämnden över antalet patienter från Stockholm å de olika avdelningarna och utföra i stort sett samma arbete som kameralbiträde. De uppgifter, som åligga vaktmästarna vid serafimerlasarettet, måste därför anses berättiga dem till en placering i B 7. Det hade vi i vår motion föreslagit, men statsutskottet har icke tagit någon som helst hänsyn därtill utan bibehåller den orättfärdiga placering, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag anser också i likhet med herr Nilsson i Göteborg, att det varit det bästa för denna personalgrupp, om Kungl. Maj:t och riksdagen hade uttalat sig för skapandet av kollektivavtal, därför att det skulle säkerligen ha betytt, att denna personal hade fått vara med om att bestämma sina löner och sina arbetsförhållanden, men statsrådet har ju inte för närvarande velat ge något besked i den frågan utan endast sagt, att den skall lösas i ett större sammanhang. Vi ha i vår motion framfört frågan om kollektivavtalet såsom en av huvudfrågorna, och jag tror, att det är i personalens intresse, att kollektivavtal kommer till stånd. I fråga om en hel rad liknande institutioner i landet har man ju redan kollektivavtal. När nu inte så blev fallet, hade vi i vår

Ang. lönereglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m. (Forts.)

motion föreslagit vissa förändringar, som åtminstone i viss mån skulle ha gjort rättvisa åt den nuvarande personalen vid serafimerlasarettet.

Herr talman! På grund av formuleringen av vår motion har jag ingen möjlighet att framställa något särskilt yrkande. Vi ha ju nämligen hemställt om, att statsutskottet skulle taga hänsyn till de anmärkningar, som vi ha gjort i vår motion. Jag skall alltså icke framställa något särskilt yrkande.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Jag har icke begärt ordet för att kritisera motionärerna, av vilka ju åtminstone en har varit nöjd och en relativt nöjd och en missnöjd, men ingen gjort något yrkande. Anledningen till att jag begärt ordet är, att jag velat lämna en nödig förklaring och hemställa om en ändring i motiveringen.

Enligt planen i propositionen var det meningen, att radiumhemmet skulle den första oktober i år kunna flytta in i jubileumskliniken vid karolinska institutet. På grund av det dröjsmål med arbetet med byggets färdigställande, som har uppstått genom den nu pågående byggnadskonflikten, är det mycket möjligt, ja sannolikt, att man inte kan verkställa denna flyttning. Emellertid kan man naturligtvis inte lägga ned radiumhemmets verksamhet, utan det är nödvändigt att se till att denna verksamhet kan uppehållas i de nu förhyrda lokalerna även efter den första oktober. För detta ändamål behöver emellertid Kungl. Maj:t disponera medel. Det har ansetts rimligt, att staten åtager sig kostnaderna för klinikens verksamhet i de nuvarande lokalerna och bestrider den hyreskostnad, som följer därav. Det torde vara nödvändigt att här i kammaren lämna den förklaringen, att det inte torde möta något hinder för Kungl. Maj:t att för detta ändamål begagna sig av vederbörliga anslag, som äro lämnade eller komma att lämnas till karolinska sjukhuset.

I det längsta stycket på sidan 41 börjar sista meningen med »vidare vill utskottet uttala sin anslutning» o. s. v. Detta stycke torde behöva få en annan formulering. Man har ifrån serafimerlasarettet uttryckt en oro för att, om den stränga bestämmelse, som här föreslås av statsutskottet, skulle komma att tillämpas från den 1 juli, vissa svårigheter skulle uppstå för befattningshavare, som räknat med att under en tid framåt få en inkomst, som de ha vant sig vid. Det torde sålunda vara lämpligt att ordna saken på det sättet, att den nya anordning, som utskottet rekommenderar, inträder först efter en viss övergångstid, så att man får tid att ordna förhållandena vid serafimerlasarettet. Därför tillåter jag mig föreslå, att sista meningen i det stycke som jag nu pekat på, kommer att lyda sålunda: »Vidare vill utskottet uttala sin anslutning till det av allmänna civilförvaltningens lönenämnd framställda förslaget om upphävande av rätten till ersättning för utfärdande av intyg eller utlåtanden beträffande sådana poliklinikpatienter, på vilka bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbete äga tillämpning. Utskottet förväntar», — det är det nya — »att denna fråga göres till föremål för närmare utredning och förelägges nästa års riksdag.» Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som jag nu angivit. Samma yrkande framställes i första kammaren.

Häruti instämde herrar *Svensson* i Grönvik, *Persson* i Falla, *Andersson* i Södergård och *Anderson* i Råstock.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock på bifall till berörda hemställan

Ang. lönereglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m. (Forts.)

med godkännande av den ändring i motiveringen, som herr Jonsson i Eskilstuna under överläggningen föreslagit; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den vid försvarsväsendet anställda sjuksköterskepersonalens avlöningsförmåner m. m. jämte i ämnet väckta motioner biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Ang. möjligheterna för landsbygdens ungdom att bedriva studier vid vissa undervisningsanstalter.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 183, i anledning av väckta motioner om underlättande av möjligheterna för landsbygdens ungdom att bedriva studier vid vissa undervisningsanstalter.

Därvid yttrade:

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag har inte för avsikt att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, detta så mycket mindre som jag i fjol var med om att motionera i samma syfte, som här blivit av utskottet beaktat.

Jag har begärt ordet för att efterlysa resultatet av det beslut riksdagen fattade i fjol i anledning av de motioner, som då förelågo i ämnet. Visserligen hade motionärerna då inte samma framgång som i år, men båda kamrarna fattade positivt beslut i vissa delar av de frågor, som voro berörda i de åsyftade motionerna.

Nu ser jag till min förvåning, att statsutskottet redovisar den ena motionen från fjolårets riksdag men inte den andra. Dessutom har utskottet blott omförmält vilket öde motionen rönte i vederbörande utskott, men man har inte med ett ord omnämnt vilket resultat riksdagsbehandlingen medförde. Jag vill inte rikta någon kritik mot utskottet i detta hänseende, men nog brukar det vara vanligt, att riksdagsbeslut, som rör ett ärende, som på nytt kommer under kamrarnas prövning, redovisas i utlåtandets historik över frågan.

I fjol yrkades det i de väckta motionerna, att särskild uppmärksamhet måtte ägnas åt spörsmålet, huruvida inte begynnelsetiderna och avslutningstiderna vid de offentliga undervisningsanstalterna i städerna, de allmänna läroverken och de kommunala mellanskolorna, borde jämkas till bättre överensstämmelse med kommunikationsförhållandena i orten, och därför beslöt riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om ett tillägg till 19 § i läroverksstadgan av det innehållet, att vid fastställande av lästiden vid våra läroverk hänsyn tages jämväl till i orten rådande kommunikationsförhållanden. Jag vill nu begagna tillfället att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa en förfrågan, i vilket skede berörda ärende ligger, huruvida i anledning av riksdagens initiativ i fjol någonting har åtgjorts eller är att förvänta.

Därtill skulle jag vilja uttala den önskan, att därest riksdagen, som jag förmodar, nu bifaller det här föredragna utskottsutlåtandet, det förhållandet inte får inverka på effektuerandet av riksdagens beslut i fjol. Den detalj, varom riksdagen då skrev, och som gäller ändringen av 19 § läroverksstadgan, kan mycket väl upptagas till behandling, oavsett den stora utredning utskottet nu

Ang. möjligheterna för landsbygdens ungdom att bedriva studier vid vissa undervisningsanstalter. (Forts.)

rekommenderar om ökade möjligheter i allmänhet för landsbygdens barn att bevista undervisningen vid städernas läroanstalter.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg:** Jag skall besvara den fråga som den siste ärade talaren ställde till mig. Det är riktigt som han sade, att en skrivelse från riksdagen av angivet innehåll ställts till Kungl. Maj:t. Emellertid är det så att denna sak, som den siste ärade talaren anser bör behandlas alldeles fristående och utan sammanhang med det stora komplex, som här i dag föreligger till behandling, står dock i många avseenden i så intimt samband med det större spörsmålet om att förbättra möjligheterna för landsbygdens barn att besöka skolor i städerna, att jag inte är alldeles övertygad om, att man skall skilja dem åt. Därför har heller icke den skrivelse, som här berörts, och som i vederbörlig ordning remitterats till skolöverstyrelsen i och för utlåtande, ännu föranlett något ställningstagande utan blir föremål för Kungl. Maj:ts beaktande i samband med detta och andra spörsmål. Jag begagnar tillfället att fästa uppmärksamheten på en annan sida av problemet, nämligen den olikställighet som råder emellan landsbygd och stad inte bara beträffande möjligheterna att komma till skolan med hänsyn till kommunikationer och dylikt utan också därutinnan, att landsbygdens barn ju ha att betala inackorderingsavgifter jämte terminsavgifterna, vilket medför en betydligt ökad kostnad för de föräldrar och målsmän, som äro bosatta på landsbygden. Det är ett spörsmål, beträffande vilket jag för min del är mycket intresserad av att undersöka, huruvida och i vad mån åtgärder kunna vidtagas, som innebära, att man åtminstone nalkas en likställighet mellan stad och landsbygd, ett önskemål, som enligt min tanke är ett mycket legitimt sådant och av vilket särskilt den jordbrukande befolkningen på vår landsbygd måste vara i hög grad intresserad. Jag har ingenting annat att säga för tillfället.

Herr **Andersson** i Rasjön: Jag är tacksam för herr statsrådets förklaring, att han intresserar sig för det av honom särskilt berörda problemet, nämligen möjligheterna att underlätta skolgången för de barn, som nödgas anlita inackordering i städerna. Det var just detta svåra problem, som hade tagits upp i motionerna i fjol, men som då vann riksdagens gillande endast i en liten del.

Jag kan emellertid inte dela herr statsrådets uppfattning, att den fråga, som riksdagen i fjol begärde utredning om, skall behöva sammankopplas med den nu föreliggande frågan. Det gäller här, herr statsråd, två skilda kategorier av barn, å ena sidan sådana som äro så avlägset boende, att inackordering under alla omständigheter måste anlitas, å andra sidan sådana som bo inom en jämförelsevis liten rayon omkring läroverksstäderna, och som för sina resor till och från läroverksstäderna kunna anlita järnvägs- och busskommunikationer.

Den undersökning, vi företogo i fjol innan vi avgåvo motionen, visade, att buss- och tågtiderna äro helt och hållet bestämda med hänsyn till önskemålen hos städernas befolkning. Sålunda börjar undervisningen i städernas skolor klockan 8 och i vissa fall ännu tidigare, under det att bussar och tåg i regel komma till städerna först då kontor och affärer börja. Det kräves inga utgifter vare sig för det allmänna eller någon annan utan blott en större förståelse från de lokala läroverksstyrelsernas sida för att åstadkomma en jämkning, så att åtminstone barn, som bo på 1 eller 2 mils avstånd från städerna, skulle kunna besöka städernas skolor med anlitande av regelbundna kommunikationer och icke behöva kosta på sig inackordering. Därför tillåter jag mig

Ang. möjligheterna för landsbygdens ungdom att bedriva studier vid vissa undervisningsanstalter. (Forts.)

vidhålla min uppfattning, att fjolårets beslut bör kunna effektueras utan att man avvaktar den utredning, som här ställes i utsikt, ty skola dessa saker sammankopplas, dröjer det åtskilliga år, innan det blir någon förbättring i de rådande förhållandena.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg:** Jag vill fästa den siste ärade talarens uppmärksamhet därå, att denna fråga jämväl sammanhänger med ett annat spörsmål, varom riksdagen skrivit, nämligen frågan om måltidstimmarna. Man kan knappast taga upp spörsmålet om måltidstimmarna utan att denna fråga om begynnelsetiden impliceras i problemet i det hela. Det är därför helt naturligt, att skolöverstyrelsen, som har att överväga dessa ting i deras sammanhang, ännu icke kan ha verkställt den utredning, som den ärade talaren efterlyser.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus jämte i ämnet väckta motioner blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Ang. vissa lappbefolkningen berörande spörsmål.

Statsutskottets utlåtande, nr 185, i anledning av väckta motioner angående vissa lappbefolkningen berörande spörsmål föredrogs härefter; och yttrade därvid

Herr **Jacobson:** Herr talman! Det må tillåtas mig att i anledning av dessa motioner säga några ord. Borgmästare Lindhagen har i sin ena motion, nr 193, påpekat, att lapparna trots riksdagens begäran 1920 icke blevo representerade vid tillsättandet av 1930 års lapputredning. Gentemot statsutskottets utlåtande i denna punkt, att »det mött svårigheter att finna för medlemskap i utredningskommittéer villiga och lämpade personer», måste jag inlägga min gensaga.

Det råder ingen brist på dugliga, lämpliga och för uppgiften villiga personer i detta fall. Jag skulle kunna nämna en hel rad lämpliga namn, men jag inskränker mig till att endast erinra om tvenne personer, som i eminent grad hade varit väl skickade att tillvarataga lapparnas intressen i berörda utredningsarbete. Jag syftar därvid på kyrkoherden Gustaf Park, Stensele, och tjänstemannen vid länsstyrelsen i Falun Torkel Tomasson. Båda äro same samt hava intill dess de vid relativt hög ålder övergingo till studier ägnat sig åt renskötsel. Det är att beklaga, att ingen av dessa, jag vågar påstå vår tids förnämsta experter på lappväsendets område, befunnits värdig att ingå såsom ledamot i den tidigare av Kungl. Maj:t tillsatta utredningskommittén rörande lappväsendet.

Beträffande den andra motionen, nr 194, är det med verklig glädje, som jag konstaterar, att statsutskottet hyser den uppfattningen, att Kungl. Maj:t bör taga under övervägande den i motionen framförda tanken om ett allmänt möte, varigenom lappbefolkningen skulle bli i tillfälle att avgiva yttrande över den s. k. lapputredningens betänkande.

Ang. vissa lappbefolkningen berörande spörsmål. (Forts.)

Herr talman! Då motionären reellt sett fått båda sina motioner bifallna, har jag ingen anledning framställa annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag har icke kunnat underlåta göra dessa erinringar. Skulle något utöver detta sägas, vore det, att det från denna plats uttalades ett varmt tack till Carl Lindhagen för hans mångåriga och oförtröttliga kamp för samefolket.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Till avgörande företogos vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 186, i anledning av väckt motion om restitution till två personer i Eskilstuna av för högt erlagda kronoutskylder;

nr 187, i anledning av väckt motion om inrättande av ett centralt organ för planmässig organisation av de statliga och statsunderstödda anstalterna för asociala individer; och

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till inkomst- och utgiftsstat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1937/1938 m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. samt anvisningarna till 29 och 53 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 30, i anledning av väckt motion angående skattefrihet för icke erkända arbetslöshetskassor och andra sociala hjälpfonder;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 8 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, ävensom vissa motioner angående stämpelavgiften; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att infordra vissa uppgifter för prövning av frågor om ändringar i det kommunala beskattningsväsendet.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 13.

Ang. vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 294 med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Sedan bevillningsutskottet avgivit sitt betänkande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 294, ha framkommit vissa upplysningar rörande en av de i betänkandet redovisade

Ang. vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m. (Forts.)

tullfrågorna. Med anledning därav tillåter jag mig på denna punkt yrka återremiss och ber att få nämna, att detta yrkande framställes i samförstånd med vederbörande departementschef, ävensom att samma yrkande kommer att framställas i första kammaren av herr Wohlin.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med undantag av den rubrik, som lyder »Tobakspipor samt huvuden och skaft därtill; ävensom cigarr- och cigarrettmunstycken», vilken del jag hemställer måtte återremitteras till bevillningsutskottet.

Herr **Åqvist:** Herr talman! Det är en punkt här rörande tull på skodon, som givetvis intresserar mig. Där är föreslaget en tilläggstull på kronor 1:50 per kilogram. För närvarande är tullen på denna artikel kronor 1:50 per kilogram, varför den sammanlagda tullen hädanefter skulle bliva 3 kronor.

Mot den föreslagna tilläggstullen har jag ingen anmärkning att göra; den är mycket måttfull, och tullen skulle enligt förslaget bli densamma för här ifrågavarande skodon som den tull, riksdagen föregående år beslutade för textilskodon med lädersulor. Nu hade jag trott, att i denna tullsats även skulle inbegripas textilskodon med s. k. velvasulor och med gummisulor. Så är emellertid icke förhållandet enligt den tolkning, som har givits på denna punkt.

Nu har jag icke heller något yrkande att göra i sådant hänseende. Jag vill bara nämna det, att det fortfarande kommer att få importeras skodon med s. k. velvasulor och med gummisulor mot en tull av kronor 1:50 per kilogram. De varor, som skulle åsättas denna tilläggstull, synas vara tofflor, där gummi förekommer som ett yttre skikt, och annat material ingår såsom olika skikt i sulorna. Det kanske blir litet svårt att förstå, varför en sådan skillnad skall göras. Det omnämnes emellertid i utskottets utlåtande, att det har inkommit en skrivelse från handelsaktiebolaget Bata, som väl har nedlagt en gensaga emot att tullen skulle komma att gälla velvasulor. Den tull, som beslutades förra året, avsåg ju, att fabrikerna här i landet skulle kunna tillverka de kvantiteter textilskodon med lädersulor, som förbrukas här hemma. Denna tillverkning beräknas till något mer än 500,000 par om året. De tillverkare i utlandet, som avsett att sälja dessa artiklar i vårt land, hava sedermera nog till stor del gått över till att tillverka dylika skodon med s. k. velvasulor. Detta gör, att den bestämmelse, vi fingo förra året, och som skulle möjliggöra denna tillverkning av skodon här i landet, åtminstone till en del kan kringgås. Nu får man ju se, huru detta kommer att verka. Det är ju möjligt, att denna fråga återigen kan behöva tagas upp längre fram.

Jag har härmed velat till kammarledamöternas orientering meddela detta, att det fortfarande återstår vissa slag av skodon, som kunna importeras emot en tullsats av 1 krona 50 öre per kilogram, under det att tullen enligt det förslag, som här föreligger, för vissa slags skodon kommer att bliva 3 kronor per kilogram, vilket emellertid också är en mycket moderat tull. Kommerskollegium har ju yttrat sig i denna fråga, och yttrande har även infordrats från Svenska skofabrikantföreningen, som har uttalat, att det kan ifrågasättas, om icke även skodon med s. k. velvasulor borde innefattas i tilläggstullen.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning till utskottet av förevarande betänkande, i vad detsamma avsåge tullen å tobakspipor samt huvuden och skaft därtill ävensom cigarr- och cigarrettmunstycken.

Vad utskottet i övrigt hemställt blev av kammaren bifallet.

§ 14.

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa.

Härpå upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, när 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 293 med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Genom en den 9 april 1937 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 293, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels antaga följande förslag till ändring i och tillägg till den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan att träda i kraft den 1 juli 1937:

		Tull för 100 kg kronor
	Frukter och bär, ätbara:	
	färska eller enbart kokade:	
	— — — — — — — — — — — — — — — —	
	vindruvor:	
64: 1	under tiden 1 juli—31 december ..... T	35: —
64: 2	under annan tid	fria
	— — — — — — — — — — — — — — — —	
202	— — — — — — — — — — — — — — — —	
202 1/2	Ammoniumsulfat ..... N	3: —

dels såsom ytterligare tillägg till gällande tulltaxa besluta

att vid införsel från utlandet skall för tiden från och med den 1 juli 1937 till och med den 30 juni 1940 utöver tull, som stadgas i tulltaxan, utgå tilläggstull på sätt nedan sägs:

Tulltaxe-nr	Statistiskt nr	Varuslag	Tilläggstull för 100 kg kronor
		Hattar, ej av pälsverk, andra än herrhattar, även halvfärdiga:	
		— — — — — — — — — — — —	
		andra slag:	
		— — — — — — — — — — — —	
		av annat ämne:	
ur 630	ur 1194—1196	ogarnerade med undantag av s. k. stråstumpar och capeliner ..... 1 *st.*	—: 50
		andra slag:	
ur 361	1198: 2	försedda med garnering	
	ur 1199—1200	eller montering av varor, innehållande silke 1 *st.*	—: 75
ur 632	ur 1201—1203	andra ..... 1 *st.*	—: 75
		Fajans- och porslinsvaror, ej särskilt nämnda:	
		— — — — — — — — — — — —	
		andra slag:	
		av äkta porslin:	

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

Tulltaxe-nr	Statistiskt nr	Varuslag	Tiläggstull för 100 kg kronor
		vita eller enfärgade:	
ur 693	1282	för hushållsbruk .... N	15: —
		två eller flerfärgade eller förgyllda, försilvrade eller på annat likartat sätt dekorerade:	
ur 694	1284	för hushållsbruk ...... N	15: —
		av fajans (oäkta porslin), härunder inbegripna krukmakargods och andra lervaror, ej särskilt nämnda; ävensom kakel och kakelugnsornament:	
		vita eller enfärgade:	
ur 695	1286	för hushållsbruk ...... N	15: —
		två- eller flerfärgade eller förgyllda, försilvrade eller på annat likartat sätt dekorerade:	
ur 696	1288	för hushållsbruk .... N	19: —

Nämnda proposition hade i vad anginge Kungl. Maj:ts däri framställda förslag om uppdelning av tulltaxenr 64 i två positioner, nämligen nr 64:1, avseende vindruvor under tiden 1 juli—31 december med tull av 35 kronor för 100 kilogram och nr 64:2, avseende vindruvor under annan tid, tullfria, hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, till vilket utskott jämväl överlämnats en inom första kammaren av herrar John Björck och Elof Andersson väckt motion, nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling ävenledes förehaft en i anledning av propositionen inom andra kammaren av herr *De Geer* i Lesjöfors väckt motion, nr 588, vari hemställts »om avslag å propositionen, nr 293, evad det gäller höjda tillägstullar å fajans för hushållsändamål redovisade under de statistiska numren 1288 och 1286».

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 293 icke kunnat oförändrad bifallas,

1) antaga följande förslag till ändring i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan att träda i kraft den 1 juli 1937:

		Tull för 100 kg kronor
202	— — — — — — — — — — — — — — — — — —	
202 1/2	Ammoniumsulfat .... N	3: —

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

2) såsom ytterligare tillägg till gällande tulltaxa besluta att vid införsel från utlandet skulle för tiden från och med den 1 juli 1937 till och med den 30 juni 1940 utöver tull, som stadgades i tulltaxan, utgå tilläggstull på sätt nedan sägs:

Tulltaxe-nr	Statistiskt nr	Varuslag	Tilläggstull för 100 kg kronor
		Hattar, ej av pälsverk, andra än herrhattar, även halvfärdiga:	
		— — — — — — — — — —	
		andra slag:	
		— — — — — — — — — —	
		av annat ämne:	
ur 630	ur 1194—1196	ogarnerade, med undantag av s. k. stråstumpar och capeliner .....1 *st.*	—: 50
		andra slag:	
ur 631	1198: 2 ur 1199—1200	försedda med garnering eller montering av varor, innehållande silke.....1 *st.*	—: 75
ur 632	ur 1201—1203	andra .....1 *st.*	—: 75
		Fajans- och porslinsvaror, ej särskilt nämnda:	
		— — — — — — — — — —	
		andra slag:	
		av äkta porslin:	
		vita eller enfärgade:	
ur 693	1282	för hushållsbruk ..... N	15: —
		två- eller flerfärgade eller förgyllda, försilvrade eller på annat likartat sätt dekorerade:	
ur 694	1284	för hushållsbruk ..... N	15: —
		av fajans (oäkta porslin), härunder inbegripna krukmakargods och andra lervaror, ej särskilt nämnda; ävensom kakel och kakelugnsornament:	
		vita eller enfärgade:	
ur 695	1286	för hushållsbruk ..... N	10: —
		två- eller flerfärgade eller förgyllda, försilvrade eller på annat likartat sätt dekorerade:	
ur 696	1288	för hushållsbruk .... N	9: —

3) besluta att Kungl. Maj:t finge för tiden intill trettionde dagen efter öppnandet av näst sammanträdande riksdag utöver tull som stadgas i tulltaxan och under nästföregående punkt berörda tilläggstullar åsätta till statistiskt nr 1286 och 1288 hänförliga varuslag särskild tilläggstull med 5 respektive 10 kronor för 100 kilogram; samt

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

B) att motionen II: 588 av herr De Geer i Lesjöfors måtte, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Beträffande Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 293, i vad densamma avsåge vindruvor, ävensom beträffande motionen I: 333 i samma ämne hade sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet avgivit yttrande (utl. nr 1), vilket utskottet finge för riksdagen

C) anmäla.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer

beträffande punkten A) 1):

av herr *Löfvander;* samt

beträffande punkten A) 3):

av herrar *Anderson* i Norrköping, *Lagerfelt, Elof B. Andersson, Gustaf Björkman, Hagberth, Hagberg* i Malmö och *De Geer* i Lesjöfors, som hemställt, att utskottets hemställan under punkten A) 3) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan i punkterna A) och B) föredragits, yttrade:

Herr **De Geer** i Lesjöfors: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av utskottets förslag beträffande porslinstullen. Denna fråga har ju väckt ett visst uppseende. I och för sig är den icke betydelsefull, men orsaken till den uppmärksamhet frågan väckt får väl tillskrivas den omständigheten, att det i viss mån är en principfråga, som här skall avgöras. Under de senaste 10 till 15 åren ha ju statsmakterna här i landet varit synnerligen restriktiva, då det gällt beviljande av tullförhöjningar. Icke minst under innevarande år ha starkt motiverade motioner om tullhöjningar framförts, men de hava avslagits. Man borde därför ha anledning vänta, att när här kommit en proposition om tullhöjning, den skulle hava varit synnerligen starkt motiverad. Så är emellertid enligt min uppfattning icke fallet.

I propositionen rör man endast helt lätt vid skälen emot en eventuell tullförhöjning, man berör nästan uteslutande skälen för densamma. Men skulle man försöka jämföra å ena sidan skälen emot och å andra sidan skälen för den föreslagna tullförhöjningen, kommer man enligt min uppfattning, om jag får använda en liknelse, i det ena fallet till en verklig skyskrapa, i det andra fallet till ett blygsamt envåningshus. Jag skall icke gå igenom skyskrapans alla våningar utan endast beröra några av dem.

Jag vill då först framhålla, att den av regeringen begärda fullmakten om tullförhöjning icke är behövlig för porslinsindustrien. Det råder här i landet för närvarande högkonjunktur inom porslinsindustrien liksom inom andra industrier. Man arbetar för fullt och har ingen arbetslöshet; man har under den senaste tiden höjt sina priser och har vid vissa företag inne en orderstock för flera månader framåt. Men även om så icke hade varit fallet, kan man dock ifrågasätta, om verkligen en tull hjälper en sådan industri, som det här är fråga om. Jag vill då bringa i minnet järnhanteringens tullfråga, som för 8 à 9 år sedan behandlades av riksdagen. Det gjordes då gällande synnerligen kraftiga krav från järnhanteringen att få en tullförhöjning. Få vi icke tullförhöjning, sades det 1925—1926, går järnhanteringen i stor utsträckning under. Riksdagen sade nej till dessa krav, och detta betecknar även inledningen till en mycket fruktbärande rationaliseringsperiod inom järnhanteringen, tack

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

vare vilken den kämpade sig igenom de svåra åren och nu kan skörda goda vinster under de goda åren. Jag tror, att man kan rekommendera detsamma för porslinsindustrien. En tullförhöjning kan icke hjälpa denna industri, snarare verkade den som en broms för inom industrien synnerligen välbehövliga rationaliseringsåtgärder. Det har också i regeringspropositionen angivits, att den är i behov av rationalisering både på det ena och det andra området.

Går jag två trappor upp i min skyskrapa, kommer jag till prisstegringen. En sådan är ju i dagens situation icke önskvärd ur någon synpunkt. Vi äro tvärtom rädda för en prisstegring i dagens läge. Det här är i alla fall en åtgärd, som, om den fullt användes, kommer att leda till en prisstegring på varor, som brukas av den stora allmänheten.

Nästa våning, de handelspolitiska synpunkterna, vill jag endast helt kort beröra. Jag vill endast påpeka, att det är ett steg emot Oslokonventionens anda. Dylika steg borde vara mycket starkt motiverade, och så är icke fallet här enligt min uppfattning.

Sista våningen, om jag hoppar över ett par, är konsumentintressena, som icke alls ha berörts i den kungl. propositionen. Det är i alla fall här fråga om nödvändighetsvaror för stora grupper av vår befolkning. Jag vill bringa i erinran en motion innevarande år, vari begärdes tullförhöjning för fiskarena. Den var ju så väsentligt mycket mer motiverad än denna proposition. Fiskarena ha det ju sämre än porslinsindustriens såväl arbetare som i synnerhet aktieägare. Men den motionen avslogs av hänsyn till handelspolitiska intressen och även med hänsyn till konsumenternas intressen.

Om jag nu skulle gå över till skälen för tullförhöjningen, så kommer jag till detta lilla envåningshus, som jag tidigare talade om. Jag utgår då från situationen sådan som den var vid propositionens framläggande. I propositionen och framför allt i utskottets förslag framföres ett eller möjligen två industriföretags ställning såsom motiv för förslaget. Vi ha fem porslinsfabriker i landet, två större och tre mindre. De tre mindre arbeta bra och lämna delvis mycket goda utdelningar på sina kapital. Det är egentligen de två större, som hava haft det bekymmersamt, ehuru svårigheterna icke äro aktuella för dagen. Men sedan denna proposition framlagts, har det inträffat en radikal förändring i fråga om ett av de större företagen, och detta företag begär icke längre någon tullförhöjning. Tvärtom anser sig företaget i fråga kunna klara sig utan någon tullförhöjning. Då borde det enligt min mening icke vara anledning vare sig till tullförhöjning eller fullmakt, och frågan borde ha förfallit. När man begär en så extraordinär åtgärd som fullmakt för regeringen att under den tid, riksdagen icke är samlad, verkställa en tullförhöjning, borde det vara extraordinära skäl, som tala härför. Några sådana extraordinära skäl finnas icke i detta fall.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till min motion i denna fråga.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Den föregående ärade talaren framhöll, att denna fråga har väckt uppmärksamhet, och det är ju det minsta man kan säga. Den har på vissa håll behandlats på ett sätt, som snarast skulle betraktas som sensationellt. Nu tror jag situationen är den, att man gör saken den allra största tjänsten att behandla den så kortfattat som möjligt. Jag medger, att frågans behandling icke saknat sina poänger, men i det läge vi nu kommit menar jag, att det icke finns mycken anledning att ånyo rikta uppmärksamheten härpå. Jag underlåter icke detta av någon slags politisk hänsynsfullhet, men jag tror, att saken gagnas bäst av att man icke här åter drar upp en del detaljer från denna frågas förhistoria.

Jag skall här endast fästa uppmärksamheten på det sätt, på vilket ut-

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

skottsmajoriteten i frågans nuvarande läge har avfärdat denna tullfråga. Utskottet har konstaterat, att för närvarande »en omedelbar förhöjning av dessa tillägstullar icke torde — — — — erfordras». Men samtidigt som utskottet konstaterar detta, föreslår utskottsmajoriteten, att riksdagen skall »giva Kungl. Maj:t ett bemyndigande att för tiden intill trettionde dagen efter öppnandet av näst sammanträdande riksdag — utöver tull som stadgas i tulltaxan och tilläggstull av hittillsvarande storlek — åsätta särskild tilläggstull med det belopp, varmed enligt propositionens förslag tilläggstullarna skulle förhöjas».

Således, man konstaterar, att för närvarande föreligga icke skäl att bifalla propositionen och bevilja den begärda tullförhöjningen, men man föreslår, att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t en fullmakt att om Kungl. Maj:t därtill finner skäl föreligga vidtaga den tullförhöjning, som riksdagen icke ansett sig kunna besluta. Det är således här fråga om att ge en speciell tullfullmakt åt Kungl. Maj:t.

Nu har det sagts under denna frågas behandling, och jag förmodar, att det argumentet också kommer att framföras här idag: varför äro herrarna så förfärligt rädda att ge Kungl. Maj:t en sådan fullmakt, när varje års riksdag ger Kungl. Maj:t en generell fullmakt att höja tullarna under vissa förutsättningar. Jag ber då att få erinra om att denna Kungl. Maj:t givna generella tullfullmakt, som innefattas i förordningen angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift, daterar sig i sin nuvarande form från år 1932. Bakgrunden till den fullmakten var den då rådande ekonomiska krisen. De alltmera växande handelshindren, svårigheterna för det svenska näringslivet och särskilt för de svenska exportindustrierna att vinna avsättning för sina produkter på främmande marknader, dessa svårigheter ansågos i den situationen kräva motåtgärder från svensk sida. Handelskommitterade föreslogo en rad sådana åtgärder, och de motiverades med att situationen krävde vissa beredskapsåtgärder avsedda att medgiva Kungl. Maj:t handlingsfrihet i olika tänkbara lägen, men det betonades, att avsikten med dessa åtgärder var att skaffa åt landet den rustning och de försvarsmedel, som erfordrades för att skydda de egna intressena. Utgångspunkten för denna tullfullmakt var således, att regeringen skulle i sådana situationer, då genom utländska åtgärder av olika slag ett allvarligt hot riktades mot det svenska näringslivet, då svenska exportintressen hotades, vidtaga vissa motåtgärder. Det betonades särskilt, att huvudsyftet var försvar mot sådana utländska åtgöranden, som innebure ett allvarligt hot mot våra ekonomiska intressen. Denna tullfullmakt har sedan år efter år förnyats.

Det torde vara uppenbart, att denna generella tullfullmakt är av en helt annan beskaffenhet än den speciella fullmakt, avsedd för detta särskilda fall, som bevillningsutskottet nu föreslår riksdagen att bevilja Kungl. Maj:t. Man kan icke, som från några håll gjorts gällande, hänvisa till den generella tullfullmakten och säga, att Kungl. Maj:t har ju redan möjlighet att, om porslinsindustrien skulle försättas i ett särskilt svårt läge, vidtaga åtgärder med stöd av denna. Men jag gör gällande, att icke heller denna speciella tullfullmakt är sakligt motiverad. Det läge i vilket den svenska porslinsindustrien befinner sig är, det tror jag är konstaterat, i vissa avseenden bekymmersamt. Den är utsatt för en utländsk konkurrens, som tagit sig former, som nog kunna motivera skyddsåtgärder i detta fall, lika väl som i en del andra, men dessa skyddsåtgärder anses icke vara omedelbart nödvändiga enligt de upplysningar som på sistone ha delgivits bevillningsutskottet. Förhållanden ha inträffat, som göra, att man anser sig böra se tiden an. Vissa förhandlingar pågå, resultatet av dessa kanske icke kommer så snart; skulle resultatet utebli, finns det möjlighet för statsmakterna att till kommande år

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

upptaga denna fråga på nytt och vidtaga de åtgärder, som situationen då kan kräva.

Detta resonemang bör och måste vara den logiska slutsatsen, av den behandling, som denna fråga fått i bevillningsutskottet. När bevillningsutskottets majoritet nu icke följer denna väg utan hoppar över på denna egendomliga nyhet, som ligger i förslaget om en speciell tullfullmakt åt Kungl. Maj:t, så vill jag icke yttra mig närmare om de motiv, som kunna ha förelegat, men jag vågar göra gällande, att omsorgen om här ifrågavarande industri hade mycket väl kunnat visas på ett annat sätt — på det sätt som vi reservanter ha antytt i slutet av vår reservation. Det som utskottet föreslår, en speciell tullfullmakt, avsedd för en viss industri och ett alldeles speciellt fall, måste betecknas som en betänklig nyhet — jag vågar säga att det är en konstitutionellt betänklig nyhet. Riksdagen avhänder sig härigenom en del av sin bevillningsmakt. Därom torde väl knappast något tvivel kunna råda.

Nu är jag övertygad om, att det finns många här i kammaren, som icke känna någon farhåga för en sådan utveckling utan mena, att då man har en regering, som man hyser förtroende för, kan man lämna en sådan fullmakt. Ja, mina herrar, vi ha lämnat denna regering ganska många fullmakter under den gångna riksdagen, och fortsätter det på detta vis, ha vi så småningom avhänt riksdagen en betydande del av dess bevillningsmakt. Låt vara att detta i realiteten kanske icke betyder så stora förändringar, då majoritetens åskådning i detta fall är identisk med de åsikter som företrädas i regeringen, så är det dock en allvarlig sak att riksdagen på detta vis handskas, jag vågar säga lättvindigt med saker och ting som förut alltid ha betraktats som den svenska riksdagens ögonsten.

Herr talman, jag ber att med denna motivering, som ju huvudsakligen anknyter sig till den konstitutionella synpunkten på den föreliggande frågan, få vid punkten A. 3) yrka bifall till den reservation, som ett antal av utskottets ledamöter ha avgivit och vari yrkas avslag på förslaget om speciell tullfullmakt åt Kungl. Maj:t.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Det ligger i sakens natur, att det är med en viss bävan, som jag nu tar till orda för att deltaga i denna strid, där jag ju har att utkämpa envåningshusets hopplösa kamp mot skyskrapan, men det kan icke hjälpas. Det är min skyldighet att här försöka draga en lans mot skyskrapan, — det är då för väl, att jag slipper att kämpa mot väderkvarnar.

Det har sagts, att detta är en stor fråga, att det är en principfråga. Nog har jag observerat, att man i den allmänna diskussionen har försökt att förvandla denna i och för sig ganska obetydliga sak till en stor princip, till en politisk fråga, en partiskiljande fråga, till en fråga om regeringens prestige. Jag måste för min del säga: min prestige är icke i fara. Jag har aldrig byggt någonting i prestigeavseende på detta tullförslag. Här gäller det i verkligheten ett litet praktiskt bedömande, om man skall vidtaga en åtgärd eller ej. Av herr Ivar Andersons anförande skulle ju kammaren kunna dra den slutsatsen, att här skulle vara något märkvärdigt spel bakom kulisserna. Här finns ingenting att dölja, här är ingenting märkvärdigt i denna frågas handläggning. Här är ingenting, i den mån det icke rör främmande länder, som icke mycket väl tål dagsljuset, så att jag vill för min del förklara, att herr Ivar Anderson behöver icke genera sig — sjung gärna ut. Det är säkerligen mycket bättre, och jag tror åtminstone icke det skulle skada min sak, om herr Anderson sjönge ut med sina insinuationer.

Låt oss nu ett ögonblick se på denna fråga, sådan den låg, när propositionen framlades. Genom en utredning hade konstaterats, att ett par av våra porslins-

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)
fabriker — de två större — befunno sig i svårigheter. Nu säger herr De Geer, att av fem fabriker gå tre utmärkt bra, och att det är bara två som ha det svårt. Ja, det är alldeles riktigt, men då skall man också observera, att de tre som gå bra, tillverka icke hushållsfajans. Det är bara de två fabrikerna, som i något större utsträckning äro beroende av sin tillverkning av hushållsfajans, som äro i svårigheter. Det är dem det gäller. De tre andra har jag aldrig begärt tullskydd för, de få ingen nytta av det som här är föreslaget. Men de två stora fabrikerna hade det värre. Orsakerna därtill voro flera; det var bristande rationalisering, de hade icke följt med i utvecklingen på det tekniska området och icke heller i utvecklingen på det kommersiella området. Men det fanns också en tredje omständighet. Som alla känna till, bedrives med det autarkistiska system, som vunnit insteg i många länder, en allt mera utpräglad dumpingpolitik, där man säljer ut överskottsvaror till olika marknader till mycket låga priser, och man kan göra det därför att man får så utmärkt betalt där hemma. Det är t. ex. ett faktum, att finskt porslin försålts i Sverige till priser, som varit en tredjedel av de priser som den finska fabriken betingat sig på hemmamarknaden. Nu ledde utredningen till att man påbörjade ett arbete för företagens kommersiella sanering, för en rationalisering av försäljningspolitiken. Dessutom har pågått ett arbete för att rationalisera företagen tekniskt. Men den tredje omständigheten fanns ju kvar, den desorganiserande verkan av den utländska dumpingen. Då föreslogs det av regeringen, att dessa fabriker för tre år framåt skulle få ett extra skydd för att med tillhjälp av detta kunna genomföra sin tekniska och kommersiella rationalisering. Det var förslaget. Det ligger i sakens natur, att jag leddes till detta förslag med tanke på den största av dessa fabriker — jag kan gärna nämna namnet, Gustafsberg — som hade sackat värst efter, och som hade fått vidkännas de största förlusterna under de gångna åren. Det kunde faktiskt bli en fråga, huruvida fabriken skulle upprätthållas eller ej. Hade det varit en fabrik i Stockholm, hade jag inte bekymrat mig så mycket. Men eftersom detta är en fabrik, som ligger ute i en landskommun, som helt och hållet bygger på denna fabriks bärkraft, så skulle vi få ett fruktansvärt arbetslöshetsproblem, om fabriken skulle läggas ned, många fastighetsägare skulle ruineras o. s. v. Jag behöver inte närmare skildra tillståndet, vi känna igen det från andra delar av detta land. Jag ville inte taga på mitt ansvar att sätta mig i den situationen att genom ett uteblivande av denna tillfälliga tullförhöjning kanske vara med om att bidraga till att här inträffade en sådan katastrof.

Å andra sidan hade jag mycket klart för mig, att det fanns skäl att anföra emot. Det fanns handelspolitiska skäl. Det har framförts bekymmer från våra exportindustriers sida för hur en sådan åtgärd skulle uppfattas i vissa främmande länder, och vilka repressalier, som därifrån skulle kunna tillgripas. Jag har mycket allvarligt övervägt dessa ting och kommit till det resultatet, att i det nuvarande läget kan vår mekaniska industri knappast befinna sig i någon fara för repressalier. Vår mekaniska industris produkter äro så efterfrågade, att det skulle vara en hopplös uppgift för olika länder att just nu försöka tillgripa någon repressaliepolitik. Det är klart, att jag också övervägde, huruvida man i denna tid, när priserna äro i stigande, borde vara med om något, som kunde medföra en fördyring på en förnödenhetsartikel. Det har jag överhuvud taget intet intresse och ingen lust att medverka till, om det inte finnes mycket starka skäl, men jag kom till det resultatet, att här funnos starka skäl. Här hade man å ena sidan en visserligen lokalt begränsad men mycket elakartad fara, och å andra sidan hade man olägenheter, som fingo bäras av hela det svenska folkhushållet, och där bördan för varje enskild individ blev så obetydlig, att den icke skulle kännas. Därför måste jag känna mer

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

för de relativt få, som skulle komma att drabbas hårt, än jag kände för de många, där bördan egentligen måste komma att bliva ganska obetydlig. Nu får man ju säga, om man så vill, att mina skäl äro ett envåningshus och att herr De Geers skäl äro en skyskrapa, det fäster jag mig inte vid. Jag har bara velat förklara hur jag har sett denna sak.

Sedan propositionen framlades har det inträffat omständigheter, som ha förändrat hela läget. Det är bekant, att det har träffats ett preliminärt avtal mellan Gustafsbergs intressenter och Kooperativa förbundet. Om detta avtal fullföljes, antar jag, att det inte längre kommer att bestå någon fara för fabrikens bestånd, och att det alltså under sådana omständigheter inte längre finnes något direkt skäl för bifall till tullen. Detta säger jag öppet, och jag känner inte på något sätt någon prestigeförlust genom denna händelseutveckling. I grund och botten är jag innerligt nöjd med hela denna utveckling. Det ligger ju i sakens natur, att om jag inte hade kunnat vifta med denna tull, så hade jag inte lyckats sätta konsumentintresset i en sådan rörelse, att denna transaktion kunnat genomföras. Kan jag lyckas att på detta sätt, genom detta lilla tullhot, rädda Gustafsberg för framtiden, så har jag väl anledning att vara nöjd, och inte behöver jag gråta för det.

Men det har tillkommit ännu en omständighet, som har gjort, att ett avslag på propositionen icke skulle vara praktiskt utan i högsta grad opraktiskt. Det har nämligen upptagits förhandlingar mellan Gustafsbergsintresset, kan jag säga, och de till Sverige exporterande industrierna i ett par främmande länder, vilka industrier ha gått med på en överenskommelse, där de lova att tillämpa en lojal prispolitik gentemot Sverige, om denna tullförhöjning, som den svenska regeringen föreslagit, icke genomföres. Men samtidigt har man uppställt det villkoret, att även ett tredje lands industri skall vara med om detta avtal, och de förhandlingarna ha ännu icke hunnit upptagas. Nu förstår väl ändå var och en, att om riksdagen i dag avslår den tullfullmakt, som bevillningsutskottet har föreslagit, kommer inte detta tredje land att ha något intresse av att ett avtal träffas, och då komma inte heller de andra länderna att vidhålla sina avtal. På det sättet få vi inte något avtal alls om sanering av porslinsimporten till Sverige. Jag måste säga, att nog skulle det väl vara i högsta grad opraktiskt att sätta sig i det läget, att den svenska riksdagen på grund av några underliga konstitutionella funderingar skulle vägra att giva regeringen möjlighet att skapa det förhandlingsvapen, som behöves, för att vi skola kunna lyckligen genomföra den förhandlingen. Jag kan för min del aldrig tro, att riksdagen skulle vilja ställa det så, att vi nu, när vi ha ett tillfälle att på en gång så att säga få den svenska porslinsindustrien ur skottlinjen, skulle låta det tillfället gå oss ur händerna. Om det finns något sensationellt i denna frågas behandling, så skulle detta, enligt mitt sätt att se, framför allt ligga i en vägran från riksdagens sida att lämna denna tullfullmakt.

Men det i själva verket kanske allra mest sensationella i frågan är, att högerpartiet här uppträder såsom motståndare till en sådan åtgärd, som, såvitt jag förstår, ju ligger väl i linje med de handelspolitiska och näringspolitiska strävanden, som högern annars, så länge jag har varit med i denna kammare, har bekänt sig till. Men jag erkänner, att allting gungar och allting flyter just nu, och därför kan man ju inte veta, var de olika partierna hamna.

Här är det alltså fråga om ett speciellt läge, ett särskilt fall, där en förhandling pågår, och där det finns stora utsikter till att den skall gå i lås. För att den skall kunna gå i lås, är det fullkomligt tydligt, att det behövs ett påtryckningsmedel. Detta påtryckningsmedel behöver icke vara en tullförhöjning, det behöver bara vara en fullmakt för regeringen att om det behövs, sätta en tull för att genomdriva ett gott förhandlingsresultat. Det finns stora utsikter till

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)
att förhandlingarna gå i lås, och det är därför mycket, mycket liten sannolikhet för att denna tullfullmakt skall behöva tillgripas. Jag försäkrar också, att det finns ingen i regeringen, och allra minst jag, som vill i onödan tillgripa en tullförhöjning. Jag är glad för varje gång jag slipper medverka till en tullförhöjning. Kan det vara mer inkonstitutionellt att ge regeringen en begränsad fullmakt för *en* tullposition, en fullmakt, som utlöper automatiskt på 30:e dagen efter nästa riksdags sammankomst, än att för handelspolitiska fall ge regeringen en fullständigt obegränsad tullfullmakt, något som riksdagen ju redan har gjort. Jag måste för min del säga, att nog skall man hysa ett obegränsat misstroende till regeringen, om man vägrar att biträda beviljningsutskottets förslag. De som hysa ett sådant obegränsat misstroende, de må rösta emot, men jag kan inte tänka mig att resten av riksdagens ledamöter kan göra så.

Herr **Henriksson:** Herr talman! Det har redan under debatten här bestämt understrukits, att denna fråga i den offentliga diskussionen har fått onormala proportioner. Det förefaller också, som om den tidningspress, som mycket flitigt har deltagit i denna debatt, på vissa punkter haft något snedvridna informationer. Utgångspunkten för denna fråga har ju varit den import av porslin, som vissa företag av enhetspristyp ha bedrivit, och med vilken de ha hårt konkurrerat med andra företag. De där företagen av enhetspristyp ha på ett tidigare stadium begärt, att av de svenska porslinsfabrikerna få köpa porslinsvaror till betydligt lägre priser än den övriga distributionen. Porslinsfabrikerna svarade nej. De kunde icke vara med på det prisförslag, som kom ifrån det hållet, emedan något sådant var omöjligt ur kalkyleringssynpunkt liksom också av det skälet, att de måste tänka på den varudistribution, på vilken de byggde övervägande delen av sin försäljning. Därefter började alltså denna import, främst ifrån Finland, och herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har redan påpekat, att porslin på den svenska marknaden har i detalj sålts till priser, som, i kronor räknat, endast utgjort en tredjedel av de priser, som ha rått i Finland.

Porslinsfabrikerna började naturligtvis vidtaga åtgärder för att kunna bemöta denna konkurrens. Man fick tillgripa rationaliseringsåtgärder, och man genomförde vissa tekniska förbättringar. Den fabrik, som har nämnts här i dag, nämligen Gustafsberg, hade emellertid sådana besvärligheter, att man där också önskade få hjälp i form av en tullhöjning. Förra året, medan denna fråga alltså var aktuell för fabrikerna, var det avtalsförhandlingar vid fabrikerna, och arbetarna önskade förbättrade löner, vilket fabrikerna dock icke kunde se någon möjlighet att gå med på till följd av konkurrensen utifrån. Efter detta avslag från fabrikanternas sida skedde då en framställning från arbetare på Gustafsberg om att få en tull. Frågan togs då upp, och det blev en utredning, som sedermera resulterade i propositionen.

Så kommer tredje fasen i denna utveckling, nämligen meddelandet om, att Kooperativa förbundet har köpt Gustafsbergs porslinsfabrik. Detta meddelades i pressen på det sättet, att man skrev »Gustafsberg, fabriken som icke behöver något tullskydd», ehuru det dock var bekant, att Gustafsberg hade största behovet att få stöd av en tull. Även Kooperativa förbundet och dess distribution hade tidigare varit besvärade av denna import utifrån och de konkurrenspriser, som den presterade, men här har tydligen en möjlighet skymtat att åstadkomma ett propagandanummer i stor stil, vilket kanske räknats vara av större värde än att få tullen. Kooperativa förbundet har säkerligen tänkt sig, att om nu denna tull inte kommer till, inför allmänheten säga, att det genom sitt ingripande har sparat stora pengar åt det svenska folket. Nu rör sig ju en höjning enligt förslaget dock inte om mer än ungefär 170,000

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

kronor. Men samtidigt som man nu har lagt upp denna framställning av köpet, har det också skett ett angrepp mot de enskilda porslinsfabrikerna och den enskilda företagsamheten i allmänhet. Man borde ju dock kunna förvänta, att de övriga enskilda fabrikerna, som icke ha haft lika stort intresse av att få tull, inte skulle behöva bära något slags hundhuvud, ty den fabrik, som sades icke skola behöva någon tull, hade dock varit det ursprungliga upphovet till hela frågan. Ja, under denna debatt ute i landet har det till och med påståtts, efter vad jag har hört, att det var tal om, att propositionen skulle ryckas tillbaka sedan det kooperativa intresset kommit in. Här har en intressegrupp, som regeringen får taga hänsyn till, nämligen arbetarna, gjort en framställning, vilken föranlett propositionen, och så kommer Kooperativa förbundet, en annan maktfaktor för regeringen att räkna med, och vill inte ha någon tull, och då är frågan, åt vilket håll man skall vända sig. Så kommer utskottsmajoriteten med en lösning, där man försöker att vända sig åt bägge hållen och lägger fram det förslag, som vi här diskutera. Jag är övertygad om, att de fabriker, som alltjämt äro rent enskilda företag, komma att i fortsättningen bemöta den konkurrens, som kommer utifrån, även om det skall ske utan något extra skydd.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Anderson i Norrköping avgivna reservationen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! För att icke den sagobildning, som den föregående ärade talaren gav eko åt här i riksdagen, skall fortsätta i debatten, vill jag redan nu giva en förklaring. Jag har i tidningspressen sett samma uppgifter, som han här kom med. Jag förklarar, att från arbetarsidan icke begärts någon tull. Ingen framställning, vare sig muntlig eller skriftlig, har gjorts till mig. Jag har blivit inbjuden till svenska arbetsgivareföreningen för att taga i betraktande en porslinsutställning. Jag tog den i betraktande, och skaffade mig i sammanhang därmed från olika källor upplysningar framför allt angående prisöverenskommelser m. m. mellan återförsäljare och fabrikanter. Jag fann, att förhållandena behövde synas i sömmarna. Efter överläggningar med representanter för den svenska industrien tillsatte jag en utredning. Någon begäran om en sådan utredning har icke av arbetarna vid Gustafsberg framställts till mig eller någon annan ledamot av regeringen.

Jag skulle vidare vilja lämna en annan upplysning. Av herr Henrikssons anförande kunde man möjligen få det intrycket, att det endast vore Gustafsberg, som ville ha tullskydd och att innehavarna av den fabriken nu skulle ändrat sig. Den övriga porslinsindustrien anser i dag, att den kungl. propositionen bör bifallas. Detta är alltså företagarnas i branschen ståndpunkt i dag.

Herr **De Geer** i Lesjöfors: Herr talman, jag skall bara be att få ändra mitt yrkande. I stället för att yrka bifall till motionen yrkar jag bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservation, som avgivits av herr Anderson i Norrköping m. fl.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Kammaren lyssnade med stort intresse till handelsministerns anförande, och jag är övertygad om att han vann åtskilliga proselyter med det talet. Det unnar jag honom, ty det är bara en glädje att konstatera, att en handelsminister, som företräder det socialdemokratiska partiet, talar på det sätt, som här skett, i en näringsskyddsfråga. Det är jag den förste att med tacksamhet inregistrera. Det intresse,

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

som handelsministern visat för den svenska porslinsindustrien, bör också med tacksamhet konstateras. Jag vill här, liksom jag gjort i utskottet, säga, att denna industri har all anledning att vara tacksam i första rummet mot herr Wohlin, som varit ledare av den utredning, vilken verkställts, och för det andra mot handelsministern, som så välvilligt behandlat frågan. Att de slutsatser som dragits av utredningen icke varit fullt hållbara, tror jag nog handelsministern själv är villig vitsorda. Om han icke är villig att göra det här, torde han dock vid något tillfälle haft anledning själv göra den reflexionen.

Som sagt, att det visats intresse för att stödja denna industri är obestridligt. Om bakom detta sedan ligger enbart intresset för de 800 arbetarna vid Gustafsberg eller, som jag hoppas, ett intresse för en stor och kanske för framtiden alltmera betydelsefull svensk industrigren, det är en fråga som jag här icke närmare skall gå in på.

Herr statsrådet kritiserade mig och mina medreservanter för att vi så starkt tryckt på de konstitutionella synpunkterna. För min del är jag ingen principryttare, och jag skulle utan alltför stor svårighet kunnat övervinna mina betänkligheter mot att giva regeringen denna fullmakt, om jag kunnat övertygas, att detta varit nödvändigt för att nå det resultat, som statsrådet pekade på som önskvärt. Nu är jag liksom statsrådet övertygad om att denna tullfullmakt aldrig kommer att användas, men jag är lika övertygad om att dess tillvaro är tämligen betydelselös för de pågående eller förestående förhandlingarna. Utskottet skulle kunnat enas om att ställa i utsikt att frågan kunde åter upptagas vid kommande års riksdag. Vi hade då sluppit hela den här debatten. Statsrådet vet mycket väl, att vi varit villiga att ena utskottet om ett yttrande i sådan rikning, men här synes det framför allt ha gällt att avpressa riksdagen en fullmakt åt regeringen att handla på egen hand. Jag har icke kunnat övertygas om att tillräckligt bärande skäl härför anförts.

Jag måste ställa den frågan: Om man nu anser, att det resultat, som man vill komma till, kunnat vinnas genom hot med tullförhöjning, varför har man icke då, innan propositionen framlagts, använt ett sådant hot som påtryckningsmedel? Varför ha icke dessa förhandlingar kunnat upptagas redan tidigare? Man hade då sluppit framlägga denna proposition. Man hade sluppit alla de handelspolitiska bekymmer, som den vållat, och alla framställningar till regeringen och utskottet med protester från olika länders sida. Jag tror, att den väg, handelsministern pekat på, nämligen förhandlingarnas väg, är den riktiga, men varför har man icke tidigare valt den vägen, och varför har man icke begagnat hotet om en tullförhöjning som påtryckningsmedel?

Statsrådet har så rätt, när han säger, att allting gungar och allting flyter. Det är en egendomlig situation, som här inträtt, men den är ju icke så förfärligt ovanlig. Vi ha ju under de sista åren fått vara med om åtskilliga vändningar på det tullpolitiska området. Både handelsministern och jag ha blivit försatta i en ny situation, så vi kunna nog i det fallet kvitta med varandra.

Jag skall av helt naturliga skäl icke ingå närmare på de förhandlingar, som statsrådet berörde. Jag har den uppfattningen, att vad som kan och som jag hoppas skall vinnas, kommer att vinnas, oavsett om denna tullfullmakt beviljas eller icke. Hotet om tullförhöjning har i alla fall, som statsrådet sade, haft den effekten, att man lyckats uppnå en överenskommelse med Tyskland och Tjeckoslovakiet. Den grunden gäller det att bygga vidare på. Att saken främjas genom att riksdagen ger en speciell tullfullmakt tillåter jag mig tvivla på.

Till sist ett ord med anledning av att herr statsrådet sade, att de som gå emot förslaget om meddelande av en tullfullmakt måste anses handla så på

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

grund av att de hysa ett obegränsat misstroende mot den sittande regeringen. Nej, herr statsråd. Det är någon skillnad mellan å ena sidan ett obegränsat misstroende och å andra sidan ett obegränsat förtroende!

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! När man hörde herr De Geer, fick man liksom en förnimmelse av att vi voro på väg att återvända till tiden före år 1933 men med den lilla skillnaden, att högern och socialdemokraterna nu bytt plats på planen. Herr Anderson i Norrköping skyndade sig emellertid att skingra alla missuppfattningar. Den, som gör sig besvär att läsa reservationen till slut, finner också, att den står i bestämd motsats till den säkra käckhet, som herr De Geer presterade i sitt anförande. I den av bl. a. herr De Geer undertecknade reservationen återfinnes följande sats: »Vi förutsätta att därest de av utskottet åberopade underhandlingarna mellan representanter för å ena sidan vissa svenska och å andra sidan vissa utländska producentintressen icke giva ett tillfredsställande resultat frågan om den svenska porslinsindustriens tullskydd upptages till förnyat övervägande.» Det föreligger då, herr talman, i verkligheten icke någon meningsskiljaktighet om annat än vad man behöver för press för att på förhandlingsvägen nå fram till det resultat, som vi alla önska, att man skall uppnå.

Jag vill i detta sammanhang säga herr Henriksson, som så tvärsäkert förklarade att innehavarna av de porslinsfabriker, som icke berördes av Kooperativa förbundets köp, skulle klara sig utan tullskydd, att om han studerar akterna, blir det nog hastigt slut på hans tvärsäkerhet. I denna dag intaga fabriksägarna i allmänhet den ståndpunkt, som återfinnes i den kungl. propositionen. Jag ber också att här få betona, att hade icke köpet av Gustavsberg kommit till stånd, så hade säkerligen utgången av omröstningen i utskottet blivit en annan. Det är ingen hemlighet att man — sedan utskottet genom Kungl. Maj:ts förmedling och med industriens tillåtelse tagit del av den hemligstämplade undersökning, som utförts enligt trustlagen — kunde räkna med majoritet för den kungl. propositionen. När tanken på förhandlingar fördes fram, fanns det i utskottet ingen enda, som icke ansåg det vara bättre att gå den vägen än att gå tullvägen, förutsatt naturligtvis, att man genom förhandlingar kunde nå ett för den svenska industrien i stort sett likvärdigt resultat.

Jag skall lika litet som utskottets ordförande närmare beröra det ifrågasatta avtalet. I motsats till honom tror jag man lättare kommer till ett slutgiltigt resultat på den väg, bevillningsutskottet föreslagit, än på den väg reservanterna föreslagit. Herr Anderson medgav, att han, om han blivit övertygad om nödvändigheten av att giva regeringen ifrågavarande fullmakt, icke vore en sådan principryttare, att han icke skulle kunnat medverka därtill trots de skäl av konstitutionell art, som enligt hans uppfattning talade däremot. Jag ber att starkt få stryka under, att faran icke gärna kan vara så stor, då riksdagen, samtidigt som den giver Kungl. Maj:t denna fullmakt, säger ifrån, att om fullmakten kommer att användas, så skall inom 30 dagar efter det nästa års riksdag samlats, frågan föreläggas riksdagen för omprövning.

Jag ber, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag nödgas taga kammarens tid i anspråk ett ögonblick för att lämna några meddelanden.

Jag måste säga, att jag fann den verkställda utredningen tillfredsställande. Jag fann, att den var väl och förutsättningslöst gjord. Det skall, som från

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)
vissa håll i pressen riktats mot utredningsmannen, har varit oförsynt och saknat all grund. Sedan är det en personlig omdömesfråga, huruvida utredningen kunnat vara bättre eller sämre. Det är möjligt, att herr Anderson i Norrköping har den uppfattningen, att utredningen skulle kunnat göras bättre. Det kan jag i så fall icke säga något om. Jag anser emellertid, att den var tillfredsställande gjord.

Herr Anderson i Norrköping tycktes mena, att det borde ingått först i utredningsmannens och sedan i regeringens uppgift att upptaga förhandlingar med hot om tull. Vi få dock komma ihåg, att det icke varit fråga om förhandlingar mellan två stater. Det har sina svårigheter för den svenska staten att taga initiativ till förhandlingar med privata företag i utlandet. Det göra vi kanske ibland, när det gäller länder med autarki, men här gäller det ett par länder, där näringslivet fortfarande är fritt. Jag tror icke man kan begära, att regeringen tager upp sådana förhandlingar, som herr Anderson åsyftade.

Herr Anderson påstår, att det som återstår av förhandling säkert går i lås, ty det företag, det gäller, är lierat med ett svenskt företag. Med anledning härav vill jag bara säga, att denna liasion består i ett försäljningsavtal mellan de båda fabrikerna. För övrigt äro fabrikerna självständiga gentemot varandra, och det finnes inte något skäl för fabriken i det främmande landet att på grund av denna förbindelse gå med på ett avtal, så att den förhoppningen att det utan vidare skulle gå i lås, kan jag icke dela.

Herr Anderson i Norrköping ansåg, att det räckte med att hota med tull till nästa riksdag. Är det verkligen någon av kammarens ledamöter, som tror, att folk låter hota sig med en tull, som den svenska riksdagen inte vill gå med på? Om riksdagen i dag avslår regeringens tullförslag, lär det icke löna sig att försöka få en överenskommelse till stånd genom att hota den utländska industrien med att en tullförhöjning kommer att beslutas vid nästa års riksdag. Jag antager, att man skulle få det svaret: Vi sågo ju, hur det gick år 1937.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Herr statsrådet förbiser, att bevillningsutskottets reservanter, som föreslagit den utväg, som herr statsrådet kritiserat, uttryckligen sagt ifrån, att det förutsättes, att denna tullfråga skall tagas upp till förnyat övervägande, om icke de nu pågående förhandlingarna leda till ett positivt resultat. Jag tror icke de utländska intressenter, som herr statsrådet syftade på, äro mera obekanta med förhållandena här i landet och med våra konstitutionella former, än att de förstå, att i detta ligger ett hot om att denna tullfråga kan komma tillbaka och behandlas av riksdagen med annat resultat än i år.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr andre vice talmannen given proposition blev utskottets under punkten A) 1) och 2) gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Härefter framställde herr andre vice talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A) 3), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda del, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den beträffande förevarande punkt av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. viss ändring i gällande tulltaxa. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) 3) av utskottets förevarande betänkande nr 35, röstar

Ja;

Det, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den beträffande punkten av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Herr De Geer i Lesjöfors begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 136 ja och 48 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets hemställan i förevarande punkt.

Härefter biföll kammaren på av herr andre vice talmannen därå given proposition utskottets hemställan i punkten B).

Punkten C).

Lades till handlingarna.

§ 15.

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland rörande förhindrande av spritsmuggling m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 maj 1937 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 321, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över finans- och utrikesdepartementsärenden för den 23 april 1937 och över finansärenden för den 7 maj 1937 samt med överlämnande av protokoll med därvid fogat förslag till överenskommelse mellan aktiebolaget Vin- och spritcentralen, OY Alkoholiliike A. B. och Eesti Maksudevalitsus, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att aktiebolaget Vin- och spritcentralen finge avsluta den vid förenämnda protokoll fogade överenskommelsen;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder för ordnande av avsättningsförhållandena på den svenska spritmarknaden, som den föreslagna importen av estnisk sprit kunde föranleda, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet i förenämnda statsrådsprotokoll den 7 maj 1937 angivna riktlinjer;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa överenskommelse med aktiebolaget Vin- och spritcentralen rörande de jämkningar i mellan staten och spritcentralen gällande avtal, som kunde erfordras av under nästföregående punkt berörda åtgärder;

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om tullnedsättning för viss renad sprit i överensstämmelse med vad chefen för finansdepartementet i sistnämnda statsrådsprotokoll föreslagit.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande, i anledning av propositionen väckta motioner, i vilka samtliga yrkats avslag å propositionen, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 338 i första kammaren av herr *Borell m. fl.* och nr 595 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*,

2) de likalydande motionerna nr 339 i första kammaren av herrar *Elof B. Andersson* och *Elon Andersson* samt nr 597 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Steneberg *m. fl.*, ävensom

3) motionen nr 594 i andra kammaren av herr *De Geer* i Hanaskog.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 338 och 339 samt II: 594, 595 och 597, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 321.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Anderson* i Norrköping, *Lagerfelt*, *Elof B. Andersson*, *Velander*, *Hagberth*, *Johanson* i Huskvarna, *Hammarlund* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 338 och 339 samt II: 594, 595 och 597, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 321.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Malmö: Rörande den moraliska eller — kanske man skulle kunna säga — omoraliska sidan av detta avtal ha tidigare här i kammaren bestämda omdömen uttalats. Jag tror, att många riksdagsledamöter såväl som vida kretsar ute i landet biträda dessa omdömen. Men, även om meningarna trots allt skulle vara delade på denna punkt, håller jag före, att man rätt allmänt kan instämma i det beklagande, som en av de hörda myndigheterna, nämligen kontrollstyrelsen, uttalar över att det inte har varit möjligt att i detta avtal få till stånd kontrollåtgärder på annat sätt än mot vederlag av den art, som i propositionen föreslås. I de med Polen och Danzig träffade överenskommelserna har ju som bekant dylikt vederlag icke ingått.

Jag skall för övrigt icke uppehålla mig vidare vid denna sida av saken utan i stället försöka att betrakta detta avtal ur så att säga praktiska synpunkter. Bakgrunden till detsamma är ju, som kammarens ärade ledamöter veta, den s. k. Helsingforskonventionen av augusti 1925. Denna konvention kom till stånd i avsikt att begränsa och om möjligt förhindra spritsmuggling i Östersjön. Sedan den varit i kraft ett antal år, upptäckte de fördragsslutande staterna, att den led av en del brister. I vissa avseenden ha dessa brister avhjälpts utan att några kompensationer från vårt håll behövt ifrågakomma. Från Sveriges sida — jag vill särskilt understryka att initiativet har tagits härifrån — riktades så förra hösten till Estland en hemställan, huruvida icke även detta land skulle vilja vidtaga dylika kompletterande åtgärder. Förhandlingar i detta syfte ägde rum, vid vilka vissa villkor från Estlands sida uppställdes.

Vid bedömandet av detta avtal bör man söka göra klart för sig ändamålet med detsamma. Det har ju tillkommit i syfte att bekämpa spritsmugglingen. I detta sammanhang måste man naturligtvis fråga sig: Företer spritsmugglingen för närvarande någon utpräglad tendens till ökning? Företer

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

den tendens till stagnation eller möjligen till minskning? Det är ju av en viss betydelse för bedömandet av detta avtal, hur man besvarar var och en av dessa frågor. Propositionen lämnar inga fullt klara besked härvidlag. Jag tror emellertid, att man har anledning att säga, att smugglingen för närvarande är väsentligt mindre än den har varit på ganska lång tid. Av meddelanden i pressen har man i varje fall fått det intrycket, att man inom riskommittén mot den olagliga rusdryckshanteringen hyser den bestämda uppfattningen, att smugglingen för närvarande ingalunda företer särskilt oroväckande tendenser. Tager man vidare del av kontrollstyrelsens yttrande i propositionen, finner man, att kontrollstyrelsen anser sig böra framhålla att »sedan någon tid tillbaka har..., att döma av det minskade antalet beslag av smuggelsprit, som under senare tider ägt rum, och den till synes minskade tillgången å smuggelsprit i smyghandeln, spritsmugglingen i vårt land visat tillbakagång». När så är förhållandet, måste man naturligtvis ställa sig en smula undrande, varför detta avtal just *nu* har kommit till stånd.

Ytterligare en omständighet föreligger, herr talman, som jag anser vara av beskaffenhet att öka denna förvåning. Som kammarens ärade ledamöter väl komma ihåg, mottogo vi för ett par månader sedan en proposition, som speciellt syftade till åstadkommande av en genom omfattande och ganska kostsamma åtgärder förbättrad anordning av verksamheten för spritsmugglingens bekämpande. Denna proposition tillstyrktes av ett enhälligt statsutskott, och den har sedermera godtagits av riksdagens båda kamrar. Det är en ganska vidlyftig apparat, som härigenom satts i gång, och jag tycker inte, att det hade varit alldeles orimligt att vänta något och avvakta de resultat, som kunna förväntas, sedan denna organisation trätt i verksamhet.

Man har mycket starkt understrukit, att detta avtal är ett försöksavtal. Departementschefen använder själv detta ord. Det är icke avsett att gälla mer än två år. Skulle våra erfarenheter av detta avtal visa sig dåliga, äro vi oförhindrade att uppsäga och göra oss kvitt detsamma. Detta låter sig naturligtvis säga. Å andra sidan kan man fråga, om det verkligen går att göra sig av med detta avtal, sedan två år ha förgått. Jag tror det näppeligen. En förutsättning härför är naturligtvis, att spritsmugglingen efter dessa två års förlopp har upphört eller rättare sagt att man icke kan räkna med någon mera omfattande spritsmuggling efter denna tid. Ingen människa resonerar naturligtvis på det sättet. Spritsmugglingsfaran är naturligtvis för handen på nytt i samma ögonblick, som avtalet utgår. Såvitt jag förstår äro vi, antingen vi vilja det eller ej, tvungna att fortsätta på den en gång inslagna vägen. Vi binda oss genom detta avtal för en avsevärd tid framåt. Då så är förhållandet — jag tror att man ganska tryggt kan våga påstå, att utvecklingen kommer att gå i denna riktning — har man anledning fråga sig, om det i längden går att hindra en lädering av det svenska näringslivet.

Det är visserligen sant, att detta tvåårig avtal med dess nuvarande omfattning icke direkt berör de svenska produktionsintressena. Potatisbränningen beröres icke, icke heller melass-, jästsprit- eller sulfitsprittillverkningen. Men hur kommer det att ställa sig om två år? Det är naturligtvis svårt att profetera, men jag tror, att man knappast kan våga påstå, att dessa grenar av det svenska näringslivet komma att bli oberörda av detta avtal. Som kammarens ärade ledamöter veta, är sprittillverkningen här i landet av sådan omfattning, att statsmakterna funnit sig föranlåtna att företaga en mycket omfattande reglering av hela denna produktion. Den är mycket noga inrutad, och de olika produktionsgrenarna ha fått sig tilldelade var och en sitt speciella område och sin speciella produktionskvantitet. Men varje människa förstår,

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

att en så konstruerad apparat inte tål allvarsamma påfrestningar; skulle en import av det slag, som här är ifrågasatt, bli kontinuerlig, måste man räkna med att hela denna mycket konstfulla men sköra byggnad går sönder.

Dessa omständigheter ha de hörda myndigheterna för sin del ansett sig mycket starkt böra understryka. Icke minst kommerskollegium har ju sin plikt likmätigt pekat på dessa sannolika konsekvenser av en under ett större antal år fortsatt införsel till vårt land av estnisk sprit.

Går man sedan att undersöka, vilka producentintressen, som komma att beröras, konstaterar man naturligtvis, att potatisodlarna i främsta rummet komma att få sitta emellan. I de sydligaste delarna av detta land, framför allt i sandjordsdistrikten i Kristianstads län, odlas potatis i betydande utsträckning. Jag tror, att det i synnerhet för det mindre jordbruket vore till stor nytta, om denna potatisodling kunde utvecklas till att omfatta en allt större areal. Men om denna odling överhuvud taget skall kunna bibehållas, så är det naturligtvis ett huvudintresse, att avsättningen av dess produkter till brännerierna icke försvåras. För tillverkarna av melass- och jästsprit såväl som för den norrländska sulfitindustriens produkter kommer naturligtvis en reguljär import av sprit från Estland att innebära olägenheter jämförbara med dem, som potatisodlarna otvivelaktigt måste ha att räkna med.

Vidare tillkommer enligt min mening ytterligare en betydelsefull omständighet, som gör att man måste ställa sig betänksam mot det föreslagna avtalet. Jag syftar på de konsekvenser, detta mycket ovanliga avtal kan komma att medföra för de överenskommelser med andra länder, vi under de närmaste åren eventuellt komma att avsluta. De hörda myndigheterna ha ju ansett sig böra fästa uppmärksamheten på att godkännandet av detta avtal kan medföra, att andra främmande länder vid träffande av handelsöverenskommelser med vårt land resa krav på att hit få leverera sprit. Dessa följder kunna naturligtvis befaras uppkomma redan genom den nu ifrågasatta tvåårigа överenskommelsen, men komma naturligtvis att bli ännu mera vittgående, om avtalet skall få förlängd giltighetstid. Kommerskollegium påpekar också, att en planerad reguljär spritimport till Sverige under sådana förhållanden måste anses än mer omotiverad.

För att under den ifrågasatta tvåårsperioden inte alltför mycket trassel skall uppkomma för de svenska producenterna föreslås i propositionen — jag medger det gärna — en del mycket finurliga men å andra sidan mycket komplicerade anordningar. Den från Estland importerade spriten skall ju användas för förtäringsändamål. Jag vill särskilt understryka detta, ty jag har erfarit, att man flerstädes ute i landet icke är på det klara med denna sak. För att de olika producentintressena icke skola beröras föreslås i propositionen, att en motsvarande kvantitet svensk sprit skall omvandlas till motorsprit. Detta innebär, att bensinhandeln och i sista hand motortrafikanterna skola betala den ytterst ovanliga transaktionen. Man ställer sig naturligtvis då den frågan, herr talman, varför speciellt motortrafikanterna skola betala detta arrangemang. Motortrafikanterna ha väl inte mera än andra medborgargrupper något intresse av att smugglingen bekämpas. Förhåller det sig så, att en mycket betydande spritsmuggling verkligen äger rum, vilket dock icke framgår av propositionen, böra väl kostnaderna för densammas bekämpande bestridas skattevägen av medborgarna i vanlig ordning och icke av en starkt avgränsad, speciell grupp medborgare.

Det har även påpekats, att det ifrågasatta avtalet skulle vara gynnsamt med hänsyn till våra handelsförbindelser med Estland. Man måste givetvis taga hänsyn till ett dylikt argument. Men saken ligger icke till på det sättet, att

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

vi ha en utpräglat aktiv handelsbalans med Estland. Tvärtom har det gång efter annan inträffat, att vi ha köpt från Estland väsentligt mera än vad Estland har köpt från oss. Det är rätt anmärkningsvärt, att propositionen i detta avseende icke lämnar några som helst uppgifter, men om kamrarnas ledamöter göra sig besvär att gå ut i biblioteket och titta på handelsstatistiken, skola ni finna ganska intressanta siffror. Så sent som 1935 köpte vi sålunda från Estland väsentligt mera än vad vi sålde till detta land. Av denna omständighet framgår, enligt min mening, att handelspolitiska skäl näppeligen kunna åberopas för denna överenskommelse.

Man har vidare påpekat, att detta avtal skulle verka gynnsamt med hänsyn till vårt clearingavtal med Estland. Jag förmenar, att ej heller detta argument kan anses vara av sådan beskaffenhet, att det behöver tillmätas allt för stor betydelse. De upplysningar, som vi i detta stycke erhöllo inom bevillningsutskottet visade, att våra tillgodohavanden ingalunda äro av den storleksordning, att de kunna i och för sig anses motivera en så — jag kan väl nästan våga säga — drastisk åtgärd, som den som här föreslås riksdagen.

Jag talade för ett ögonblick sedan om de konsekvenser, som kunna uppkomma beträffande våra avtal med andra makter, om man accepterade denna transaktion. De handelsavtal, som vi ha slutit under de senare åren, ha ofta rätt kännbart träffat jordbruket och i all synnerhet trädgårdsodlingen. Jag vill intre bestrida, att det kanske ofta kan ha varit nödvändigt att göra vissa medgivanden. Vi ha inte haft någon rikligare tillgång på bytesmedel i vår hand, och vår motpart har understundom intagit en så pass stark position, att vi på det hela taget inte haft något val. Jag vill därför inte kritisera avtal av detta slag. Jag tror att de i huvudsak varit motiverade, även om man inte kan underlåta att beklaga, att speciellt trädgårdsodlingen gång efter annan har missgynnats. Däremot kan man inte säga, att det nu ifrågasatta avtalet är av samma natur. Här föreligga från vår synpunkt sett inga tvingande skäl att företaga åtgärder, som dock — säga vad man vill — komma att medföra ogynnsamma konsekvenser för jordbruket och dess binäringar.

Jag har med dessa ord, herr talman, sökt att så kort det varit mig möjligt motivera min uppfattning om denna transaktion. Jag hemställer om bifall till den av herr Anderson i Norrköping framförda reservationen, d. v. s. avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Arnemark, Lundqvist, Holmgren* och *Hellberg*.

Herr **De Geer** i Hanaskog: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion, och det är med anledning därav, som jag tillåter mig att säga några korta ord.

Jag ber emellertid att särskilt få förutskicka, att jag inte kan anse, att denna fråga är av någon större om jag så får säga inrepolitisk betydelse. Den är enligt mitt sätt att se snarare en fråga, som borde kunna diskuteras utanför partilinjerna inom samtliga grupper i riksdagen. Däremot anser jag, att frågan kan ha en ganska stor utrikespolitisk betydelse. Jag hör till dem, som sträva efter förbättrade avtal, inte minst med våra grannländer, och skulle gärna i min ringa mån vilja medverka härtill. I fråga om detta speciella avtal anser jag, att man borde kunna träffa ett avtal med Estland utan att nödvändigtvis behöva tillgripa den utväg, som i propositionen har ifrågasatts, d. v. s. att importera estländsk sprit. Jag skall icke upptaga tiden med att vidare utveckla de synpunkter, som jag framlagt i min motion, detta så mycket mindre som diskussionen i denna fråga på senare tid har varit mycket livlig såväl i pressen som annorstädes. Jag tror

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

därför att det är alldeles onödigt att ingå på de olika detaljerna. Jag ber endast att få säga, att jag för min del mycket noggrant försökt få fram fördelarna och nackdelarna i det ifrågasatta avtalet. Såväl när det gäller denna fråga liksom tidigare, när det gällt frågor av liknande art har det för oss potatisodlare varit av mycket stort intresse att följa med och se hur regeringen skulle kunna tillgodose våra intressen. Jag vill vid detta tillfälle framhålla, att vi potatisodlare i södra Sverige mycket nogsamt beaktat och känna oss mycket tillfredsställda över de försök, som gjorts speciellt av den nuvarande finansministern att låta potatisodlarna bibehålla så stor potatisodling som möjligt. Vi ha också beaktat i den kungl. propositionen att finansministern försökt ordna det så, att potatisodlarna icke skola få vidkännas någon inskränkt odling till följd av det avtal, som här ifrågasättes. Vi kunna det oaktat icke finna annat — jag kan i varje fall icke göra det — än att förslaget måste i viss mån, trots de anordningar, som i den kungl. propositionen föreslås, komma att inverka mer eller mindre skadligt för i varje fall möjligheten att utveckla potatisodlingen.

Jag har sett att man under utskottsbehandlingen av den här frågan också i hög grad beaktat avtalets betydelse för potatisodlingen i landet. Delvis av hänsyn till potatisodlingen har man i utskottet ifrågasatt om icke importen av estländsk sprit lämpligen skulle kunna ingå i den statliga lagerhushållningen. Jag förstår, att det även varit ett av utskottets medel att ordna det så, att potatisodlingen icke skall vidkännas någon skada. Emellertid är det nog så i de större potatisdistrikten, att man under de gångna åren varit bedrövad även därav, att man ofta hört, att potatisodlingen icke bör få utvecklas, därför att det finnes så stora lager av sprit här i landet. Om estländsk sprit läggs upp på lager, kan det måhända — det är väl icke alldeles opåkallat att tro — bli svårt att avyttra den spriten på något sätt. Finnes det stora lager, som kanske icke komma till avsedd användning, kan det därför också möjligen verka litet hindrande på potatisodlingens utveckling.

Jag skall icke trötta med ytterligare detaljer angående potatisodlingen. Jag vill endast deklarera, att jag, trots alla de skäl som kommit fram, icke kan förstå annat än att det är riktigt, när man säger, att förlusten för de olika producenterna, motorfolket m. fl., blir kanske cirka 300,000 kronor om året.

Jag förmodar, att finansministern senare kommer att ingå på de här sakerna och med sin stora skicklighet kanske också kommer att kunna bevisa, att jag och andra kritici delvis ha fel. Jag ber emellertid att i förväg få säga, att jag icke kommer att känna mig fullständigt övertygad av vad han kommer att säga. Det är nämligen för mig omöjligt att förstå, att en import på två år av 5 miljoner liter sprit skall kunna fullständigt trollas bort och icke göra någon som helst verkan. Jag är emellertid, som jag redan sagt, synnerligen tacksam för vad finansministern redan gjort för potatisodlingen och jag hoppas, att han skall vidtaga ytterligare åtgärder och anordningar så att förlusten för den odlingen, som jag särskilt tänker på, icke blir för stor.

Jag skall icke nu uppehålla kammaren ytterligare i den här saken. Jag vill bara sluta med att tillåta mig framhålla, att det, trots allt vad som sagts i saken, är mig omöjligt att känna mig övertygad om att den här propositionen icke skall komma att verka i viss mån skadligt och jag tror både potatisodlare, industrimän i Norrland, motorfolk med flera, dela denna min uppfattning. Jag beklagar livligt, att det icke kunnat utfinnas en annan väg för möjliggörandet av ett annars mycket önskvärt handelsavtal utan att den här vägen skulle behöva beträdas.

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

Herr talman! Jag ber att för min del få yrka bifall till den av herr Anderson i Norrköping m. fl. till utskottets betänkande fogade reservationen.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Hammarlund*.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Under de 17 år, som jag tillhört denna kammare — jag har nästan hela den tiden suttit i bevillningsutskottet — har jag varit med om att behandla många avtal med främmande länder, avtal av olika art, men jag har aldrig vid något tillfälle, som jag kan erinra mig, varit med om debatter utav den art, som ägt rum när det gäller det här föreliggande avtalet. Såväl inom som utom riksdagen har man fällt yttranden och ingått i detaljer, som berört den andra staten, på ett sätt som icke varit vanligt. Vi ha behandlat handelsavtal och avtal av andra slag här, men man har i allmänhet undvikit att i dessa diskussioner röra sig med annat än allmänna ordalag. Om jag särskilt tager hänsyn till att det icke är så många år sedan vi slöto ett avtal enligt vilket vi icke bara togo emot sprit, smink och puder, utan där vi även fingo finna oss i att man föreskrev vissa bestämda villkor vid prissättningen o. s. v., har jag, herr talman, icke kunnat komma till annat resultat, än att man anser sig kunna behandla detta ärende på ett annat sätt än vanligt, därför att det här gäller ett litet land, då det i de andra fallen gällt stora mäktiga stater.

Det är klart, att man alltid kan tvista om ett avtal av denna art. Om jag till mig själv ställer frågan, vad det är som det här gäller, vad det är Sverige krävt, ty vi skola komma ihåg att initiativet är svenskt, så har det från vårt land hemställts att Estland skulle i fråga om smuggling åtaga sig förpliktelser, som ligga utöver Hälsingforskonventionen. Det är klart, att om den stat, som det här gäller, i likhet med ett par andra här redan nämnda stater, kunnat göra detta utan att kräva någon motprestation, så hade det ju varit det lyckligaste, det bästa. Då hade vi ju kunnat vara nöjda i alla avseenden. Men jag har, när jag skulle värja mig från alla dessa, som kastat sig över det här föreliggande avtalet, försökt sätta mig in i den situationen, hur det skulle varit, om vi hade befunnit oss i samma situation som Estland. Är det säkert — vi äro ju ett särskilt fint folk, det talas det om vid alla tillfällen — att vi icke skulle ha handlat på samma sätt, som motparten i detta fall gör?

Jag har frågat mig om det är ett intresse för vårt land att vidtaga några åtgärder för att söka nå ett resultat, när det gäller denna spritsmuggling. Man tvistar ännu om hur stor och omfattande den är. Det är väl icke tvivel underkastat att den har trängts tillbaka under senare år, men att den existerar och att den har möjligheter att svälla ut, därom ha vi ju sorgliga erfarenheter från gångna tider. Om man nu genom detta avtal kan från estländsk sida vidtaga sådana åtgärder, att man praktiskt taget kan få spritsmugglingen i Sverige ur världen, förefaller det mig, som om det från vår sida vore värt en uppoffring. Nu är det ju självfallet, att ingen kan prestera bevis om hur detta kan komma att gå. Det har under behandlingen av avtalet sagts med hänvisning till vissa yttranden, som avgivits, att man där borta på andra sidan saknar de möjligheter, som äro erforderliga för att verkligen komma denna spritsmuggling till livs. Vad veta vi om detta nu? Ingenting. Det förefaller mig, som om det icke funnes någon anledning att om ett främmande land, som förklarar sig vilja åtaga sig dessa förpliktelser, säga, att det icke kan fullgöra dem. Det blir väl framtiden, som får utvisa detta. Men om erfarenheterna visa att man i Estland icke kan fylla de förpliktelser, som man här åtager sig, har ju vårt land sedan

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

9 månader gått, med en tre månaders intervall möjlighet att bringa detta avtal ur världen. Således, när man här i detta sammanhang också talar om framtiden blir väl det hela beroende på resultatet av detta avtals genomförande.

Jag har kommit till det resultatet att här bör man göra ett allvarligt försök att på detta sätt bringa smugglingen från andra sidan Östersjön ur världen. Försöket bör göras och om det visar sig att avtalet fyller måttet, ha vi nått ett gott resultat. Visar det sig däremot, att det icke fyller de förväntningar, som vi här i landet ställa på detta avtal, ha vi möjlighet i vår hand att bringa avtalet ur världen och frigöra oss från de förpliktelser, som vi i detsamma åtagit oss. Det binder oss således, herr Hagberg i Malmö, icke för framtiden på något sätt.

Nu har man gent emot detta ståndpunktstagande ställt vissa svenska intressen och förklarar att ett genomförande av detta avtal kommer att rubba grunderna för den uppgörelse, som år 1934 genomfördes mellan de olika företag, som tillverka sprit. 1934 års beslut gick ju ut på, att man delade upp detta område på skilda intressen, på potatisbrännerierna, på melassen, på jästen och på sulfitindustrien. Av propositionen framgår klart och tydligt att Kungl. Maj:t intagit den ståndpunkten att under den avtalstid, det här gäller, skola dessa svenska intressen på intet sätt rubbas, på intet sätt skadas. När herr Hagberg i Malmö således talar om att potatisodlarna i Kristianstads län skulle komma i klämma, vill jag först och främst säga, att det icke överensstämmer med hur man tänkt ordna upp denna sak. Jag har i många år, långt innan 1934 års beslut fattades, vid mer än ett tillfälle varit med och befrämjat potatisodlarnas i Kristianstads och Blekinge län intressen. Jag har varit med om att genomföra vissa beslut i riksdagen, som gått ut på att skjuta andra intressen åt sidan för att gagna potatisodlarnas intressen. Jag hävdar fortfarande den meningen, att man har det så ställt där, att det icke finnes någon anledning varför de på något sätt skola vara med om att betala ett genomförande av detta avtal. Utskottet skriver också att dessa intressen icke skola skadas. Det borde väl ändå vara tillräckligt även för potatisodlarna i Kristianstads län, när Kungl. Maj:t säger det, när bevillningsutskottet säger det, när alla de säga det, som varit med och under årens lopp byggt upp den ställning, som potatisodlarna slutligen erhållit genom 1934 års beslut.

Man säger också, att avtalet skulle skada den norrländska sulfitindustrien. Att på något sätt jämföra den industriens ställning med den ställning, som potatisodlarna i Kristianstads län intaga, bör naturligtvis icke falla någon människa in. Massaindustrien har det ju icke minst genom vissa handelsavtal som i många fall gått ut över jordbruket så ställt, att om den skulle få avstå något i detta avseende är det ingen fara på taket, men det är ju icke heller meningen att den skall lämna något ifrån sig. Jag har på samma sätt, när det gäller denna industri här i riket, varit med om att medverka till att den fått en god ställning, då jag i fjol var med om att den industrien fick sin andel i sprittillverkningen väsentligt utökad. Jag tror således, att jag vågar hävda, att jag under årens lopp varit med om och medverkat på ett sådant sätt, att man icke mot mig kan rikta den beskyllningen, att jag vill deltaga i åtgärder, som skulle skada dessa svenska intressen till förmån för intressen, som ligga utanför landet. Till yttermera visso, för att vara på den absolut säkra sidan att dessa intressen icke på något sätt skola komma att skadas, har utskottet i sitt yttrande ansett sig böra framföra den synpunkten att Kungl. Maj:t bör, när denna sak skall ordnas, taga under övervägande, huruvida icke denna sprit kan få ingå i den lagerupläggning, som nu skall äga rum och varom vi fattat beslut.

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

Härigenom skulle man således icke en gång behöva irritera motorförarna och andra, ty man har ju också på det hållet börjat bli en smula orolig över vad som här skall ske.

Om således Kungl. Maj:t även på den punkten kunde vara tillmötesgående ha vi bringat alla dessa faroelement, som under den pågående debatten omhandlats, fullkomligt ur leken. Till det, som jag här har anfört, kan jag lägga att genom de anordningar, som vidtagits, kommer ju genom att detta belopp föres på clearingkontot, den svenska industrien, och överhuvud våra handelsförbindelser med Estland, att gagnas.

När jag, herr talman, tillsammans med de övriga, som bildat majoriteten i bevillningsutskottet, övervägt det förslag till avtal med Estland, som Kungl. Maj:t förelagt — och vi ha försökt att på detta lägga samma synpunkter som vid avslutande av överenskommelser vid andra tillfällen — så ha vi icke kunnat komma till annat resultat än ett tillstyrkande av den kungliga propositionen.

Jag ber därför, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herrar *Andersson* i Dunker, *Ericson* i Boxholm och *Mårtensson* instämde häruti.

Herr förste vice talmannen gav nu ordet för kort genmäle till

Herr **Hagberg** i Malmö, som yttrade: Herr talman! Endast ett ord till min ärade kamrat i bevillningsutskottet, herr Olsson i Gävle.

Han lade in i mitt yttrande något mera än vad jag sagt. Jag förklarade uttryckligen, att jag delade propositionens uppfattning om att de berörda producentintressena sannolikt inte komma att direkt läderas under den nu ifrågasatta tvåårsperioden, men att jag fruktade för att vi, som otvivelaktigt måste förnya detta avtal, i fortsättningen icke kunna räkna med att dessa intressen skola kunna förbli oberörda.

Vidare yttrade herr Olsson i Gävle några ord om den lagerhållning, som utskottet i slutet av sin motivering är inne på. Jag är förvånad över, att herr Olsson berörde den saken, därför att den lagerhållning, som Kungl. Maj:t har framlagt proposition om och som denna kammare tidigare i dag sagt ja till, avser helt naturligt uteslutande sådana varor, som vi inte själva framställa här i landet, men av sprit kunna vi som bekant tillverka fullständigt obegränsade kvantiteter.

Vidare anförde:

Herr **Nilsson** i Steneberg: Herr talman! Jag tillhör inte dem, som anse, att det är till gagn för världshandeln eller att det är lyckligt, om land efter land går in för isoleringspolitiken, utan jag har den uppfattningen, att skall välståndet bli bestående, måste det ovillkorligen göras ansträngnigar för att lätta på de restriktioner och band som nu finnas mellan länderna. Man bör med andra ord försöka att få världshandeln i gång igen. Men om jag inte kan vara med om importen av denna estlandssprit beror det på, att när vi ha detta restriktionssystem, detta system med bud och motbud mellan länderna, kan man inte byta hur som helst, och jag menar också liksom många, att det är inte vårt land värdigt att köpa sig fritt från smuggling av estnisk sprit genom att importera den på lojal väg.

Jag tror inte man heller med säkerhet kan säga, att man inte får denna sprit på omvägar från andra länder, och jag menar därför att konsekvensen kan bli

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

den, att vi få lov att köpa sprit från det ena landet efter det andra. Till slut blir det allt större och större inskränkning på de rättigheter, som hittills haft hävd i vårt land.

Förslaget har också avstyrkts av alla myndigheter med undantag av generaltullstyrelsen, vars chef var den, som gjorde upp detta avtal. Det har också protesterats ifrån lantmännen, från småbrukareförbundet, från R. L. F., och det har protesterats i tidningarna från motorfolket, men det kommer väl då att sägas, att detta är bara förtal emot regeringen och regeringspartierna. Jag har emellertid observerat, att i bondeförbundets huvudorgan, Skånska Dagbladet, ha under den sista tiden varit införda den ena artikeln efter den andra mot detta avtal. Jag skall be att få läsa upp en enda liten kort passus, därför att jag delar fullkomligt den uppfattning, som Skånska Dagbladet drivit. Tidningen skriver, »att Malmöhus läns småbrukareförbunds styrelse gjort ett uttalande i en annan spritfråga, nämligen den om den ifrågasatta importen av estländsk sprit. Sagda styrelse riktar sig i en skrivelse till konungen med hemställan, att det underliga importprojektet icke måtte förverkligas och att all förtäringssprit måtte framställas enbart av potatis. Det är som man ser en uppfattning som helt överensstämmer med den, vi tidigare tillåtit oss hävda. Vi önska därför markera att vi anse, att småbrukareförbundets styrelse har i sak alldeles rätt — sålunda även däri, att 'det skulle vara en simpel köpslagan att frigöra sig från en olaglig trafik, som en annan stat har i sin hand att kunna stoppa'. En åsikt som vi tidigare uttryckt så, att det icke är Sverige värdigt att göra slika spritaffärer.»

Det är intet tvivel om att skola vi fortsätta att importera sprit, kan den inte lagras i det långa loppet hur länge som helst. Det är klart, att då måste det bli en minskning av den sprittillverkning, som potatisodlarna ha, eller också får motorfolket bära de ökade utgifter, som denna dyrare sprit kommer att medföra jämfört med bensinen, och det blir i alla fall antingen lantmännen-potatisodlarna, sulfitindustrien eller motorfolket, som skola bära denna import. Jag menar, att det är inte riktigt att lägga bördorna på det hållet. Det vore väl i så fall hela landets sak och inte bara dessa tre kategoriers. Jag ber därför, herr talman, att i likhet med vad som förut är gjort få yrka bifall till reservationen, alltså avslag på detta avtal.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Jag vill börja med att uttala min tacksamhet till herr De Geer, som yttrade, att denna fråga inte skulle behandlas såsom en partipolitisk fråga. Det är inte regeringens fel, om frågan i viss mån har fått en sådan karaktär. För regeringen har upprinnelsen till hela denna fråga varit just den praktiska nödvändigheten att söka finna de bästa medlen för spritsmugglingens bekämpande.

Då herr Hagberg i Malmö i början av sitt anförande sökte göra sannolikt, att spritsmugglingen långt ifrån att ökas i stället stagnerade eller till och med gick tillbaka, så vet var och en hur svårt, för att inte säga omöjligt det är att vid ett visst givet tillfälle dra några slutsatser om den saken. Det är tyvärr så, att vi icke ha någon statistik över den insmugglade spriten. Men den, som i finansdepartementet har att det ena året efter det andra ta hänsyn till de ständigt ökade krav, som från myndigheternas sida resas till bekämpande av smugglingen, måste på ett helt annat sätt intresseras av att undersöka, om det inte kan finnas några bättre vägar att möta smugglingen än genom att försöka hejda den, då den kommer fram till våra gränser.

Man har sagt, att även om man kan göra något sådant, så är det inte säkert att vi kunna minska på de anstalter till smugglingens bekämpande, som vi

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

redan ha. Nej, det är möjligt. Men det är möjligt och sannolikt, att vi skola kunna hejda den starka utökning av dessa medel, som nu är ställd i utsikt.

Herr Hagberg erinrade om, att riksdagen redan hade godkänt en nyordning av kustbevakningen. Ja, det är första steget. Den som vet, vad den kommitté, som hade i uppdrag att utreda medlen för smugglingens bekämpande, ställer i utsikt, den som vet, att vi redan börjat denna anskaffning av dyrbart material, tulljagare o. s. v., den som vet, att nästa steg är flygmaskiner, som skola användas för detta bekämpande, och den som har klart för sig, att ingen kan taga ansvaret för att säga nej, när myndigheterna komma och säga, att vi stå maktlösa inför spritsmugglingen — den som vet detta, kan inte undra över att en regering söker att komma fram på vägar, som äro mera effektiva.

Nu har det under lång tid varit bekant, att stora affärsmän i illegal sprit ha funnits runt omkring Östersjöns kuster. Man har kunnat precis lokalisera dem, man vet vilka de äro, men man har inte haft någon möjlighet att komma åt dem, därför att det är inte lätt — även om det nu har lyckats på olika vägar — att komma till ett främmande lands regering och säga: ni skola gripa in emot edra egna medborgare, därför att de driva en näring, som det kanske är svårt att avgöra, huruvida den ifrån det landets synpunkt verkligen är något, som anses stöta. Det vet nog denna kammare, att många länder med spritförbud eller med sådana restriktiva åtgärder som vi anses såsom underliga länder. Man får visserligen finna sig i att ha att göra med dem, men inte delar man deras uppfattning om spriten. Alltså, det är inte så lätt att komma till rätta med dessa förhållanden genom att de främmande staterna gripa in emot sina egna medborgare, men vi ha lyckats. Tyskland har täppt till ett av hålen, Polen har täppt till, Danzig har täppt till. Spritsmugglarna ha därför måst draga sig uppåt, och Estland har varit den sista hamnen. Jag tror inte någon ansvarig regering har kunnat undgå att betrakta det såsom en verklig uppgift att se till, om man inte där skulle kunna åtminstone göra ett försök att täppa till detta sista hål, även om därmed skulle följa, att man fick göra vissa uppoffringar, som man helst inte hade velat göra.

Jag skall inte uppträda till försvar för en främmande stat. Jag har ingen anledning till det, men jag skulle vilja be denna kammares ledamöter att se den estländska statens uppträdande i ljuset av vad som nu säges ifrån Skåne och särskilt från Kristianstads län. Ni se, hurusom man där nere betraktar denna lilla ökade import av främmande sprit såsom en fullständig livsfråga för länet. Nästan oberoende av partier samla sig riksdagsmännen för att försöka hindra detta attentat emot en nationell näring. Estland är ett litet land, låt oss säga ett Kristianstads län. Man kan inte helt bortse ifrån, att vi kanske ändå en liten smula böra tänka oss in i andras läge, när vi på detta sätt skola försöka bedöma karaktären av ett sådant handlingssätt.

I alla fall, regeringen har funnit, att kunde man täppa till detta hål på ett sådant sätt med en uppoffring, som inte är större än importen av $1^1/_4$ miljon liter 95-procentig sprit, som kostar 34 öre litern — det är inte en halv miljon kronor om året — så vore det ett sätt, som man inte utan vidare kan avvisa. Men man måste naturligtvis avväga, vilka intressen, som stå på spel, och då har ju redan herr Hagberg sagt, att för ögonblicket bli inga intressen skadade. Det har han alldeles säkert rätt i. De intressen, som bli skadade, eller de som i viss mening få betala, det är, som man har sagt, motorfolket. Men att i denna kammare och i denna riksdag komma och säga, att de 160,000 kronor till, som motorfolket får betala, det är någonting som hindrar oss att göra denna anordning, när vi under de förflutna åren ha tvingat motorfolket till att betala, låt oss säga, 2 miljoner kronor om året för att blanda in den svenska

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

sulfitspriten i sitt bränsle, det är ett egendomligt tal. I den mån för övrigt, som denna bentyl är eftersökt, tror jag inte man kan säga, att motorfolket bör ha så mycket däremot. Någon ökning av inblandningsprocenten för sprit på grund av detta lilla tillskott behöver icke komma i fråga.

Så ha vi potatisodlarna och potatisbrännarna. När man här hotar, inte med omedelbar risk utan med vad som *kan* hända, när man vidare säger, att hela denna konstfullt uppgjorda reglering kanske kommer att gå sönder, om detta förslag blir genomfört, och när man kastar sådana misstankar över upphovsmännen till den nu framlagda propositionen, är det en underlig ödets ironi, att den närmaste upphovsmannen till detta förslag om att täppa till smuggelspriten från Estland är samme man, som är upphovsmannen till den reglering av spriten, som vi för närvarande ha. Det är, som vi veta, generaldirektören i tullverket, och om det vidare är någon, som har ansvaret för den reglering, som nu är genomförd rörande försäljning av sprit inom landet, så är det jag själv. Det vore bra underligt, om vi skulle vilja komma med ett förslag, som riskerade hela denna anordning, som vi genomfört. Men vad jag skulle vilja säga är, att denna reglering, som är gjord för potatisodlarnas räkning, och den reglering, som är gjord för sulfitfabrikernas räkning, äro speciella förmåner, som ha blivit förbehållna dessa mindre grupper av folket. Även om jag mycket väl förstår detta — och jag vänder mig inte emot, att man där kämpar för sina intressen — så är det inte rimligt att pressa på dessa särintressen, som äro särskilda förmåner, på det viset att man säger: dessa intressen få icke på något sätt skadas, även om det gäller att göra någonting, som har betydelse för hela vårt land. Jag kommer därför till att denna avvägning av intressena, som vi gjort, har lett oss till övertygelsen, att inga sådana intressen här stå på spel, att man har någon anledning att underlåta att göra det försök, som här föreslås.

Om det skulle visa sig, att detta försök lyckas, d. v. s. om det visar sig, att man på denna väg effektivt kan, som vi hoppas, täppa till detta sista hål, ja, då kommer frågan om utgifterna för bekämpandet av spritsmugglingen på andra vägar i ett nytt läge. Ännu kan man inte våga säga någonting. Det hela kan misslyckas — det äro vi beredda på — men om det skulle lyckas, kommer denna fråga, som sagt, i ett nytt läge. Om det skulle misslyckas, ja, då kan jag inte förstå dem, som säga: hur skola vi då komma ifrån detta avtal? Jag kan inte se, att någon tvingar oss att fortsätta på denna väg, om den inte visar sig vara framkomlig. Men skulle den visa sig framkomlig, är det inte heller nödvändigt att vi fortsätta på samma väg som vi slagit in på. Det är ett försök på två år. Vi ha inte bundit oss därutöver. Vi äro fullkomligt beredda att ta upp saken till ny diskussion och se, om vi inte på annat sätt skola kunna komma överens med den estländska staten. Jag tror mig med bestämdhet kunna säga, att inga svenska intressen här trädas för nära.

Jag skulle ha kunnat sluta med detta, om inte herr Hagberg haft den smaken att tala om det moraliska eller omoraliska i det här förslaget, och om inte herr Nilsson i Steneberg hade talat om att det inte var värdigt den svenska staten att göra något sådant. Ja, det kan man kanske säga, om man alldeles glömmer, för vilket syfte detta kommer till. Vi ha här att göra med en hantering, som sannerligen inte är värdig. Den, som är rädd för att ta i det som är smutsigt, kan gå stolt förbi och säga: vi vilja inte smutsa våra fingrar med något sådant. Men den, som vet, att här gäller det inte bara att skaffa svenska staten ökade inkomster genom att vi få skatt på sprit, det gäller inte bara att skydda dem, som dricka denna illegala sprit, utan även att skydda de medborgare, som ut-

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

sättas för frestelsen att ta del i och demoraliseras av denna spritsmuggling; den, som har dessa saker i tankarna, den drar sig för att i denna diskussion tillgripa moraliska argument.

Herr **Tengström:** Herr talman! Det förefaller mig, som om den nuvarande regeringen hade en i viss mån olycksalig benägenhet att göra sakliga frågor till politiska. När jag nu tar till orda i denna fråga ifrån den utgångspunkt, som jag anser vara den viktigaste, nämligen ur motorfolkets synpunkt, så måste jag be den ärade kammaren att tänka sig tillbaka några månader i tiden, till den tid, då valmöten höllos runt omkring här i landet och då man från alla håll deklarerade, att motorfolkets intressen voro hela det svenska folkets intressen. Jag vågar sålunda urgera, att det just ur den synpunkten icke gäller någon politisk utan en i hög grad saklig fråga.

Det har sagts, att man måste göra vår riksdag motorvänlig, och man har under den nu tilländalupna riksdagen vid åtskilliga tillfällen försökt att finna exempel på, att riksdagen verkligen velat vara det. Jag tror inte, att så är förhållandet. Hade motormännen haft lika stor möjlighet att kunna ordna protestmöten och om de hade haft tillräckligt lång tid på sig innan utskottet hade avgivit sitt betänkande, så kan jag försäkra, att protesterna hade haglat lika mycket över den svenska riksdagen i dag som de gjorde i jordbruksfrågan härom dagen. Jag har i min hand ett koncept till en skrivelse, som, om K. A. K. och Motormännens riksförbund hade haft tid på sig, skulle ha inlämnats till bevillningsutskottet för att markera för utskottet, att motormännen känna sig mycket illa berörda av det framlagda förslaget. Jag tror, att man från motormännens sida betraktar hela denna framstöt i den kungl. propositionen såsom i hög grad orättvis, och skrivelsen skulle säkerligen ha utmynnat i en hemställan till bevillningsutskottet att, om detta spritavtal skulle ingås, man i så fall skulle lägga kostnaderna inte på motormännen utan i stället taga ut dem av skattemedel. Ty det är detta, som är så märkligt i hela historien, att man väjer för producenterna, för potatisbrännerierna, för sulfitspritintressena, för att så småningom komma fram till just motormännen och vägväsendet.

Statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekade, att det var en ringa summa det gällde. Det var 160,000 kronor, som skulle belasta motorväsendet i fortsättningen. Jag vågar säga, att denna i propositionen och i utskottsbetänkandet angivna summa knappast torde kunna anses vara riktig. Den är kanske riktig ur teoretisk synpunkt men absolut oriktig ur praktisk synpunkt. Saken är nämligen den, att om en fördyring av bensinpriset på grund av inblandningen av den motorsprit det här är fråga om kommer till stånd, måste priset på motorbränsle höjas. Det åtgår för närvarande 500 miljoner liter motorbränsle om året i Sverige, och då man inte kan tänka sig, att bolagen komma att öka sitt pris t. ex. med $^1/_{10}$ eller $^1/_5$ öre, utan den minsta ökning man kan tänka sig är 1 öre, är det lätt att räkna ut, att en sådan fördyring måste tillföra bolagen 5 miljoner kronor om året, vilket belopp i så fall skall betalas av motortrafikanterna. Nu kan man ju säga, att motorbolagen inte komma att taga ut någonting alls, därför att de ha en så god ställning. Men jag ber de ärade kammarledamöterna läsa det betänkande, som avgavs av brännoljekommitterade år 1934, av vilket framgick, att förlusten för oljebolagen uppgick till 5 miljoner kronor om året. Det är alltså inte möjligt annat än att denna framstöt, som teoretiskt ser så obetydlig ut, skulle leda till det resultatet, att den skulle inte bara åsamka motortrafikanterna denna fiktiva utgift på 160,000 kronor utan dessutom tillföra oljebolagen en inkomst på över 4 miljoner kronor

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

genom det ökade priset på motorbränsle, något som jag tycker är en oriktig politik.

Jag skulle för övrigt vilja i detta sammanhang — trots att jag är nykomling och sålunda kanske inte borde framträda vid ett sådant tillfälle utan vänta till dess håren grånat — rikta den frågan till regeringen: hur kom det sig, att när man funderade på vilka som skulle betala dessa pengar man just valde å ena sidan motortrafikanterna, å andra sidan det svenska vägväsendet, vilka båda parter komma att lida av att vi skola hjälpa en främmande stat i detta avseende? I samband härmed vill jag ge herr Olsson i Gävle en replik. Han påstod, att han under de sjutton år han suttit i kammaren aldrig varit med om en sådan behandling av ett förslag till ett handelspolitiskt avtal — eller ett avtal överhuvud taget med en främmande makt — som denna. Jag vill bringa i erinran, att vi för några år sedan behandlade den s. k. rysskrediten. Jag tror, att de toner, som hördes i den svenska riksdagen och i den svenska pressen vid det tillfället, inte voro mildare än de som hörts i dag, och den gången var det dock fråga om en stor stat.

Jag kommer, herr talman, sålunda till det resultatet, att det är i hög grad orättvist att behandla det svenska motorfolket på detta sätt. Till dessa mina synpunkter vill jag lägga ett par andra, som inte framförts vare sig i kväll under debatten, i den kungl. propositionen eller i diskussionen om denna fråga överhuvud taget. Det är den rent tekniska sidan av saken. Har man tänkt på, att om man tvingar brännoljeförsäljarna att blanda in denna sprit, man samtidigt måste tvinga motorproducenterna att bygga om själva motorerna, så att dessa kunna användas för lättbentylen? Det är ju dock så, att effektiviteten hos en lättbentylmotor, när den drives med bensin, inte är densamma, som när den drives med lättbentyl. Det blir en avsevärd försämring av styrkan i motorn. På motsvarande sätt är det med en bensinmotor, som drives med lättbentyl. För övrigt vill jag påpeka, att det är en ganska hård åtgärd att tvinga bensinimportörerna att taga emot denna kvantitet. Redan nu finns det på grund av den ringa efterfrågan på bentyl så stora kvantiteter på rest, att man överhuvud taget inte får någon användning för den lättbentyl det nu är fråga om. Därtill kommer, att det är den tyngre motorparken, som hittills förbrukat lättbentylen, men om damerna och herrarna ha följt med utvecklingen under den sista tiden, ha ni funnit, att den tyngre motorparken börjar övergå till dieselmotortrafik, varför man även i det avseendet måste säga sig, att det är en liten smula djärvt att gå in på detta avtal.

Jag har hela tiden hållit mig till de rena motorfolkssynpunkterna och har inte blandat in vare sig moraliska eller handelspolitiska synpunkter. Jag menar bara, att när motorfolket nu skall pressas så hårt, som det faktiskt gör genom detta avtal, därför att man inte tänkt sig in i konsekvenserna, fordrar också motorfolket att få veta, varför just de skola betala dessa pengar och varför bördan inte skall läggas på dem, som det vore naturligt att lägga den på, nämligen hela det svenska folket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Jag kanske inte har anledning att så mycket lägga mig i debatten, men jag vill lämna några upplysningar, eftersom jag varit med om att bereda ärendet och har tillstyrkt, att propositionen skulle framläggas.

Då regeringen hade att undersöka på vad sätt den sprit skulle användas, som

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

komme att införas genom detta avtal, intresserade jag mig självfallet härför. Vi ha fått en överenskommelse till stånd rörande förtäringsspriten, vi ha gjort upp vem som skulle ha tillverkningen av denna, och vi ha ordnat tillverkningen av den tekniska spriten. Vi ha vidare med hänsyn till sulfitindustriens intressen infört en viss inblandning av motoralkohol, den s. k. lättbentylen. Jag sade för min del, att jag inte kunde vara med om att åtgärden skulle medföra minskning av den potatissprit, som är tillförsäkrad potatisbrännerierna med hänsyn till konsumtionsspriten. Vem som helst kan se, att propositionen är lagd efter dessa linjer, som kontrollstyrelsen tillstyrkt. Sålunda skall för det första denna import inte inverka förminskande på den potatisbrännerierna tillförsäkrade konsumtionsspritproduktionen. Den skall inte ens medföra, att den brist på 2 miljoner liter, som uppstått under det sista året, skall täckas av den importerade varan. Denna lucka skall fyllas ut vid en rikare potatisskörd. Vi ha då sagt, att den importerade spriten kan användas till inblandning i bensin, sålunda till motoralkohol.

Nu invändes det från motorfolkets sida, att motorismen får betala kostnaderna. Den siste ärade talaren åberopade alla de synpunkter, som framförts under sista årets valrörelse, då man skulle försöka göra riksdagen motorvänlig. Jag skall bara be att få draga fram ett praktiskt exempel. Under de tio år jag varit ordförande i en vägstyrelse, som förbrukat mellan 35,000 och 40,000 liter motorbränsle årligen, har kvantiteten av den brännolja, som inköpts »frivilligt» av vägstyrelsen — sålunda inte för att tillgodose ett önskemål från försäljarna — utgjorts av $^6/_8$ lättbentyl och $^2/_8$ bensin. När jag var hemma i pingst, frågade jag den nu fungerande ordföranden, som är min efterträdare, hur det förhöll sig, och han sade, att förhållandet var precis detsamma nu. Det finns inte en av chaufförerna med dessa 3 och $3^1/_2$ tons lastbilar, som vill övergå till bensin, då lättbentylen har större effekt. Detta är ett praktiskt resultat, som jag har erfarenhet av — det är möjligt, att den siste talaren har andra praktiska resultat att komma med. Vi gjorde provkörningar första året, då bilarna gingo med bensin viss del av året och med lättbentyl under andra delen av året. Undersökningen gav vid handen, att lättbentylen var mera ekonomisk, trots att den kostade 2 öre mera per liter. Följaktligen betraktade vi det inte som en förlust, utan vi gjorde tvärtom en vinst på denna körning — och det är en mycket sträng körning med stor belastning. Detta är som sagt den erfarenhet vi vunno av denna motortrafik, som bestod av tio lastbilar med daglig trafik. Jag har bara velat framhålla detta med anledning av talet om belastningen av motorismen i detta fall. Jag kan inte förstå det talesättet, och jag tror, att det mest är en föreställning. Därest experimenten visat samma resultat inom andra distrikt, är lättbentylen en efterlängtad vara i stället för att vara en vara, som man tvingas att köpa. När det återigen gällde personbilarna, utföll resultatet inte på samma sätt. För personbilarna köpte man hellre bensin. Men det är självfallet — precis som jag sade den gång inblandningen första gången beslöts i riksdagen — att den stora kvantiteten blir en börda i så måtto för väghållningsdistrikten, att de tillföras ett mindre belopp av automobilskattemedel på grund av att denna brännolja är skattefri. Men det var värre på den tiden, då vägväsendet fick nöja sig med 25 % bidrag av bilskattemedel och 20 % av statsmedel, sålunda sammanlagt 45 %. Nu ligger saken väsentligt annorlunda till.

Därutöver skulle jag vilja säga, att om man tänker på de stora belopp av direkta skattemedel, som finansierat vägbyggnadsföretag i stor utsträckning, måste man erkänna, såsom jag sade, när doktor Tranéus höll sitt föredrag i

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

Stockholm, att motorismen sannerligen fått så stora bidrag av skattemedel, att det är nonsens att tala om den lilla minskning i bidraget av bilskattemedel, som inträder i denna situation.

Det var bara dessa rent sakliga upplysningar jag ville lämna.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Jag skall be att få föra debatten tillbaka från väghuvudtiteln, där den nu förts en stund.

Jag måste ge herr Olsson i Gävle en komplimang för den trosvisshet, varmed han förde försvaret av den kungl. propositionen. Jag vet, att han är mäktig sådana känslor och så djupa brösttoner, men jag trodde knappast, att vi skulle få del av dem i denna fråga. Det är ju ingen hemlighet, att i den förberedande diskussionen man och man emellan och i utskottet denna fråga inte framkallat någon entusiasm utan raka motsatsen. Den har på alla håll behandlats med ganska utpräglad olust. Att sedan denna olust i pressdiskussionen tagit sig uttryck, som äro beklagliga, skall jag gärna medge. De äro beklagliga framför allt därför, att de möjligen kunna vara orsak till den föreställningen, att man vid behandlingen av frågan i den svenska riksdagen och inför den svenska opinionen inte beaktar de svårigheter och de speciella förhållanden, som råda i det land, med vilket avtalet skulle slutas. Herr Olsson gjorde en antydan, att sådana ovänskapliga yttranden, som de som fällts i den offentliga diskussionen om Estlandsavtalet, endast kunna förekomma, när det gäller ett litet land. Om det vore ett stort land, skulle ingenting sådant vara tänkbart. Jag måste säga, att i den diskussion i utskottet, som herr Olsson och jag deltagit i, inte fällts några yttranden, som skulle kunna tolkas såsom ovänlighet gentemot Estland. Tvärtom har det från alla håll vitsordats, att man inser de svårigheter, som kunna ha förmått Estland att intaga den ståndpunkt det gjort vid behandlingen av föreliggande fråga, och man beklagar, att vi nu i Sverige försatts i det läget, att vi måste från vissa utgångspunkter och med hänsyn till vissa svenska intressen gå emot ett avtal, på vilket man tydligen i Estland fäster stora förhoppningar. Det är så långt ifrån fallet, att Estland betraktats med någon ovänlighet och behandlats ofinkänsligt, därför att det är ett litet land, att tvärtom just Estlands egenskap av ett litet land, som sedan gammalt står i nära förhållande till Sverige, varit en faktor som verkat på många — bl. a. på mig — betydligt återhållande och framkallat tvekan inför avgörandet. Ännu i denna stund beklagar jag, att jag måste gå emot avtalet, då jag vet, att en sådan hållning på andra sidan Östersjön kan betraktas som en mindre vänskaplig åtgärd. Men när avtalet har framlagts, faller ansvaret på de svenska myndigheter, som tagit initiativet, och inte på oss, som måste från våra utgångspunkter kritisera och gå emot det, om kritiken i Estland uppfattas på detta sätt.

Statsrådet och chefen för finansdepartementet argumenterade för bifall till propositionen så gott som uteslutande med den motiveringen, att avtalet enligt hans mening var nödvändigt för att vi skulle kunna åstadkomma ett effektivt medel att bekämpa spritsmugglingen. Om man verkligen kunde känna sig övertygad om att det vapen mot spritsmugglingen, som man nu vill utrusta Sverige med, skulle visa sig så utomordentligt effektivt, att denna verkliga kräftskada därmed skulle försvinna, är jag säker om att många i denna kammare skulle låta sina betänkligheter falla. Men på den punkten ha vi inte blivit övertygade.

Jag måste fästa uppmärksamheten på — trots att tidigare talare redan gjort det — att så gott som samtliga hörda myndigheter i fråga om avtalets effektivitet som medel mot spritsmugglingen varit mycket skeptiska. Man kan

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

väl inte frånkänna kustbevakningsinspektörens under ämbetsmannaansvar avgivna yttrande värde. Han framhåller särskilt sin stora tveksamhet. Det står i propositionen ytterst kort refererat. Vidare har kontrollstyrelsen mycket starkt understrukit, att det är fara värt, att den estniska spriten kommer att på andra vägar söka sig fram till vårt land. Ingen betvivlar de estniska myndigheternas goda vilja att göra sitt bästa för att bekämpa spritsmugglingen. Men det är ju så, att från Estland kan spriten föras över till ett annat land, med vilket liknande avtal inte finns, och därifrån söka sig hit.

Nu ber jag att få säga några ord med 1925 års konvention som utgångspunkt för detta avtal och det sätt, varpå denna konvention sedan tillämpats. Jag vill då understryka, att de åtgärder mot spritsmuggling, som den estniska staten förpliktar sig till, torde förutsättas i 1925 års konvention. Det är således inte fråga om något, som går utom denna och som därför bör honoreras med något särskilt åtagande från svensk sida. Danzig och Polen ha inte krävt något vederlag för de åtgärder, som dessa stater på grund av 1925 års konvention åtagit sig. Att Estland gjort det kan förklaras med hänsyn till spritproduktionens stora betydelse för detta land. Och det var naturligtvis ytterst verkningsfullt, när finansministern nyss ställde denna spritproduktionens betydelse för det lilla och fattiga Estland i motsättning till spritproduktionens betydelse för det relativt stora och mycket rika Sverige. Men denna jämförelse är icke riktig. Man kan icke komma ifrån, att våra utgångspunkter för bedömandet av avtalet måste vara annorlunda.

Det som stött mig i detta avtal är, att vi här måste köpa oss fria från en smuggling från annat land genom ett avtal. Det måste fattas som ett erkännande av att smugglingen i detta land hittills varit ett nästan lagligt näringsfång, och då tycker man, att det är något stötande i att vi måste köpa oss fria från en sådan trafik. Men, kan man därmed vinna ett verkligt resultat, kan man bli fri från spritsmugglingen, kan det vara värt sitt offer. Men det är på den punkten jag inte kunnat bli övertygad.

Då säger man: Låt oss taga avtalet på prov under några år för att se hur det går. Visar det sig, att det inte är ett effektivt medel mot smugglingen, få vi, som finansministern nyss sade, tillgripa andra och skärpta åtgärder till självförsvar. Ja, men på den punkten är i alla fall att märka, att vi på sista tiden byggt upp en svensk organisation för smugglingens bekämpande. Vi ha inte kommit därhän, att vi sett verkningarna av denna, men nog vore det skäl att ännu någon tid avvakta dessa, innan vi ge oss in på detta ur så många synpunkter tvivelaktiga avtal. Jag befarar sålunda, att detta avtal, om det kommer till stånd, vilket jag förutser, inte kommer att befria oss från spritsmugglingen. Det kan hända att det under en viss tid kommer att verka hämmande på denna, men jag befarar, att vi alltjämt i stor utsträckning få bygga på våra egna försvarsåtgärder, om vi skola åstadkomma ett effektivt skydd mot den landsplåga som smugglingen utgör.

Sedan ett ord om de svenska intressena. Man har bagatelliserat dem. Man har å andra sidan — det vill jag erkänna — överdrivit dem. Det gjorde man särskilt, innan propositionen kommit fram, då man bara hade att bygga på tidningsmeddelanden om avtalets ingående, som lämnades vid påsktiden efter generaldirektör Wohlins besök i Tallinn. Men när nu avtalet föreligger och man ser, hur regeringen försökt få ihop det hela för att de svenska intressena skola bli så litet läderade som möjligt, får man erkänna, att det på papperet ter sig ganska tillfredsställande. Men det är tyvärr så, att det är bara på papperet. Man kan inte frånkänna det

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

uttalande, kommerskollegium gjort, en mycket allvarlig innebörd. Kommerskollegium vänder sig liksom övriga myndigheter mycket starkt mot avtalet Det är, i förbigående sagt, mycket sällan som myndigheter så starkt och så enhälligt ha avstyrkt ett avtal, som här är fallet. Kommerskollegium framhåller, att det måste befaras, att komplikationer komma att uppstå för handhavandet av den gällande statliga regleringen för avsättningen av inhemsk sprit, om den föreslagna importen kommer till stånd. Ja, hur man än under de närmaste åren manövrerar med denna import, kan man inte komma ifrån, att kommerskollegium har rätt i det, att det måste verka försvårande för det fortsatta upprätthållandet av denna reglering. Och alla, som varit med och veta vilket knåperi det varit förenat med att få ihop denna reglering, där olika intressen balanserats mot varandra, potatisodlares, melasstillverkares, sulfitspritens intressen, måste säga sig, att det är ett olustigt framtidsperspektiv, att man om några år får foga till ytterligare en regleringsfaktor i denna mekanism.

Det finns alltså fog för de farhågor och invändningar, som ur praktiska synpunkter riktats mot avtalet, men, herr talman, för mig är det avgörande detta, att jag inte kan inse, att detta avtal kommer till stånd på grund av tvingande förhållanden. Det har icke förelegat sådana tvingande omständigheter, som kunnat motivera, att man tar ett sådant steg.

Nu vet jag ju, att ett avslag på avtalsförslaget — som jag förmodar är av politiska skäl uteslutet — skulle komma synnerligen olyckligt nu, när vår utrikesminister står i beredskap att resa över till Estland. Jag hoppas dock, att han där skall få tillfälle att klargöra, att även de, som av olika anledningar och — som jag hoppas att han själv skall erkänna — även av starka sakliga skäl inte ansett sig kunna rösta för detta avtal, därvid icke på något vis lagt i dagen någon brist på känsla eller intresse för detta land, med vilket vi ha stått och vilja stå i vänskaplig förbindelse. Jag tillåter mig sluta med detta, liksom jag började därmed. Jag anser, att den turnering av denna sak, som gavs av en föregående talare, var olycklig och inte bör stå oemotsagd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande.

Med herr Anderson i Norrköping förenade sig herr *Sandström*.

Herr **Tengström**, som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det vänliga sätt, varpå han replikerat mig. Men jag måste samtidigt säga, att den åtskillnad han gjorde mellan lastbilarna och personbilarna bekräftade endast vad jag själv påpekat om skillnaden mellan den tunga och den lätta motortrafiken. Jag vill ytterligare tillägga, att den tunga motortrafiken i Sverige utgöres i stor utsträckning — det gäller i synnerhet vägstyrelsernas bilar — av Scania Vabis-bilar, svenska bilar, där motorerna äro speciellt gjorda för det slags motorsprit jag talat om, nämligen lättbentyl. Till yttermera visso äro förgasarna speciellt konstruerade för motorsprit. När det däremot gäller personbilarna, äro de i vanliga fall utländska, amerikanska, där motorerna äro konstruerade för användande av bensin. I nu omdiskuterade avseende synes ingen motsättning förefinnas mellan statsrådet och mig.

För övrigt vill jag bara konstatera, att jag inte fått svar på den hövliga förfrågan jag gjorde, varför motorfolket skall betala detta, då beloppet lika gärna kunde tas av skattemedel. I så fall hade avtalsförslaget legat lyckligare till för ett positivt beslut.

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

Härpå yttrade

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler:** Herr talman! Kammaren torde tillåta mig framhålla några sypunkter i detta ärende, då jag personligen tagit livlig del, och det med största intresse, i förberedandet av det förslag, som är framlagt för riksdagen, liksom också i de föregående åtgärder, som vidtagits från regeringens sida i syfte att uppdämma spritsmugglingen, till vilka åtgärder detta förslag sluter sig som det sista i ledet, jag skulle vilja säga, som det, vilket låser systemet, så att man kan åstadkomma den praktiskt avsedda effekten.

Jag kan inte underlåta att begynna med att uttala mitt beklagande över de omdömen, som i detta sammanhang ha fällts om vårt grannland på andra sidan Östersjön. Bevillningsutskottets ärade ordförande har nyss framhållit för kammaren, att det är med uteslutande vänskapliga känslor som han går in för avslag på denna proposition. Han har icke bestritt — och det håller jag honom räkning för — att det har fällts andra yttranden i detta sammanhang, som äro beklagliga. Jag är emellertid icke riktigt säker om, att ens vad bevillningsutskottets ärade ordförande här sagt kommer att framstå i den belysning han själv önskar, om det kommer under vederbörandes ögon, inte bara vad herr Anderson sagt här i kammaren utan också vad herr Anderson skrivit i sin reservation. På mig skulle det i alla fall göra ett ganska egendomligt intryck, om jag såge saken från den andra sidan, att få läsa denna passus: »I betraktande av spritsmugglingens omoraliska karaktär är det beklagligt att de avsedda kontrollåtgärderna i Estland rörande spritexporten icke kunna komma till stånd annorledes än mot vederlag av här ifrågasatt art.» Jag vågar icke tro, herr Anderson, att man kommer att betrakta detta yttrande såsom varande av någon särdeles vänskaplig beskaffenhet.

Nu har en annan ärad talare visat herr Olsson i Gävle tillrätta, då han talade om, att det är första gången han varit med om att det förts dumt och opassande tal om främmande makt. Jag ger den ärade talaren innerligt rätt. Jag erinrar mig också mycket väl vad vi fingo uppleva, då propositionen om sovjetkrediten behandlades i riksdagen, och jag känner så väl igen hela denna opinionsapparat. Men, mina damer och herrar, det är kanske den skillnaden, att effekten inte är lika säker nu som den gången. Men metoderna erinra vi oss mycket väl.

Herr Anderson i Norrköping har i sin reservation, som jag nyss citerade, gjort en anspelning på det moraliska ledmotivet i den diskussion, som förekommit i denna fråga. Ja, mina damer och herrar, låt mig bara få säga detta: Uti den blandning av moral och potatisodling, som ni ha framför er i denna fråga, har jag mycket större respekt för potatisodlingen än för den affischerade moralen. Man behöver ju bara läsa reservationen från början till slut för att finna, att den moraliska indignation, som framträder på första sidan, upplöser sig på andra sidan i potatisodlingens intresse, sulfitspritens intresse, och där bakom skymtar sedan litet dunkelt den stora mobiliserade skaran av motorfolk. Jag tror icke, att vi skola uppehålla oss mera vid det där moraliska ledmotivet, mina damer och herrar, men jag skulle vilja klargöra, att man i denna fråga har använt sig av den emellanåt lyckosamma metoden att uppsända rökridåer, bakom vilka man kan utföra sin beskjutning av ett mål man vill nå. Man framkallar här fullständiga vanföreställningar. Först suggererar man folk till den föreställningen, att här är fråga om att ett land för att hålla vad det lovat skall betalas med särskilt vederlag i form av inköpt sprit. Var och en som läst texterna måste bedöma, att det inte är fråga om detta. Man försöker göra gällande, att här är fråga om att Estland skall ha vederlag för något, som Danzig och Polen

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

givit utan vederlag. Jag är ytterst häpen över att höra den framställningen, som bevillningsutskottets ärade ordförande här givit. Jag är alldeles övertygad om, att han studerat denna fråga. Förhållandet är ju för det första det, att det som skett i Danzig och Polen redan det går utöver Helsingforskonventionens ram och hade inte kunnat krävas av oss som signatärmakt. Men det som sker genom det estniska avtalet går ytterligare ett gott stycke utöver vad som förekommit ifråga om Danzig och Gdynia. Om kammaren behagar läsa den första punkten i det träffade avtalet, framgår därav, att den estniska regeringen förbinder sig att genom administrativa och andra åtgärder förhindra all försäljning för export av alkohol av estniskt och utländskt ursprung till annan adressat än en regering eller den myndighet, som av vederbörande regering fått i uppdrag att handha denna hantering. Ja, kammaren bör uppmärksamma, att man i detta åtagande fått en så stor fördel utöver vad som ligger i de administrativa bestämmelser, som äro genomförda på andra håll, och vilkas värde jag i och för sig högt uppskattar.

Slutligen är det en annan dimbildning, som man också försökt sig på. Det är då man låter framskymta — naturligtvis utan att inlåta sig på någon konkretisering av saken — att om man nu vidtager denna åtgärd, kan smuggelspriten flyttas över till annat land, och så skola vi stå inför nödvändigheten att träffa avtal med andra främmande länder, till vilka vi skola lämna vederlag av liknande art. Jag har försökt tänka mig in i vad det egentligen kan konkret vara som ligger bakom det, som i detta stycke står i reservationen. Men mina försök ha verkligen slagit slint i fråga om att kunna peka ut vad det skulle vara för land som vi nu skulle få träffa liknande överenskommelse med för att uppnå den effekt, som är avsedd. Hela metoden innebär bara, att man, sedan man låtit vissa insinuanta omdömen falla över ett grannland, låter, utan att nämna någon adressat, liknande insinuanta föreställningar också få tillämpning på vissa andra icke namngivna främmande länder. Ja, mina damer och herrar, ur min synpunkt måste jag finna sådant ganska beklagligt.

Jag har bara att tillägga en synpunkt till sist beträffande karaktären av detta avtal, en synpunkt som man inte heller skall förbise. Det är icke fråga om ett tvåsidigt avtal mellan Sverige och Estland utan om ett tresidigt avtal, där Sverige och Finland äro part på ena sidan och Estland är part på andra sidan. Det är efter ett gott samarbete med Finland som detta avtal kommit till stånd i båda staternas gemensamma intresse att dämma upp spritsmugglingen. Fäller man här i Sverige detta avtal, tillfoga vi dels oss själva den nackdel, som ligger i avtalets fällande, och därjämte fälla vi också möjligheten för Finland att göra upp efter dessa linjer, ty avtalet i vad angår Finland är helt och hållet knutet vid att Sverige står kvar som part i detsamma.

För min del har jag icke haft någon tvekan om gagneligheten av ett bifall till det här framställda förslaget och jag tillåter mig anbefalla detsamma till kammarens godkännande.

Vidare erhölls för kort genmäle ordet av

Herr **Anderson** i Norrköping, som anförde: Herr talman! Med anledning av hans excellens herr utrikesministerns kritik av reservationen ber jag att få fästa uppmärksamheten på att de av honom citerade orden i reservationen äro hämtade ur kontrollstyrelsens yttrande. Det är sålunda ett svenskt ämbetsverk, som gjort detta uttalande, som citerats i reservationen. Vidare vill jag påpeka, att misstanken att sprit från Estland på andra vägar kan sippra ut till vårt land också framförts i nämnda yttrande av kontrollstyrelsen. Det

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

heter: »Icke ens får anses uteslutet, att smärre partier smuggelsprit även med den tilltänkta exportkontrollen kunna komma att sippra ut från Estland till vårt land.» Det är alltså kontrollstyrelsen, som hyser dessa farhågor, vilka för övrigt också uttalas i andra utlåtanden. Hans excellens' reprimand är således riktad mot ämbetsverk, som under ämbetsmannaansvar avgivit sina yttranden. Finansministern har själv i propositionen förklarat att dessa erinringar icke sakna fog.

Härefter yttrade:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler:** Herr talman! Jag föreställer mig, att en reservant tager på sitt ansvar vad han framför i sin reservation. Men eftersom herr Anderson nu dragit fram den saken, skall jag tillåta mig att utöver vad jag förut anfört tillägga, att jag alldeles särskilt anser mig ha anledning att beklaga, att ett svenskt ämbetsverk fällt sådana omdömen om ett främmande land, som jag läst i kontrollstyrelsens yttrande.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Då jag anslutit mig till avslagslinjen, ber jag att få säga några ord om anledningen därtill.

Allra först vill jag framhålla, att det väl inte är någon, som inte gillar det syfte, som det här gäller, nämligen syftet att försöka avskaffa spritsmugglingen. Detta torde vi väl alla vara ense om. Men på samma gång delar jag de tvivelsmål, som framkomma i myndigheternas yttranden, och känner mig ganska oviss om hur långt vi kunna komma på den punkten. Jag tror alldeles säkert, att den estniska staten och dess regering på fullaste allvar tänker uppfylla sina förpliktelser, om avtalet kommer till stånd. Därom hyser jag intet tvivel. Men ändå är jag oviss om resultatet, när det gäller möjligheten att bekämpa spritsmugglingen.

Vad beträffar användningen av det spritparti, som skulle importeras till landet, så är det klart, att om vi kunde vinna något väsentligt, finge vi finna oss i de olägenheter, som följa med anordningen. Det är ju på det sättet, att vi behöva inte den ifrågavarande spritmängden i landet, och därför vållar den oss vissa obehag. Skall nu en import ske, torde det kanske vara svårt att på andra vägar placera denna kvantitet än på det sätt regeringen föreslagit.

Vad som emellertid varit avgörande för mig, när jag ställt mig på avslagslinjen, har varit den frågan: hur skall saken ställa sig om två år? Detta avtal gäller ju de närmaste två åren. Avtalet kommer naturligtvis att påverka förhållandena i Estland i den riktningen, att man där med all trygghet kan slå sig på potatisodling intill en viss gräns, eftersom man vet, att man får avsättning för denna produkt. Under sådana förhållanden säger det sig självt, att det för oss om två år blir betydligt svårare att säga nej än i dag. Den synpunkten har varit avgörande för mig, i synnerhet med tanke på de små möjligheter, som det estniska folket har till försörjning. Vi veta, att Estland är ett fattigt land. Den smuggling, som nu förekommer, beklagas av många ansvarskännande män och kvinnor där, men på samma gång torde det vara svårt att bekämpa den, därför att dylikt i viss mån ingår som en ringa men viss del i folkets försörjning. Deras utkomstmöjligheter äro nämligen mycket begränsade. Om Estland nu får sälja den ifrågavarande spriten till oss, blir ställningen ännu svårare för oss om två år. Jag anser för min del, att vi inte kunna hålla på att i all oändlighet på detta sätt köpa ett visst spritparti för att bli fria från spritsmugglingen. Då jag är medveten om att det blir betydligt besvärligare om två år än i dag att säga nej, har jag anslutit mig till dem, som rösta för avslag.

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

Jag hoppas för övrigt på en annan utveckling. Det har framhållits förut, att estlänningarna numera söka slå sig på att odla potatis för utsäde. Detta ha de stora förutsättningar för på grund av den höga kvaliteten hos den estniska potatisen. Det är möjligt, att om detta avtal inte kommer till stånd, utvecklingen kan gå ytterligare i denna riktning, så att ställningen om ett par år är betydligt bättre. — Detta är blott mina egna reflexioner i saken.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen och alltså avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Björklund:** Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna fråga, men det har gjorts en del uttalanden, som ge mig anledning att framhålla min synpunkt på saken. Jag har heller inte haft tillfälle att närvara vid behandlingen av ärendet i utskottet och hade, som sagt, inte tänkt besvära kammarens ledamöter. Men det skall inte bli många minuter.

Jag anser, att de spådomar, som från åtskilliga håll uttalats om att man skulle sätta det svenska näringslivets olika grenar i gungning genom att vidtaga de åtgärder, som här äro föreslagna av Kungl. Maj:t, nog inte äro av den beskaffenhet, att man skall taga dem med större allvar. Det är klart, att om man är från en landsända, som har stort intresse av att potatisodlingen såsom sådan i mesta möjliga grad så att säga hålles under armarna av statsmakterna, har man skäl till att fundera över huruvida vad nu föreslagits av Kungl. Maj:t överhuvud taget kan anses skada näringslivets, i detta fall potatisodlingens, intressen därnere. Jag vill vädja till dem av kammarledamöterna, som varit med här några år och haft tillfälle att följa utvecklingen, att draga sig till minnes, hur den nuvarande finansministern gång efter annan ställt sig välvillig gentemot just dessa intressen, som nu göra sig påminta här, då man uppträder räddhågat och säger, att om vi taga förslaget, potatisodlareintresset kommer i fara. Jag betonar, att den nuvarande finansministern vid mer än ett tillfälle visat välvilja just mot potatisodlarna därnere, mot bränneriidkareföreningarna o. s. v., och jag förstår inte, att efter vad han skrivit i propositionen man överhuvud taget kan vara sådana olyckskorpar när det gäller den i och för sig ganska ringa sak, som här föreligger till avgörande. Jag har själv haft att resonera med potatisodlare nere i Kristianstads län vid åtskilliga tillfällen, och det finns säkerligen ingen av länsrepresentanterna här, som vill göra gällande, att inte jag i lika hög grad som vem som helst annan har potatisodlarnas förtroende. Men jag skulle inte ett ögonblick väja för att gå och resonera med dem därnere — och övriga räddhågade få gärna göra sällskap — och försöka komma fram till vad potatisodlingen överhuvud taget har att frukta av förslaget. Jag är för min del tämligen säker på att det inte skulle vara svårt att komma till rätta med vederbörande. Med hänsyn till vad som hittills förekommit när det gäller potatisodlingens intressen och vad som gjorts till dess fromma, skulle det säkert vara lätt att få dem att förstå, att vad som här föreligger inte är avsett att skada och inte kan komma att bli någon fara för dessa människor.

Med detta skulle jag egentligen kunna sluta och endast yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill emellertid ytterligare med anledning av talet om vilken storm man hade i samband med valrörelsen i fjol från motorfolkets sida deklarera, att jag vid det tillfället, när jag var kallad till motorfolket och där hade att svara för vad jag tänkte och ämnade göra, inte avgav några som helst förbindelser. Och jag har bakom mig mannar, som ställde sig på samma ståndpunkt som jag. I dag äro vi delade, i dag står t. ex. herr Hammarlund på reservanternas sida, medan jag ansluter mig till utskottsmajoriteten. Men vi

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

veta väl vilket väsen, som sattes i gång i fjol vid valrörelsen av motorfolket, då det spåddes olyckor för vårt parti i länet, därför att jag tagit mig friheten att uppträda och tala om, att det fanns andra människor än motorfolket i detta land, som hade med vägarna att göra och betala till vägarna. Hur resultatet av valet utföll och huruvida det blev olyckligt för vårt parti eller ej, överlåter jag åt var och en att avgöra.

Man kan ju taga på denna fråga litet varsamt — om jag så får uttrycka mig. Jag är inte glad över att denna proposition kommit. Jag skulle nästan våga säga, att jag inte tror, att finansministern heller är glad över att ha behövt lägga fram den. Han liksom jag skulle säkerligen önska, att situationen i världen vore sådan, att man inte behövde komma in på de åtgärder, som det härvidlag är fråga om. Men det är i detta fall som i alla andra, att vi få lov att se världen sådan den är och försöka att i någon mån rätta oss därefter. Är det så, att man genom åtgärden i fråga kan komma fram till att aldrig så litet — jag tror inte det kan bli fullt effektivt — hjälpa till att bekämpa den spritsmuggling, som i närvarande stund och sedan ett flertal år förekommit, får man ändå anse, att man kommit en bit på väg. Och för varje smuggelliter man utestänger ur landet, är det värt stora pengar inte bara med hänsyn till att den svenska statskassan skall tillföras medel utan framför allt med hänsyn till att det i mycket stor utsträckning är Sveriges uppväxande ungdom, som blir av samvetslösa människor tillhandahållen den sprit det nu är fråga om. Varje åtgärd för att söka stoppa en dylik trafik finner jag vara av behovet påkallad.

Herr talman! Även om jag alltså inte är glad över att denna proposition kommit, är jag inte ledsen därför att jag tror, att potatisodlarnas intressen på det ringaste sätt i förevarande fall komma att trädas för nära. Jag har talat med finansministern om saken förut. Han har sagt, att vi gärna finge i utskottet ytterligare poängtera, att anordningen inte på minsta sätt skall drabba den uppgörelse man förut träffat med hänsyn till potatisodlareintresset. Detta ha vi också gjort, och jag kan med lugnt samvete ansluta mig till utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Bergvall:** Herr talman! Jag har av naturliga skäl på grund av mitt yrke haft stor anledning att följa smuggeltrafiken, och jag hyser ett varmt intresse för att från statsmakternas sida allt göres, som överhuvud taget kan göras, för att bekämpa denna trafik. Jag tror också det är riktigt, att det därvidlag inte räcker med bara de inre försvarsåtgärder i form av förstärkt tullpolisbevakning o. s. v., som vi kunna tillskapa, utan att dessa åtgärder behöva på ett lämpligt sätt kompletteras genom överenskommelser de skilda staterna emellan. Men det är självklart, att när en sådana överenskommelse träffas, man måste väga mot varandra fördelar och nackdelar. Man måste väga mot varandra de vinster man kan göra genom bekämpande av smuggeltrafiken och de uppoffringar man i annat sammanhang kan få ikläda sig.

Jag måste säga, att det gått som en underström i denna debatt något som i rätt hög grad överraskat mig — det kom fram ganska starkt i herr finansministerns anförande — nämligen en känsla av att vi för närvarande stå inför en oerhört utbredd smuggeltrafik. Men så långt det överhuvud taget är möjligt att bedöma läget just nu ha vi inte på de sista tjugu åren varit så gynnsamt ställda i det avseendet som för närvarande. Smuggeltrafiken har, så vitt jag kan bedöma situationen, inte på de sista tjugu åren varit så liten som nu. Detta hindrar ju inte, att vi skola göra vad vi kunna för att bekämpa den, men jag tror inte, att man kan komma fram till ett riktigt bedömande av föreliggande fråga, om man inte kommer ihåg, att vi just för närvarande och under

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

de två, tre år, som närmast förflutit, befunnit oss i en ovanligt gynnsam och för vårt land och vårt folk glädjande situation. Jag kan inte anföra några statistiska siffror som belägg för detta påstående, men jag skulle kunna, om tiden inte vore så långt framskriden, kunna anföra åtskilligt, som åtminstone indirekt skulle kunna styrka vad jag nu sagt.

Det är från denna utgångspunkt — sålunda det gynnsamma läge vi befinna oss i — som man enligt min mening skall se avtalet och de uppoffringar vi därmed ikläda oss. Och det är från denna utgångspunkt jag måste säga mig, att jag inte kan se, att det för ögonblicket finns tillräckligt motiv för åtgärden, även om vi inte heller skola överdriva de farliga effekterna för vårt land i olika avseenden av densamma. Man bör ändå ha relativt vägande skäl för att träffa avtal om inköp av en vara, som vi ha eller i vart fall ha de bästa möjligheter att få överproduktion på. Man skall ha starka skäl för att träffa ett avtal om inköp av sprit till ett pris, som jag tror med ungefär 50 % överstiger det nuvarande världsmarknadspriset, isynnerhet som spriten skulle disponeras på ett sådant sätt, att det alldeles avgjort bleve en belastning — även om vi inte skola överdriva dess storlek — för det svenska folkhushållet. Vi kunna inte komma ifrån, att detta avtal ändå är så konstituerat, att fastän vi kunna säga upp det, vi ändå måste räkna med, att det skall verka därhän, att vi kunna få förlänga det i fortsättningen. Den sprit vi taga in i landet försvinner inte spårlöst. Den måste i det långa loppet belasta antingen sulfitspritproduktionen eller potatisspritproduktionen eller fogas in i något annat sammanhang i vår hushållning.

Tager jag sålunda hänsyn till den situation, som enligt mitt förmenande föreligger, den nämligen att vi för ögonblicket inte befinna oss i en så oroande situation i fråga om spritsmuggling, att några extraordinära åtgärder äro behövliga, förstår jag inte, herr talman, att man med hänsyn till de olägenheter detta avtal medför — olägenheter vilka man dock inte bör överdriva — kan komma till det resultatet, att det finns tillräckliga skäl för ett bifall till den kungl. propositionen.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Lithander:** Herr talman! Jag ber för min del att få säga, att även efter herr finansministerns avslutning av sitt anförande och efter hans excellens herr utrikesministerns uttalande kan jag inte rösta för den av Kungl. Maj:t föreslagna uppgörelsen.

Hans excellens anmärkte på att man sagt, att åtgärden kunde bli prejudicerande. Det må vara med den saken hur som helst, men det är själva grundtanken i uppgörelsen, som jag inte kan vara med på, detta trots de mycket vänskapliga känslor som jag hyser för Estland — och jag vet inte någon, som inte har vänskapliga känslor för detta land.

Hans excellens gav kontrollstyrelsen en rätt skarp reprimand. Jag brukar nu i allmänhet inte försvara kontrollstyrelsen, men jag vill i detta fall säga, att vad den skrivit i sitt yttrande och vad bevillningsutskottet därav citerat, dock enbart är ett konstaterande av det faktum, som föreligger. Excellensen var ögonblicket därefter inne på den förklaringen, att för att avtalet skall komma till stånd mellan Sverige, Finland och Estland, och för att alltså smugglingen skall bekämpas, krävdes detta köp. Detta är också vad som framhållits i den offentliga ämbetsskrivelsen.

Sedan talade excellensen om att han inte riktigt tyckte om, att man uppe-

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

höll sig på första sidan i bevillningsutskottets betänkande vid moralen — eller rättare sagt omoralen — för att sedan på andra sidan komma in på potatisodling, melass och sulfit. Jag finner det mycket förklarligt, att man kommer in på de lovliga svenska näringar, som äro berörda av detta. Det skulle varit mera anmärkningsvärt, om man icke kommit in på detta och icke heller talat så mycket om detta motorfolk, som i alla fall får betala, vad det kostar.

Herr Olsson i Gävle sade, att det är ett intresse att förhindra smugglingen, och herr finansministern var också inne på samma ämne, då han sade, att myndigheterna ha ständiga krav på hjälp till att förhindra smugglingen. Detta förslag skall nu vara en möjlighet till detta. Jag kan för min del icke se, att det finns någon möjlighet att med detta avtal förhindra, knappast ens begränsa smugglingen, ty de, som smuggla, söka sig andra vägar. Är man besjälad, såsom min ärade kamrat på Skånebänken nyss sade, av en önskan att förhindra smuggling, då finns det ingen annan väg att gå än att införa litet grand förnuftigare och förståndigare bestämmelser i rusdrycksförordningen beträffande en hel del människor, som nu äro helt avstängda, och som därför äro hänvisade till denna smuggelsprit, vilken är obeskattad, och som icke tillför statsverket någon inkomst. Det är nog på den vägen, som man får lov att gå.

Vidare sade herr Olsson i Gävle, att man icke binder sig för all framtid. Det är emellertid alldeles tydligt och klart, att har man en gång gått in för detta avtal, är det sedan mycket svårt att låta det upphöra. En sådan handling kommer att uppfattas såsom ovänligare än, om vi nu på de grunder, som här framhållits, icke anse detta vara en lösning av problemet.

Herr finansministern nämnde något om att tulljagarna numera icke räckte till, utan att det nu skulle vara flygmaskiner. Jag minns den debatten, när det gällde att, såsom han sade, täppa till hela Östersjön. Då skulle det vara både svenska och finska tulljagare. Det skulle vara en lösning. Vi påpekade då att vi hade hela landgränsen där uppe i norr och vi hade hembrännarna i skogarna. Det går helt enkelt icke att med sådana medel råda bot i denna smuggling, utan den kommer ändå att äga rum. Herr finansministern sade vidare, att om man kunde täppa till detta sista hål, vore det önskvärt. Men, mina herrar och damer, om man tänker på vad det är, vi skola täppa till, förstår man, att det är för många hål. Det går helt enkelt icke med vår långa kust och med vår skärgård där ute. Och det är icke alltid ljusa sommarnätter, som vi nu gå emot, utan det finns något, som heter höst, vår och vinter, då det icke går att förhindra smugglingen.

Den åtgärd, som nu är föreslagen, tror jag för min del icke får den verkan, som riksdagen avser. Vi böra försöka att på andra vägar råda bot på denna svårighet. Det är icke i avsaknad av känsla för ansvaret och för önskemålet, som vi opponera oss, men jag tror icke, att man på denna väg kan komma till målet.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition och bifall till reservationen.

Herr **Severin:** Herr talman! Herr Tengström frågade två gånger, varför motorfolket skulle betala kostnaderna för detta krig mot spritsmugglarna. Ett par andra talare ha varit inne på samma tema, och herr Lithander yttrade också något i sitt anförande om motorfolket, som skall betala hela kalaset. Om herr Tengström icke får något svar alls, skulle det nästan innebära, att samtliga kammarens ledamöter acceptera den föreställning, för vilken han gjort

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

sig till tolk, nämligen att det är motormännen — varmed han förmodligen menade motorfordonsägarna — som ensamma betalade de s. k. automobilskattemedlen. Detta är naturligtvis en vanföreställning. Till automobilskattemedlen få praktiskt taget alla svenska medborgare bidraga. Man kan naturligtvis icke föreställa sig, att när en passagerare stiger upp i en buss och betalar sin avgift, denna avgift är fullkomligt oavhängig priset på motorbränsle. Detta skulle innebära att om motorbränslepriset stiger, skulle det ingenting betyda för den, som åker, därför att det dyrare motorbränslet betalas av bussägaren och ingen annan, och att om motorbränslet går ned i pris, passageraren icke får någon prissänkning, därför att motorfordonsägaren stoppar förtjänsten i sin egen ficka. Det är naturligtvis felaktigt. På det hela taget få samtliga, som anlita motorfordon — d. v. s. bussar, lastbilar och andra dylika fordon, som gå i allmän trafik och tillhandahållas allmänheten — vara med om att bidraga till automobilskattemedlen, och ur den synpunkten kan man sålunda också säga, att det icke är motorfordonsägarna eller motorfolket, såsom man uttrycker sig, som få betala kostnaderna för striden mot smugglarna; den bördan tager, såsom naturligtvis är det riktiga, hela det svenska folket på sig.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Min ärade vän herr Björklund menade, att potatisodlarna icke ha något att frukta. Han sade ungefär som så, att »jag skall taga propositionen i den ena handen och utskottsutlåtandet i den andra samt gå omkring och tala om vad saken dock gäller. Jag är säker på, att de skola förstå mig.» Jag vet mycket väl, att herr Björklund är en mäktig man i Kristianstads län, och en med rätta också populär person inom denna trevna landsända, men jag tillåter mig icke desto mindre ifrågasätta, huruvida han är i stånd att alldeles kalmera stämningen där nere.

Jag har tidigare givit uttryck åt några av de orosanledningar, som man där har att räkna med. Det finns emellertid ännu en, som icke berörts under den hittills gångna delen av debatten. Jag tror, att man skulle kunna säga, att man uttrycker denna oro i Kristianstads län ungefär på följande sätt: Om avtalet icke för potatisbrännerierna medför annan följd, förefinns i varje fall risken för att importen skall utnyttjas såsom ytterligare press, då det för en kommande avtalsperiod gäller prissättningen på svensk potatissprit. Jag har för mig, herr talman, att det nog ligger en del i dessa farhågor, som från potatisodlarhåll i det hänseendet uttalats.

Man har under debatten gång efter annan talat om vänskapen med Estland. Ja, herr talman, det finns väl ingen ledamot av denna kammare eller av riksdagen, som icke hyser annat än de mest hjärtliga känslor för detta vårt grannland, som är knutet vid oss med historiska, ekonomiska och kulturella band av stor betydelse. Det skulle enligt min mening vara fullkomligt orimligt att hysa en motsatt uppfattning. Vi äro därför allesammans naturligtvis beredda att önska excellensen en mycket lycklig resa, när excellensen nu ger sig i väg österut. Om vi, ett antal ledamöter av riksdagen, emellertid ha den meningen, att förbindelserna mellan de båda länderna böra odlas efter något annorlunda linjer än de, som äro skisserade i detta avtal, må vi väl ha rätt att hysa den uppfattningen.

Jag vill till sist understryka vad jag tidigare en gång påpekat, nämligen att inviten till denna transaktion kom från svensk sida. Det är icke Estland, som gjorde förslaget, men att Estland med hänsyn till landets säregna produktionsförhållanden sade ja, är kanske icke något att förvåna sig över. Det skall dock

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

slås fast, såsom man brukar säga här i kammaren ibland, att det är vi, som tagit det första steget.

Jag tillåter mig, herr talman, att vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **De Geer** i Hanaskog: Herr talman! Jag begärde ordet, då min länskamrat herr Björklund yttrade sig. Jag ber att få instämma med honom i hans uttalande, och jag har för övrigt i det anförande, som jag redan tillåtit mig hålla, framhållit, att den nuvarande finansministern varit mycket välvillig under de senare åren mot potatisodlarna, och jag hoppas, att det skall bli så i fortsättningen, även om vi i den fråga, som vi här diskutera, icke kunna vara av samma mening som regeringen och finansministern.

Varför jag emellertid närmast begärde ordet var för att ge en kort replik till herr Björklund. Herr Björklund tänkte sig en liten fotvandring nere i Kristianstads län, där han skulle gå omkring med propositionen i ena handen och utlåtandet i den andra. Därvid nämnde han mycket vänligt, att de, som äro litet räddhågade uti denna sak — jag antar, att jag får höra till den gruppen — också få vara med på promenaden, och jag skall be att få anmäla mig såsom deltagare i den lilla rundturen. Jag förmodar emellertid, att det vid detta tillfälle kan vara tillåtet att påpeka för de potatisodlare, som vi skola besöka, att åtminstone jag och med mig likasinnade försökt förhindra import av potatis in natura från Estland. Vi kanske under promenaden också kunna få framhålla, att herr Björklund kanske icke var så ivrig för den saken, och vi kanske också kunna få diskutera med dem, huruvida det avtal, som nu ligger på bordet, kan vara av något särskilt värde för potatisodlingen. Liksom herr Björklund under promenaden skall försvara detta avtal, skall jag försöka att i någon mån kritisera det.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Jag föranleddes närmast att begära ordet i anledning av vad herr Hagberg i Malmö sade i sitt yttrande om oron bland potatisodlarna. Jag förstår mycket väl denna oro under det första skede, då propositionen förbereddes och förslaget diskuterades i tidningspressen; då lades det ut i många tidningar på det sättet, att detta avtal skulle utgöra ett lämpligt sätt att fylla den brist i potatisbrännvinsbränningen, som inträffade under sista året. Denna uppfattning återfinnes även i de yttranden, som äro återgiva i såväl propositionen som utskottsbetänkandet. Såsom jag hade anledning att förklara i mitt första anförande, ligger det icke till på det sättet. Det skall icke ens fylla bristen i den minskade kvantitet av potatisbrännvinstillverkningen, som på grund av olika förhållanden inträffade föregående år.

Så säger herr Hagberg i Malmö, att det är klart, att potatisodlarna räkna med att detta skall vara en press på dem, då det gäller att träffa nästa avtal. Men, herr Hagberg, varför skulle det icke redan nu kunna användas för att kunna fylla ut den kvantitet, som brister? Ty då ha vi mycket större anledning att misstänka, att det skulle tjäna såsom press mot potatisbrännvinsbrännerierna. Jag tror i alla fall, att om riksdagen träffat en överenskommelse och dragit upp linjerna för vad potatisbrännvinsbrännerierna skola få, och vad brännerierna av andra spritsorter skola få, så få potatisodlarna behålla den kvantitet, de ha. Herr Hagberg har naturligtvis all anledning att från sina

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

utgångspunkter misstänka något. Det få potatisodlarna bedöma, när de få se hur det går, om herr Hagberg har spått rätt eller fel. Herr Hagberg spådde rätt så mycket beträffande motorfolket och försökte göra riksdagen motorvänlig under den föregående valrörelsen, men succén blev icke särskilt stor. När herr Hagberg försöker att driva den satsen, att motorfolket skall betala detta, då förstår man, att han inte är riktigt inne i denna sak. Då förstår man, att han står fullkomligt främmande för vad som motorfolket egentligen vill ha, nämligen en brännolja, som är tillfredsställande.

Herr **Björklund:** Herr talman! Jag är förekommen av herr jordbruksministern i vad jag tänkte säga, men jag vill komplettera hans yttrande med att framhålla, att under de många år, som jag varit ledamot av bevillningsutskottet och vi gång på gång haft att syssla icke precis med den fråga, som vi nu behandla, utan andra frågor om potatisodling och brännvinsbränning, har det icke i utskottet saknats människor, som velat driva den satsen, att, när man ifrån Estland eller något annat land kan köpa en vara billigare, det icke finns någon anledning till att betala ett högre pris, därför att den tillverkas här hemma.

Herr Hagberg i Malmö och jag, som under de senare åren båda suttit i bevillningsutskottet, ha haft tillfälle att justera vår uppfattning i åtskilliga ting med hänsyn till den köpenskap, som vi mer eller mindre frivilligt ha med främmande nationer, och vi ha trots olika utgångspunkter ur partipolitisk synpunkt i mycket hög grad närmat oss varandra. Och detta närmande har icke berott på något annat än att vi båda lärt oss förstå, att de tider, i vilket vi leva, äro sådana, att man i första hand måste se på det egna landets och det egna näringslivets intressen; och det ha vederbörande försökt göra i detta fall. Det är ytterst få tillfällen, då vi kommit till olika ståndpunkter den gång det varit fråga om att avge ett betänkande från bevillningsutskottet.

Herr Hagberg talade om att jag är en mäktig och populär man. Jag är ingendera delen, herr Hagberg, men jag skulle vilja fråga herr Hagberg vem det är, som har skrämt upp potatisodlarna i Skåne, om de nu äro rädda. Jag tror nämligen icke på den där rädslan i någon större grad. Vem är det emellertid, som hjälpt till att skrämma upp potatisodlarna. Icke tror jag, att man läser Skånska Aftonbladet i någon större utsträckning i norra Skåne, där potatisodlingen pågår. Däremot finns det andra tidningar, som med synnerlig skärpa ha framhållit, att detta var något av det mest fasaväckande, som man gärna kunde ta sig till från statsmakternas sida, och att det aldrig skulle kunna tänkas, att riksdagen överhuvud taget skulle kunna reflektera på att bifalla Kungl. Maj:ts proposition. På detta sätt har man mässat i ledande artiklar och i vad man mera populärt brukar kalla slaskspalten, än i den ena och än i den andra för att icke säga i båda på en gång. Håller man på med detta tillräckligt länge är det klart, att de människor, som dagligen matas med en viss uppfattning, till slut resonera som så, att det måste ändå ligga något i det. Det är med förlov sagt, herr Hagberg, tidningspressen, som i mycket hög grad har skrämt upp potatisodlarna där nere. Hade icke pressen gjort detta, skulle vi icke heller haft den väldiga storm bland odlarna, som man här talar om men som jag för min del icke haft någon vidare känning av. Jag tror, att den skulle varit av betydligt mildare omfattning, i fall man varit en liten smula försiktigare från tidningspressens sida.

Jag skall icke yttra mig vidare om den lustvandring därnere i Eden, som herr De Geer i Hanaskog och jag skola ha i sommar och då vi skola försöka leta rätt på potatisodlarna. Annars hade jag ju tänkt, att de skulle leta reda

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

på oss och att vi tillsammans skulle resonera med dem. Även om jag skulle ha tid att vandra omkring där nere, så är herr De Geer enligt vad jag hört ända till midsommar upptagen icke av fotvandring här hemma utan av turistfärd till främmande länder, och således kan han icke vara med under den närmaste tiden. Sedan få vi väl litet andra småsaker att syssla med, och jag misstänker därför, att i den mån vi behöva tala med potatisodlarna om denna sak, få vi nog komma överens om att följas åt och försöka göra det bästa möjliga av det, som nu föreligger.

Jag går till ett beslut i denna fråga, herr talman, med den fullständigt uppriktiga övertygelsen, att det icke kan vara tal om att man skadar de intressen, som man här sökt skjuta fram och sätta i gluggen på det sätt, man har gjort. Jag betonar än en gång, att jag är icke glad över att situationen är sådan, att man behövt lägga fram en proposition av den art, som det härvidlag är fråga om. Med anledning av att situationen emellertid är, som den är, vill jag för min del vara med om förslaget, därför att jag vet vilka oerhörda skador som åstadkommas under nuvarande förhållanden. Jag smädar icke något främmande land, det vill jag bestämt påpeka, men jag vill dock säga, att smugglingstrafiken, den må komma från det ena eller andra hållet här i världen, är av den beskaffenhet, att vi såsom goda svenska medborgare, vare sig vi äro potatisodlare, brännvinsbrännare, sulfitspritbrännare eller motorister, ha skyldighet att i den mån vi kunna medverka till att stoppa upp den sortens trafik.

Det är just detta, herr talman, som vi i varje fall i rätt stor utsträckning enligt mitt förmenande äro i färd med att göra här i dag, och jag har därför all anledning att vidhålla mitt yrkande.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Gentemot herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vill jag endast anföra följande. Herr statsrådet talade om det underskott, som varit för handen och som desslikes propositionen något berört. Även kontrollstyrelsen är i sitt yttrande inne på denna sak. Nu har ju kontrollstyrelsen i kväll blivit föremål för en mycket allvarlig reprimand från regeringsbänken, och det kan därför kanske vara förenat med vissa risker att citera vad kontrollstyrelsen har sagt, men jag kan i alla fall icke låta bli att anknyta till detta yttrande. Kontrollstyrelsen framhåller nämligen, att den väsentliga orsaken till det beräknade underskottet varit den prissättning, som skett å svenskt potatisbrännvin och därmed på fabrikspotatis, varvid priset kommit att ligga så lågt, att de utanför brännerierna stående odlarna föranletts att i betydande utsträckning använda potatisen till foderändamål.

Så till slut ett par ord till herr Björklund. Han har talat om pressen och den roll, som tidningarna anses ha spelat i denna affär. Jag har ingen som helst anledning att ingå på den sidan av saken. Var och en må svara för sig. Jag har emellertid i min hand senaste numret av en publikation, som heter »R. L. F., Organ för Riksförbundet Landsbygdens Folk». Där återfinnes ett uttalande om denna proposition, som onekligen är av ganska märklig karaktär. I jämförelse med detta uttalande förefalla åtminstone i vissa hänseenden de omdömen som förekommit, på annat håll i pressen, såsom något av rätt milda västanfläktar.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Talesmännen för utskottets hemställan ha försökt bortförklara alla de äventyr, som skulle bli följden av ett genomförande av detta avtal. Få vi hålla på en stund till, blir det hela san-

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

nolikt förvandlat till en lysande affär, där alla intresserade parter komma att förtjäna. Såväl från regeringsbänken som från herr Björklund i Hässleholm har man försökt lugna potatisodlarna genom att säga, att med deras intressen är det ingen fara. Herr Olsson i Gävle har varit lika angelägen att trösta intressenterna för sulfitspritindustrien. Slutligen har herr Severin med den sakkunskap, han har förvärvat i kommunikationsdepartementet, förklarat, att motorismen behöver icke heller vara ängslig, ty på den kommer icke att falla några kostnader.

Beträffande den summering av det allmännas kostnader för affären, som återfinnes i utskottets utlåtande på sid. 8., är det hittills ingen, som har berört den fjärde punkten, där det står, att »av sistnämnda anledning skulle även statsverket få vidkännas en minskning i inkomsten av bensinskatten med cirka 125,000 kronor». I sista hand blir det naturligtvis vägväsendet, som förlorar dessa 125,000 kronor. Nu kan man givetvis säga, som herr finansministern här har sagt beträffande dessa siffror, att i det stora hela spela de så liten roll, därför att totalsummorna äro ju så ofantligt stora. Jag vill icke heller säga, att 125,000 kronor för vägväsendet med den budget, som det nu har, spelar någon avgörande roll, men det är i alla fall en summa bland alla de andra, och antingen kommer det att gå ut över skattedragarna, som få betala högre vägskatt, eller också måste någon vägförbättring stå efter. Jag väntar nu, att någon talesman för utskottet skall stiga upp och förklara, att icke heller vägväsendet kommer att förlora något på affären.

Herr **Nilsson** i Steneberg: Herr talman! Efter herr Anderssons i Rasjön anförande kan jag inskränka mig till endast några få ord.

Jag vill för min del erinra om att hans excellens utrikesministern en gång formulerade den enligt min mening mycket förnuftiga satsen, att det är ett lyckligt land, där man får säga sin mening om regeringen eller statsmakterna. Jag undrar, om man icke skulle kunna tillägga, att det är ett lyckligt land, där resp. statliga myndigheter och styrelser få säga sin oförblommerade mening om andra statsmakters göranden och låtanden.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Herr Hagberg i Malmö hade en tidning i sin hand och menade, att vad andra tidningar skrevo var endast milda västanfläktar gentemot vad man skrev i den tidningen. Det är klart, att är tidningen icke initierad i vad denna fråga innebär för potatisodlarna, så kan den skriva på det sättet. Kommer herr Hagberg att fortsätta sin upplysningsverksamhet bland potatisodlarna, är det klart, att de komma att stå misstänksamma mot det hela. Jag skulle emellertid vilja framhålla, att när potatisodlarna komma att få se resultatet av detta, komma de att säga till sig själva, »Gud bevare oss för sådana förkunnare». En dylik förkunnelse kan naturligtvis till sist icke leda till annat än att människorna komma att misstänka, att förkunnelsen icke är objektiv.

Herr Hagberg läste upp ett avsnitt ur kontrollstyrelsens yttrande. Jag tycker, att han skulle ha fortsatt att läsa, ty kontrollstyrelsen säger sedan, att nu är potatispriset fastställt till så väsentligt högre belopp, att man kan förutsätta, att potatisodlarna gärna skola vilja leverera potatis, varigenom man kan få en utökad potatisbränning. Det är också just vad jag har sagt, att det är avsikten, att potatisodlingen skall icke blott ha kompensation för den kvantitet, som går till inblandning i motorbränsle, utan de skola därutöver, om de ha tillräckligt stor produktion, få leverera en kvantitet även för föregående år. Få potatis-

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m.
(Forts.)

odlarna reda på detta, så förstå de med sin realistiska inställning, att det icke är meningen, att de skola bära kostnaderna för detta avtal.

Såsom jag tidigare har sagt, bär icke motortrafiken någon kostnad härför, ty lättbentylen är en vara, som är efterfrågad för tyngre motortrafik. De bilar, som jag talade om tidigare, voro icke allenast av svenskt fabrikat, utan det var fem svenska och fem utländska vagnar, för vilka vi med fördel använde lättbentyl. Då det vid ett tillfälle hade skett leverans av lättbentyl, sade vägmästaren, att vi hade fått mycket dålig lättbentyl, ty de var omöjligt för chaufförerna att kunna köra de turer, som de skulle hinna med. Jag tog då fram räkningen och fann, att det icke var lättbentyl, vi hade fått, utan bensin.

Jag menar alltså, att det föreligger ett verkligt behov av denna inblandning. Även om automobilskattemedlen skulle minskas, därför att vi öka inblandningen av alkohol med ytterligare en miljon liter, anser jag det vara en fördel ur många synpunkter just med hänsyn till trafikens behov.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Herr statsrådet menade, att den artikel, som jag hänvisat till, möjligen skulle kunna bero på oriktiga informationer till tidningen i fråga. Jag vågar givetvis icke uttala mig om vilka informationskällor »Landsbygdens Folk» har till sin disposition — det ligger utanför mitt bedömningsområde — men jag vill fästa uppmärksamheten på att enligt tidningens vinjett är dess redaktionschef ledamot av denna kammare och tillhör det parti, vars chef herr statsrådet är.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Redaktören för Landsbygdens Folk behöver icke vara mer initierad än den person, som är redaktör för Skånska Aftonbladet och som är ledamot av bevillningsutskottet. Det är precis lika missvisande uppgifter i båda fallen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Anderson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen därefter blivit ännu en gång uppläst företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Norrköping begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Där-

Ang. viss överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland m. m. (Forts.)

vid avgåvos 113 ja och 65 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till familjepensionsreglemente för riksdagens verk och reglemente angående familjepension för efterlevande till arbetare vid riksbankens sedeltryckeri och pappersbruk m. m.;

nr 72, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ökade pensionsförmåner för avlidne vice riksbankschefen Erik Johan Henrik Wilhelmssons efterlevande; och

nr 73, i anledning av väckta motioner om förhöjd avlöning till justitieombudsmannen och militieombudsmannen; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om ersättnning av statsverket till den, som lidit skada till följd av felskrivning i fastighetsbok m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m.

Genom en den 7 maj 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 310, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

dels lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt,

dels ock vissa andra därmed sammanhängande lagförslag.

Enligt Kungl. Maj:ts berörda förslag skulle 6 § i förslaget till lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt hava följande avfattning:

6 §.

Innan, enligt 1, 2 eller 4 §, till förvaring eller internering dömes, skall domstolen inhämta yttrande från nämnden huruvida sådan åtgärd bör vidtagas. Sedan nämnden från domstolen mottagit protokoll och övriga handlingar i målet, åligger nämnden att, så snart ske kan, till domstolen avgiva det begärda yttrandet. Prövar nämnden den ifrågasatta åtgärden icke böra äga rum, vare frågan därom förfallen.

Finner fångvårdsstyrelsen anledning förekomma att enligt vad i 3 § sägs någon som undergår straff underkastas förvaring, skall styrelsen inhämta nämndens yttrande i frågan. Tillstyrker nämnden förvaring, skall styrelsen hänskjuta frågan till justitiekanslern, som prövar huruvida talan om ådömande av förvaring skall väckas. Beträffande den som undergår tvångsuppfostran skall vad här i fråga om fångvårdsstyrelsen stadgats gälla styrelsen för uppfostringsanstalten.

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)

Talan enligt andra stycket föres vid den domstol som först avgjort det mål vari dömts till straff eller tvångsuppfostran. Vid domstolen skall den tilltalade muntligen höras, och gälle om hans rätt till biträde för sin talans förberedande och utförande vad i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad är stadgat, dock att biträdet tillerkänd ersättning alltid skall stanna å statsverket. Beträffande den tilltalade skall i tillämpliga delar gälla vad i 27 och 30 kap. rättegångsbalken, 12 § lagen den 14 juni 1901 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av samma balk samt 11 och 12 kap. lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes finnes stadgat angående part som hålles häktad.

Beslut om förvaring, som i andra och tredje styckena avses, skall verkställas utan hinder av att det ej äger laga kraft.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

dels av herrar *Erik Anderson*, *Lindqvist*, *Hedlund* i Östersund och *Lundstedt*, vilka hemställt, att 6 § i förslaget till lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt måtte erhålla följande lydelse:

6 §.

Innan, enligt 1, 2 eller 4 §, till förvaring eller internering dömes, skall domstolen inhämta yttrande från nämnden huruvida sådan åtgärd bör vidtagas. Sedan nämnden från domstolen mottagit protokoll och övriga handlingar i målet, åligger nämnden att, så snart ske kan, till domstolen avgiva det begärda yttrandet. Prövar nämnden den ifrågasatta åtgärden icke böra äga rum, vare frågan därom förfallen.

Finner fångvårdsstyrelsen anledning förekomma att enligt vad i 3 § sägs någon som undergår straff underkastas förvaring, skall styrelsen inhämta nämndens yttrande i frågan. Tillstyrker nämnden förvaring, skall styrelsen hänskjuta frågan till justitiekanslern, som prövar huruvida talan om ådömande av förvaring skall väckas. Beträffande den som undergår tvångsuppfostran skall vad här i fråga om fångvårdsstyrelsen stadgats gälla styrelsen för uppfostringsanstalten.

Talan enligt andra stycket föres vid domstolen i den ort där straffet eller tvångsuppfostran verkställes. Vid domstolen skall den tilltalade muntligen höras, och gälle om hans rätt till biträde för sin talans förberedande och utförande vad i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad är stadgat, dock att biträde tillerkänd ersättning alltid skall stanna å statsverket. Beträffande den tilltalade skall i tillämpliga delar gälla vad i 27 och 30 kap. rättegångsbalken, 12 § lagen den 14 juni 1901 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av samma balk samt 11 och 12 kap. lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes finnes stadgat angående part som hålles häktad.

Beslut om förvaring, som i andra och tredje styckena avses, skall verkställas utan hinder av att det ej äger laga kraft.

dels av herr *Branting*,

dels ock av herr *Olsson* i Mellerud beträffande motiveringen till utskottets utlåtande.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att lagtext icke skulle uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begärdes.

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)

Utskottets förslag till lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Efter föredragning av *1 §* yttrade

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Vid denna sena timme skall det naturligtvis icke falla mig in att gå in på någon längre motivering för den reservation, som jag har fogat till utskottets betänkande och som rör viss del av motiveringen. Jag skall endast i all korthet ange vad det är, som ligger bakom denna reservation. I diskussionen omkring det kraftigt ökade antalet straffriförklaringar och det starkt ökade antalet sådana brottslingar, som icke ha normal sinnesbeskaffenhet, har det uppstått en viss oro med anledning av det starkt ökade inflytande, som de medicinska myndigheterna så småningom ha fått i denna straffreaktion. Som vi alla veta finns det inga strikta gränser mellan de straffriförklarade, mellan de förminskat tillräkneliga och de normala brottslingarna, utan detta avgöres genom utlåtanden av experter och medicinska myndigheter. Det skulle föra mig alldeles för långt att gå in på grunderna för dessa straffriförklaringar eller för förklaringar om förminskad tillräkneligheet o. s. v. Som nämnt känner man emellertid på vissa håll en viss oro för dessa straffriförklaringar, och man frågar sig, om det icke vore välbetänkt med en smula större varsamhet härvidlag än nu är fallet.

Vad jag hade önskat få fram i utskottets motivering har varit, att utskottet en smula klarare skulle ha sagt ifrån, att de medicinska myndigheternas utlåtanden i dylika fall äro att betrakta såsom expertutlåtanden och att *domstolarna* i sista hand äro de myndigheter, som skola taga det fulla och hela ansvaret för straffreaktionen. Det har icke saknats sympatier för ett sådant uttalande inom utskottet, fast man i sista ögonblicket fann sig föranlåten att stryka ett redan utarbetat sådant, avseende nämnda sak. Jag har för min del ansett, att en sådan uttalad betänksamhet i utskottets utlåtande hade varit på sin plats och väl befogad, och jag har med min reservation endast velat giva ett uttryck för denna min mening.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

2—5 §§.

Godkändes.

6 §.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr **Lindqvist:** Herr talman! Trots den sena — eller tidiga — timmen tillåter jag mig besvära kammarens ledamöter med en detalj i föreliggande lagförslag. Detaljen är enligt min uppfattning av den betydelse, att det skulle vara värdefullt och behövligt, om de närvarande kammarledamöterna ville antingen höra vad jag har att säga eller kasta en blick på den reservation, som finnes på sidan 39, en reservation, som är avgiven av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. Det är till denna reservation jag skall tillåta mig yrka bifall.

Den detalj det här är fråga om och om vilken vi icke kunnat enas inom utskottet, gäller forumbestämmelsen. Det är icke först i utskottet, som det blivit delade meningar om denna sak, utan det har det varit redan på ett förberedande stadium. Ty Kungl. Maj:ts förslag avvisade det förslag, som de sakkunniga avgåvo.

De sakkunniga — bland vilka befunno sig första lagutskottets både ordförande och vice ordförande — hade i fråga om den forumbestämmelse, som det här gäller, föreslagit, att hovrätt skulle bliva den domstol, som i första

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
hand skulle pröva de ärenden, som det här är fråga om. När de sakkunniga här föreslogo hovrätt som forum, så anförde de för sitt förslag vissa synpunkter. Det är synpunkter, som jag tycker äro ganska beaktansvärda, ja så beaktansvärda, att jag har litet svårt att förstå, att de med den uppfattning de då hade hava kunnat ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. När de sakkunniga kommo med sitt förslag om hovrätt, framhöllo de bland annat, att det är önskvärt att det går till hovrätt, ty genom det får man ett mera enhetligt bedömande. De säga också, att praktiska omständigheter tala för hovrätt, då härigenom det skulle bli färre fångtransporter för den dömdes inställande än vad som skulle bli fallet, om den person det gäller skulle ställas inför underrätt. De sakkunniga ansågo sålunda, att det skulle vara icke bara obehövligt utan även medföra vissa svårigheter av olika slag, om den dömde, när han på nytt skulle ställas inför domstol, skulle återföras till domstolen i hemorten.

De, som hava gått igenom propositionen, hava funnit, att av de myndigheter, som hava yttrat sig över de sakkunnigas förslag, finnes det en del, som haft vissa erinringar att göra mot sakkunnigförslaget. Jag skall icke här återgiva många av myndigheternas yttranden, men jag vill peka på, att länsstyrelsen i Uppsala säger, att det mest ändamålsenliga är att till laga domstol välja den underrätt, inom vars domvärjo fängelset eller uppfostringsanstalten är belägen. Det är denna tankegång, som vi reservanter vilja hava införd i 6 §.

Som nu Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet har tillstyrkt, kan det komma att bliva så, att vi — visst icke i så stor utsträckning som tidigare men ändå i åtskilliga fall — kunna komma tillbaka till de gamla fångtransporterna, vilka vi hade tidigare och vilka så starkt kritiserats. Jag kan icke finna, att det kan vara ur någon synpunkt viktigt, att om det är en person nere från södra Sverige eller från norra Sverige, som blir transporterad till Långholmen för att där avtjäna sitt av domstolen utdömda straff, han skall behöva, om han kommer i det tillstånd, varom lagen talar och han på nytt skall ställas inför domstol, föras från Långholmen till södra Sverige eller upp till norra Sverige. Jag tycker, att det vore bra mycket riktigare, om denne fånge finge ställas inför domstolen på Långholmen. Det blir väl en avdelning av Stockholms rådhusrätt, som får infinna sig på Långholmen, och inför den domstolen får fången framföras.

Jag har sett — och det hava vi litet var sett — att när det blir särskilt vissa brottmål, kan det draga allmänhetens intresse till domssalen. När rannsakning pågår vid sådana tillfällen, är det säkert mycket svårt och pinsamt icke bara för fången utan även för eventuella anhöriga, att se och veta alla de blickar, som riktas på fången i domssalen. Jag tycker, att det är en onödig hårdhet att nu förnya detta lidande för fången och hans anhöriga.

När departementschefen lagt sitt förslag som han gjort och icke följt de sakkunniga, har han säkerligen gjort det i den bästa tanke, att han därmed skulle se till, att den sak det här gällde bleve på bästa sätt prövad av domstolen. Jag tror visst, att det varit i den bästa avsikt han gjort detta. Men det kommer att leda till dessa sorgliga förhållanden, att fångarna skola på detta sätt transporteras. Det blir icke bara de egentliga fångarna. Det kan bli — låt oss säga — så, att vi ha en pojke på uppfostringsanstalten i Bona eller en flicka på uppfostringsanstalten i Viebäck utanför Nässjö. Kan det verkligen finnas tillräckliga skäl för att, om dessa skola ställas inför domstol, återföra dem till hemorten och ställa dem inför domstolen där? Jag kan icke finna det riktigt eller hållbart att skriva lagen på det sättet. Jag tror, att det är riktigare att gå in för den princip, som bland andra länsstyrelsen i Uppsala givit uttryck åt. Vi hava skrivit vår reservation i samma mening.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till vår reservation.

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)

Herr **Bergquist:** Herr talman! Den fråga, som herr Lindqvist här berört, avser en liten detalj i det omfattande och betydelsefulla lagkomplex, som nu ligger på kammarens bord. Uti Kungl. Maj:ts förslag — i den delen har utskottet icke föreslagit någon ändring — har upptagits en bestämmelse, enligt vilken en person, som dömts till straffarbete eller fängelse och under tiden för straffverkställigheten befunnits förminskat tillräknelig, kan få sitt av domstol utdömda straff utbytt mot förvaring i säkerhetsanstalt. Tvisten — om jag får kalla det så — mellan utskottsmajoriteten och utskottsminoriteten rör endast, vilken domstol, som skall bedöma, huruvida utbytande av straff mot vistelse å säkerhetsanstalt skall ske. I Kungl. Maj:ts förslag, som tillstyrkts av utskottsmajoriteten, har uttalats, att denna fråga skall upptagas och avgöras av den underrätt, som dömt sist i det mål, varom fråga varit, under det att reservanterna föreslagit, att det skall avgöras av den domstol, inom vars domkrets vederbörande avtjänar sitt frihetsstraff.

Då man i propositionen upptagit förslaget, att det skall avgöras av den domstol, som sist dömt i målet, har man byggt på den allmänna principen, att rätt forum i brottmål är den domstol, inom vars domvärjo brottet begåtts. Det är den allmänna regeln i svensk rätt som man anser böra tillämpas även i detta hänseende.

Det har också åberopats vissa särskilda skäl, varför man skulle taga den domstol, som sist dömt. Det starkaste skälet är, att denna domstol bäst känner till frågan och bäst och mest allsidigt kan pröva, huruvida det en gång utdömda straffet bör utbytas mot förvaringsåtgärd. Man har räknat med — och med full rätt — att det blir större intresse för och större kännedom om den tilltalades person i denna domstol, då det blir fråga om att pröva detta spörsmål. Man har också räknat med, att om man lägger det till denna domstol, får man ytterligare en garanti för att utbytet av straffåtgärd, vilket av den tilltalade kan räknas som en skärpning, icke tillgripes utan synnerligen starka skäl.

Nu hava reservanterna ansett, att denna bestämmelse icke är tillfredsställande utan att det skulle vara mycket enklare och bättre samt lämpligare, särskilt för den dömde, att dömas av domstol på den ort, där han avtjänar sitt straff. Fångtransporterna kunde i så fall undvikas.

Nu är det att märka, att denna bestämmelse kommer i praktiken att tillämpas ytterst sällan. Det skall vara detta sällsynta undantagsfall, att en person blir dömd till frihetsstraff, och under det han avtjänar detta, upptäckes det, att han är s. k. förminskat tillräknelig. Det är endast i det fallet den kan tillämpas. Vi hava ingen anledning att räkna med, att det kommer att hända ofta, utan det blir endast i rena undantagsfall. Således, då herr Lindqvist talade om, att transporterna skulle bli så bedrövliga, skall man icke överskatta betydelsen därav.

Det har åberopats i reservationen, att det är av värde att höra fångvårdstjänstemännen o. s. v. för att man skall få en god bild, hur den dömde skött sig under straffverkställigheten. Det blir sällan i dessa fall, som man har anledning att höra fångvårdspersonalen som vittnen. Innan saken kommer till domstolen, är det läkarundersökning, saken passerar medicinalstyrelsen och interneringsnämnden, och slutligen skall justitiekanslern behandla den. Följaktligen, den utredning, som skall förebringas, redan innan saken kommer till domstol, är mycket grundlig.

Vidare har det åberopats av herr Lindqvist, att om man nu samlar dessa mål till den domstol, inom vars domvärjo vederbörande avtjänar sitt straff, får man en större enhetlighet i bedömandet. Man har räknat med, att de flesta personer, som det kan vara fråga om, sitta på Långholmen. De skulle

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
komma till Stockholms rådhusrätt. Det är ingen anledning att överdriva betydelsen av detta. Med hänsyn till det mycket obetydliga antal fall, då bestämmelsen komme att tillämpas, tror jag icke, att man kan räkna på att få en enhetlig praxis. Om det förekommer ett fall om året eller vartannat år av ifrågavarande art, kan man nog icke få någon stadigare praxis.

Jag tror icke, att de nackdelar, som reservanterna sett i Kungl. Maj:ts förslag, äro av den betydelse, att det finnes anledning att frångå förslaget här.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Lindmark* och *Gustafsson* i Lekåsa.

Herr **Lindqvist:** Herr talman! Bara ett par ord i anledning av herr vice ordförandens yttrande, när han säger, att det blir få fall, som det här kommer att gälla. Jag skulle tro, att det blir så. Men om det blir så, vad tjänar det till att hava sådana bestämmelser, som utskottet går in för? Det kan icke vara behövligt.

Så säger herr Bergquist, att vi hava pekat på att fångvårdsmännen kunna behöva höras som vittnen. Det hava vi tagit upp, därför att sådant kan inträffa. Finnes det verkligen rim och reson i att taga vittnena, fångvaktarna här på Långholmen, och skicka dem till Härnösand eller Kiruna eller Malmö? Finnes det verkligen det?

När det är fråga om enhetlighet, är det ingenting annat än vad de sakkunniga pekat på, när de ville hava det till hovrätt i stället för underrätt. Då pekade de också på enhetligheten och att det skulle vara fördelaktigt med sådan.

Jag har icke den minsta avsikt att rikta någon anmärkning mot juristerna. Men jag är övertygad, att vi reservanter hava rätten på vår sida, och att om lekmännen, d. v. s. de, som icke äro jurister, hade tillfälle att sätta sig in i denna sak, skulle de ovillkorligen stå på vår sida. Ty, som jag sade förut, de tidigare fångtransporterna, som vi hade, voro så utdömda, att det finnes ingen anledning att återupprepa dem.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman:** Det finns icke något som helst motsatsförhållande i grunduppfattningen mellan reservanterna och utskottsmajoriteten, som har följt propositionen. Å båda sidor vill man vinna en anordning, som är den mest tillfredsställande ur den persons synpunkt, som skall åläggas förvaring. Kungl. Maj:t och utskottet ha velat ställa det på det sättet, att den person, som har blivit dömd till frihetsstraff, exempelvis straffarbete, och sedan begår ett fel, inte skall få sitt straff förvandlat till förvaring utan att han verkligen blir undersökt och bedömd av en domstol, som känner honom och har ett personligt intresse av honom. Om man tänker sig, att sådana ärenden, såsom här sagts, skola avgöras av Stockholms rådhusrätt, är det ju fara värt, att ärenderas handläggning mera skulle få karaktären av expediering.

Vi ha däremot föreställt oss, att häradshövdingen och nämnden i hemorten böra känna mannen bäst och att man på grund av deras intresse för honom skulle kunna räkna med att de icke förvandla detta straffarbete till förvaringsstraff utan att taga hänsyn till om det verkligen är lämpligt att behandla mannen i fråga på det sättet.

Jag erkänner gärna, att det kan uppstå olägenheter med fångtransporterna. Det är ju dock ett obehag av övergående karaktär, som vederbörande härigenom blir utsatt för. Det är oändligt mycket viktigare för honom att veta, att

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
förlängningen av den tid, han hålles berövad friheten, sker under garanti för att han blir behandlad på det bästa och ändamålsenligaste sättet och bedömd efter sin personlighet.

Herr **Lindqvist:** Jag skall be att med ett par ord få replikera justitieministern.

Det går icke riktigt ihop vad herrarna säga. Herr Bergquist säger, att det icke kommer att uppstå så många fall, där ett sådant förfarande måste tillgripas. Justitieministern å sin sida är rädd för att om dylika ärenden skola handläggas vid Stockholms rådhusrätt, det blir så många fall att de komma att behandlas som expeditionsärenden utan tillräckligt hänsynstagande till de åtalade. Jag vill vidare säga — vi ha för övrigt påpekat saken i vår reservation — att därför att dylika ärenden gå till samma domstol, som dömde första gången, är det inte säkert att samma domare kommer att handlägga målet. I fråga om häradsrätter kan man väl tänka sig, att åtminstone någon av dem, som vore med vid den första domens avkunnande, skola sitta kvar, då vi ha många nämndemän, men i rådhusrätterna förekommer ju däremot ofta ombyte av domare.

Det är i dylika fall icke det brott, den straffade förut begått, som på nytt skall undersökas. Det är en helt annan sak, som domstolen skall pröva.

Jag ber vidare få hänvisa till att justitieministern, då han inte har velat gå med på de sakkunnigas förslag, i propositonen endast har sagt, att han icke finner det lämpligt att antaga detsamma. Det förslag, som justitieministern har gått in för, är sannolikt inte lämpligare.

Herr **Hedlund** i Östersund: Jag kan för min del icke förstå den argumentation, justitieministern åberopar till förmån för propositionen. En domstol dömer en man till tidsbestämt straff, för det brott han har begått. Mannen kommer sedan till Långholmen, och där upptäcka fångvårdsmyndigheterna, att den dom, som fälldes i Kiruna, icke var så lämplig. Mannen borde i stället ha dömts till internering eller förvaring. Fångvårdsmyndigheterna finna, att han icke är mottaglig för straff; han är farlig för annans egendom och säkerhet. De medicinska myndigheterna pröva fallet, interneringsnämnden får säga sitt ord, justitiekanslern anställer åtal, och fallet skall prövas på nytt av domstol. Finns det något praktiskt förnuft i att för att detta skall kunna konstateras av domstol, mannen skall skickas till den domstol som först dömde, när vilken domstol som helst, som får ärendet om hand, sannolikt kan bedöma om mannen skall interneras? Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror att reservanterna ha drivit denna sak litet för långt. De fall, som herr Hedlund åberopade, komma nog att bli så pass sällsynta, att de icke kunna tillmätas något större bevisvärde.

Här kvarstår dock det förhållandet, att det trots allt kan hända, att både fångvårdsmyndigheterna och läkarna, som finnas vid våra vårdanstalter, kunna ha tagit fel. Det kan vara av större nytta för vederbörande själv att på nytt föras till den ort, där han ursprungligen har vistats. Om man förfar på det sättet, tror jag att man har de största utsikterna att träffa det rätta.

I reservationen talas vidare om att ett sådant förfaringssätt skulle vara pinsamt för vederbörande. Gentemot detta måste jag säga, att den erfarenhet jag förvärvat under de år, jag har deltagit i interneringsnämndens arbete och vid de besök jag gjort på interneringsanstalter i exempelvis Norrköping, Ystad

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
och Karlstad, säger mig, att om det är någonting, som vederbörande sätta värde på, så är det att få komma utanför stängslet och göra en resa, även om den blir mycket kort. Från anstalten i Norrköping kunna anföras exempel på hurusom människor, som visserligen äro defekta till sin sinnesbeskaffenhet, upprepade gånger ha svalt träskruvar 6 till 7 centimeter långa för att bli förda till lasarett och få komma ut från anstalten, andra exempel att förtiga. Det finns en hel rad sådana, och om herrarna hade haft tillfälle att vara med och se på, skulle ni åtminstone inte ha skrivit, att dylika resor av vederbörande uppfattas som någonting pinsamt. Det tycka åtminstone icke vederbörande själva. Jag har velat säga dessa få ord för att belysa hur det kan ligga till ibland.

Herr förste vice talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Lindqvist,** som anförde: Jag skall för att belysa vad jag sagt be att blott få anföra ett litet exempel. För några år sedan förekom ett brottmål nere i min hemtrakt, som väckte ganska stor uppmärksamhet och drog ganska mycket folk till den lilla domsagan. En del av dem, som hade varit ställda inför domstol, blevo dömda och satta på Långholmen. Om de under den tid, de sitta där, bli sjuka och skola undersökas, är det då verkligen rimligt, att de skola sändas ned till Halmstad igen och på nytt stå inför menigheten där? Jag vill säga till herr Anderson i Råstock, att sådant verkar pinsamt både för dem det gäller och för de anhöriga.

Vidare yttrade:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman:** Herr Lindqvist bemötte mig ur annan synpunkt än den jag hade anlagt. När jag sade, att om de flesta av de personer, som nu vistas på Långholmen, bleve ställda inför Stockholms rådhusrätt, skulle detta få till följd, att dessa mål skulle expedieras på ett mera schematiskt sätt än på annat håll, syftade jag naturligtvis på, att rådhusrätten i Stockholm inte kan förutsättas ha något personligt intresse för detta klientel, som kommer från olika landsändar.

När jag gått in för den ordning, som herr Lindqvist så kraftfullt kritiserat, har det bland annat varit ur den synpunkt, som framförts av herr Olsson i Mellerud, nämligen att det icke bör vara läkarna, interneringsnämnden, eller någon annan dylik myndighet, som avgör denna sak, utan det skall vara domstolen, som skall ha avgörandet i sin hand. Det är en synpunkt, som jag tror, att man bör hålla mycket skarpt på. Då man sedan övergår till problemet att välja domstol, har det synts mig att vara det rätta att stanna för den domstol, som verkligen kan anses ha kännedom om den åtalades personlighet.

Herr **Bergquist:** Endast ett par ord till herr Hedlund i Östersund. Jag ämnade just säga vad justitieministern nyss yttrade.

Man har här tidigare under debatten velat göra gällande, att domstolarna icke utöva självständig prövningsrätt, då det gäller frågan om tillräkneligheten. Man har riktat kritik mot att domstolarna ligga i händerna på läkarna, medicinalstyrelsen o. s. v. Om man i detta fall skall kunna få fram någon självständig prövning hos domstolarna, måste man enligt min mening hänskjuta denna prövning till den domstol, som en gång har handlagt fallet och som väl känner till vederbörande och, som justitieministern uttryckte saken, har ett personligt intresse för honom. Mål av denna art skola efter hörande av olika myndigheter, läkare, fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen och interneringsnämnden gå till åtal vid en domstol. Om målet hänskjutes till

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
annan domstol än den som ursprungligen dömt i målet, kan följden lätt bli, att denna domstol, som har alla dessa myndigheters uttalanden att stödja sig på, endast komme att följa deras anvisningar. Man uppnår starkare garantier för ett rättvist handläggande av målet genom att skicka vederbörande till den domstol, som en gång har dömt honom.

I likhet med justitieministern tror jag att det eventuella lidande, som vederbörande kan vederfaras genom denna transport och genom återkomsten till hemorten, väger mycket lättare än den ökade garanti för ett rättvist bedömande, som han får genom att komma till sin gamla domstol.

Herr **Hedlund** i Östersund: Jag hade inte trott, att herr Bergquist och justitieministern ha den uppfattningen om den interneringslag, som vi om några ögonblick skola antaga, att den till sin natur är så grym, att man måste hitta på omvägar för att den skall komma så litet i tillämpning som möjligt. Jag påpekar det ännu en gång: de brottslingar, vi i detta sammanhang talat om, ha, sedan de dömts första gången, icke begått något nytt brott. Det har bara konstaterats, att den domstol, som dömde till det tidsbestämda straffet, tog miste. Den skulle icke ha dömt till tidsbestämt straff utan till internering eller förvaring. Första lagutskottets ärade vice ordförande och justitieministern säga, att vi måste se till att sådana mål bli riktigt sakligt prövade och att det icke, som herr Olsson i Mellerud sade för en stund sedan, blir de medicinska myndigheterna utan de juridiska, som avgöra frågan. Tro nu herrarna, att den domstol, som utdömt det tidsbestämda straffet, kan anses vara benägen, även om fog därtill skulle föreligga, att döma till internering eller förvaring? Är det troligt, att denna domstol skulle vara benägen att erkänna sitt misstag? Jag tror det inte. Jag anser att efter den procedur, som har föregått ärendet, och justitiekanslerns ingripande domstolen, vare sig det är Stockholms rådhusrätt eller en häradsrätt på landsbygden, kommer att döma till internering eller förvaring.

Herr **Anderson** i Råstock: Jag undrar, om icke herr Hedlund i alla fall gjorde sig skyldig till en del överdrifter. Man kan ju i våra dagar konstatera, att domstolarna föranstalta om läkarundersökning i betydligt större utsträckning än vad tidigare varit förhållandet. Det kanske numera sker i litet för många fall.

När domstolen skall handlägga mål av denna beskaffenhet, måste den ha ett läkarintyg att stödja sig på. Det stöder herr Hedlund sig på också. Men om det är så många, som undersökas, blir risken betydligt mindre att de dömda skola bli sjuka, sedan de intagits i fängelse eller interneringsanstalt. Så ligger saken till i verkligheten. Vi skola åtminstone icke göra den större än vad den är.

Herr **Bergquist:** Herr Hedlund nämnde, att denna bestämmelse avser sådana fall, då domstolen har underlåtit att konstatera, att vederbörande är så förminskat tillräknelig, att domstolen skulle ha dömt till internering eller förvaring. Det gäller ingalunda sådana fall i huvudsak. Det gäller kanske främst sådana fall, då under pågående straffverkställighet detta tillstånd uppkommit hos vederbörande. Det behöver alltså icke vara fråga om någon felbedömning från domstolens sida. Den kan ha dömt fullständigt rätt.

Herr **Hedlund** i Östersund: Jag förstår inte, varför vi skola tvista i denna sak. Är den domstol, som ligger långt ifrån anstalten, mera skickad att bedöma, huruvida en man som blivit sinnessjuk under fängelsevistelsen bör inter-

Ang. lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)

neras än den domstol, som ligger invid den inrättning, där mannen har blivit sinnessjuk? Jag bara frågar.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf i Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag, dels ock på bifall till den beträffande berörda paragraf av herr Erik Anderson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lindqvist, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren godkänner 6 § i Kungl. Maj:ts förevarande, av första lagutskottet tillstyrkta förslag till lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den beträffande berörda paragraf av herr Erik Anderson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren godkänt förevarande paragraf i den av Kungl. Maj:t föreslagna, av utskottet tillstyrkta lydelsen.

7—20 §§, lagförslagets slutstadgande, ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets övriga lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

§ 18.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets memorial, nr 66, angående arvoden åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 187 med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m. jämte vissa andra ärenden biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 19.

Ang. anslag till allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för täckande av viss förlust.

Härefter upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 180, i anledning av väckta motioner om anslag till allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för täckande av viss förlust.

Uti två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av *Gabrielsson* (nr 32) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Kasenberg (nr 74) hade hemställts, att riksdagen ville, till täckande av den förlust, som drabbat Allmänna Brandförsäkringsverket för byggnader å landet i anledning av förelupet oriktigt förfarande i ett inteckningsärende, under riksstatens tionde huvudtitel anvisa ett anslag av kronor 30,206: 75.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 32 och II: 74 icke måtte av riksdagen bifallas.

Ang. anslag till allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för täckande av viss förlust. (Forts.)

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

1) av herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Ward* och *Isacsson*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse; samt

2) av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *P. Bernhard Nilsson*, *Holmström*, *Persson* i Falla och *von Seth*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 32 och II: 74 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning frågan, huruvida och på vad sätt ersättning skulle kunna beredas allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för den skada, som åsamkats nämnda bolag genom förelupet oriktigt förfarande i ett inteckningsärende.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Gustafson** i Kasenberg: Herr talman! Statsutskottets förevarande utlåtande gäller tvenne motioner, en i första kammaren, nr 32, av herr Gabrielsson, samt en motion i denna kammare, nr 74, av undertecknad. Vi ha hemställt, »att riksdagen ville, till täckande av den förlust, som drabbat Allmänna Brandförsäkringsverket för byggnader å landet i anledning av förelupet oriktigt förfarande i ett inteckningsärende, under riksstatens tionde huvudtitel anvisa ett anslag av kronor 30,206: 75».

Till stöd härför ha vi anfört: »Mot hypotek av två inteckningar å resp. 15,000 kronor och 10,000 kronor, fastställda den 14 mars 1910, §§ 88 och 89, med bästa rätt i egendomen Håkanbol m. fl. fastigheter i Nysunds socken av Värmlands län utlämnades från Allmänna Brandförsäkringsverket för byggnader å landet den 23 februari 1927 ett amorteringslån å 25,000 kronor, löpande med en ränta av 4³/₄ procent.

Ifrågavarande inteckningar förnyades av Östersysslets domsaga första gången den 19 juli 1919, §§ 186 och 187. Därefter uppvisades inteckningarna den 7 maj 1928 för vinnande av inteckningsförnyelse hos Stockholms rådhusrätt och, sedan rådhusrättens protokoll häröver företetts hos ovannämnda häradsrätt, förnyades desamma av häradsrätten den 4 juli 1928, §§ 162 och 163.»

På grund av utebliven betalning lagsöktes emellertid ägaren av här ifrågavarande fastighet, men det visade sig då, att inteckningarna icke längre voro gällande. Detta hade tillgått på så sätt, att när dessa inteckningar förnyades, så utlämnades visserligen protokoll i vederbörlig ordning, det var stämpelbelagt och stämpelavgiften betalad, men förnyelsen hade inte skett vid behörig domstol och var icke införd i domboken, och därför nekades verket att utfå betalning ur den intecknade egendomen. Den som nu skulle ha betalat denna förlust var den som handlagt ärendet, en tillförordnad häradshövding, men denne hade avlidit, och där var ingenting att taga.

Nu ha vi motionärer ansett, att i sådant fall som detta bör staten träda emellan och betala den förlust, som verket här lidit. Hade det varit en enskild person, så hade han blivit helt ruinerad, om ett sådant fall hade inträffat.

Utskottet avstyrkte motionerna och till utlåtandet äro fogade två reservationer, den första av herr Anderson i Råstock m. fl. De säga: »Då enligt gällande lagstiftning någon skyldighet för statsverket att ersätta skada, som till följd av fel och försummelse från statens befattningshavares sida åsamkats enskild, icke torde föreligga, finner sig utskottet icke kunna tillstyrka motionerna.» De hemställa därför om avslag på motionerna. Emellertid har riksdagen nyligen behandlat en motion, första lagutskottet nr 64, av herr Schlyter m. fl. i första kammaren, nr 13, och en av herr Bergquist m. fl. i

Ang. anslag till allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för täckande av viss förlust. (Forts.)

denna kammare, nr 42, i vilka motioner begäres »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att utredning verkställes av frågan, huruvida och på vad sätt den, som lidit skada till följd av felskrivning i fastighetsbok eller därå grundat gravationsbevis, skall kunna erhålla ersättning härför direkt av statsverket.» Dessa motioner ha blivit av riksdagen bifallna, och jag menar, att det är väl då tydligt, att man anser, att ersättning i sådana fall som detta bör kunna ske.

Nu ha ju i statsutskottet herrar Svensson i Kompersmåla, Nilsson i Landeryd, Holmström, Persson i Falla och von Seth i sin reservation hemställt, att ärendet måtte hänskjutas till Kungl. Maj:ts omprövning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. Däri hemställes »att riksdagen må med anledning av motionerna I: 32 och II: 74 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning frågan, huruvida och på vad sätt ersättning må kunna beredas allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för den skada, som åsamkats nämnda bolag genom förelupet oriktigt förfarande i ett inteckningsärende.»

Detta försäkringsbolag har ju som delägare jordbrukare i hela landet, och därför anser jag det vara rätt, att denna reservation av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. måtte av kammaren bifallas.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Vid denna timme tänker jag inte upptaga någon debatt med den ärade motionären. Jag vill bara fästa uppmärksamheten vid, att i utskottets hemställan och den reservation, som jag själv anslutit mig till, har framförts samma yrkande, nämligen att de i ämnet väckta motionerna icke må av riksdagen bifallas. Det kan kanske vara ganska likgiltigt, med vilken motivering man fattar ett dylikt beslut.

Jag nöjer mig sålunda, herr talman, med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Kasenberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 180, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 20.

Slutligen föredrogos vart efter annat andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, angående centralisering och rationalisering av bearbetningen av rikets officiella statistik; och

nr 7, angående ändring i vissa delar av andra kammarens ordningsstadga.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 385, i anledning av väckt motion om anslag till bidrag för ordnande av semestermöjligheter åt vissa folkgrupper m. m.; och

nr 386, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av skadestånd m. m. till linjearbetaren K. S. Brindén;

från bankoutskottet:

nr 327, angående användande av riksbankens vinst för år 1936; samt

från riksdagens kansli:

nr 387, angående utredning om orsakerna till den ökade ungdomsbrottsligheten m. m.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för f. uppbördskommissarien Eric Svenson från viss, honom ådömd ersättningsskyldighet till kronan;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sinnessjukvården;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1937/1938 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen; och

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till avsättning till fondinspektionens fond; samt

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt e. o. hovrättsassessorn O. Bergholtz, vilken inom sammansatta stats- och andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades fröken *Hesselgren* från och med den 3 juni till och med riksdagens slut.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.46 på natten.

In fidem
Per Cronvall.